

T.C. DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI
Diplomatik Arşiv Genel M¼d¼rl¼ė¼

MAGYARORSZÁG
NAGYKÖVETSÉGE

T¼rk ve Macar Diplomatik Arşiv Belgelerinde
T¼RKİYE-MACARİSTAN
SİYASİ İLİŞKİLERİ

A MAGYAR-TÖRÖK
POLITIKAI KAPCSOLATOK

alakulása a diplomáciai levéltári források alapján

1922 - 1933

T.C.

DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI
Diplomatik Arşiv Genel MűdűrlűĐű

MAGYARORSZÁG NAGYKÖVETSÉGE

**TűRK VE MACAR DİPLOMATİK ARŐİV BELGELERİNDE
TűRKİYE-MACARİSTAN SİYASİ İLİŐKİLERİ
(1922-1933)**

**A MAGYAR-TÖRÖK POLITIKAI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA
A DIPLOMÁCIAI LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN
(1922-1933)**

**2024
TűRK-MACAR
KűLTűR YILI**

**MAGYAR-TÖRÖK
KULTURÁLIS ÉVAD
2024**

**2024 Tűrk-Macar Kűltűr Yılı Őzel Yayını
A kűtet a 2024. évi Magyar-Török Kulturális Évad keretében jelent meg**

Ankara 2024

T.C.
DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI
Diplomatik Arşiv Genel Müdürlüğü
TÖRÖK KÖZTÁRSASÁG
KÜLÜGYMINISZTERIUMA
Diplomáciai Archívum Főigazgatósága

MAGYARORSZÁG NAGYKÖVETSÉGE
MACARISTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ

Proje Yöneticisi / Felelős kiadó

Mátis Viktor
Macaristan Büyükelçisi / Magyarország Nagykövete

Ayşe Selcan Şanlı
Elçi, Diplomatik Arşiv Genel Müdür Yard. / követ, a Diplomáciai Levéltár Főosztályvezetője

Editörler / Szerkesztők

Mehmet Erdoğan
Dışışleri Uzmanı / Külügyi Szakértő

Emre Saral, Doç. Dr.
Hacettepe Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar. Ens., Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM)
Bilim Kurulu Asli Üyesi / Egyetemi docens, a Hacettepe Egyetem Atatürk Alapelvei
és a Forradalom Története Intézet, valamint az Atatürk Kutatóközpont (ATAM)
tudományos bizottságának tagja

Kövecsi-Oláh Péter
Tarihçi (PhD), Türkolog / Történész (PhD), Turkológus

Yayın Kurulu / Szerkesztőbizottság

Mátis Viktor
Ayşe Selcan Şanlı
Emre Saral
Mehmet Erdoğan
Kövecsi-Oláh Péter
Katkó Gáspár
Gökmen Döşer
Ümran Budak

Çeviri / Fordítás

Szóllóssy Balázs
Kövecsi-Oláh Péter

Osmanlıca Çeviri Yazı / oszmán-török fordítás

Bektaş Kaya
Nimet Baykal
Öznur Alkan

Osmanlıca Düzelti / oszmán-török korrekció

Ümran Budak
Bektaş Kaya

Fransızca Özet / francia nyelvű összefoglaló

Ferhat Karatepe
Volkan Öz

Kapak Tasarım / Borítóterv

Görüntü, Tasarım ve Baskı Hizmetleri Daire Başkanlığı, Dışışleri Bakanlığı

Baskı / Nyomdai munkák

Matsa Basimevi

ISBN

978-975-7307-84-6

Sertifika

44678

**TÜRK VE MACAR DİPLOMATİK ARŞİV BELGELERİNDE
TÜRKİYE-MACARİSTAN SİYASİ İLİŞKİLERİ
(1922-1933)**

**A MAGYAR-TÖRÖK POLITIKAI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA
A DIPLOMÁCIAI LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN
(1922-1933)**

SUNUŞ

Türkiye ile Macaristan arasındaki tarihî bağlar, akrabalık ve dil yakınlığı iki ülke arasında samimi ve dostane ilişkiler kurulmasını sağlamıştır.

Bu minvalde, bilhassa 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tarih sahnesinde yaşanan gelişmeler, her iki halk arasındaki bağları da kuvvetlendirmiştir. İki ülke Birinci Dünya Savaşı'nda aynı ittifak içerisinde yer almış, Galiçya'da, Çanakkale'de, Sina ve Filistin'de birlikte çarpışmıştır.

Macaristan, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Kurtuluş Savaşı veren Türk halkını desteklemiş, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da ülkemizle dostluk tesis eden ilk devletler arasında yer almıştır. Nitekim, 18 Aralık 1923 tarihinde imzalanan Dostluk Antlaşması'yla iki ülke birbirini resmî olarak tanıırken, bu dönemde Türkiye ile Macaristan arasında siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel hususlar dâhil hemen her alanda yeni bağlar kurulmuştur. Bunun yanısıra başta dönemin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk ve Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen olmak üzere devlet adamları da iki ülke ilişkilerinin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Türk ve Macar devlet yetkililerinin karşılıklı üst düzey ziyaretleri de Türkiye-Macaristan ilişkilerini sağlamlaştırmıştır.

Bakanlığımız Diplomatik Arşivi ile Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliğince ortak hazırlanan yayın Millî Mücadele ve Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'si ile Macaristan arasındaki ilişkilerin tesisi ve gelişimini farklı boyutlarıyla ortaya koymakta, Türk-Macar kadim dostluğuna dikkati çekmektedir. Tarihsel süreci çok eskiye dayanan, Cumhuriyetin ilk yıllarında güçlendirilen ilişkiler bugün iki ülke arasındaki işbirliğinin dayandığı sağlam temelleri oluşturmaktadır.

Türkiye ile Macaristan arasındaki stratejik ortaklığın 18 Aralık 2023 tarihinde imzalanan ortak bildiriyle “geliştirilmiş stratejik ortaklık” düzeyine çıkarılması, ikili ilişkilerimizin daha da ileriye taşınması konusundaki müşterek irademizi yansıtmaktadır.

2024 yılında idrak etmekte olduğumuz Türk-Macar Kültür Yılı vesilesiyle hazırladığımız çalışmanın araştırmacılara ve okuyuculara yararlı olmasını diler, bu kıymetli eserin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederim.

Hakan Fidan
Dışişleri Bakanı

BEVEZETŐ

A Törökország és Magyarország közötti történelmi kapcsolat, a rokonság és nyelvi közelség a két ország közötti szoros és baráti viszony alapját jelentik.

Mindemelett, már a 19. század második felétől kezdődően a történelem színpadán megjelenő változások a két nép közötti kapocs megerősödését hozták magukkal. A két ország az első világháborúban egymással szövetségben harcolt Galíciában, Gallipolinál, a Sínai-félszigeten és Palesztinában.

Magyarország az első világháborút követően támogatta a török népet annak függetlenségi harcában, sőt, egyike volt azon államoknak, amelyek a Török Köztársaság megalakulását követően hazánkkal baráti viszonyt alakítottak ki. Ennek eredményeként az 1923. december 18-án aláírt barátsági szerződéssel a két ország egymást hivatalosan is elismerte, új fejezetet nyitva ezzel a Törökország és Magyarország közötti politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális kapcsolatok számára. Ezen kívül, a korszak államfőiről - főként Musztafa Kemál Atatürk köztársasági elnök, illetve Bethlen István miniszterelnök - fontos szerepet játszottak a két ország közötti kapcsolatok fejlődésében. A török és magyar állami vezetők legmagasabb szintű látogatásai szintén erősítették a török-magyar kapcsolatokat.

Minisztériumunk Diplomáciai Levéltárának és Magyarország Nagykövetségének közös kiadványa nemcsak Törökország nemzeti küzdelmét és a kora köztársaság korát a Magyarországgal való kapcsolat viszonylatában, különböző dimenziókban mutatja be, de felhívja az olvasók figyelmét a régmúltba visszanyúló török-magyar barátságra is. A történelmi léptékkal mérve is messzire nyúló, a köztársaság első éveiben megerősített kapcsolataink a két ország közötti együttműködés mai formáinak szilárd alapjait képezik.

A kétoldalú kapcsolataink további bővítésének közös elhatározását jól mutatja, hogy a Törökország és Magyarország közötti stratégiai együttműködés 2023. december 18-án “kiemelt stratégiai együttműködéssé” változott.

Biztos vagyok abban, hogy a 2024-ben megvalósult Török-Magyar Kulturális Évad keretében elkészült ezen munka mind a kutatók, mind pedig az olvasók hasznára válik majd, illetve köszönetet mondok mindenkinek, aki a kötet létrehozásában szerepet játszott.

Hakan Fidan
külügyminiszter

BEVEZETŐ

A veszélyek korában különös mértékben megnő a kiszámítható és kölcsönös tiszteletre alapuló kétoldalú együttműködések jelentősége. Erre kiváló példa Magyarország és Törökország kapcsolata, mely az 1923. december 18-án aláírt magyar-török barátsági szerződés alapjaira épül.

Barátságunknak szilárd alapot ad, hogy kormányaink értik egymást, hiszen mindketten a nemzeti érdekek képviselőitében hiszünk és nem szégyelljük kimondani, hogy büszkék vagyunk kultúránkra, örökségünkre és vallásunkra. Jelen kötet is erre szolgál bizonyítékként, hiszen ezen alkotáson keresztül korábban soha nem látott források közreadásával rajzolódik ki azon időszak, melyben szerteágazó kapcsolatok születnek a trianoni megrázkódtatásból újból talpra álló Magyarország és a megújult Törökország között.

Akötetben szereplő iratok egy olyan korszakot tárnak elénk, amely megismerésével nyilvánvalóvá válik, hogy kiváló kapcsolataink nem újkeletűek, azok mindig is a kölcsönös tiszteleten alapultak, aminek köszönhetően mára Magyarország és Törökország között mély barátság, stratégiai partnerség és folyamatosan fejlődő kétoldalú együttműködés alakult ki.

A magyar-török együttműködésnek nemcsak dicső múltja, hanem jelene is van, és mi az új lendület, a frissesség forrásaként tekintünk minderre.

Törökország az összeköttetések bajnoka, széles kapcsolati hálójával példaként szolgálhat mindannyiunk számára. Nekünk Közép-Európában kifejezetten rossz emlékeink vannak azokról az időkről, amikor a világot blokkokra osztották, hiszen sokat veszítettünk ezen, és nem akarjuk, hogy ez újra megismétlődjön. Ezért szeretnénk a következő időszakban, az új globális gazdasági és politikai rendet a globális összeköttetések korszakává alakítani.

Az országainkat összekötő közös történelemről és egymás kölcsönös segítségéről tesz tanúbizonyságot, hogy 2023-ban ünnepeltük Magyarország és a Török Köztársaság diplomáciai kapcsolat felvételének századik évfordulóját. Mi, magyarok, éppen ahogy a török nép is, büszkék vagyunk a saját nemzetünkre, hitünkre és örökségünkre. Közös célunk, hogy a szoros baráti együttműködés folytatódhasson.

Szijjártó Péter
külgazdasági és külügyminiszter

SUNUŞ

Tehditler çağında, öngörülebilir ve karşılıklı saygıya dayalı ikili işbirliğinin önemi, dikkat çeken ölçüde artmaktadır. Buna mükemmel bir örnek, Macaristan ile Türkiye'nin 18 Aralık 1923 tarihinde imzalamış olduğu Macar-Türk Dostluk Antlaşması'na dayanan münasebetidir.

Hükûmetlerimizin birbirini anlaması, her iki tarafın millî menfaatleri temsil etmeye inanması, kültürümüz, mirasımız ve dinimizle gurur duyduğumuzu söylemekten utanmamamız dostluğumuza sağlam bir temel oluşturmaktadır. Elinizdeki kitap buna hizmetin bir delilidir, zira bu eser vasıtasıyla daha önce hiç görülmemiş belgelerin yayımlanması sayesinde, Trianon sarsıntısını atlatarak yeniden ayağa kalkan Macaristan ile yenilenen Türkiye arasında giderek artan ilişkilerin doğduğu dönem ortaya çıkmaktadır.

Bu kitapta yer alan belgeler öylesine bir dönemi görünür kılmaktadır ki, bunları okuyarak öğrendiğimizde mükemmel ilişkilerimizin yeni olmadığı, aksine daima karşılıklı saygıya dayandığı açıklık kazanmaktadır ve bu sayede Macaristan ile Türkiye arasında günümüzde dahi derin dostluk, stratejik ortaklık ve sürekli gelişen ikili işbirliği ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla, Macar-Türk işbirliğinin sadece şanlı bir geçmişi değil, bugünü de vardır ve biz tüm bunları yeni bir ivme ve dinamizm kaynağı olarak görmekteyiz.

Orta Avrupa'da dünyanın bloklara bölündüğü dönemlere ilişkin kötü anılarımız mevcuttur, zira bundan çok şey kaybettik ve tekrarlanmasını istemiyoruz. Bu nedenle, önümüzdeki dönemde yeni küresel ekonomik ve siyasi düzeni, küresel bağlantısallık çağı haline getirmek istiyoruz. Temas kurma şampiyonu olan Türkiye, geniş iletişim ağıyla, bu konuda hepimiz için bir örneklik teşkil edebilir.

2023 yılında Macaristan ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasının yüzüncü yılını kutlamamız, ülkelerimizi birbirine bağlayan ortak tarihin ve karşılıklı desteğin bir kanıtıdır. Türk halkı gibi, biz Macarlar da kendi ulusumuzla, inancımızla ve mirasımızla gurur duyuyoruz. Ortak hedefimiz dostluğa dayalı sıkı işbirliğinin sürdürülebilmesidir.

Péter Szijjártó

Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı

MAGYARORSZÁG NAGYKÖVETSÉGÉNEK ELŐSZAVA

A magyar történelem és ezáltal a világban betöltött szerepünk értelmezése és megértése időről időre változik. Egy ország nemzetközi kapcsolatainak mélysége, minősége és intenzitása szintén korszakonként eltérő lehet. A hagyományosan jó kapcsolatokat ápoló országok mellett olyanra is akad példa, amikor ellenségből barát, vagy éppen barátból ellenség lesz. Azt azonban már kevesen szokták felelmeletetni, hogy az oszmán-magyar háborúskodást követően valami nagyon hasonló zajlott le Magyarország és Törökország esetében is. Nagyon érdekes, hogy ez a két, részben Közép-Európát, részben a Balkánt történelmi szempontból évszázadokon át meghatározó állam a nemzetépítések korától kezdődően természetes szövetségesként tekint egymásra. Ez a folyamat természetesen nem volt független attól, hogy a vallási, vagy regionális identitás helyét felváltotta a nemzeti öntudat, amely a magyarok estében nemzetünk őstörténetének nyitva maradt kérdéseit is a felszínre hozta. A korabeli magyar közvélemény jelentős része pedig úgy érezte - és talán érzi most is -, hogy az egyszerű, filológiai megközelítéssel érvelő finnugor rokonság helyett vonzóbb a legyőzhetetlen sztyeppe-i lovas képe. Ráadásul, az 1848 utáni korszak aktuálpolitikai fejleményei - a pánszlávizmus megerősödése, az orosz-török háborúk - mind-mind felerősítettek az egymás felé fordulás igényét.

A 19. századi magyar közvélemény nagyra értékelte azt is, hogy a Habsburgok ellen a magyar függetlenségért harcolók jelentős része, évszázadokon át török földön kapott menedéket. Később pedig, az első világháború éveiben magyarok haltak meg a palesztin fronton és török bakák ontották vérüket az Osztrák-Magyar Monarchia katonáival válllvetve Galíciában.

Így érkezünk el ehhez a kötethez, ami az 1922 és 1933 közötti magyar-török kapcsolatokat a korabeli diplomáciai források alapján mutatja be. Jóllehet a szóban forgó időszak a magyar társadalom számára egy máig tartó trauma - Trianon - feldolgozásának kezdetével azonos, érdemes megjegyezni, hogy ugyanekkor kezdett el 1526 után újra kiépülni az önálló magyar külpolitika és az önálló magyar külügyminisztérium is. A mából visszanezve nem véletlen, hogy a Török Köztársaság nevében elsőként aláírt nemzetközi barátsági szerződés 1923. december 18-án éppen azzal a Magyarországgal történt, amellyel oly mélyreható kapcsolatai voltak a múltban. Magyar szempontból pedig szintén szimbolikusan tekinthető, hogy az egykor ellenfélként tisztelt, majd bajtársként szeretett török nemzettel mihamarabb hivatalos kapcsolatba akart lépni Budapest.

Történt pedig mindez egy olyan időszakban, amikor hazánkat, csak úgy, mint az éppen születőben lévő új Törökországot is, minden irányból ellenséges érdekek, országok vették körül. Az 1920-as, 30-as évek „aranykora” alkalmat adott arra, hogy később kiemelkedő török tudósok, politikusok tanuljanak hazánkban. Ezzel párhuzamosan magyar szakemberek, mérnökök százai járultak hozzá munkájuk révén egy modern, erős török állam felépítéséhez. Nem véletlen, hogy Musztafa

Kemál Atatürk 1936-ban fontosnak tartotta, hogy - egyébként máig töretlenül működő - Magyar Intézetet hozzon létre Ankarában.

Ez a könyv azt az időszakot mutatja tehát be, amely megalapozta az élet számos területén ma is tapasztalható, szívélyes viszonyt Budapest és Ankara között. Ebben a folyamatban mérföldkőnek tekinthető 2013. december 18., amikor is a magyar-török barátsági szerződés 90. évfordulója alkalmából elsőként ülésezett a Magyar-Török Magas Felső Szintű Stratégiai Együtműködési Tanács, mely formátum 2023-ban a „kiemelt” jelzővel is bővült.

Az identitásunk kettőssége - keleti származás és nyugati beágyazottság - és annak tolmácsolása sokszor kihívások elé állít bennünket, magyarokat. Törökország viszont úgy hiszem, hogy azon kevés helyek egyike a világban, ahol ezt a dilemmát érzik és értik, így hálás vagyok a sorsnak, hogy ezen a helyen képviselhetem hazámat.

Mátis Viktor

Magyarország Nagykövete

MACARİSTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ ÖNSÖZÜ

Macar tarihinin ve dolayısıyla Macarların dünya tarihinde oynadığı rolün yorumlanması ve anlaşılması zaman zaman değişiklik gösterebilmektedir. Bir ülkenin uluslararası ilişkilerinin derinliği, vasfı ve yoğunluğu çağlara göre değişebilmektedir. Geleneksel olarak iyi ilişkiler idame ettiren ülkelerin yanı sıra, düşmandan dost ya da dosttan düşmana dönüşen ülke örnekleri de bulunmaktadır. Ancak az sayıda insan, Macar-Osmanlı savaşları sonrasında Türkiye ile Macaristan arasında çok benzer şeylerin yaşandığından bahsetmektedir.

Kısmen Orta Avrupa'yı, kısmen Balkanlar'ı tarihî açıdan yüzyıllar boyunca etkileyen bu iki milletin, üniter devletler inşa edildiğinden beri birbirlerini doğal müttefik olarak görmeleri çok ilginçtir. Elbette bu süreç, dinî ya da bölgesel kimliğin yerini millet bilincinin almasından bağımsız değildir ve Macarların bu durumu Macar milletinin tarih öncesine ait yanıtlanmamış sorularını da ortaya çıkarmıştır. Dönemin Macar kamuoyunun önemli bir kısmı, filolojik bir yaklaşımla kanıtlar sıralayan Fin-Ugor akrabalığı yerine, yenilmez bozkır atlısı imajını daha çekici bulmuştur (belki de hâlâ bunu hissetmektedir). Üstelik 1848 sonrası dönemin güncel siyasi gelişmeleri - Panslavizmin güçlenmesi, Rus-Türk savaşları - iki milletin birbirine yönelme eğilimini pekiştirmiştir.

Macar kamuoyu, 19. yüzyılda Habsburglara karşı Macaristan'ın bağımsızlığı için mücadele eden Macarların önemli bir kısmına Türk topraklarında uzun yıllar sığınma sağlanmasını da takdir etmiştir. Daha sonra ise, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Sina ve Filistin Cephesi'nde Macarlar canlarını verirken, Türk piyadeleri Galiçya'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu askerleriyle omuz omuza kanlarını dökmüşlerdir.

Böylelikle, 1922-1933 yılları arasındaki Macar-Türk ilişkilerini, dönemin diplomatik kaynaklarına dayanarak anlatan bu kitaba geldik. Söz konusu dönemin, bir yandan Macar toplumu için bugüne kadar devam eden bir travmayı -Trianon- hazmetmeye başladığı, diğer taraftan, 1526 yılından sonra ilk kez bağımsız bir Macar dış politikasının ve bağımsız bir Macar Dışişleri Bakanlığının yeniden kurulmaya başladığı dönem olduğunu belirtmek gerekir. Bugünden geriye baktığımızda, yeni Türk devletinin *Türkiye Cumhuriyeti* resmî adını kullanarak 18 Aralık 1923'te ilk uluslararası Dostluk Antlaşması'nı geçmişte bu kadar derin ilişkilere sahip olduğu Macaristan'la imzalamış olması tesadüf değildir. Budapeşte'nin bir zamanlar düşman olarak saygı duyduğu ve daha sonra can yoldaşı olarak sevdiği Türk milletiyle bir an önce resmî ilişkiler kurmak istemesinin de sembolik olmanın ötesinde bir anlam taşıdığı açıktır.

Bütün bunlar, ülkemizin ve doğmakta olan yeni Türkiye'nin her yönden düşman ülkeler tarafından kuşatıldığı bir dönemde gerçekleşti. 1920'li ve 1930'lu yılların "altın çağı", seçkin Türk akademisyen ve siyasetçilere ülkemizde eğitim görme olanağı sağladı. Aynı zamanda yüzlerce Macar uzman ve mühendis modern ve güçlü bir Türk devletinin inşasına çalışmalarıyla katkıda bulundu. Mustafa

Kemal Atatürk'ün 1936 yılında Ankara'da, bugün dahi halen faaliyette olan bir Macar Enstitüsü kurmayı önemli görmesi tesadüf değildir.

Bu kitap, Budapeşte ile Ankara arasında bugün dahi hayatın pek çok alanında devam edegelen samimi ilişkilerin temellerinin atıldığı dönemi tanıtmaktadır. Macar-Türk Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısını, Macar-Türk Dostluk Antlaşması'nın 90. yıldönümü olan 18 Aralık 2013 tarihinde yapmış olması, bu süreçte bir dönüm noktası sayılabilir. Bu işbirliği 2023 yılında "geliştirilmiş stratejik işbirliği" düzeyine çıkarılarak daha da genişletilmiştir.

Kimliğimizin ikiliği - Doğu kökenli olmak ve Batı'da yerleşik olmak - ve bunun yorumlanması biz Macarları sık sık zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Ancak, Türkiye'nin dünyada bu ikilemin hissedildiği ve anlaşıldığı nadir yerlerden biri olduğuna inanıyorum. Dolayısıyla, ülkemi burada temsil edebildiğim için minnettarım.

Viktor Mátis
Macaristan Büyükelçisi

TÜRK DİPLOMATİK ARŞİVİ ÖNSÖZÜ

2019 yılında başlatılan Türk Diplomatik Arşivi belgelerinin sayısal ortamda Devlet Arşivleri Başkanlığına devredilmesine devam edilmekle, devredilen belgelerin sayfa sayısı bir milyonu geçmiştir. Bu çerçevede, arşivimizin 1919-1958 yılları arasını kapsayan Ülkeler Fonu araştırmacılara tamamıyla açılmıştır. Sözkonusu çalışmamız etkin ve sistematik şekilde sürdürülürken akademisyenlerimiz ve tarihe ilgi duyan vatandaşlarımız için farklı fonlardan belge seçkisi yapmak suretiyle Türk Diplomatik Arşivi tematik yayınlarımıza devam edilmektedir. Diğer ülke diplomatik arşivlerinin katkısıyla gerçekleştirilen ortak yayın projelerimizin sayısı da bu vesileyle artmaktadır. 2024 Türk-Macar Kültür Yılı vesilesiyle Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliği'yle birlikte hazırlanan bu yayınıımız ikili işbirliklerimizin sonuncusunu teşkil etmektedir.

1922-1933 yılları arasına ait toplam 104 belgenin yer aldığı bu çalışmamızda, daha önce Darülfünun'da müderris olarak görev yapan ve Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Türkoloji'nin gelişmesine katkıda bulunan Macar Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmek istenmesi, Türk ordusunun Yunanlılara karşı kazandığı zaferin Türk-Macar ilişkilerine yansımaları, Türkiye ile Macaristan arasında diplomatik ilişki tesisi için görevlendirilen Eugène (Jenö) Ruszkay'ın faaliyetleri, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın imzalanması, Musul Sorunu'nun çözümü için kurulan komisyona ünlü Macar Coğrafya Profesörü Kont Pál Teleki'nin seçilmesi, Mohaç Meydan Muharebesi'nin 400. yıldönümü nedeniyle Mohaç Ovası'nda düzenlenen tören, iki ülke arasında yapılan karşılıklı üst düzey ziyaretler ve tayinler, iki ülke diplomatlarının kendi ülkelerine gönderdikleri raporlar yer almaktadır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında mağlup devletlerle yapılan mütarekelerle savaştan yenilgiyle ayrılan devletler arasındaki diplomatik ilişkiler kesilmişti. Diğer taraftan, 1920 yılında Macaristan'la imzalanan Trianon Antlaşması'yla anılan ülke, topraklarının önemli bir bölümünü kaybetmişti. Sevr Antlaşması'nın reddedilerek Millî Mücadele'nin başlatıldığı sözkonusu dönemde, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Türk halkının verdiği bağımsızlık savaşı Macaristan tarafından yakından izlenmişti. Bu çerçevede, esasen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan önce Millî Mücadele Hükûmeti ile Macaristan arasında ilk aşamada gayriresmî de olsa temas tesis edilmişti. Nitekim, Macaristan, 1922 yılında Profesör Mészáros'u gayriresmî temsilci olarak Ankara'ya göndermek istemiş, Macaristan'ın bu isteği TBMM Hükûmetince uygun bulunmuştu. Mészáros'un ülkemize gelmesi mümkün olmamakla birlikte, Macaristan Hükûmeti bu defa TBMM Hükûmetiyle ilişki tesis etmekle Eugène Ruszkay'ı görevlendirmiş, Ruszkay 1923 Ocak ayında Ankara'ya ulaşmıştı. Yayınıımızda, Ticaret Ataşesi sıfatıyla görevlendirilen Ruszkay'ın raporlarına, Ruszkay hakkında yazışmalara, ayrıca adigeçenin, resmî temsilci sıfatına sahip olmasa da Türkiye ile Macaristan arasında imzalanan 18 Aralık 1923 tarihli Dostluk Antlaşması'nın mimarlarından olduğuna dair belgelere yer verilmektedir.

1923 yılında Lozan Barış Konferansı'nda çözümlenemeyen Musul Sorunu Milletler Cemiyeti'ne taşınmıştır. Milletler Cemiyeti'nin sorunun çözümü için tesis ettiği Araştırma Komisyonu'na seçilen Macar Kont Pál Teleki aynı zamanda Musul'da yapılan incelemelerin önemli bir ismi olmuştur. Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, anılan dönemde Dışişleri Bakanlığına gönderdiği telgraflarda, Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin en önemli dış politika meselelerinden olan Musul Sorunu'nun halli için kurulan komisyonun üyesi Teleki'nin bir coğrafyacı ve kartograf olduğu, bir Türk dostu olup aynı zamanda bilgili, ahlaklı ve tarafsız niteliklerinin bulunduğu belirtilmektedir. Teleki'nin Musul'da plebisit yapılması görüşüne eğilimi hususunda Osmanlı Devleti'nin eski Budapeşte Başkonsolosu Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey'in, Teleki'yle İstanbul'da yaptığı görüşmeye ilişkin Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 3 Ocak 1925 tarihli gizli yazı ile Münih Konsolosu Haydar Mehmet Bey'in, keza Teleki'nin Musul Sorunu hakkında Münih'te verdiği konferansın kaydadeğer hususlarını Bakanlığa bildirdiği 16 Ocak 1926 tarihli yazının önemli oldukları düşünülmektedir.

Macaristan'ın Ankara Büyükelçiliğinin işbirliğiyle hazırlanan bu yayınıma verdikleri destek ve katkı için Macaristan Ankara Büyükelçisi Sayın Viktor Mátis'e, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi ve Atatürk Araştırma Merkezi Bilim Kurulu Asli Üyesi Doç. Dr. Emre Saral'a ve Macaristan Ankara Büyükelçiliği Ticari Ataşesi Türkolog Dr. Péter Kövecsi-Oláh'a teşekkürlerimi sunarım. Yayında kullanılan belgelerin gizliliklerinin kaldırılmasında mesai harcayan Gizlilik Değerlendirme Kurulu üyesi Büyükelçilerimizin değerli katkıları şükranla karşılanmıştır. Ayrıca, Rıdvan Çavuşoğlu, Mustafa Doğan, Eren Saydam, Serkan Sönmez, Tuğba Çevik, Muhammet Fatih Tekin ve Zekiye Uyanık'a katkılarından ötürü teşekkür ederim.

Ayşe Selcan Şanlı

Elçi, Diplomatik Arşiv Genel Müdür Yardımcısı

A TÖRÖK DIPLOMÁCIAI LEVÉLTÁR ELŐSZAVA

A Török Diplomáciai Levéltár iratainak az Állami Levéltárak Igazgatósága részére történő, 2019-ben kezdődő átadási folyamata során immar több, mint egymillió oldalnyi forrásanyag került a kezelésünkbe. Ennek során levéltárunk 1919-1958 közötti anyagából az Országok Irattára (1919-1958) teljes mértékben megnyílt a kutatók számára. Miközben hatékonyan és szisztematikusan folytatjuk ezt a munkát, akadémikusaink és a történelem iránt érdeklődő honfitársaink számára különböző más irattárakból is folyamatosan adunk közre válogatásokat a Török Diplomáciai Levéltár tematikus kiadványaiban. Ennek mentén gyarapszik a más országok diplomáciai levéltárainak hozzájárulásával megvalósított közös porjektjeink száma is. Jelen kiadvány, melyet a 2024. évi Magyar-Török Kulturális Évad alkalmával Magyarország Nagykövetségével együtt készítettünk, a kétoldalú együttműködéseink legújabb példája.

Munkánkban, melyben 104, 1922 és 1933 közt készült irat kapott helyet, több témát is érintünk. Korábban az isztambuli egyetemen (Darülfünun) dolgozó, a köztársaság korában a törökországi turkológia fejlődését nagymértékben segítő magyar professzor, Mészáros Gyula nem hivatalos ankarai kiküldetéséről, a török-magyar kapcsolatokról a török hadsereg görögök elleni győzelmének tükrében, valamint Ruszkay Jenő tevékenységéről, akit a Törökország és Magyarország közötti diplomáciai kapcsolatfelvétel előkészítésével bíztak meg. Az olvasó tájékozódhat továbbá a török-magyar barátsági szerződésről, gróf Teleki Pál beválasztásáról a moszuli kérdés eldöntésére létrehozott bizottságba, a mohácsi csata 400. évfordulóján a mohácsi síkon tartott ünnepségről, a két ország között megvalósult magas szintű látogatásokról és kinevezésekről, valamint a két ország diplomatáinak hazaküldött jelentéseiről.

Az első világháború után a vesztes országokkal kötött fegyverszüneti megállapodások után a legyőzött államok közötti diplomáciai kapcsolatok megszakadtak. Magyarország esetében ez azzal is súlyosbodott, hogy az 1920-ban megkötött trianoni békeszerződés révén az ország területének jelentős részét elvesztette. Az ezzel egyidőben a sèvres-i békét visszautasító, Musztafa Kemál pasa vezetésével a függetlenségéért küzdő török nép erőfeszítéseit Magyarországon nagy figyelemmel követték. Ennek keretében Magyarország - ha nem hivatalosan is - már a Török Köztársaság megalapítása előtt kapcsolatba lépett a függetlenségi háború kormányával. Sőt, Magyarország 1922-ben kérte, hogy nem hivatalos képviselőt küldhessen Ankarába Mészáros professzor személyében, amit a Török Nagy Nemzetgyűlés Kormánya jóváhagyott. Miután Mészáros nem tudott Törökországba utazni, a magyar kormány Ruszkay Jenőt bízta meg azzal, hogy kapcsolatba lépjen a Török Nagy Nemzetgyűlés Kormányával. Ruszkay 1923 januárjában érkezett meg Ankarába. Kiadványunkban a hivatalosan kereskedelmi attaséként megbízott Ruszkay jelentései, Ruszkayról szóló levelezések, valamint - bár nem volt hivatalosan képviselője az országnak - a Törökország és Magyarország közötti 1923. évi barátsági szerződésben való tevékeny szerepéről

szóló iratok is helyet kaptak.

Az 1923-as lausanne-i békekonferencia során megoldatlan moszuli kérdés a Népszövetség elé került. A Népszövetség a kérdés megoldására kutatóbizottságot hozott létre, amelybe bevásztották a híres magyar földrajztudóst, gróf Teleki Pált is, aki Moszul és környékének társadalmi, földrajzi viszonyainak felmérésében fontos szerepet játszott. Hüsrev bej budapesti követ arról tájékoztatta a korabeli török külügyminisztériumot, hogy a köztársaság első éveiben Törökország egyik legfontosabb ügyeként számon tartott Moszul-kérdés megoldása érdekében létrehozott bizottság magyar tagja, Teleki Pál földrajztudós alapvetően törökbarát, aki ráadásul etikus és független álláspontot képvisel. Az oszmán állam régi budapesti főkonzuljának, Ahmet Hikmet bejnek a Külügyminisztérium számára a Telekivel Isztambulban tartott megbeszéléséről 1925. január 3-án kelt, titkosírással készült jelentése kitér arra, hogy Teleki hajlik a népszavazás támogatására Moszulban. Ezen kívül a korabeli müncheni konzul, Haydar Mehmet bej 1926. január 16-i keltezésű jelentése - amelyben Teleki moszuli kérdésről tartott előadásának fontosabb mozzanatairól ír - szintén fontos dokumentumnak számít.

Köszönetet mondok Magyarország nagykövetének, Mátis Viktornak, a Hacettepe Egyetem Atatürk Alapelvei és a Forradalom Története Intézet - Atatürk Kutatóközpont Tudományos Testülete tagjának, Dr. Emre Saral docensnek, Kövecsi-Oláh Péter turkológusnak a Magyarország Nagykövetségével együttműködésben készült jelen kiadványunkhoz való szakmai hozzájárulásáért; a kiadványban felhasznált iratok titkosításának feloldására áldozott idejéért a Titkosításiértékelési Bizottság tagjainak; valamint Rıdvan Çavuşoğlu-nak, Mustafa Doğan-nak, Eren Saydam-nak, Serkan Sönmez-nek, Tuğba Çevik-nek, Muhammet Fatih Tekin-nek és Zekiye Uyanıknak.

Ayşe Selcan Şanlı

követ, a Diplomáciai Levéltár Főosztályvezető-helyettese

EDİTÖRLERİN NOTU

“Türk ve Macar Diplomatik Arşiv Belgelerinde Türkiye-Macaristan Siyasi İlişkileri (1922-1933)” başlıklı yayınıımızdaki belgelerin seçimi, Osmanlıca belgelerin transkripsiyonu, Macarca belgelerin çeviri-özet ve Fransızca belgeler dâhil bu belgelerin yayına hazır hale getirilmesinde izlenen yol aşağıda sunulmaktadır.

İki ülkenin diplomatik arşivlerinde konuya ilişkin araştırmaya başlamadan önce yapılacak ortak yayında kullanılacak belgelerde tarih ve konu sınırlaması üzerine konuşulmuş; yıl olarak 1922-1933, konu olarak da siyasi-diplomatik ilişkilere odaklanılması hususunda karara varılmıştır. Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi’ndeki 1922-1933 yıllarına ait, başta Ülkeler-Macaristan fonu olmak üzere ilgili tüm belgeler gözden geçirilmiş, yayında kullanılabileceği düşünülen belgelerin kimlik numaraları not edilmiş, bu belgelerden Osmanlıca olanların transkripsiyonları ve Fransızca olanların özetleri yapılmıştır. Macar Diplomatik Arşivi’nde yapılan araştırma neticesinde konuya ilişkin tespit edilen belgeler Türkçeye çevrilmiştir. Türk ve Macar tarafının belgeler üzerinde karşılıklı olarak yaptıkları nihai değerlendirmede 104 belgeye ortak yayın seçkinde yer verilmesi kararlaştırılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda, Profesör Mészáros’un gayriresmî olarak Ankara’ya gönderilmesine ilişkin 4, Türk ordusunun Yunanlılara karşı kazandığı zaferin Türk-Macar ilişkilerine yansması hususunda 8, Türkiye ile Macaristan arasında diplomatik ilişki tesisi için yarı resmî olarak görevlendirilen Eugène (Jenö) Ruszkay hakkında 13, Türk-Macar Dostluk Antlaşması’nın imzalanmasına ilişkin 18, Macar Ladislas (László) Tahy’nin Türkiye’ye tayin edilmesine ve görevinden ayrılmasına dair 9, Budapeşte Elçiliğine tayin edilen Rıdvanbeyoğlu Hüsrev (Gerede) Bey’in Viyana’ya akredite edilmesi ile adıgeçenin Budapeşte’den Dışişleri Bakanlığına gönderdiği raporlar hususunda 4, Musul Sorunu’nun çözümü için kurulan komisyona seçilen Macar Kont Pál Teleki’ye ilişkin 11, Mohaç Meydan Muharebesi’nin 400. yıldönümü nedeniyle Mohaç Ovası’nda yapılan tören hakkında 3, iki ülke arasında yapılan üst düzey ziyaretlere dair 26, Türk ve Macar diplomatların farklı konulardaki yazı-raporlarına ilişkin 6, Macaristan’ın Ankara Elçiliği Maslahatgüzarının yeni Türk alfabesine dair değerlendirmesi ve Macaristan’ın İstanbul’daki elçilik binasının daimî olarak Ankara’ya nakledilmesi hususlarında birer belgeye, yayın seçkinde yer verilmiştir.

Yayınıımızda belge görüntülerine yer verilmiş olmakla birlikte araştırmacılara ve okuyuculara yarar sağlayacağı düşüncesiyle, Osmanlıca belgelerin transkripsiyonları da yayındaki yerini almıştır. Konu bütünlüğü içinde ve mümkün olduğu kadar kronolojik sırada verilen belgelere yönlendirici mahiyette Türkçe-Macarca özet eklenmiş, bu suretle belge içinde bulunan bilgilere daha kolay erişim sağlanması amaçlanmıştır. Telgraf, şifre telgraf, (gizli) yazı, Nota, mektup vs. olarak farklı şekillerde hazırlanmış belgelerin nereden, nereye ve tarih bilgisi

özette belirtilirken, içeriğin öz olarak aktarılması esas alınmış, belge içinde bulunan ayrıntılara yer verilmemiştir. Macarca belgelerin Türkçe özetleri görece uzun tutulduğundan bu özetlerin yalnızca ilk cümlesi “İçindekiler” kısmına alınmıştır. Kişilerin ünvanları özete alınırken anlamsal olarak bu ünvanların belgelerdeki kullanımına bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Özetlerde kurum ve kuruluş isimleri başta olmak üzere diğer bazı isimlerin sadeleştirilmiş güncel kullanımı tercih edilmiştir (Hariciye Vekaleti yerine Dışişleri Bakanlığı gibi). Özetler belge hakkında bir fikir vermekle birlikte bu özetlerin belge içindeki bilgilerin tamamını yansıtmaya imkânı olmadığından her hâlükârda belge metinlerine müracaat edilmesi daha uygun olacaktır.

Osmanlıcanın ses incelikleri ve noktalama işaretleri dâhil olmak üzere Türk alfabesine aktarılmasında bir standart olmaması nedeniyle, sözkonusu belgeler üzerinde uzmanlar tarafından titizlikle çalışılmış ve transkripsiyonlarda istikrar sağlanması için azami dikkat gösterilmiştir. Yayın seçkinde kullanılan 1922-1928 dönemine ilişkin Osmanlıca belgelerin Türkçe alfabeyle yeniden yazımında “mutedil transkripsiyon” uygulanmıştır. Diğer bir ifadeyle, Osmanlıca belgelerin transkripsiyonunda ne günümüz TDK kurallarına göre bir yazım tercih edilebilmiş ne de tam transkripsiyon kuralları uygulanabilmiştir. Bunun yerine, Osmanlıca metinlerdeki uzun vokallerin (â, î ve û) gösterilmesiyle, ayn harfi (ع) için “ ‘ ” ve hemze (ء) için “ ’ ” işaretlerinin, tamlamalarda kısa çizgi “ - ” kullanılmasıyla ve günümüzde yerine göre benzeşebilen sessiz harflerin belgelerdeki kullanımına uygun şekilde yazılmasıyla yetinilmiştir. Dolayısıyla, belgelerde yer alan, bir kısmının kullanımına devam edilen bazı kelimelerin TDK Yazım Kılavuzu’yla farklılık göstermesinin bu kapsamda değerlendirilmesi uygun olacaktır. Öte yandan, belgelerdeki bazı yazım yanlışlarının mesajların şifrelenmesi ve açılması aşamasında zamanın teknik güçlüklerine bağlı olarak ortaya çıkabildiğine işaret etmek yerinde olacaktır. Osmanlıca belgelerin transkripsiyonunda çok az yerde, yalnızca anlam kayıplarının önüne geçilebilmesi için yapılan ekleme ya da düzeltmeler köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Osmanlıca belgelerde hem Rumi hem Miladi Takvim’in kullanıldığı, sözkonusu iki tarihin yıllarının bazen ilk rakamının, bazen ilk iki rakamının, o dönemin kullanımına uygun olarak, yazılmadığı görülmüştür. İki farklı takvime ait yılların karışmasını engellemek amacıyla bu tarihlere ait yıllardaki eksik rakamlar köşeli parantez içinde gösterilmiştir (27/4/[13]38, 18/1/[19]23, 27 Nisan sene [1]338 gibi).

Osmanlıca belgelerde geçen özel isimler, şahıs ve yer isimlerinin belgede geçtiği şekliyle transkripsiyonu yapılmış, bu kelimelerin geçtiği ilk yerde köşeli parantez içinde günümüzdeki güncel kullanımı verilmiştir. Belgelerin üstüne, altına veya yan taraflarına sonradan yazılan ve önemli olduğu düşünülen notlara “[Derkenar]” kelimesi yazıldıktan sonra italik yapmak suretiyle yer verilmiştir.

Genel arşivcilik kuralları kapsamında derlenen belgelerin, farklı ülkelerce de yapıldığı şekilde, hassasiyet taşıyan kısımları ve sınırlı sayıda addedilebilecek unsurları ise kişisel görüş içerdiği gerekçesiyle çıkarılmıştır. Bazı belgelerde konu dışı olduğu görülen az sayıdaki paragraf veya bölümler de gerekçesi köşeli parantez içinde gösterilmek suretiyle metinden çıkarılmıştır. Çıkarılan yerler üç nokta “...” ile gösterilmiş, belge görüntülerinde ise ilgili yerler karartılmıştır.

Yayınımızda kullanılan Macar belgelerinin tasnif ve gizlilik kaldırma işlemleri tamamlanmış olup sözkonusu belgeler kamuoyuna ve araştırmacılara açılmış durumdadır. Belge seçkisinde yer verilen Türk belgelerinin bir kısmının tasnif ve gizlilik kaldırma işlemleri tamamlanmış olmakla 2024 yılının ilk yarısında Devlet Arşivleri Başkanlığı Belge Arama Sistemi (DAB-BETSİS) üzerinden kamuoyuna ve araştırmacılara açılmıştır. Yayın seçkimizde yer aldığı halde tasnif ve gizlilik kaldırma işlemleri henüz tamamlanmayan belgelerimiz de, işbu yayın vesilesiyle, gerekli süreç tamamlandıktan sonra en kısa sürede BETSİS üzerinden ilgililerin kullanımına sunulacaktır.

Araştırmacıların ve okuyucuların aradıkları isimleri, coğrafi adları ve bazı önemli kavramları daha rahat bulabilmeleri için çalışmanın sonuna “Dizin” eklenmiştir.

Mehmet Erdoğan

Emre Saral

Péter Kövecsi-Oláh

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉS

Az alábbiakban bemutatjuk A Magyar-Török Politikai Kapcsolatok Alakulása A Diplomáciai Levéltári Források Alapján (1922-1933) című kiadványunk elkészítéséhez vezető utat: a könyvben található iratok kiválasztását, az oszmán-török nyelvű iratok átírását, a magyar nyelvű iratok fordítását és kivonatolását, és a francia nyelvű iratokkal együtt történő kiadás előkészítését.

A témával kapcsolatos kutatások megkezdése előtt a két ország diplomáciai levéltáraiban áttekintettük a közös kiadványban felhasználandó iratok történeti és tárgyi korlátozását; közös elhatározással az 1922-1933 közötti politikai-diplomáciai kapcsolatokra helyeztük a hangsúlyt. Áttekintettük a Külügyminisztérium Török Diplomáciai Levéltárában található összes vonatkozó iratot, különös tekintettel az 1922-1933 közötti évekhez tartozó országok, így a Magyarországra vonatkozó forrásanyagot. Ezen kívül feljegyzésre kerültek a kiadványban felhasználni szándékozott iratok azonosító számai, ezek közül az oszmán nyelvű iratok nyelvét áttüztettük mai törökre, a francia nyelvűeknek pedig elkészítették a kivonatát. A magyar diplomáciai levéltárban végzett kutatás eredményeként a témában azonosított iratokat lefordítottuk török nyelvre. A török és magyar fél által készített végső értékelés során a közös kiadványba 104 iratot válogattunk be.

A munka eredményeként a kiadványban 4 irat jelent meg Mészáros professzor nem hivatalos ankarai küldetéséről, 8 a magyar-török kapcsolatokról a török hadsereg görögök elleni győzelmének tükrében, 13 Ruszkay Jenőről, akit félhivatalosan bíztak meg a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok létesítésével, 18 a magyar-török barátsági szerződés aláírásáról, 9 a magyar Tahy László törökországi kinevezéséről és tisztségéről való lemondásáról, 4 a budapesti nagykövetségre kinevezett Hüsrev (Gerede) bej bécsi akkreditációjáról és Budapestről a Külügyminisztériumba küldött írásairól /jelentéseiről, 11 a moszuli kérdés megoldására létrehozott bizottságba beválasztott gróf Teleki Pállal kapcsolatban, 3 a mohácsi csata 400. évfordulóján a mohácsi síkon tartott ünnepségről, 26 a két ország közötti magas szintű látogatásokról, 6 a török és magyar diplomaták különböző témájú írásaiból és jelentéseiből, illetve egy-egy az ankarai követség ügyvivőjének az új török ábécéről való értékeléséről és az isztambuli magyar követség Ankarába történő végleges áthelyezéséről.

Kiadványunkban az oszmán-török iratok képei is szerepelnek, azonban a kutatók és az olvasók számára hasznosnak véltük, hogy azok átiratai is helyet kapjanak benne. A téma feltárásának teljessége érdekében (és a lehetőségekhez mérten) időrendi sorrendben bemutatott iratokhoz útmutató gyanánt török és magyar nyelvű összefoglalók is készültek azzal a céllal, hogy az iratokban található információk könnyebben hozzáférhetőek legyenek. Az összefoglalóban feltüntettük, hogy a különböző módon (távirat, titkosított távirat, (titkosított) kézírás, jegyzet, levél stb.) elkészített iratok hol, kinek és mikor íródtak. Ugyanakkor - szem előtt tartva

a tömörségre való törekvésünket - a iratokat nem a maguk teljes részletességében mutatjuk be. Mivel a magyar iratok török nyelvű összefoglalói viszonylag hosszúak, ezeknek csak az első mondatai szerepelnek a tartalomjegyzékben. Az összefoglalókban szerepelnek a vonatkozó személyek rangjai, ezek használatához igyekeztünk hűek maradni az iratokban is. Az összefoglalókban néhány elnevezés, különösen az intézmények és szervezetek nevének egyszerűsített, mai használatát részesítettük előnyben (például a török külügyminisztérium akkori elnevezése helyett a mait használtuk). Bár az összefoglalók képet adnak az egyes iratokról, mindenképpen célszerű magát a irat szövegét is elolvasni, mivel előbbieket nem tartalmazhatják az iratokban található összes információt.

Mivel az oszmán-török hangzóinak és központosításának nincs standard átírása a mai török helyesírásra, a szóban forgó iratokat a szakértők alaposan áttanulmányozták és különös hangsúlyt fektettek arra, hogy az átiratok egységesek legyenek. A kiadványba válogatott 1922-1928 közti oszmán-török iratok mai török ábécére való újráírása során a „mérésékelt átirat” elve érvényesül; másképpen szólva, az oszmán-török iratok átírásakor sem a Török Nyelvtudományi Társaság mai szabályai nem érvényesülhettek, sem pedig a teljes átiratot nem lehetett létrehozni. Ezek helyett az oszmán-török szövegek hosszú magánhangzóit (â, î és û) jeleztük, az ayn betűt (ع) „ ’ ” és a hamzát (ه) „ ’ ” jelekkel, az alárendeléseket rövid kötőjellel, (, - ”) jelöltük, és megelégedtünk azzal, hogy a magánhangzókat a mai törökben hozzájuk hasonló magánhangzókra cserélve írjuk át. Ennek fényében értelmezendő, hogy az iratokban található bizonyos olyan szavaknak, amelyeket továbbra is használunk, eltér az alakja a Török Nyelvtudományi Társaság Útmutatójában megadottól. Ezen felül felhívjuk a figyelmet arra, hogy egyes, az iratokban található elírások a kor technikai nehézségeiből fakadóan az üzenetek rejtjelezése és megfejtése során keletkezettek. Az oszmán-török iratokban nagyon ritkán és kizárólag a jelentésvesztés elkerülése érdekében tettünk kiegészítéseket vagy javításokat, ezeket szögletes zárójelbe tettük.

Az oszmán-török iratokban mind a Rúmi-, mind a Gergely-naptárt használták, a kor szokásainak megfelelően a szóban forgó évszámoknak olykor csak az első, máskor az első két számjegyét elhagyva. A két különböző naptár évszámainak összekeverését elkerülendő, a hiányzó számokat szögletes zárójelben jelenítettük meg (pl.: 27/4/[13]38, 18/1/[19]23, [1]338. év Niszán 27-e).

Az oszmán-török iratokban található tulajdonnevek, személy- és helynevek átírása az iratokban írt formájukból történt, ezeknek a szavaknak a ma használatos formáját az első megjelenés után szögletes zárójelben adjuk közre. A iratok tetejére, aljára vagy oldalára később hozzáírt, fontosnak ítélt jegyzetek a „[Széljegyzet]” szó után kurzívval kerültek megjelenítésre.

Az általános levéltári szabályoknak megfelelően - ahogy ezt más országokban is teszik - az érzékeny részleteket és csekély számú, személyes véleményként értékelt részletet nem közöltünk a iratokból. Bizonyos iratokban kevés számú, a témába nem vágónak ítélt bekezdést vagy részt - szögletes zárójelben indokolva - kihagytunk a szövegek publikációjából. A kihagyott részleteket három ponttal („,...”) jelöltük.

A kiadványunkban használt magyar iratok osztályozása és titkosításuk feloldása megtörtént, a szóban forgó iratok a nagyközönség és a kutatók számára hozzáférhetőek. A válogatásban helyet kapó bizonyos török iratok osztályozása és titkosításuk feloldása megtörtént, azok 2024 első felétől az Állami Levéltárak Igazgatóságának Iratkereső Rendszerében (Devlet Arşivleri Başkanlığı Belge Tarama Sistemi, DAB-BETSİS) hozzáférhetőek a nagyközönség és a kutatók számára - a jelen válogatásban helyet kapó, azonban még osztályozatlan és titkosított iratok pedig jelen kiadvány révén, valamint a szükséges eljárások lehetőség szerinti leggyorsabb lefolytatása után a BETSİS-ben is elérhetőek lesznek az érdeklődők számára.

Annak érdekében, hogy a kutatók és az olvasók könnyebben megtalálhassák a neveket, földrajzi helyneveket és bizonyos fontos kifejezést, a kötet végére indexet helyeztünk el.

Mehmet Erdoğan
Emre Saral
Kövecsi-Oláh Péter

İÇİNDEKİLER / TARTALOM

T.C. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Sunuşu	III
Hakan Fidan, a Török Köztársaság külügyminiszterének bevezetője	V
Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter bevezetője	VII
Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Péter Szijjártó'nun Sunuşu	IX
Magyarország Nagykövetségének előszava	XI
Macaristan Büyükelçiliği Önsözü	XIII
Türk Diplomatik Arşivi Önsözü	XV
A Török Diplomáciai Levéltár előszava	XVII
Editörlerin Notu	XIX
Szerkesztői megjegyzés	XXII
Írindekiler / Tartalom	XXV
Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Şekillenen Avrupa Siyaseti Çerçevesinde Türkiye-Macaristan Siyasi İlişkileri	LV
A magyar-török politikai kapcsolatok alakulása az első világháború utáni európai politikai rendszerben	LXVII

BELGELER / DOKUMENTUMOK

1-4 arası belgeler

Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmesine ilişkindir.

1-4. számú dokumentum

Mészáros professzor nem hivatalos ankarai kiküldetése

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'le Cenova'da yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Nisan 1922 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, diğer hususların yanısıra, Bethlen'in Profesör Mészáros'u gayriresmî olarak Ankara'ya göndermek istediği belirtilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány (Török Nagy Nemzetgyűlés, a továbbiakban TBMM) római megbízottja Bethlen István magyar miniszterelnökkel tartott genovai megbeszélése után, 1922. április 27-én kelt rejtjeltávirata az ankarai külügyminisztérium (TBMM KüM) számára. A titkos rejtjeltávirat egyebek mellett tudatja, hogy Bethlen Mészáros professzort nemhivatalos úton Ankarába kívánja küldeni. 2

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'le yaptığı görüşmeden bahisle Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilip edilmeyeceği hususunda bir karar alınmasını teminen TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanlığına gönderdiği 14 Mayıs 1922 tarihli yazı.

Az ankarai külügyminisztérium 1922. május 14-én keltezett irata, melyben a római megbízottja Celaleddin Arif és a magyar miniszterelnök, Bethlen István közötti megbeszélésre hivatkozva Mészáros Gyula professzor fogadására vonatkozóan iránymutatást kér a TBMM minisztertanácsától. 4

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macaristan tarafından gönderilmek istenen şahıs hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararnamesini TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 12 Ağustos 1922 tarihli yazı. Sözkonusu kararnamede, Profesör Mészáros'un Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilmesine Bakanlar Kurulu'nun 10 Ağustos 1922 tarihli toplantısında karar verildiği belirtilmektedir.

Hüseyin Rauf, az ankarai kormány minisztertanácsának elnöke 1922. augusztus 12-én arról tájékoztatja az ankarai külügyminisztériumot, hogy Magyarország Mészáros Gyula professzort fogja Ankarába küldeni, illetve, hogy Mészáros Gyula személyének elfogadását az ankarai minisztertanács 1922. augusztus 10-én jóváhagyta. 6

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilmesine Bakanlar Kurulunca karar verildiğini TBMM Hükûmeti Roma Temsilciliğine bildirdiği 19 Ağustos 1922 tarihli şifre telgraf.

Az ankarai külügyminisztériumnak 1922. augusztus 19-i titkos rejtjeltávirata, melyben tájékoztatja a római képviselőt a minisztertanács azon döntéséről, melynek értelmében Ankara hajlandó fogadni Mészáros professzort. 8

5-12 arası belgeler

Türk ordusunun Yunanlılara karşı kazandığı zaferin Türk-Macar ilişkilerine yansımalarına dairdir.

5-12. számú dokumentum

A török hadsereg görögök feletti győzelmének hatása a magyar-török kapcsolatok alakulására

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan'ın Roma Maslahatgüzarı ile yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına ilettiği [gün eksik] Eylül 1922 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar diplomat, hükûmetinin Türk ordusunun büyük zaferinden dolayı samimi tebriklerini iletmekte ve iki hükûmet arasında yakın ilişki tesisi

temennisinde bulunmaktadır. Celaleddin Arif Bey'in Profesör Mészáros'un Ankara'ya gönderilmesi arzu ediliyorsa adığeçenin Türk Hükûmeti tarafından hüsnükabul göreceğini ifade ettiği, Macar diplomatın bu hususu hükûmetine bildireceği ve bu fırsatın değerlendirileceği görüşünde olduğu kaydedilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány római képviselőjének 1922. szeptemberi (a pontos dátum nem látható) titkos rejtjeltávirata, melyben tájékoztatja az ankarai külügyminisztériumot a római magyar külképviselet ideiglenes ügyvivőjével folytatott megbeszéléséről. A rejtjeltáviratban a magyar diplomata a török hadsereg győzelmét a kormánya nevében üdvözlí, és kezdeményezi, hogy a két kormány között létesüljön szoros kapcsolat. Celaleddin Arif kitér arra, hogy amennyiben Mészáros professzort Ankarába kívánja a magyar fél küldeni, a török kormány kiemelt figyelemmel fogadja majd a tudóst. A magyar diplomata ígéretet tesz arra, hogy tájékoztatni fogja erről a kormányát és jelzi, hogy véleménye szerint kormánya élni fog a lehetőséggel. 10

Márffy-Mantuano Rezső, Magyarország római ideiglenes ügyvivőjének 1922. szeptember 20-án kelt, Bánffy Miklós külügyminiszternek címzett titkos jelentése, melyben az Oszmán Állam római nagykövetével, Osman Nizamival folytatott beszélgetését taglalja. A jelentésben kitér arra, hogy jó kapcsolatot ápol Osman Nizamival, illetve, hogy az isztambuli kormány és az ankarai kabinet gyakran egyeztet egymással, amiből kifolyólag tájékoztatja a minisztert, hogy az ankarai kormány képviselőjén kívül szeptember 19-én Osman Nizaminak is tolmácsolta személyes gratulációját. Osmani Nizami a gratulációt legalább olyan lelkesedéssel fogadta, mintha az ankarai kormány képviselője lenne, és válaszában kiemelte, hogy a török fegyveresek sikere "az első ütés ezen a lehetetlen békerendszeren". Nizami kifejtette azt is, hogy az isztambuli kormányzat működésének egyetlen célja, hogy megvédje a szultánt és kormányát az angolok hatalmaskodásaitól.

Macaristan'in Roma Maslahatgüzarı Rezső Márffy-Mantuano'nun, Türk ordusunun büyük zaferi dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin Roma Büyükelçisi Osman Nizami Paşa'yla yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Miklós Bánffy'ye bildirdiği 20 Eylül 1922 tarihli gizli yazı. Márffy-Mantuano, yazıda, Osman Nizami Paşa'yla iyi ilişkiler içinde olduğunu, İstanbul Hükûmeti ile Ankara Hükûmeti temsilcilerinin sıklıkla görüştüklerini bildiğini, bu çerçevede Macaristan Hükûmetinin tebriklerini Ankara Hükûmetinin Roma Temsilcisine ilettikten sonra 19 Eylül'de Osman Nizami Paşa'ya da bildirdiğini ifade etmektedir. Osman Nizami Paşa'nın, tebrikleri Ankara Hükûmeti Temsilcisi kadar büyük sevinçle karşıladığı, bunun "olanaksız barış antlaşmalarına ilk darbe" olduğunu, İstanbul'daki fiili rejimin tek sebebinin Padişahı ve hükûmetini İngilizlerin zorbalıklarından korumak olduğunu söylediği kaydedilmektedir. 12

Belge / Dokumentum	7	TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in telgrafına atıfla, Türk ordusunun büyük zaferinden dolayı Macaristan Hükûmeti Roma Maslahatgüzarının hükûmeti adına tebriklerini ilettiğini ve iki hükûmet arasında samimi ve yakın ilişki tesisi temennisinde bulunduğunu TBMM Başkanlığına bildirdiği 1 Ekim 1922 tarihli yazı.	
		Celeddin Arif, az ankarai külügyminisztérium római képviselőjének rejtjeltáviratára hivatkozva, a török erők nagy győzelme kapcsán a római magyar ideiglenes ügyvivő gratulációját és a két kormány közötti baráti és közeli kapcsolat kialakításának lehetőségét taglaló irat, amelyet a TBMM elnökégének küldtek 1922. október 1-jén.	14
Belge / Dokumentum	8	TBMM Başkanı adına Adnan Bey'in, Türk ordusunun kazandığı zafer için Macaristan Hükûmeti Roma Temsilcisinin ilettiği tebriğine teşekkür edildiğinin Macaristan Temsilcisine bildirilmesini teminen TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 7 Ekim 1922 tarihli yazı.	
		Adnan (Adıvar) bejnek, a TBMM elnökének nevében 1922. október 7-én írt levele, melyben kéri az ankarai külügyminisztériumot, hogy informálják a magyar képviselőt arról, hogy a magyar kormány római képviselőjének gratuláló üzenetét köszönettel megkapták.	16
Belge / Dokumentum	9	TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Türk ordusunun zaferi dolayısıyla Macaristan Hükûmeti Roma Temsilcisinin tebriğine TBMM tarafından teşekkür edildiğinin bahsigeçen temsilciye bildirilmesini teminen TBMM Hükûmeti Roma Temsilciliğine gönderdiği 9 Ekim 1922 tarihli şifre telgraf.	
		Az ankarai kormány külügyminisztériumának 1922. október 9-i titkos távirata, amelyben a római képviselőjüket értesítik, hogy a török hadsereg győzelme kapcsán köszönettel megkapták a magyar kormány gratulációját.	18
Dokumentum / Belge	10	Nemes Albertnek, Magyarország római nagykövetének az 1922. október 14-én, Bánffy Miklós külügyminiszternek írt levele, melyben beszámol a török kormány római követével, Celaleddin Ariffal való találkozásáról. A jelentésben kitér arra, hogy Celaleddin Arif továbbította a magyar ideiglenes ügyvivő, Márffy-Mantuano gratulációját az ankarai kormány számára, amit a TBMM örömmel fogadott, és kérték, hogy a köszönetet a római magyar képviselő továbbítsa a magyar kormány számára.	
		Macaristan'ın Roma Büyükelçisi Albert Nemes'in, TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'le yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Miklós Bánffy'ye bildirdiği 14 Ekim 1922 tarihli çok gizli yazı. Yazıda, Celaleddin Arif Bey'in Türk ordusunun zaferi dolayısıyla Rezső Márffy-Mantuano'nun tebriğini Ankara'ya ilettiği, TBMM Hükûmetinin Macaristan'ın tebriğini memnuniyetle karşıladığı ve Macar Hükûmetine sunmak üzere Macaristan'ın Roma Temsilciliğine teşekkürlerini bildirdiği kaydedilmektedir.	20

Márffy-Mantuano Rezső, Magyarország római követségének ideiglenes ügyvivőjének 1922. október 9-én keltezett, a külügyminisztériumnak címzett levele, melyben a magyar diplomata kitér arra, hogy a török fegyveres erők győzelméről egyeztetett a TBMM római képviselőjével, Celaledin Ariffal, valamint az Oszmán Birodalom korábbi washingtoni nagykövetével, Ahmet Rüstemmel.

Macaristan'ın Roma Maslahatgüzarı Rezső Márffy-Mantuano'nun, Türk ordusunun zaferi hakkında TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaledin Arif Bey ve Osmanlı Devleti'nin eski Vaşington Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey'le yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 9 Ekim 1922 tarihli çok gizli yazı. 21

Osmanlı Devleti'nin Budapeşte'deki hukukunu korumakla görevli İsviçre'nin Budapeşte Başkonsolosluğu refakatine memur eski Kars Konsolosu Cemaleddin Bey'in, Türk ordusunun zaferi dolayısıyla iki buçuk ayı aşkın süredir her gruptan Macar'ın heyetler hâlinde Budapeşte'deki Osmanlı Başkonsolosluğuna gelerek tebriklerini ve sevinçlerini ilettiklerini, Türklerin ve Türkiye'nin başarılarının ve mutluluklarının devamını temenni ettiklerini TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Kasım 1922 tarihli yazı.

A korábbi karsi konzul, Cemaleddin bej 1922. november 27-i, ankarai külügyminisztérium számára címzett levele, melyben leírja, hogy az Oszmán Birodalom budapesti jogainak képviselője céljából a magyar fővárosban való tartózkodása, vagyis több mint két és fél hónap során számtalan magyar csoport érkezett személyesen hozzá, hogy gratuláljon a török fegyverek győzelméhez, és hogy a török nemzetnek és Törökországnak további sikereket kívánjanak a jövőre vonatkozóan. 26

13-25. arası belgeler

Türkiye ile Macaristan arasında diplomatik ilişki tesisi için görevlendirilen Eugène Ruszkay hakkındadır.

13-25. számú dokumentum

Ruszkay Jenö szerepe a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok létrejöttében

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaledin Arif Bey'in, Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya bir temsilci gönderme talebine ilişkin TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 8 Aralık 1922 tarihli yazı. Yazıda, Macaristan'ın Roma Elçisinin, adigeçeni ziyaretle, hükûmetinin Ankara'ya bir temsilci göndermek istediğini, ancak Profesör Mészáros'un yerine bir subay göndermeyi tercih ettiğini, böyle bir şahsın kabul edilip edilmeyeceğini öğrenmek istediğini ifade ettiği belirtilmektedir.

Celaledin Arif, az ankarai kormány római képviselőjének, 1922. december 8-án kelt, az ankarai külügyminisztériumnak címzett levele, amelyben jelzi, hogy a magyar kormány kérvényezi, hogy Ankarába küldhessen egy személyt. A jelentésből kiderül, hogy a magyar fél Mészáros Gyula helyett egy tisztet tervez Ankarába küldeni, és erre vonatkozóan várják a török fél fogadókészségét. 28

Belge / Dokumentum
14

Lozan'da Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'nın, Macaristan'ın Bern Maslahatgüzarının Macar Hükûmetinin Ankara'ya bir subay gönderilmesine Ankara Hükûmetinin onayını istediğini ifade ettiğini TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanlığına bildirdiği 10 Aralık 1922 tarihli şifre telgraf.

İsmet (İnönü) pasának, a lausanne-i török delegáció elnökének 1922. december 10-én, a TBMM minisztertanácsának címzett titkos rejtjeltávirata, melyben a berni magyar ideiglenes ügyvivő Ankarába küldendő magyar tiszt kiküldésének jóváhagyását kéri. 30

Belge / Dokumentum
15

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macar subayın Ankara'ya gelmesinin uygun görüldüğünü İsmet Paşa'ya bildirdiği 16 Aralık 1922 tarihli şifre telgraf.

Hüseyin Rauf, a TBMM minisztertanácsa elnökének 1922. december 16-i titkos rejtjeltávirata, melyben tudatja İsmet İnönüvel, hogy a török kormány jóváhagyta a magyar tiszt Ankarába küldését. 31

Belge / Dokumentum
16

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya göndermek istediği Eugène Ruskay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 29 Aralık 1922 tarihli yazı. Yazıda, TBMM Hükûmeti nezdine görevlendirilen Ruskay'ın Roma'ya vardığı, gerekli talimat ve güven mektuplarını haiz olduğu, birkaç güne kadar Türkiye'ye hareket edeceği ve takma adla seyahat etmekte olduğu belirtilmekte, adıgeçenin Macaristan Hükûmetinin İtilaf Devletleri'yle imzaladığı antlaşmalar nedeniyle Türkiye'yle ilişki tesisine girmemeyi taahhüt ettiğinden ve özellikle düşmanlarla çevrili bulunduğundan bu gizli yolu seçmek durumunda kaldıklarını ifadeyle, seyahatinin gizli tutulmasını ve ifşa olunmasına meydan verilmemesini talep ettiği kaydedilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány római megbízottjának 1922. december 29-i jelentése, melyben az ankarai külügyminisztériumot értesíti arról, hogy találkozott a magyar kormány Ankarába küldeni szándékozott emberével, Ruskay Jenővel. A jelentés kitér arra, hogy Ruskayt az ankarai kormánnyal való kapcsolattartással bízták meg, és időközben megérkezett Rómába, ahol megkapta a szükséges iratokat, illetve a megbízólevelét is. A forrás szerint Ruskay valószínűleg néhány napon belül elindul Törökországba, ahol álnéven fog utazni, mivel a magyar kormányt köti az Antant hatalmakkal aláírt szerződése, mely tiltja a Törökországgal való kapcsolatfelvételt. A magyar fél az ankarai kormány óvatosságát is kéri, hiszen tekintettel arra, hogy Törökországból több ellenséges hatalom képviselője is jelen van, kimondottan indokolt az utazást titokban tartani. 32

Belge / Dokumentum
17

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in yazısına atıfla, Macaristan Hükûmetinin TBMM Hükûmetiyle ilişki tesis etmekle görevlendirdiği Eugène Ruskay'ın Türkiye'ye müteveccihen yolda olduğunu, geçeceği güzergâhlarda gerekli önlemlerin alınmasını ve adigeçene kolaylık gösterilmesinin ilgili yerlere iletilmesini teminen TBMM Hükûmeti İçişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Ocak 1923 tarihli gizli yazı. Yazıda, adigeçenin seyahatinin ve Ankara'ya varışının gizli tutulması ve ifşa olunmasına meydan verilmemesi istenmektedir.

Az ankarai külügyminisztérium 1923. január 13-i titkos, római képviselőjére, Celaleddin Arifra hivatkozott jelentésében az ankarai belügyminisztérium tudomására hozza, hogy a magyar kormány küldötte, Ruskay Jenö Törökországra érkezett, és kéri a megfelelő döntések meghozatalát és az illetékesek bevonását annak érdekében, hogy Ruskay az útja során ne ütközzön akadályokba. A szerző ismételtlen kéri a belügyminisztériumot, hogy a szóban forgó illető ankarai utazását tartsák titokban, és lehetőleg kerüljék el Ruskay kompromittálódását. 34

Belge / Dokumentum
18

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macar subay Eugène Ruskay'ın Ankara'ya ulaştığını Lozan'da Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'ya bildirdiği 18 Ocak 1923 tarihli şifre telgraf.

Hüseyin Rauf, a TBMM minisztertanácsának elnöke 1923. január 18-i titkos rejtjeltávíratában tudatja a lausanne-i török delegáció vezetőjével, İsmet pasával, hogy a magyar katonatiszt, Ruskay Jenö megérkezett Ankarába. 36

Dokumentum / Belge
19

A magyar kormány által Ankarába küldött katonatiszt, Ruskay Jenö 1923. március 21-én kelt, a külügyminisztérium számára írt jelentése, melyben kitér Törökország katonai és politikai helyzetére, a Musztafa Kemállal való beszélgetésére, a két ország közötti kapcsolattartás módjára, személyes állapotára és a szófiai ideiglenes ügyvivővel, Kiss Sándorral való megbeszélésére.

Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya gönderdiği temsilcisi Eugène Ruskay'ın Türkiye'nin askerî ve siyasi durumu, Mustafa Kemal Paşa'yla görüşmesi, Macaristan'la haberleşmesi ile Ankara'daki vaziyeti ve Macaristan'ın Sofya Maslahatgüzarı Sándor Kiss'le görüşmesi hususlarındaki raporlarını Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına ilettiği 21 Mart 1923 tarihli yazı. 37

TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın, Macaristan Genelkurmay Başkanlığına mensup Kurmay Binbaşı Eugène Ruszkay'ın kendisiyle görüşme talebine ilişkin TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 18 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Fevzi Paşa, telgrafta, adigeçenin Türkiye'ye gelme amacı ve Macaristan hakkında bilgi talebinde bulunmaktadır.

Fevzi (Çakmak) pasa, az ankarai kormány vezérkari főnökének 1923. március 18-án kelt titkos rejteltávirata, melyben az ankarai külügyminisztériumtól engedélyt kér a magyar hadsereg vezérkari ezredesével, Ruszkay Jenővel való kapcsolatfelvételtre, illetve információt kér a szóban forgó személy törökországi utazásának céljáról, illetve Magyarországról.

64

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Macar Temsilci, Macaristan'ın siyasi durumu ve diğer ülkelerle ilişkileri hakkında TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanlığına ve Başkomutanlığa gönderdiği 20 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar Temsilcinin Ankara'ya gönderilmesinin Macar Hükûmeti tarafından Türkiye'de bir temsilci bulundurmak arzusundan ileri geldiği, özel ve istisnai bir mahiyetinin olmadığı, asıl amacının ise henüz anlaşılmadığı kaydedilmektedir.

İsmet İnönü ankarai külügyminiszter 1923. március 20-i, a TBMM vezérkari főnökségéhez címzett titkos távirata, melyben a magyar politikai helyzetet, illetve Magyarország más országokkal való kapcsolatát írja le. A távirat szerint a magyar kormány megbízásából küldött személynek azon kívülr, hogy a magyar kormányt kívánja képviselni, nincs megkülönböztetett feladata, a tiszt kiküldetésének pontos oka még nem ismerhető.

66

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın Eugène Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanlığına bildirdiği 26 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar subayın İzmir'de Fevzi Paşa'dan beş defa ziyaret talebinde bulunmasına rağmen kabul görmediğini, kendisinin güven mektubunun gelmek üzere olduğunu ve Macaristan'ın Sofya Temsilcisi tarafından Adnan Bey'e tevdi edileceğini ifade ettiği belirtilmektedir. Ruszkay, Fevzi Paşa'yla görüşebilmek için İsmet Paşa'nın aracılığını talep etmektedir.

İsmet İnönü ankarai külügyminiszter 1923. március 26-án kelt titkos rejteltávirata, melyben a Ruszkay Jenővel folytatott megbeszéléséről számol be a vezérkari főnökségnek. A forrás szerint Ruszkay İsmet pasa segítségét kéri ahhoz, hogy találkozhasson Fevzi pasával, mert ezidáig hiába kezdeményezett öt alkalommal is találkozót, és hiába juttatta el a szófiai magyar képviselőt útján a megbízólevelét Adnan (Adıvar) bejhez, a Fevzi pasával való találkozó nem valósult meg.

68

Ticaret Ataşesi olarak Ankara'ya gönderilen Eugène Ruszkay adına düzenlenen, Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Géza de Daruváry'nin imzaladığı 8 Ağustos 1923 tarihli güven mektubu. Mektupta, Macaristan ile Türkiye arasında kurulması öngörülen diplomatik ilişkilerin tesisi için gerekli hazırlıkları yapmak üzere Ruszkay'ın resmî temsilci olarak görevlendirildiği, TBMM Hükûmetine tanıtılan adigeçenin TBMM Hükûmeti tarafından kabul edilmesinden ve görevi esnasında gerekli kolaylığın sağlanmasından şeref duyulacağı belirtilmektedir.

Daruváry Géza külügyminiszter által aláírt, 1923. augusztus 8-i keltezésű megbízólevél, mely alapján Ruszkay Jenő kereskedelmi attaséi minőségben utazik Ankarába. A megbízólevél alapján Ruszkay feladata a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok alapjának kiépítése, a megfelelő előkészületek elvégzése. A forrás kiemeli, hogy a magyar fél megtiszteltetésnek fogja tekinteni, ha az ankarai kormány Ruszkayt fogadja és a megbízatása során a megfelelő támogatást biztosítja számára.

70

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Macaristan Ticaret Ataşesi Ruszkay'ın 20 Eylül'de İstanbul'a hareket edeceğini ve kendi hükûmetiyle şifreli haberleşmeye izin verildiği cihetle bu hususta gerekli kolaylığın sağlanması talebini İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e bildirdiği 19 Eylül 1923 tarihli telgraf.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. szeptember 19-i keltezésű távirata, melyben az isztambuli megbízott, Adnan (Adıvar) bej tudomására hozza, hogy Ruszkay szeptember 20-án fog Isztambulba indulni, illetve, hogy engedélyt adott a magyar tiszt számára, hogy titkos kommunikációs csatornán kapcsolatba léphessen a saját kormányával. İsmet pasa arra kéri Adnan bejt, hogy ezt a kommunikációt könnyítse meg.

72

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Hollanda'nın İstanbul Elçiliğiyle Eugène Ruszkay hakkında vuku bulan temaslarını TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 26 Eylül 1923 tarihli şifre telgraf.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. szeptember 26-i titkos rejtjeltávirata, melyben a TBMM kormányának külügyminisztériumát informálja arról, hogy Ruszkay Jenö az isztambuli holland követséggel felvette a kapcsolatot.

74

26-43 arası belgeler
Türk-Macar Dostluk Antlaşması'na ilişkindir.

26-43. számú dokumentum
A magyar-török barátsági szerződés előkészítése

Belge / Dokumentum

26

TBMM Hükûmeti Dışışleri Bakanı İsmet Paşa'nın Türk-Macar Dostluk Antlaşması hususunda İstanbul Temsilciliğine gönderdiği 23 Eylül 1923 tarihli telgraf. Telgrafta, yarı resmî olarak Ankara'ya gönderilen Ruszkay'ın Macar Hükûmetinin Türk Hükûmetiyle bir dostluk antlaşması imzalamak istediğini ifade ettiği, adigeçene konuya ilişkin olumlu cevap verildiği belirtilmekte, Macaristan'la yarı resmî ilişkiyi devam ettirmek devletler hukukuna aykırı olduğundan müzakerelere bir an önce başlanmasının uygun olacağını İzmir'den İstanbul'a geçecek olan Ruszkay'a bildirilmesi istenmektedir.

İsmet pasa, a TBMM külügyminiszterének 1923. szeptember 23-án kelt távirata, melyben értesíti az isztambuli képviseletet a magyar-török barátsági szerződésről. A forrásban szó van arról, hogy a félhivatalosan Ankarába küldött Ruszkay egy barátsági szerződés aláírását kezdeményezte a magyar és a török kormány között, amire vonatkozólag igenlő választ adott a címzettnek. Azt kéri, hogy értesítsék Ruszkayt, aki Izmirből Isztambulba utazik, hogy célszerű lenne mielőbb megkezdeni a tárgyalásokat, mivel a nemzetközi joggal ellentétos a félhivatalos kapcsolat fenntartása Magyarországgal.

76

Belge / Dokumentum

27

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in Eugène Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışışleri Bakanlığına bildirdiği 3 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Ruszkay'ın hükûmetinden aldığı talimatla Ankara Hükûmetiyle bir dostluk antlaşması imzalanması için ilk görüşmeleri yapmakla görevli olduğunu, müzakerelerin olumlu sonuçlanması durumunda yetkili bir temsilcinin sözkonusu antlaşmayı imzalayabileceğini ifade ettiği kaydedilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. november 3-i titkos rejteltávirata, melyben az ankarai külügyminisztériumot értesíti a Ruszkay Jenővel folytatott megbeszéléséről. A távirat szerint Ruszkay a saját kormányától megbízást kapott, hogy az ankarai kormánnyal készítsen elő egy barátsági szerződést, majd amennyiben a tárgyalások eredménnyel zárulnak, egy illetékes képviselő alá fogja írni a szerződést.

78

Belge / Dokumentum

28

Dışışleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Türkiye ile Macaristan arasında bir dostluk antlaşması imzalanmasına ilişkin İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e gönderdiği 7 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, dostluk antlaşması müzakereleri için Ruszkay'ın yetki belgesinin olmadığı, dolayısıyla bu konudaki müdahalesinin aracılık mahiyetinden öteye geçemeyeceği, Macar Hükûmetinin bir dostluk antlaşmasıyla ilişki tesis etmesinin ardından diğer hususlara ilişkin müzakerelere devam edebileceği belirtilmektedir.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. november 7-i titkos távirata, melyben értesíti Ankara isztambuli képviselőjét, Adnan bejt a Magyarország és Törökország közötti barátsági szerződés aktuális helyzetéről. İnönü jelzi, hogy Ruszkay nem jogosult aláírni a barátsági szerződést, amiből kifolyólag a megbeszéléseken való közvetítésen túl Ruszkay nem illetékes. Ebből kifolyólag a magyar kormánynak a szerződés aláírásának előkészítése után egy másik, a témában illetékes személlyel kell folytatnia az egyeztetést. 80

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına lettiği 8 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, bir dostluk antlaşması taslağının Ruszkay'a tevdi edildiği, adigeçenin bu taslağı hükûmetine bildireceğini ve hükûmetinin sözkonusu taslağı kabul ederek Sofya'daki elçisini antlaşmayı imzalamak için İstanbul'a göndereceğini düşündüğünü ifade ettiği kaydedilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. november 8-án kelt titkos távirata, melyben a Ruszkayval való megbeszéléséről ír. A forrás szerint a Ruszkay által előkészített barátsági szerződés tervezetét a magyar kormány elfogadta, és megbízta a szófiai követet, hogy az aláírás miatt utazzon Isztambulba. 82

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye ile Macaristan arasında imzalanacak dostluk antlaşması hakkında Macaristan'ın Sofya Maslahatgüzarı Sándor Kiss'le yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 6 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Kiss'in önceden kendilerine tevdi olunan dostluk antlaşmasını imzalamaya hazır olduğunu, diğer devletlerden önce siyasi ilişkileri tekrar başlatmak arzusunda olduklarından sözkonusu antlaşmayı bir an önce imzalamak istediğini, antlaşmanın İstanbul'da imzalanması için hükûmetinden talimat aldığını ifade ettiği belirtilmektedir. Macar Hükûmeti tarafından Sándor Kiss'e verilen 27 Kasım 1923 tarihli yetki belgesinin çevirisi belgenin ikinci maddesinde yer almaktadır.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 6-án kelt titkos távirata, melyben a Magyarország és Törökország közötti barátsági szerződésről a szófiai magyar ideiglenes ügyvivővel, Kiss Sándorral folytatott megbeszélésről ír. Kiss megerősíti, hogy a számára előkészített barátsági szerződés aláírására készen áll, és mielőbb szeretné Magyarország újra rendezni a politikai kapcsolatait. Ebből kifolyólag a szerződés mielőbbi, isztambuli aláírását javasolja, amihez a magyar kormánytól minden felhatalmazást meg is kapott. A magyar kormány által számára 1923. november 27-én kiállított felhatalmazás fordítása a forrás második pontjában olvasható. 84

Macar diplomat Sándor Kiss adına düzenlenen 27 Kasım 1923 tarihli yetki belgesi.

Kiss Sándor magyar diplomata számára 1923. november 27-én kiállított meghatalmazás. 87

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye ile Macaristan arasında imzalanacak dostluk antlaşması hakkında Macar Temsilci Sándor Kiss'le yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Kiss'in antlaşmanın ne zaman imzalanabileceğini sorduğu, bir an önce Sofya'ya ve oradan da Budapeşte'ye gitmesi gerektiğini, antlaşmayı imzalamadan ülkesine dönmesi durumunda bu hususun Macaristan'da olumlu karşılanmayacağını, taslak metinde değiştirilmesini istediği kelimelerin tadilinden dahi vazgeçtiğini ifade ettiği ve imzalanacak nüshaların ihtiyaten hazırlandığı bildirilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 13-i titkos távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot arról, hogy Kiss Sándorral a barátsági szerződés témájában egyeztetett. A táviratban közli, hogy Kiss sürgös szófiái teendőire és arra hivatkozva sürgette a szerződés aláírását, hogy amennyiben az nem történik meg, a magyar kormány rossz néven fogja venni. Kiss hangsúlyozta továbbá, hogy az aláírás érdekében a barátsági szerződés szövegének helyenkénti megváltoztatásáról is lemondott a magyar fél. 88

Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, İstanbul Temsilcisi Adnan Bey adına yetki belgesinin hazırlanmakta olduğunu, sözkonusu belgenin gönderilmesine değin Kiss'in Sofya'da bekleyebileceğini Adnan Bey'e bildirdiği 16 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. december 16-i, Adnan bejnek címzett titkos távirata, melyben az ankarai kormány isztambuli képviselőjét értesíti arról, hogy készül a nevére szóló felhatalmazás, illetve kéri öt, hogy értesítse Kiss Sándort, hogy a felhatalmazás elkészültéig maradjon Szófiában. 90

Belge / Dokumentum 34	İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Macar temsilcinin, Adnan Bey'e ait yetki belgesini beklemeksizin adigeçenin antlaşmayı imzalamaya yetkisi olduğuna dair bir yazı iletilmesi durumunda dahi imzaya hazır olduğunu beyan ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16/17 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Adnan Bey, belirtilen şekilde antlaşmayı imzalayıp imzalamayacağı hususunda bilgi talep etmektedir. Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 16/17-i titkos távirata, melyben a török diplomata a külügyminisztérium számára jelzi, hogy amennyiben a felhatalmazást megkapja, azonnal kész aláírni a dokumentumot. Adnan bej visszaigazolást kér, hogy a szerződést ő maga aláírhatja-e ebben a formában.	91
Belge / Dokumentum 35	Dışişleri Bakanlığının, Macaristan'la akdedilecek antlaşmanın belirtildiği şekilde imzalanabileceğini İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e bildirdiği 17 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. A külügyminisztérium 1923. december 17-én kelt titkos távirata, melyben felhatalmazza az isztambuli képviselőjét, Adnan bejt, hogy a szerződést az egyeztetett formában aláírhatja.	92
Belge / Dokumentum 36	Dışişleri Bakanlığının, Macaristan'la dostluk antlaşmasının imzalanmasını teminen İstanbul Temsilcisi Adnan Bey adına düzenlenen yetki belgesini adigeçene gönderdiği 19 Aralık 1923 tarihli telgraf. 17 Aralık 1923 tarihli yetki belgesi belge ekinde yer almaktadır. A külügyminisztérium 1923. december 19-i rejteltávirata, melyben a Magyarországgal való barátsági szerződés aláírásához megküldi az Adnan bej nevére szóló meghatalmazást. Az 1923. december 17-i keltezésű felhatalmazás a forrás csatolmányaként olvasható.	93
Belge / Dokumentum 37	İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye-Macaristan Dostluk Antlaşması'nın imzalandığını, Türk tarafında kalacak asıl nüsha ile Kiss'in yetki belgesinin postayla gönderileceğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 18 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 18-án kelt, a külügyminisztériumnak címzett titkos távirata, melyben megerősíti a magyar-török barátsági szerződés aláírását, illetve, hogy a szerződés eredeti példányát Kiss meghatalmazásával együtt postai úton megküldi.	96

Belge / Dokumentum	38	Türkiye ile Macaristan arasında imzalanan 18 Aralık 1923 tarihli Dostluk Antlaşması.	
Belge / Dokumentum	39	A Magyarország és Törökország között 1923. december 18-án aláírt barátsági szerződés.	98
Belge / Dokumentum	40	Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın Macaristan Hükûmeti tarafından onaylandığına dair 29 Ocak 1924 tarihli tasdik belgesi.	
Belge / Dokumentum	41	A magyar-török barátsági szerződés magyar kormány általi jóváhagyásáról szóló, 1924. január 29-én kelt irat.	101
Belge / Dokumentum	42	Dışişleri Bakanlığının, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın TBMM'de kabul ve onayı işlemlerinin tamamlanmasını teminen Başbakanlığa gönderdiği 27 Aralık 1923 tarihli yazı.	
Belge / Dokumentum	43	A külügyminisztérium 1923. december 27-i keltezésű, miniszterelnök-ségnek címzett irata, melyben tudatja a magyar-török barátsági szerződés TBMM általi elfogadását és jóváhagyását.	104
Belge / Dokumentum	44	Başbakan İsmet Paşa'nın, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın TBMM'ce kabul ve tasdik edildiğine dair 13 Mart 1924 tarihli kanunu Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 16 Mart 1924 tarihli yazı. Söz konusu kanun belge ekinde yer almaktadır.	
Belge / Dokumentum	45	İsmet İnönü miniszterelnök 1924. március 13-án kelt, a külügy-minisztériumnak címzett jelentése, melyben a TBMM által ratifikált magyar-török barátsági szerződést küldi el. Az erről szóló törvény a forrás csatolmányában található.	105
Belge / Dokumentum	46	Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı arasında imzalanan Dostluk Antlaşması'nın tasdiknamelerinin Ankara'da teatisi nedeniyle Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Genel Müdürü M. Salih Bey ile Macaristan Temsilcisi Ruszkay arasında imzalanan 20 Mart 1924 tarihli tutanak.	
Belge / Dokumentum	47	A Török Köztársaság és a Magyar Királyság között aláírt barátsági szerződés példányainak kicseréléséről szóló jegyzőkönyv, amelyet 1924. március 20-án Ankarában írt alá M. Salih, a török külügyminisztérium politikai főosztályának vezetője, illetve Magyarország képviselőtében Ruszkay Jenö.	107

Türkiye'nin Budapeşte Elçisi Hüsrev Bey'in, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın Macaristan Ulusal Meclisinde müzakere edildiğini, bir milletvekili dışında oy birliğiyle ve alkışlarla kabul edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 21 Mayıs 1924 tarihli yazı. Mazbata Muharriri Moser Ernő, hükümet partisi milletvekillerinden Mokcsay, muhalif partiden Andor Szakács ve Dışişleri Bakanı Géza Daruváry'nin mecliste konuya ilişkin yaptıkları konuşmaların özetlerine yazı ekinde yer verilmektedir.

Hüsrev Gere de budapesti török követ 1924. május 21-i, külügy-minisztériumnak címzett jelentése, melyben a török diplomata ismerteti, hogy a magyar országgyűlésben a magyar-török barátsági szerződés megvitatása során egyetlen képviselő ellenvéleménye, valamint taps és egyöntetű támogatás mellett a szerződés szövege elfogadásra került. A jelentéshez csatolja Moser Ernő, a parlament külügyi bizottságának jegyzője, Mokcsay Dezső kormányparti képviselő, Szakács Andor ellenzéki képviselő, valamint a külügyminiszter, Daruváry Géza nemzetgyűlésben elmondott beszédeinek leiratát is.

108

44-49 arası belgeler

Ladislav Tahy'nin Türkiye'ye tayin edilmesine dairdir.

44-49. számú dokumentum

Tahy László törökországi kiküldetése

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Macar Temsilcisi Kiss'in Türkiye'yi yakından tanıyan ve 1920 yılından beri Orta Elçi ünvanıyla Macaristan Dışişleri Bakanlığında çalışan Ladislav Tahy'nin Türkiye Cumhuriyeti nezdine gönderilmesi için ağızdan talep ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 18 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Tahy'nin Türkiye'ye hemen gelmesi durumunda gayriresmî temsilci vaziyetinde olabileceği ve Türk-Macar Dostluk Antlaşması'na ilişkin tasdiknamelerin teatisinden on beş gün sonra güven mektubunu Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya sunabileceğinin Kiss'e izah edildiği belirtilmektedir.

Adnan bey, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 18-án, a külügyminisztériumnak címzett titkos távirata, melyben a minisztériumtól az agreement-ot megkéri, hogy az 1920 óta követi rangban a magyar külügyminisztériumban szolgáló Tahy László megkezdhesse törökországi külszolgálatát. A táviratban kitér arra, hogy Kiss Sándor tájékoztatta arról, hogy amennyiben Tahy azonnal, felhivatalos formában meg tud érkezni Törökországba, a magyar-török barátsági szerződéssel összhangban, 15 napon belül készen áll a megbízólevelét átadni Musztafa Kemálnak.

114

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Orta Elçi Ladislas Tahy'nin öz geçmişi-
şini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 18 Aralık 1923 tarihli yazı.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december
18-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára megküldi Tahy
László követ önéletrajzát. 116

Dışişleri Bakanlığının, Ladislas Tahy'nin Orta Elçi ünvanıyla Türkiye
Cumhuriyeti nezdine gönderilmesini teminen agreman talebi hakkındaki
Adnan Bey'in telgrafından bahisle, adigeçenin memuriyetinin kabulü
hususunda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa nezdinde gerekli iznin
alınmasını Başbakanlıktan istediği 23 Aralık 1923 tarihli yazı.

A külügyminisztérium 1923. december 23-án kelt irata, melyben a
miniszterelnökségtől Tahy László követi rangban való érkezésének
jóváhagyását kéri, illetve azt, hogy amennyiben ez megtörténik, a
köztársasági elnöknek, Musztafa Kemálnak a magyar követ átadhasza
megbízólevelét. 118

Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya Orta Elçi olarak atadığı Ladislas
Tahy adına düzenlenen 7 Şubat 1924 tarihli güven mektubunun o dönem
yapılan çevirisi.

A magyar kormány Ankarába küldött követe, Tahy László számára 1924.
február 7-én kiállított megbízólevel fordítása. 120

Macaristan Hükûmetinin Orta Elçi ünvanıyla Ankara'ya gönderdiği
Ladislas Tahy'nin güven mektubunu [11 Mayıs 1924 tarihinde] Cumhur-
başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya takdimi sırasında yaptığı konuşmanın o
dönem yapılan çevirisi.

Tahy László, a magyar kormány Ankarába küldött követének beszéde
(török fordításban), melyet Musztafa Kemál köztársasági elnöknek
címezett megbízólevelle átadásakor mondott el. 122

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Macar Temsilci Ladislas Tahy'yi
kabulü sırasında yaptığı konuşma.

Musztafa Kemál köztársasági elnöknek Tahy László fogadása alkalmával
a magyar követnek elmondott beszéde. 124

50-53. arası belgeler

Budapeşte Elçiliğine tayin edilen Hüsrev Bey'in Viyana'ya akredite edilmesi ile adigeçenin Budapeşte'den Dışişleri Bakanlığına gönderdiği raporlar hakkındadır.

50-53. számú dokumentum

A budapesti követté kinevezett Hüsrev Gerede bécsi akkreditálása, illetve a Budapestről a török külügyminisztérium számára küldött jelentése

Budapeşte Başkonsolosluğunu geçici olarak idareye memur Viyana Elçiliği Kâtibi Şakir Cemal Bey'in, Budapeşte Elçiliğine tayin edilen Hüsrev Bey'in Viyana'ya akredite edilmesi hususunda Dışişleri Müsteşarı ve Bakan Vekili Kálmán Kánya'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Mart 1924 tarihli gizli yazı. Yazıda, Kánya'nın, Hüsrev Bey'in Viyana'ya akredite edilmesinin Macaristan'da kötü bir etki yarattığını, bu atamanın gerçekleşmesi durumunda son derece üzüntü duyacaklarını, Macarların yalnız Macaristan'a özgü bir Türk elçi istediklerini ifade ettiği belirtilmekte ve Macaristan'ın bu tayini istememelerindeki sebepler kaydedilmektedir.

Belge / Dokumentum
50

Şakir Cemal ideiglenes budapesti ügyvivő, bécsi követségi titkár 1924. március 7-i keltezésű titkos jelentése, melyben ismerteti a külügyminisztériummal, hogy Kánya miniszterhelyettessel való beszélgetése során a magyar fél kifejezte, hogy Hüsrev Gerede bécsi akkreditációját nagy szomorúsággal veszik tudomásul, nagyon fogják sajnálni, amennyiben Hüsrev Gerede valóban elhagyja Budapestet. Kánya kiemelte, hogy ő olyan magyar követet szeretne, aki csak Magyarországgal foglalkozik, ebből kifolyólag pedig Hüsrev Bécsbe küldésének nem örülnek. 126

Belge / Dokumentum
51

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ve Macaristan Milli Savunma Bakanı Charles de Csáky ile yaptığı görüşmeleri ve sözkonusu görüşmelere ilişkin değerlendirmelerini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Mayıs 1924 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1924. május 16-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol a Horthy Miklós kormányzóval és a magyar honvédelmi miniszterrel, Csáky Károlyyal folytatott megbeszéléséről. 130

Belge / Dokumentum
52

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macaristan'ın coğrafi, ırki ve ekonomik durumu, mütarekeden sonraki yeniden yapılanması, iç ve dış siyaseti, Türkiye'ye karşı takip ettiği siyaset hususlarında Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 20 Aralık 1924 tarihli gizli rapor. Sözkonusu rapor, Macaristan hakkında bahsigeçen elçilikten gönderilen ilk izlenim raporudur.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1924. december 20-i titkos jelentése, melyben Magyarország földrajzi, társadalmi és gazdasági helyzetét, a béketárgyalások után kialakult új berendezkedését, kül- és belpolitikáját, a Törökországgal kapcsolatos politikáját ismerteti a külügyminisztérium számára. A jelentés a török követ Magyarországgal kapcsolatos első benyomásait tartalmazza. 134

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macar Askerî Doktor Gyula Kemény tarafından düzenlenen konferans hakkında Dışişleri Bakanlığına gönderdiği [gün eksik] Nisan 1926 tarihli yazı. Konferansta, Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye-Filistin Cephesi'nde savaşan Macar askerleri temel konu olarak işlenmiştir.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1926 áprilisában írt levele, melyet a külügyminisztérium számára címzett és amelyben Kemény Gyula katonaorvos által rendezett konferenciáról számol be. A konferencia témája az első világháború során a szíriai és palesztinai frontokon harcoló magyar katonák voltak. 154

54-64 arası belgeler

*Musul Sorunu'nun çözümü için kurulan komisyonun
Macar üyesi Kont Pál Teleki'yle ilgilidir.*

54-64. számú dokumentum

*A Moszul-kérdés megoldására létrehozott bizottság
magyar tagja, Teleki Pál*

Milletler Cemiyeti'ne havale edilen Musul Sorunu görüşmelerinde Türkiye'yi Cenevre'de temsil eden Ali Fethi Bey'in, meselenin çözümü için kurulacak komisyona Kont Pál Teleki'nin dâhil edilmesinin uygun olacağını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 2 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Ali Fethi (Okyar) bej Genfben, a Népszövetség elött a Moszul-kérdésben Törökországot képviselő diplomatának 1924. október 2-án a külügyminisztérium számára küldött titkos távirata, amelyben arról tájékoztatja a minisztériumot, hogy Teleki Pált megfelelő személynek tartja arra, hogy a felállítandó Moszul Bizottság tagja legyen. 158

Musul Sorunu görüşmelerinde Milletler Cemiyeti nezdinde Türkiye'yi temsil eden Ali Fethi Bey'in, meselenin çözümü için kurulacak komisyona Kont Pál Teleki'nin seçilmesinin kabul edildiğini Milletler Cemiyeti'ne bildirdiğini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 2 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Ali Fethi (Okyar) bej Genfben, a Népszövetség elött a Moszul-kérdésben Törökországot képviselő diplomatának 1924. október 2-án titkos távirata, melyben arról tájékoztatja a külügyminisztériumot, hogy értesítette a Népszövetséget arról, hogy Teleki Pál bizottságba való jelölését a török fél megfelelőnek találta. 160

Belge / Dokumentum 56	Díışıřleri Bakanlığının, Macar Kont Pál Teleki hakkında İstanbul Temsilcisi Nusret Bey ile Budapeşte Elçiliğine gönderdiği 3 Ekim 1924 tarihli telgraf. Telgrafta, Musul Sorunu için araştırma yapmak üzere Milletler Cemiyeti tarafından bir komisyonun kurulduğu, komisyonun Macar üyesinin Kont Pál Teleki olduğu belirtilmekte, yapılacak araştırma sonucunda adigeçen hakkındaki görüşlerin bildirilmesi istenmektedir.	
	A külügyminisztérium 1924. október 3-án kelt jelentése Teleki Pálról, melyet az ankarai kormány isztambuli képviselőjének, Nusret bejnek, valamint a budapesti követségnek címeztek. A forrásban szó esik arról, hogy a Népszövetség létrehozott egy bizottságot a Moszul-kérdés kivizsgálására, melynek Teleki Pál az egyik tagja, ebből kifolyólag pedig kéri a címzettet, hogy a Telekivel kapcsolatos nézeteiket osszák meg a minisztériummal.	162
Belge / Dokumentum 57	İstanbul Temsilcisi Nusret Bey'in, Kont Pál Teleki'nin Türk dostu olduğunu Dıışışleri Bakanlığına bildirdiği 4 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.	
	Az ankarai kormány isztambuli képviselőjének, Nusret bejnek 1924. október 4-án kelt titkos távirata, melyben közli a külügyminiszterrel, hogy Teleki Pál szerinte törökbarát.	164
Belge / Dokumentum 58	Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Kont Pál Teleki'nin Türk dostu olarak tanındığını, adigeçenin Milletler Cemiyeti'nin teklifine onay verdiğini ve konuya ilişkin araştırmalarına başladığını Dıışışleri Bakanlığına bildirdiği 8 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.	
	Hüsrev Gerede budapesti követ 1924. október 8-án kelt, a külügyminisztérium számára írt titkos távirata, melyben kijelenti, hogy Teleki Pált törökbarátnak ismeri és a magyar gróf már elfogadta a Népszövetség felkérését, melyet követően már el is kezdte a munkát a Moszul Bizottságban.	166
Belge / Dokumentum 59	Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Sorunu hakkında Kont Pál Teleki'yle yaptığı görüşmeyi Dıışışleri Bakanlığına bildirdiği 8 Ekim 1924 tarihli yazı. Yazının son maddesinde Teleki'nin şahsı ve bulunduğu görevler hakkında bilgi verilmektedir.	
	Hüsrev Gerede budapesti követ 1924. október 8-án kelt, a külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben a Moszul-kérdésről Teleki Pállal folytatott beszélgetéséről számol be. A jelentés utolsó bekezdése Teleki Pál személyiségéről és az általa folytatott munkáról ad tájékoztatást.	168

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Komisyonu ve bu bağlamda Musul Sorunu hakkında Kont Pál Teleki'yle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Aralık 1924 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ a Moszul Bizottságról és a Moszul-kérdésről Teleki Pállal folytatott megbeszélésének összefoglalója, melyet a külügyminisztériumnak címzett 1924. december 8-án. 174

Osmanlı Devleti'nin eski Budapeşte Başkonsolosu Ahmet Hikmet Bey'in, Musul Sorunu ve Kont Pál Teleki'nin Musul Komisyonu'ndaki görevi hakkında adigeçenle [İstanbul'da] yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 3 Ocak 1925 tarihli gizli yazı.

Az Oszmán Birodalom korábbi budapesti főkonzulja, Ahmet Hikmet 1925. január 3-i titkos távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot arról, hogy Moszullal kapcsolatban a bizottság tagjával, Teleki Pállal egyeztetett. 177

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Komisyonu üyesi Kont Pál Teleki'nin Budapeşte'ye geliş sebebi ve Musul'a ilişkin araştırma ve incelemelerinin sonuçları hakkında adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Mayıs 1925 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1925. május 27-én kelt, a külügyminisztériumnak címzett távirata, melyben a Moszul Bizottság tagjával, Teleki Pállal való budapesti egyeztetését, a volt magyar miniszterelnök kutatásainak eredményét írja le. 182

Türkiye'nin Sofya Elçiliği Başkâtibi Ali Bey'in, Macaristan'ın Sofya Askeri Ataşesi Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Ağustos 1925 tarihli yazı. Yazıda, Ruszkay Kont Pál Teleki'nin Musul Sorunu'nu araştırmakla görevli komisyonun Milletler Cemiyeti'ne sunduğu rapora ilişkin görüşlerini Ali Bey'e nakletmekte ve sözkonusu hususların Teleki'nin talebi doğrultusunda Başbakan İsmet Paşa'ya iletilmesini istemektedir. Teleki, sözkonusu raporda üç çözüm yolunun önerildiğini, nihai kararın Milletler Cemiyeti'ne bırakıldığını, önerilen çözüm yollarının Irak üzerindeki İngiliz mandasının yirmi dört yıl süreyle uzatılması, bunun kabul edilmemesi durumunda bütün Musul vilayetinin Türkiye'ye bırakılması veya Musul'un Türkiye ile Irak arasında paylaşılması olduğunu, birinci ve ikinci şıklara ihtimal verilmediğini, üçüncü şıkkın kabul edilmesinin kuvvetle beklendiği görüşünde olduğunu ifade etmektedir.

A szófiai török követség titkárának, Ali bejnek az 1925. augusztus 7-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol Magyarország szófiai katonai attaséjával, Ruszkay Jenővel való

megbeszéléséről. A jelentés szerint Ruszkay Teleki Pálnak, a Népszövetség számára felterjesztett, a Moszul-kérdéssel kapcsolatos álláspontját közvetíti a török fél számára és egyben arra kéri Ali bejt, hogy Teleki Pál kérésére az elhangzottakat tolmácsolja a török miniszterelnök, İsmet İnönü pasa felé is. A forrás szerint Teleki három megoldási javaslatot terjesztett fel a végső döntés meghozatalára jogosult Népszövetség elé. Vagy hosszabbítsák meg Anglia iraki mandátumát további 24 évvel, vagy adják át az egész területet Törökországnak. Harmadik, és egyben a Teleki által is erősen preferált, a leginkább reális megoldás az lehetne - állítja forrásunk -, hogy a területet osszák fel Törökország és Anglia között. 186

Belge / Dokumentum
64

Műnih Konsolosu Haydar Mehmet Bey'in, Musul Komisyonu üyelerinden Kont Pál Teleki'nin Musul Sorunu hakkında Műnih'te verdiği konferansın kaydadeğer hususlarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Ocak 1926 tarihli yazı.

Haydar Mehmet müncheni konzul 1926. január 16-i jelentése, melyben a Moszul Bizottság tagjának, Teleki Pálnak egy Münchenben, a Moszul-kérdésről rendezett konferencián elmondott szempontjait tolmácsolja a külügyminisztérium felé. 188

65-67. arası belgeler

Mohaç Meydan Muharebesi'nin 400. yıldönümü nedeniyle yapılan törene ilişkindir.

65-67. számú dokumentum

A mohácsi csata 400. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezés

Belge / Dokumentum
65

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Mohaç Meydan Muharebesi'nde hayatını kaybedenleri anmak için Mohaç Ovası'nda düzenlenecek törene Türk Elçiliğinin davet edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 22 Ocak 1926 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti követ 1926. január 22-én írt, a külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben tudatja, hogy a Mohácson megrendezett, a mohácsi csatában elhunyt magyarokra történő megemlékezésre meghívták a török követséget. 194

Belge / Dokumentum
66

Dışişleri Bakanlığının, Mohaç'ta düzenlenecek törende Türkiye'nin milli hislerini rencide edebilecek durumların ortaya çıkmayacağından emin olduğu takdirde söz konusu törene katılım sağlanmasında bir sakınca görülmediğini Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 3 Şubat 1926 tarihli yazı.

A külügyminisztérium 1926. február 3-i leirata, melyben kifejtik, hogy amennyiben a magyar fél garatantálja, hogy a Mohácsra tervezett megemlékezésen Törökország nemzeti érzéseit nem sértik meg, nem emel kifogást a török követség eseményen való részvétele ellen. 196

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Mohaç Meydan Muharebesi'nde hayatını kaybedenleri anmak için 29 Ağustos'ta Mohaç'ta düzenlenen törenin kaydadeğer hususlarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 2 Eylül 1926 tarihli yazı. Yazıda, sözkonusu tören ayrıntılı şekilde anlatılmakta, Hüsrev Bey'in törende yaptığı konuşma metnine yazı ekinde yer verilmektedir.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1926. szeptember 2-i jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja a Mohácson, a mohácsi csatában elhunyt magyarok emlékére megrendezett megemlékezés említésre méltó részleteiről. A forrás részletesen leírja az eseményt és csatolva található Hüsrev Gerede ott elmondott beszéde is. 198

68-73 arası belgeler

Türk ve Macar diplomatların farklı konulardaki yazı-raporlarına dairdir.

68-73. számú dokumentum

A magyar és török diplomaták kölönböző témákban írt jelentései

Budapeşte Elçiliği Maslahatgüzarı Numan Rıfat Bey'in, 1 Kasım'da Budapeşte'deki yeni görevine başladığı cihetle 3 Kasım'da Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'yla ve 8 Kasım'da Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ile yaptığı görüşmeleri Dışişleri Bakanlığına ilettiği 13 Kasım 1926 tarihli yazı.

Numan Rıfat (Menemencioğlu) bej budapesti ideiglenes ügyvivő 1926. november 13-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol arról, hogy november 1-jén megkezdett külszolgalata után november 3-án találkozott Walko külügyminiszterrel, illetve november 8-án a magyar kormányzóval, Horthy Miklóssal is. 206

Budapeşte Elçiliği Maslahatgüzarı Numan Rıfat Bey'in, Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ve eşi onuruna 28 Şubat'ta verdiği akşam yemeği hakkında Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği 4 Mart 1927 tarihli yazı.

Numan Rıfat (Menemencioğlu) bej budapesti ideiglenes ügyvivő 1927. március 4-én Tevfik Rüsti külügyminiszternek küldött jelentése, melyben a török diplomata beszámol a Horthy Miklós kormányzó, illetve a felesége tiszteletére február 28-án adott vacsoráról. 208

Budapeşte Elçiliğine Müsteşar olarak atanan Maslahatgüzar Ferruh Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e ilettiği 28 Ekim 1927 tarihli yazı.

A budapesti követség attaséjává kinevezett Ferruh bej 1927. október 28-i jelentése, melyben Tevfik Rüsti külügyminiszter számára leírja a Walko Lajos magyar külügyminiszterrel folytatott megbeszélésének tartalmát. ... 210

Dokumentum / Belge	71	Tahy László ankarai magyar követ Isztambulban írt, 1927. október 20-án kelt jelentése, melyben a magyar külügyminisztériumot tájékoztatja a magyar kezdeményezésre készülő szerződés szövegtervezetéről.	
		Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Ankara Hükümetinin Macaristan ile bir antlaşma imzalama girişimlerine dair değerlendirmelerini Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 20 Aralık 1927 tarihli yazı.	214
Belge / Dokumentum	72	A Magyar Királyság Külügyminisztériumának 1928-ban írt titkos leirata (a pontos dátum nem ismert), melyben a feladatát Isztambulból ellátó Tahy László követ számára fejtik ki a magyar-török kapcsolatok alakulását.	
		Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığının, Türk-Macar ilişkilerine dair Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'ye gönderdiği [tarih eksik] 1928 tarihli gizli yazı.	220
Belge / Dokumentum	73	Budapeşte Elçisi Vasıf Bey'in, Pesti Napló gazetesine verdiği mulakatın çevirisini Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği 4 Ocak 1928 tarihli yazı. Vasıf Bey'in yeni görev yerine varışı sebebiyle verdiği röportaj Türk-Macar kultúr ilişkileri, Macarların Ankara'daki yeniden imar çalışmalarına katkısı, Mustafa Kemal Paşa ve Türkiye hakkındadır.	
		Vasıf Çınar budapesti török követ 1928. január 4-i keltezésű jelentése, melyben a Pesti Napló vele készített interjújának a fordítását küldi Tevfik Rüştü külügyminiszternek címezve. Vasıf Çınar budapesti kinevezése apropóján adott interjú, amelyben többek között szót ejt a magyar-török kulturális kapcsolatokról, a magyarok szerepéről Ankara újjáépítésében, illetve Musztafa Kemálról és Törökországról.	226
		74 numaralı belge	
		Macaristan'ın Ankara Elçiliği Maslahatgüzarının yeni Türk alfabesine ilişkin değerlendirmesi hakkındadır.	
		74. számú dokumentum	
		A magyar követség ideiglenes ügyvivőjének az új török ábécével kapcsolatos értékelése	
Dokumentum / Belge	74	Az isztambuli képviselő ideiglenes ügyvivőjének 1928. szeptember 19-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol az új török ábécé elfogadásáról és az ezzel kapcsolatos kilátásokról. A csatolmányban található brosúra az új ábécé elkészítésével megbízott bizottság által jóváhagyott betűket tartalmazza.	
		Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçiliği Maslahatgüzarının, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesine ilişkin değerlendirmesini Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına ilettiği 19 Eylül 1928 tarihli yazı. Yeni harflerin belirlenmesiyle görevli komisyonun son halini verdiği, harfleri içeren broşürün bir nüshası yazı ekinde yer almaktadır.	232

75-100 arası belgeler
iki ülke arasında yapılan üst düzey ziyaretlere ilişkindir.

75-100. számú dokumentum
A két ország közötti felsőszintű látogatások

Belge / Dokumentum 75	Díşişleri Bakanlığının, Tevfik Rüştü Bey'in Budapeşte ziyareti sırasında Macaristan Kral Naibi ile Hükûmeti tarafından adigeçene gösterilen dostluk ve nezakete Bakanlık adına teşekkür edilmesi hususunda Budapeşte Elçiliğine gönderdiği 3 Eylül 1928 tarihli telgraf. Tevfik Rüştü külügyminiszter 1928. szeptember 3-i, budapesti követségnek küldött levele, melyben a minisztérium nevében köszönetét fejezi ki azon barátságos fogadtatásért, amelyet a budapesti tartózkodása során Horthy Miklós kormányzó és a magyar kormány részéről kapott. 244
Belge / Dokumentum 76	Budapeşte Elçisi Vasıf Bey'in, Budapeşte ziyareti sırasında Tevfik Rüştü Bey'e gösterilen dostluk ve nezakete teşekkür etmek amacıyla Macaristan Dışişleri Bakanı Vekili Kont Héderváry ile yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 15 Eylül 1928 tarihli yazı. Vasıf Çınar budapesti török követ 1928. szeptember 15-én kelt levele, melyben beszámol a külügyminisztérium számára arról, hogy Héderváry külügyminiszter-helyettessel való találkozája során tolmácsolta a török fél köszönetét a Tevfik Rüştü budapesti látogatása során tapasztalt szívélyes fogadtatásért. 245
Belge / Dokumentum 77	Dışişleri Bakanlığının, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'ya seyahat isteğinin memnuniyetle karşılandığını, adigeçenin Aralık ayında teşriflerinin beklendiğini Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 17 Ekim 1929 tarihli şifre telgraf. A török külügyminisztérium 1928. október 17-i titkos távirata, melyben jelzik a budapesti török követség számára, hogy Walko Lajos külügyminiszter ankarai látogatását örömmel fogadják, és arra előreláthatólag december hónapban kerülhet sor. 246
Belge / Dokumentum 78	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Dışişleri Bakanı Walko'nun Şubat sonu veya Mart ayı başında Ankara'ya gelebileceğini, bu tarihlerin uygun olup olmadığını istifsar ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 30 Ocak 1930 tarihli şifre telgraf. Behiç Erkin budapesti követ 1930. január 30-i titkos távirata, melyben Walko Lajos külügyminiszter február végi vagy március eleji ankarai látogatásának véleményezését kéri a külügyminisztériumtól. 247

Belge / Dokumentum	79	Dışışleri Bakanlığının, Walko'nun Ankara'yı Mart ayı sonlarında ziyaret etmesinin uygun olduğunu Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 17 Şubat 1930 tarihli şifre telgraf.	
		A külügyminisztérium 1930. február 17-i leirata, melyben tudatja a budapesti követséggel, hogy Walko Lajos Ankarába tervezett látogatása március végén lehet alkalmas.	248
Belge / Dokumentum	80	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Dışışleri Bakanı Walko'nun Ankara seyahati için Bakanlıkça önerilen tarihi uygun bulduğunu, Yunanistan'ın Budapeşte Elçisinin Walko'yu ziyaretle adigeçenin Ankara dönüşü Atina'ya uğramasını rica ettiğini, Walko'nun bu hususta Türkiye'nin görüşünü sorduğunu Dışışleri Bakanlığına ilettiği 27 Şubat 1930 tarihli şifre telgraf.	
		Behiç Erkin budapesti követ 1930. február 27-i, a külügyminisztérium számára címzett titkos távirata, melyben közli, hogy Walko Lajos ankarai látogatásának dátumát a magyar fél is jóváhagyta. Érdeklődik továbbá a török fél meglátásairól abban az esetben, ha a magyar miniszter a budapesti görög követ kérésének eleget téve, az ankarai látogatás után Athénba utazna.	249
Belge / Dokumentum	81	Dışışleri Bakanlığının, Walko'nun Ankara'dan Budapeşte'ye döndükten sonra Atina'yı ziyaret etmesinin daha uygun olacağını, bu hususta Türkiye'nin görüşünü sormuş olmasının memnuniyetle karşılandığını Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 5 Mart 1930 tarihli şifre telgraf.	
		A külügyminisztérium 1930. március 5-én a budapesti követség számára küldött leirata, melyben örömmel konstatálják a magyar miniszter athéni útjával kapcsolatos felvetését, és egyben megerősítik, hogy nem látnak kifogást az Ankarából Athénba való utazást illetően.	250
Belge / Dokumentum	82	Macaristan Dışışleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti programı.	
		A magyar külügyminiszter, Walko Lajos ankarai látogatásának programja.	251
Belge / Dokumentum	83	Dışışleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'in, Macaristan Dışışleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyareti nedeniyle [24 Mart 1930 tarihinde] yaptığı konuşma.	
		Tevfik Rüştü külügyminiszter 1930. március 24-én kelt beszéde, melyet magyar kollégájá, Walko Lajos ankarai látogatása alkalmából mondott el.	254

Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyareti nedeniyle basına yapılan 26 Mart 1930 tarihli bildirisi.

Walko Lajos magyar külügyminiszter 1930. március 26-án kelt sajtóközleménye, mely az ankarai látogatása apropóján készült. 256

Dışişleri Bakanı Walko'nun, Ankara'yı ziyareti sırasında gösterilen samimi dostluktan ötürü Türkiye'yi terk ederken Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği [29 Mart 1930 tarihli] teşekkür telgrafi.

Walko Lajos külügyminiszter 1930. március 29-én kelt, Tevfik Rüştünek címzett köszönőlevele, melyben az ankarai látogatása során tapasztalt baráti légkör feletti háláját fejezi ki. 257

Sofya Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Ankara'dan Budapeşte'ye dönen Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Sofya'dan geçişi sırasında adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 31 Mart 1930 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede szófiai követ 1930. március 31-i távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot az Ankarából Budapestre visszatérő magyar külügyminiszterrel, Walko Lajossal történt megbeszéléséről. 258

Dışişleri Bakanlığının, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyaretine ilişkin değerlendirmesini Roma Büyükelçiliğine gönderdiği 3 Nisan 1930 tarihli şifre telgraf.

A külügyminisztérium 1930. április 3-i titkos távirata, melyben a római nagykövetség számára értékelő Walkos Lajos ankarai utazását. 260

Roma Büyükelçisi Suat Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti hakkında İtalya Dışişleri Müsteşarı Amedeo Fani'yle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Nisan 1930 tarihli şifre telgraf.

A római nagykövet, Suat bej 1930. április 8-i titkos távirata, melyben értesíti a külügyminisztériumot arról, hogy Walko Lajos ankarai látogatásáról Fani olasz diplomatával egyeztetett. 261

Roma Büyükelçisi Suat Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti hakkında İtalya Dışişleri Müsteşarı Amedeo Fani ve İtalyan diplomat Raffaele Guariglia'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına ilettiği 9 Nisan 1930 tarihli yazı. Yazıda, İtalya'nın sözkonusu ziyaretten memnun kaldığı belirtilmekte, Walko'nun Ankara ziyaretini İtalya'nın bilgisi dahilinde gerçekleştirdiği kaydedilmektedir.

A római nagykövet, Suat bej 1930. április 9-i jelentése, melyben a Walko-látogatás kapcsán olasz diplomatákkal, Fanival és Guarigliával való megbeszélését írja le. A forrásból kiderül, hogy Olaszország elégedett volt a látogatással, és tudtak Walko ankarai látogatásának tervéről. 262

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Türkiye seyahatinin Macar basınındaki yansımalarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Nisan 1930 tarihli yazı. Walko'nun Budapeşte'ye dönüşünde Macar Telgraf Ajansı'na verdiği demeç belge ekinde yer almaktadır.

Behiç Erkin budapesti követ 1930. április 16-án kelt jelentése, melyben a külügyminisztériumot Walko Lajos ankarai látogatásának magyar sajtóviszhangjáról értesíti. A forrás csatolmányában a magyar miniszter Budapestre történő visszatérésekor az MTI-nek adott interjúja található. ... 264

Bethlen István miniszterelnök ankarai látogatása során Musztafa Kemál köztársasági elnökkel és İsmet İnönü miniszterelnökkel folytatott tárgyalásai, és annak során Bethlennek a török-olasz kapcsolatokról kifejtett nézeteit tartalmazó, 1930. november 7-én kelt jelentés.

Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'in Ankara ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve Başbakan İsmet Paşa'yla 28 Ekim'de yaptığı görüşmeler ile Bethlen'in Türk-İtalyan ilişkilerine dair edindiği izlenimler hakkında 7 Kasım 1930 tarihli rapor. 268

A Magyar Királyság isztambuli képviselőjének, Tahy Lászlónak 1930. november 17-én kelt jelentése, melyben Walko Lajos külügyminiszter számára beszámol Bethlen István ankarai látogatásáról, és annak politikai vonatkozásairól.

Macaristan Krallığı'nın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'in Ankara'da gerçekleştirdiği siyasi istişarelere dair değerlendirmelerini Dışişleri Bakanı Walko'ya bildirdiği 17 Kasım 1930 tarihli yazı. 281

Belge / Dokumentum	93	Başbakan İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey'in Budapeşte'yi ziyaretleri sırasında Macaristan Başbakanı Kont Gyula Károlyi'nin yaptığı 10 Ekim 1931 tarihli konuşma.	
Belge / Dokumentum	94	İsmet İnönü miniszterelnök és Tevfik Rüştü külügyminiszter budapesti látogatásának alkalmából Károlyi Gyula miniszterelnök által elmondott beszéd (1931. október 10.).	287
Belge / Dokumentum	95	Başbakan İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey'in Budapeşte'yi ziyaretlerinde Macaristan Başbakanı Kont Gyula Károlyi'nin yaptığı konuşmaya cevaben İsmet Paşa'nın yaptığı 10 Ekim 1931 tarihli konuşma.	
Belge / Dokumentum	96	İsmet İnönü miniszterelnök és Tevfik Rüştü külügyminiszter budapesti látogatása során elhangzott beszédei, melyeket Károlyi Gyula miniszterelnök felszólalására adtak. (1930. október 10.).	288
Belge / Dokumentum	97	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, İsmet Paşa'nın Budapeşte ziyaretine ilişkin değerlendirmesini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Ekim 1931 tarihli şifre telgraf.	
Belge / Dokumentum	96	Behiç Erkin budapesti török követ 1931. október 13-án írt titkos távirata, melyben İsmet İnönü budapesti látogatásának értékelését küldi el a külügyminisztérium számára.	290
Belge / Dokumentum	97	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Kálmán Kánya'yla yaptığı görüşmede Başbakan Gyula Gömbös ile adigeçeni Türkiye'ye davet ettiğini, davetin memnuniyetle kabul edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 19 Haziran 1933 tarihli gizli yazı.	
Belge / Dokumentum	96	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. június 19-i titkos jelentése, melyben a Kánya Kálmánnal való egyeztetéséről, és arról ír, hogy a magyar külügyminiszttert és a magyar miniszterelnököt, Gömbös Gyulát hivatalos látogatásra Törökországra hívta, amit az érintettek örömmel elfogadtak.	291
Belge / Dokumentum	97	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös'le yaptığı görüşmede adigeçeni Ankara'ya davet ettiğini, Gömbös'ün daveti memnuniyetle kabul ettiğini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 28 Haziran 1933 tarihli gizli yazı.	
Belge / Dokumentum	97	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. június 28-i titkos jelentése, melyben arról tájékoztatja a külügyminisztériumot, hogy Gömbös Gyulával való találkozására során a magyar miniszterelnök örömmel elfogadta az ankarai meghívást.	292

Belge / Dokumentum 98	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös ile Dışişleri Bakanı Kálmán Kánya'nın Ankara'yı ziyaretleri hususunda Kánya'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Eylül 1933 tarihli yazı.	
	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. szeptember 7-i jelentése, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot a Gömbös Gyulával és Kánya Kálmánnal az ankarai látogatás témájában folytatott egyeztetéséről.	293

Belge / Dokumentum 99	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös'ün Türkiye seyahati nedeniyle adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Kasım 1933 tarihli gizli yazı. Yazıda, Gömbös'ün seyahat hakkındaki izlenimleri yer almaktadır.	
	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. november 8-i titkos jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja a magyar miniszterelnökkel, Gömbös Gyulával annak törökországi látogatását követő találkozájáról. A forrásban Gömbös Gyula, hivatalos látogatás utáni benyomásai is helyet kapnak.	294

Belge / Dokumentum 100	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös ile Dışişleri Bakanı Kálmán Kánya'nın Ankara'yı ziyaretleri hususunda Macar devlet adamlarının görüşlerine ve Macar basınında çıkan haberlere ilişkin Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 18 Kasım 1933 tarihli yazı.	
	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. november 18-i jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja Gömbös Gyula és Kánya Kálmán törökországi látogatásának magyar értékeléséről, valamint annak sajtóvisszhangjáról.	296

101 numaralı belge

Macaristan'ın İstanbul'daki elçilik binasının Ankara'ya taşınması hakkındadır.

101. számú dokumentum

Az isztambuli magyar követség Ankarába költözése

Belge / Dokumentum 101	Macaristan Krallığı'nın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Macaristan'ın İstanbul'daki elçilik binasının 1 Şubat 1932 tarihinden itibaren daimî olarak Ankara'ya nakledileceğini İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya bildirdiği 30 Ocak 1932 tarihli Nota.	
	Tahy László magyar követ 1932. január 30-án Isztambulban kelt jegyzéke, melyben arról tájékoztatja Şükrü Kaya belügyminisztert, hogy a magyar követség 1932. február 1-jétől hivatalosan is, állandó jelleggel Ankarába költözik.	300

102-104 arası belgeler
Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin görevinden ayrılışına dairdir.

102-104. számú dokumentum
Tahy László magyar követ elbúcsúzik ankarai állomáshelyétől

Belge / Dokumentum 102	Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin Milletler Cemiyeti nezdine daimî temsilci olarak atanma ihtimali olduğunu Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 3 Nisan 1933 tarihli gizli yazı.	
	Behiç Erkin budapesti török követ 1933. április 3-án kelt titkos távirata, melyben értesíti a külügyminisztériumot, hogy Tahy László ankarai követ esetleg a Népszövetség állandó képviselőjeként folytatja majd pályafutását.	301
Belge / Dokumentum 103	Dışişleri Bakanlığının, Milletler Cemiyeti nezdine tayin edilen Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin 27 Kasım'da Ankara'dan ayrılmadan önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya veda etmek ve veda mektubunu sunmak için huzura kabulünü istediğini Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtipliğine bildirdiği 22 Kasım 1933 tarihli yazı.	
	A török külügyminisztérium 1933. november 22-i feljegyzése, melyben a köztársasági elnöki hivatal titkárságát értesíti arról, hogy Tahy László ankarai magyar követ a Népszövetség állandó képviselői helyének ellátása és Ankarából való távozása elött Musztafa Kemál köztársasági elnöktől el kíván búcsúzni, és át kívánja adni neki búcsúlevelét is.	302
Belge / Dokumentum 104	Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Ruşen Eşref Bey'in, Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin başka bir göreve atanması nedeniyle Ankara'dan ayrılmadan önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya sunduğu veda mektubunu Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 28 Kasım 1933 tarihli yazı. 20 Kasım 1933 tarihli veda mektubunun ekinde Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy'nin Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben yazdığı 7 Kasım 1933 tarihli mektubu bulunmaktadır.	
	Ruşen Eşref, a köztársasági elnöki hivatal titkáranak 1933. november 28-án kelt levele, melyben a külügyminisztériumot értesíti arról, hogy új állomáshelyének elfoglalása és Ankarából való távozása elött Tahy László átadta búcsúlevelét Musztafa Kemál köztársasági elnöknek. A búcsúlevel mellékletében Horthy Miklós Musztafa Kemálnak címzett levele is megtalálható.	303
	Dizin / Név- és tárgymutató	309

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA ŞEKİLLENEN AVRUPA SİYASETİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE-MACARİSTAN SİYASİ İLİŞKİLERİ

Emre SARAL* - Péter KÖVECSI-OLÁH**

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda toplanan Paris Barış Konferansı ve konferans sonunda barış antlaşmalarının imzalanması sürecinde savaşın galibi olan devletler her ne kadar aynı safta gözükseler de attıkları her adımda birbirlerini gözetmişler ve birbirlerinin açıklarını kollamışlardır. Bu da dünya siyasetinde yeni gelişmeleri ve anlaşmazlıkları beraberinde getirmiştir.¹ Galip devletlerin bu gelişmelere ve anlaşmazlıklara çözüm olarak kendi çıkarlarını gözetecek öneriler getirmeleri müttefikler arasındaki iktisadi, askerî ve siyasi birliği bozmuştur. Savaş sonrası yeniden şekillenen dünya siyasetinde Kıta Avrupası'nda, Polonya ve Çekoslovakya gibi yeni devletlerin kurulduğu Orta Avrupa'da ve Balkanlar'da Fransa; Ortadoğu'da İngiltere, Orta Asya ile Kafkaslar'da Sovyet Rusya-Bolşevikler egemen güç haline gelmiştir. Kıta Avrupası ile ilgili meselelerden elini çekmiş gibi gözükken İngiltere, bölgedeki devletlere mali vaatlerde bulunmak suretiyle ekonomik darboğaz içindeki Fransa'ya karşı perde arkasında bu coğrafyadaki nüfuzunu artırmaya yönelik bir siyaset izlemiştir.² İtalya'nın ise, Balkan ve Adriyatik bölgesine dair beklentilerinden ötürü Fransa ile kökenleri Birinci Dünya Savaşı öncesine giden bir rekabeti söz konusuydu. Ne var ki, İtalya'nın Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (1929'dan itibaren Yugoslavya) ile olan anlaşmazlığı bu rekabette elini zayıflatıyordu. Bu rekabete ek olarak hem Fransa hem İtalya büyük bir beklenti içerisinde Anadolu'yu işgal etmelerine rağmen Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk millî güçlerine karşı başarısız olmuşlardır. Sovyet Rusya ise savaş sonrası düzende Anadolu başta olmak üzere Balkanlar'a nüfuz ederek bu bölgelerde doğan otorite boşluğunu Sovyet Cumhuriyetleri ile sosyalist bir rejim tesis ederek doldurmanın yollarını aramıştır. Diğer bir deyişle, Paris Barış Konferansı sonrasında kurulan düzende büyük devletlerin aralarındaki eski nüfuz mücadelelerinin yeniden hortladığını söylemek mümkündür.³

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü - Atatürk Araştırma Merkezi Bilim Kurulu Asli Üyesi

** Dr., Tarihçi - Türkolog

1 Zafer Toprak, "Paris Barış Konferansı ve Sözde "Barış" Antlaşmaları 1919-1920", **Toplumsal Tarih**, Sayı 340, Nisan 2022, s.27-29.

2 Almanya ve Macaristan'ın tamirat meseleleri, Milletler Cemiyeti'nin mali komisyonlarına müdahale bunun aracıydı; bk. Miklós Lojko, "Conservative Realignment in British Policy on Central Europe and the Balkans during the Early Interwar Years", **Európa, nemzet, külpolitika: Tanulmányok Ádám Magda 85. születésnapjára**, Aura Kiadó, Budapest, 2010, s.153-170.

3 "1919 ile 1939 arasında geçen yirmi seneye bir (sulh devri) adı takıldı, çünkü bu seneler zarfında Avrupa'da top patlamıyordu. Hâlbuki hakikatte bu devre uzun ve hummalı bir mütarekedir ki bugün seyirci olduğumuz umumi kıyamet şeklinde bir patlak vermemesi imkânsızdı." Bk. Tefvik

Birinci Dünya Savaşı'nda aynı cephede savaşan ve mensubu oldukları imparatorlukların yıkılmasıyla yeni bir sürece giden Türkiye ile Macaristan arasındaki siyasi ilişkileri bu genel çerçevede ışığında şekillenen konjonktüre göre değerlendirmek gerekmektedir. Mütareke hükümleri uyarınca lağvedilen İmparatorluk Ordusu'nun bünyesindeki Macarlar kendi sınırlarına çekilerek ellerindeki silahları ve uçakları teslim etmek zorunda kalmış ve kendi ordusunu kurmaya müsaade edilmemiştir. Paris Barış Konferansı sonucunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bölünmesiyle Yugoslavya ve Çekoslovakya gibi küçük bağımsız devletler yaratılmıştır. Konferansı ve Birinci Dünya Savaşı'nı Macaristan için sonuçlandıran ve günümüzde de geçerliliğini koruyan Trianon Barış Antlaşması ise 4 Haziran 1920 tarihinde imzalanmıştır. Antlaşma yapılırken ABD Başkanı Wilson'un *selfdeterminasyon* (bir bölgede egemenliğin çoğunluğu oluşturan unsura verilmesine yönelik uygulaması) ilkesi göz ardı edilerek Macarların yoğunlukta yaşadığı bölgeler Macaristan'ın komşuları arasında paylaşılmıştır: Macaristan'ın güneyindeki Voyvodina bölgesi Yugoslavya'ya, Kuzey Macaristan Çekoslovakya'ya, Transilvanya (Erdel) bölgesi ise Romanya'ya verilmiştir. Macaristan'ın denizle olan bağlantısı kesilmiş; Avrupa'nın ortasına hapsedilerek etrafı tarihsel mücadele içinde olduğu rakipleriyle çevrelenmiştir. Böylece, tarihsel olarak üzerinde hak ettiği topraklarının üçte ikisini kaybetmiştir.⁴

Osmanlı Devleti'nin 10 Ağustos 1920 tarihinde imzaladığı Sevr Barış Antlaşması ile Trianon Antlaşması'nın yapılış amacı ve maddeleri açısından benzeşen yönleri bulunmakla beraber aralarındaki fark daha belirgindir: Trianon Antlaşması yürürlüğe girerken, Sevr ölü doğmuş bir antlaşma olarak kalmıştır.⁵

İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Macaristan'ın Dış Politikalarının Esasları

Birinci Dünya Savaşı sonrası içinde yaşanan dünyanın gerçeklerine dayalı olarak yürütülen Türk dış politikası her ülkeyle ayrı ayrı müzakere edilerek tam bağımsızlık hedefinin gerçekleştirilmesi üzerine kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye, büyük devletler arasındaki anlaşmazlıklardan istifade ederek gerçekçi ve pragmatik bir tavır sergilemiştir.⁶

Lozan Konferansı ve sonucunda imzalanan Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra Türkiye'nin stratejik önemi artmış, 1923'ten sonra Türkiye Avrupa'nın bütün güçlü devletleriyle komşu durumuna gelmiştir. Türkiye doğusunda Sovyetler Birliği ile; güneyinde Kıbrıs ve Irak mandası vasıtasıyla İngiltere ve Suriye mandası vasıtasıyla Fransa ile; batıda ise Oniki Ada ve Meis Adası'nı ele geçiren İtalya ile sınırdış olmuştur. Bu da Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nın ardından uluslararası ilişkilerde tarihî dostluk ve düşmanlık yerine,

Rüşti Aras, **Görüşlerim**, Birinci Kitap, Samih Lütfi Kitabevi, Ankara, 1947, s.100.

4 Emre Saral, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye-Macaristan İlişkileri", **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-doneminde-turkiye-macaristan-iliskileri/> (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2024).

5 Trianon Barış Antlaşması ile Sevr Barış Antlaşması'nın bir karşılaştırması için bk. Emre Saral, "Macaristan'ın Penceresinden Lozan Barış Konferansı ve Barış Antlaşması", **100. Yılında Lozan Barış Antlaşması**, Ed. Eminağ Malkoç, Hazal Papuççular, Çağla Derya Tağmat, Ahmet Gülen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2023, s.1008.

6 Mustafa Yılmaz, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1919-1938)", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 16, Cumhuriyet, Elektronik Versiyon, Ed. Hasan Celal Güzel - Kemal Çiçek ve Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.1049.

değişen şartlar ve karşılıklı yarar ilişkilerini esas alan gerçekçi bir dış politika izlemesini gerektirmiştir.⁷ Türkiye'nin 1925 yılında Sovyetler Birliği ile imzaladığı saldırmazlık paktı ile Ruslarla yakınlaşması ve 1930 sonrasında ise, İtalya'nın yayılmacı politikalarından duyduğu endişeden ötürü, İngiltere ve Fransa ile iyi ilişkiler içine girmesi dış politikasının gerçekçi yanını ortaya koymaktadır. Lozan'da çözülemeyen meseleler olan Türk-Yunan Ahali Mübadelesi, Musul Sorunu, Hatay Sorunu ve Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlayan hükümlerinin değiştirilmesi gibi sorunlarını, siyasi ve hukuki barışçı yollardan çözme yoluna gitmiştir.

İki savaş arası dönemde dış politikada Türkiye'nin dikkatini en fazla yönelttiği devlet İtalya olmuştur. İtalya, Birinci Dünya Savaşı'nı galip bitiren büyük güçler arasında ekonomik olarak daha zayıf ve doğal kaynaklar bakımından daha fakirdi. İtalyanlar Anadolu'daki çıkarlarını daha ziyade barış ortamında elde edilecek ekonomik ayrıcalıklarda aramış, Türklerle anlaşmak istemiş ve barış antlaşmasının imzalanmasının hızlandırılması için çabalamışlardır. Bu meyanda, İtalyan kaynakları Ankara'ya gizli istihbarat vermiş, bölgede yaşayan Türk halkını Yunanlılara karşı çete kurmaya teşvik etmiş, hatta İngiliz raporlarına göre silah ve mühimmat yardımıyla dahi bulunmuş ve Milli Mücadele'ye destek vermiştir.⁸ İtalya, Ankara Hükûmetiyle yardımlarına karşılık olarak kendisine ekonomik imtiyazlar veren bir antlaşma imzalamak istemiş; fakat Ankara Hükûmeti böyle bir antlaşma imzalamaya yanaşmamıştır. Bu nedenle Ankara ve Roma hükûmetleri arasındaki ilişkiler samimiyetsiz bir havada cereyan etmiş, bu samimiyetsizlik savaş sonrasındaki Türk-İtalyan ilişkilerini de etkilemiştir. Lozan'dan sonraki dönemde Türkiye, İtalya'yı kendisi için en büyük tehdit olarak görmüştür.⁹

Türkiye, genel olarak 1923-1930 yılları arasındaki dönemde bir yandan Balkan devletleriyle Lozan'dan arta kalan sorunlarını çözmeye çalışırken diğer yandan bu devletlerle ikili ilişkilerini ilerletmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, Türkiye 15 Aralık 1923 tarihinde Arnavutluk, 18 Ekim 1925 tarihinde Bulgaristan ve 28 Ekim 1925 tarihinde Yugoslavya ile dostluk antlaşmaları imzalamıştır. Türkiye'nin Yunanistan ile yaşadığı ahali mübadelesi krizi ise 1920'li yıllar boyunca devam etmiş; iki ülke arasında gerginleşen ilişkiler Bulgaristan'ın 1927 yılından beri izlediği revizyonist siyaset, 1929 Ekonomik Krizi ve iki ülkenin savaşıma yönündeki isteksizlikleri neticesinde 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan bir anlaşmayla çözüme kavuşturulmuştur.

7 Mehmet Gönübol ve Cem Sar, **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, 1996, s.59.

8 Salahi Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Cilt I, 3. Basım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s.167 ve 168. İtalyanların Türkiye'ye yönelik politikasına dair bir eleştiri için bk. Carlo Sforza, **Diplomatic Europe Since the Treaty of Versailles**, Yale University Press, 1928, s.51-66. Milli Mücadele Dönemi'nde İtalya'nın Türkiye politikası ile Türk-İtalyan ilişkileri konusundaki kapsamlı kaynakça ile İtalya'nın Türkiye politikasının kamuoyu üzerindeki etkileri için bk. Fabio L. Grassi, **İtalya ve Türk Sorunu 1919-1923 Kamuoyu ve Dış Politika**, 2. Basım, Çev. Nevin Özkan ve Durdu Kundakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

9 Ankara Hükûmetinin Milli Mücadele Dönemi'nde İtalya ile ilişkilerinin kapsamlı değerlendirmesi için bk. Mevlüt Çelebi, **Millî Mücadele Dönemi'nde Türk-İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002; Cumhuriyet'in ilanı sonrasındaki Türk-İtalyan ilişkileri için bk. Dilek Barlas, "Friends or Foes? Diplomatic Relations between Italy and Turkey, 1923-36", **International Journal of Middle East Studies**, Cilt 36, Sayı 2, Mayıs 2004, s. 231-252.

Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkilerini düzeltmesi diğer Balkan devletlerini de birbirine yakınlaştırmıştır. Düzenlenen konferanslarda karşılıklı fikir alışverişlerinde bulunulmuş ve karşılıklı anlayışın yaratılması konularında bazı gelişmeler sağlanmıştır. Türk-Yunan Antlaşması Romanya ve Yugoslavya'yı Türkiye ile daha yoğun ilişkiler kurmaya iterken revizyonist Bulgaristan'ın çıkarlarıyla çatışmıştır. Türkiye'nin öncülüğünde imzalanan Balkan Antantı ile Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye birbirlerine karşılıklı olarak sınır garantisi vermişler; birbirlerine danışmaksızın herhangi bir Balkan devletiyle birlikte bir siyasi harekette bulunmamayı ve herhangi bir siyasi antlaşma yapmamayı taahhüt etmişlerdir.¹⁰ Türkiye'nin 1930'lu yıllardaki İtalyan yayılmacılığına karşı öncülüğünü üstlendiği başka bir bölgesel işbirliği girişimi de İran, Irak ve Afganistan'ı bir araya getiren ve 8 Temmuz 1937'de imzalanan Sadabad Paktı'dır.¹¹ Bu antlaşmalar ile etkili bir işbirliği doğmamasına rağmen, ittifak girişimleri Türkiye'nin bölgesel işbirliği arayışlarında rolünü göstermesi açısından önemlidir.

İki savaş arasındaki dönemde Macaristan'ın dış politikası ise iki döneme bölünerek incelenmelidir. İlk dönem Trianon Antlaşması'nın imzalandığı 1920 yılından İtalya ile ebedî dostluk antlaşması imzaladıkları 1927 yılına kadar geçen zamanı içine alır. İkinci dönem ise bu antlaşmayı imzalamalarından İkinci Dünya Savaşı'na girdikleri 1941 yılına kadar geçen süreyi kapsar. İtalya ile imzalanan antlaşmanın önemi Macaristan'ın etrafını çevreleyen Trianon zincirinden kurtularak yalnızlıktan sıyrılması ve revizyonizmi tedricen millî bir politika olarak ilan etmesinden ileri gelmektedir. Macar Hükûmeti, 1927 yılına kadar revizyonizmi telaffuz etmekten çekinmiş ve daha ziyade iç meselelerle ilgilenmiştir. Bu bakımdan 1927 yılında Macaristan'ın İtalya ile imzaladığı dostluk antlaşması Macar dış politikası için bir dönüm noktası teşkil etmektedir.

Trianon Antlaşması sonucunda bir gece içinde Macar milletin toplam nüfusunun üçte birine denk gelen üç milyon Macar'ın resmen azınlık statüsüne düşmesi Macar toplumunda dış dünyaya karşı güvensizlik ve rövanşist duygulara yol açmıştır.¹² Macar liderler de dâhil olmak üzere nüfusun büyük çoğunluğu kaybedilen toprakların yeniden kazanılmasının dış politikanın temel hedefi olması gerektiği konusunda hemfikir ve bu, ülkenin diplomatik girişimlerinin arkasındaki itici güç olmuştur.

Macaristan kendisini çevreleyen yalnızlıktan kurtulmak için ekonomik açıdan İngiltere ve Fransa gibi devletlerle temasa geçmiş; Milletler Cemiyeti'ne üye olmuş, dış borç almıştır. Bu dönemde Türkiye ile İngiltere arasında Lozan Barış Konferansı'nda çözülemeyen ve çözümünü sonraya bırakılan Musul Sorunu'nun Macar dış politikasıyla da ilgisi bulunmaktadır. Bu meselenin çözümü için Milletler Cemiyeti tarafından oluşturulan tahkim heyetinin

10 1920'li yıllarda Türkiye'nin Balkan politikasının genel bir değerlendirmesi için bk. Sıtkı Bilgin, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Diplomasisi (1923-1930)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 20, Sayı 60, Kasım 2004, s. 799-820.

11 İbrahim Erdal, "Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk-İran İlişkileri ve Sadabad Paktı", **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 34, Yaz 2012, s.77-88.

12 Trianon Barış Antlaşması'na giden süreç ve antlaşmanın Macaristan'da yarattığı travmaya yönelik bir değerlendirme için bk. Balázs Ablonczy ve Gábor Fodor, "Sarmal İçine Düşen Bir Ülke: Cihan Harbi'nin Ardından Macar Siyaseti ve Toplumsal Barış Arayışları", **Toplumsal Tarih**, Sayı 340, Nisan 2022, s.30-35.

üyelerinden biri Macar eski başbakanlarından ünlü Coğrafya Profesörü Kont Pál Teleki'ydi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Macaristan'da kurulan Turan Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alan bu ünlü isim, tahkikat sürecinde hem bölgeye hem de Ankara'ya ziyarette bulunarak Başbakan İsmet Paşa ve diğer Türk devlet adamlarıyla görüşmüştür.¹³ Trianon sonrasında dünya siyasetinde yalnızlaşan Macarlar İngilizlerin desteğini almak istiyorlardı ve Macaristan'ın ödemekle yükümlü olduğu uluslararası borçlar ile savaş tazminatının yeniden yapılandırılması konusunda İngilizlerden beklenti içerisindeydiler. Dolayısıyla, İngiliz siyasi çevrelerinde Türk dostu olarak bilinen Teleki'nin Musul Sorunu'nun çözümüne dair İngilizlerin lehine karar veren komitede oyunu kullanırken bu hususu da göz önüne aldığı söylenebilir.

Budapeşte, siyasi olarak Sovyetler Birliği, Almanya, Yugoslavya, Türkiye gibi farklı ülkelerle, birbirini tamamlamayan ve sistematik olarak nitelendirilemeyecek bir biçimde yakınlaşma denemelerine girişmiş ve bunda başarılı olamamıştır. Macaristan, iki savaş arasındaki dönemde en yoğun biçimde Küçük İtilaf,¹⁴ İtalya ve 1933'ten sonra ise Almanya ile temasta olmuştur.

1927 yılı Macaristan dış siyaseti için bir kırılma noktası olmuştur: Hükûmetin ülke içindeki asayiş, ekonomide de istikrarı sağlamasından sonra artık dış politika meselelerine yoğunlaşmıştır. Böylece, Macarların revizyonizmi telaffuz edebilecekleri şartlar oluşmuştur.¹⁵ Macaristan'ın dış siyaseti revizyonizm meselesi ekseninde şekillenmiştir. Bu dönemde Macaristan'ın dış siyasette en büyük destekçisi ilişkilerinin kuvvetlendiği İtalya olmuştur. İtalya başlangıçta Macaristan ile Yugoslavya arasındaki yakınlaşmayı desteklemiş; hatta kendisi de buna katılmak istemiştir. Ancak Arnavut-İtalyan yakınlaşması ve 27 Kasım 1926 tarihinde iki ülke arasında imzalanan Dostluk ve Güvenlik Paktı neticesinde Arnavutluk'taki İtalyan nüfuzunun artmasından¹⁶ ötürü İtalyan-Yugoslav ilişkileri

13 Musul Komisyonu üyesi Kont Pál Teleki'ye dair **Türk-Macar ortak yayınındaki belgeler için bk. s. 158-193** (54-64 arası belgeler).

14 Çekoslovakya, Sloven-Hırvat-Sırp Krallığı ve Romanya, 1920 ve 1921 yıllarında birbirleriyle ittifak antlaşmaları yapmışlardır. Küçük İtilaf olarak da bilinen bu ittifaklar bütününe amacı antlaşmalarda adı zikredilen tek devlet olan Macaristan'a karşı ortak bir savunma oluşturmaktır. Küçük İtilaf'ın yapısı için bk. Magda Ádám, **The Little Entente and Europe (1920-1929)**, Akadémiai Kiadó, Budapest, s.47-97.

15 Macar Hükûmetinin öncelikle planlanan iç reformları başarıyla gerçekleştirebilmeleri için barışa ve huzura ihtiyacı vardı. Bu bağlamda, 1922 ile 1927 yılları arasında Bethlen Hükûmetinin esas amacı gücünü pekiştirmek, iç istikrarı sağlamak ve uluslararası yalnızlıktan kurtulmak olmuştur. Bu itibarla, ilerleyen dönemde Macar dış politikasının temel hedefi olan Trianon Antlaşması'nın revizyonunu 1920'li yılların ilk yarısında hiç telaffuz etmemişlerdir. Kont Bethlen, revizyonizm ifadesini ilk defa 4 Mart 1928 tarihinde Debrecen şehrinde yaptığı konuşmada resmen kullanmıştır: *"Komşudan barış [antlaşmanın] revizyonundan söz edilemeyeceği, bunun haricinde her şeyin müzakere edilebileceği sözü duyuluyor. Bunun için sadece daha iyi bir atmosfere ihtiyaç var. Kelime oyununu severim, ama sadece aydınlatan, adalete ışık tutan, ama hiçbir şeyi bulanıklaştırmayan bir kelime oyunu. Ben de şu kelime oyunuyla karşılık veriyorum: Bizim barış revizyonuna değil, başka sınırlara ihtiyacımız var."* bk. **Bethlen István gróf beszédei és írásai. Második kötet: Válogatott beszédei (Kont István Bethlen'in Nutukları ve Yazıları: İkinci Cilt: Seçme Nutukları)**, Genius Könyvkiadó, Budapest, 1933, s.198, 211.

16 Arnavutluk-İtalyan ilişkileri ve bunun Türk-İtalyan ve Türk-Arnavut ilişkilerine tesirine dair bk. Dr. Halil Özcan, **Atatürk Dönemi Türkiye-Arnavutluk İlişkileri (1920-1938)**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2011, s.174-197; Yonca Anzerlioğlu, "İki Savaş Arası Dönemde İtalya'nın Arnavutluk Siyaseti Karşısında Türkiye'nin Tavrı", **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38)**, 10-15 Eylül 2007, Ankara'da yapılan konuşma.

bozulmuştur. Bunun üzerine, Mussolini Bethlen'e İtalya'nın Macar-Yugoslav yakınlaşmasına karşı çıktığını söyleyerek kendileriyle işbirliği yapmasını teklif etmiştir.

1930'lu yıllarda Macaristan tüm önceliğini dış siyasete vermiştir. Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesiyle Macar dış politikası da Alman eksenine kaymıştır. Almanya gibi büyük bir devleti kazanmasının olası eşit haklar, silahlanma ve revizyon gibi hususlardan kendilerinin de yararlanabileceğini düşünen Macaristan, bu ülkedeki rejim değişikliğini memnuniyetle karşılamıştır. Bu itibarla Başbakan Gömbös'ün Hitler'in daveti üzerine 16 Haziran 1933 tarihinde Almanya'yı ziyaret etmesi ve bu ziyarete Alman Başbakan Yardımcısı Franz von Papen'in 16 Eylül 1933 tarihinde Budapeşte'yi ziyaret ederek karşılık vermesi iki devlet arasındaki sempatiyi artırmıştır.

İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye-Macaristan İlişkilerinin Seyri

İki savaş arasındaki dönemde Türkiye ile Macaristan'ın yollarının kesişmesine neden olan gelişmeler yaşanmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara Hükûmeti milliyetçi Macar gruplarla temasa geçmesine rağmen bu temaslardan somut bir netice çıkmamıştır.¹⁷

1922 yılında Anadolu'da Yunan kuvvetlerine karşı kazanılan zafer sonrasında İngiltere Yugoslavya ve Romanya'yı Türkiye'ye karşı yeni bir "Yunanistan" olarak ileri sürmek istemiştir. İngiltere, Yugoslavya'ya Bulgarlar ve İtalyanlarla olan anlaşmazlıklarının çözümünde yardımcı olacağı ve Romanya'ya ise silah vererek Karadeniz'deki konumunu güçlendireceği vaatlerinde bulunmuş; ayrıca Romanya'ya Boğazların idaresi konusunda da hak tanıyacağını taahhüt etmiştir.¹⁸

Bu şartlar altında Romanya ve Yugoslavya'nın güçlenmesi zaten zayıf olan Macaristan'ın daha da zayıflaması anlamına geldiği için Macaristan Anadolu'daki millî hareketle daha yoğun biçimde ilgilenmeye başlamıştır. Aslında, Romanya ve Yugoslavya'dan aradığını bulamayan İngiltere, diğer taraftan, Trianon Antlaşması ile çizilen Rumen sınırında düzenleme ve malî yardım vaatleriyle Macaristan'ı da Türkiye'ye karşı kullanmak istemiştir. Buna yanaşmayan Macarlar ise Sovyet Rusya'nın Besarabya'ya saldıracağını düşünerek Romanya'ya verdiği Erdel'i geri alabilmenin hesabını yapmıştır.¹⁹ Buna yönelik olarak, bir Tuna havzası devleti olduğu savını ileri sürerek Lozan Konferansı'na davet edilmeyi beklemiş fakat bu beklentisi sonuçsuz kalmıştır.²⁰ Böylece Macar Hükûmeti doğrudan

17 Yücel Namal, **Türk Kaynakları Işığında Türk-Macar İlişkileri (1923-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dan. İzzet Öztoprak, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s. 47-58.

18 Romanya ve Yugoslavya İngiltere'nin Türkiye'ye karşı teklifini reddetmiştir. Romanya için bk. Ömer Metin, **Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 26'dan Mircea N. Popa, "Pozitia Romaniei fata de Turcia in perioada Conferintei de la Lausanne și in anii imediat urmatori", **Analele Universitatii București, Seria Științe Sociale, Istorie**, Cilt XVII, 1969, s. 141-150; Yugoslavya'nın gerekçeleri için bk. Árpád Hornyák, **Magyar-jugoszláv diplomáciai kapcsolatok 1918-1927**, Forum Könyvkiadó, Novi Sad, 2004, s.140. Ayrıca Yugoslavya'nın bu konudaki tutumuna dair bk. Vinaver Vuk, "O spoljnopolitickoy orientaciji Jugoslavije 1920-1925", **Zbornik Matice srpske za društvene nauke**. Broj. 44. 1966, s.44-46.

19 Antal Pergel, "A Török Függetlensége Háború", **Rubicon**, 2010/9, s.59-61.

20 Macar Millet Meclisi 65. Oturumu, 5 Aralık 1922 Salı, **Nemzetgyűlési napló, 1922. VI. kötet**,

Ankara Hükûmetiyle temasa geçmiştir. Binbaşı Jenö Ruskay, Türkiye'ye gelerek Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere pek çok Türk yetkiliyle görüşmüştür.²¹ Gerçi Macarlar Ankara Hükûmetiyle askerî bir anlaşma yapmak istemişler de böyle bir anlaşma olmamıştır. Yine de Ruskay'ın temasları, Lozan Konferansı sonrasında iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin hemen tesis edilmesine vesile olmuştur. Macaristan'ın Trianon sonrasında siyasi anlaşma imzaladığı ilk devlet Türkiye'dir. Yeni Türk devleti ise *Türkiye Cumhuriyeti* resmî adını kullanarak, yürürlüğe giriş itibarıyla ilk dostluk antlaşmasını 18 Aralık 1923 tarihinde Macaristan'la imzalamıştır.²²

Türkiye 1925 yılından itibaren dış politikadaki sorunlarını çözme yoluna gitmiştir. Romanya ile ilişkilerini geliştirmiş; Lozan Antlaşması'nı imzalamayan Yugoslavya ile anlaşmıştır. Bu dönemde en fazla İtalya'yı bir tehdit olarak gören Türkiye'nin adımları dış siyasi çevrelerde Küçük İtilaf'a gireceği izlenimini yaratmıştır.²³ Ardından, Türkiye, Sovyetler Birliği ile bir saldırmazlık antlaşması imzalamış; 1926 yılında Fransa ve İngiltere ile Suriye ve Irak sınırı meselesini çözmüştür. Bu gelişmeler üzerine Balkanlar'daki statüsünü ve nüfuzunu kaybetmek istemeyen İtalya harekete geçmiştir. Önce, Yugoslavya ile Macaristan'ın anlaşmasını çıkarlarına aykırı gören İtalya Başbakanı Mussolini, bu görüşmeleri bozarak Macaristan ile 1927 yılında bir dostluk antlaşması imzalamış ve bu ülkenin revizyonizm iddiasına açık destek vermeye başlamıştır.²⁴ Balkanlar'daki Fransız nüfuzunu kırmanın yolunun Türkiye'yle zıtlasmaktan ziyade bu ülkeyle anlaşmaktan geçtiğini gören İtalya, Fransa'nın hamiliğindeki Küçük İtilaf'a karşı denge sağlamak için Türkiye ve Yunanistan'ın dâhil olduğu bir ittifak sistemi kurmak istemiş; Türkiye ile bir tarafsızlık antlaşması imzalamıştır.²⁵ İtalya'nın bundan sonraki amacı Macaristan ile Türkiye'yi yakınlaştırmak olmuş; Mussolini'nin girişimiyle 5 Ocak 1929 tarihinde Türkiye ile Macaristan arasında bir saldırmazlık, tarafsızlık ve hakemlik antlaşması imzalanmıştır.²⁶

s.141.

- 21 **Türk-Macar ortak yayınındaki konuya ilişkin belgeler için bk.** s. 28-75 (13-25 arası belgeler); **Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (MNL OL) K 64 7. cs.** 17 Şubat 1923 - Angora I'in Kemal Paşa'ya takdim edilişi başlıklı rapor.
- 22 **Türk-Macar ortak yayınındaki konuya ilişkin belgeler için bk.** s. 76-113 (26-43 arası belgeler); **Resmî Gazete**, 7 Nisan 1924, S.68, s. 6-7. Yeni Türk devletinin *Türkiye Cumhuriyeti* ismini kullanarak uluslararası antlaşma imzaladığı ilk devlet Arnavutluk'tur (15 Aralık 1923). Fakat Arnavutluk'ta yaşanan iç karışıklıklardan ötürü antlaşma ancak iki sene sonra tasdik edilerek yürürlüğe girmiştir (Kabul ediliş tarihi: 6 Nisan 1341, Resmi Gazete Yayınlanış Tarihi: 14.04.1341 (1925) No: 92).
- 23 “Küçük İtilâf ile nasıl bir ittifak tesis edebiliriz?”, **Cumhuriyet**, 1 Haziran 1925 ve “Küçük İtilâf'a iştirak ediyor muyuz?”, **Cumhuriyet**, 5 Haziran 1925.
- 24 Gyula Juhász, **Hungarian Foreign Policy (1918-1945)**, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, s.83-84.
- 25 Bunun için görüşmeler, 1928 yılı Nisan ayında Tevfik Rüştü Bey Milano'dayken başlamıştır. Aynı yılın Ağustos ayında Tevfik Rüştü Bey, Budapeşte'ye resmî bir ziyaret gerçekleştirmiş ve anlaşma üzerinde uzlaşmıştır.
- 26 Antlaşmanın imzalanması sürecine ilişkin olarak ayrıntılı bir değerlendirme için bk. Müjdat Karagülmez, **Türkiye-Macaristan Siyasi İlişkileri 1923-1938**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2023, s.99-108; Dezső Nemes, **A Bethlen-kormány külpolitikája 1927-1931-ben az “aktiv külpolitika” kifejlődése és kudarca**, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964, s.350-351. Antlaşmanın tam metni için bk. Resmî Gazete, 17 Nisan 1929, Sayı 1170.

Bölgede barışın ve istikrarın teminini isteyen Türkiye, İtalya ve Fransa'nın aralarındaki rekabeti Balkan ülkelerini feda ederek sonlandıracağına inanmış ve bu rekabetin içine girmemiştir.²⁷ Türkiye ile Yunanistan, İtalya öncülüğünde oluşturulacak bir blok içerisinde ülkelerinin Mussolini'nin baskısıyla ezileceğini görmüş ve 1929 yılından itibaren aralarındaki sorunları çözerek İtalya'nın bölgede güçlenmesini engelleyecek ortak bir politika izlemeye başlamıştır. 1920'li yılların ikinci yarısında cereyan eden Türk-Macar yakınlaşması da İtalya'nın bu siyaseti çerçevesinde yorumlanmalıdır.

İtalya ile Fransa'nın Balkanlar'daki rekabeti ve İtalya'nın Macaristan ile yakınlığı bir tabloda Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın baskısına karşı Sovyet Rusya ile Macaristan'ı yakınlaştırmak istemiş ve iki ülke arasında arabuluculuk teklifinde bulunmuştur. Ancak Macaristan'da kısa süre önce cereyan eden sosyalist devrimden dolayı Macar yetkililer ile kamuoyu Bolşevizme ve Bolşevik bir devletle temasa geçmeye iyi gözle bakmamışlardır. Ayrıca, Rusya'ya iltica eden komünistler Macaristan aleyhine çalışmaktaydılar. Macar yetkililer, toplumun sosyalist akımdan etkilenebileceği endişesinin yanı sıra Ruslarla ilişki kurmaları halinde Küçük İtilaf'ın tepkisinden de çekinmişlerdir. Bu yüzden Kral Naibi Amiral Horthy böyle bir yakınlaşmaya izin vermemiştir.²⁸ Versailles Antlaşmalarını kabul etmeyen Sovyetler Birliği ile 1 Mart 1920 tarihinde bağımsız devletini kuran muhafazakâr Macaristan Krallığı, siyasi sebeplerden dolayı 1934'e kadar resmî ve diplomatik temas kurmamıştır.

Macaristan'ın Türkiye'ye yönelik amacı ise bu ülkeyi İtalya'nın siyaseti ekseninde revizyonist bloka çekmek olmuştur. Bu kapsamda ikisi de 1930 yılında olmak üzere, önce Macar Dışişleri Bakanı Lajos Walko ve ardından Başbakan Kont István Bethlen Türkiye'ye resmî ziyaretler gerçekleştirmiştir.²⁹ Bu ziyaretlerden dikkat çeken Cumhuriyetin yedinci yıldönümü kutlamalarına denk gelen ve 27-30 Ekim 1930 tarihlerini kapsayan Kont Bethlen'in ziyaretidir. Atatürk, Macaristan Başbakanı Kont Bethlen ile Yunanistan Başbakanı Venizelos'u aynı anda ağırlamıştır.³⁰ Böylece, Atatürk, İtalya başta olmak üzere büyük devletlere

27 Dilek Barlas, *Etatism and Diplomacy in Turkey, Economic and Foreign Policy Strategies in an Uncertain World*, 1929-1939, Brill, Leiden, 1998, s.137. Türkiye'nin gözünden İtalya-Fransa rekabeti için bk. "Fransa ve İtalya", *Ayın Tarihi*, Cilt XVII, Sayı 55 (Teşrin-i Evvel 1928). Ayrıca, İtalyan faktörünün göz önüne alındığı Balkan devletlerinin 1920'li yıllardaki güvenlik arayışları ve Türkiye'nin süreçteki rolü için bk. Eliza Campus, *The Little Entente and the Balkan Alliance*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1978, s.21-28.

28 **MNL OL K 64 7**. cs. 32. tétel Sofya'dan Kiss'in 17 Ocak 1923 tarih 4/pol 1923 sayılı raporu. Bununla beraber, Kont Bethlen'in 1930 yılındaki Ankara ziyaretinde bu konu tekrar gündeme gelmiş; Macaristan ile Rusya arasında siyasi münasebetlerin tesisine Türkiye tarafından çalışılması hususunda uzlaşmıştır; bk. **MNL OL K 64 41**. cs. 1930-32 7 Kasım 1930 Kont Bethlen ile İsmet Paşa arasında gerçekleşen görüşmenin tutanağı; **Türk-Macar ortak yayınındaki konuya ilişkin belgeler için bk.** s. 2-3, 268-286 (1, 91 ve 92 numaralı belgeler).

29 Macar Dışişleri Bakanı Lajos Walko ile Başbakan Kont Bethlen'in Türkiye ziyaretlerine dair **Türk-Macar ortak yayınındaki belgeler için bk.** s. 246-286 (77-92 arası belgeler).

30 Başbakan İsmet İnönü bu durumla ilgili şu anekdotu paylaşmıştır: *Hatırlarım, Venizelos'un buraya geldiği günlerde Macar başvekili de Ankara'daydı. İkisini beraber ağırladık. Macar başvekili daha evvel gitti. Macar başvekilinin bu Ankara ziyareti, hemen pek bahs olunmadan geçti. Halbuki çok değerli bir insandı. Kendisi de işin farkındaydı. Ankara'da bir defa bana, kendisine gösterilen ilginin azlığını, kibar ve ciddi bir şekilde, yarı şikâyet eder tarzda anlattı. "Venizelos'un ziyareti tarihi bir hadisedir. Anladık. Ama ben de buraya resmen ziyarete geldim.*

Türkiye'nin dış politika ilkeleri bağlamında bağımsız hareket ettiği ve bölge devletlerini kendi çatısı altında toplayabileceği mesajını vermek istemiştir.

Macar dış politika ekseninin Almanya'ya kaymaya başladığı 1930'lu yılların başında Türkiye'nin Balkan Antantı'nı kurma girişimleri Macaristan'ın çıkarlarına aykırı düşmüştür. Macar Hükûmeti bu girişimi, kendisini çevrelemek üzere Fransa'nın öncülüğünde kurulan Küçük İtilaf'ın bir uzantısı olarak görmüştür, keza Balkan ittifakını oluşturan devletlerden Romanya ve Yugoslavya Küçük İtilaf'ın üyeleridir.³¹

Yine aynı dönemde dünya ekonomik krizinin Macaristan'ı etkilemesinin önüne geçemeyen Başbakan Kont Bethlen, 1931 yılında istifa etmiştir. Kısa süreli bir siyasi istikrarsızlığın ardından başbakanlık görevini revizyonizm meselesinde daha hırçın bir siyaset izlemeyi savunan Gyula Gömbös üstlenmiştir. Gömbös, Balkan Antantı'nın imzalanmasının hemen öncesinde Ankara ve Sofya'yı kapsayan bir seyahate çıkmıştır. Ankara ziyaretinde, Türkiye'yi Balkan Paketi fikrinden vazgeçirmeyi hedefleyen Macar Başbakanının ziyareti ekonomik ve kültürel açıdan verimli geçse de siyasi olarak sonuca ulaşmamıştır.³²

Bundan sonra iki ülke arasına mesafe girmiştir; mevcut dostluk bozulmamış ama daha ileri de gitmemiştir. Macaristan, savaşa giden dünyada Türkiye ile iyi ilişkilerini bozmak istememiştir. 1936 yılında yaşanan bir hadise buna örnek olarak gösterilebilir. Tarihî Budin (Buda) şehrinin kurtuluşunun iki yüz ellinci yıldönümünde Budin Kalesi'ne dikilmek istenen anıt, Türkleri ayaklar altında gösterecek biçimde tasarlanmıştır. Fakat dönemin Budapeşte Elçisi Behiç Erkin'in kişisel çabalarıyla söz konusu kompozisyon, Türk ve hilal figürünün yerine başka bir biçimde tadil edilmiştir. Erkin ise, yanlış anlaşılmalara önüne geçmek amacıyla davet edildiği 2 Eylül 1936 tarihinde gerçekleşen törene katılmıştır.³³

*Bir devlet ziyareti yapmak üzere buradayım. Onun muamelesini isterim.” diyordu. Bu tarzda bir şikâyeti, politika dilinde ilk defa ondan işittim ve ona istediği muameleyi göstermek için özel bir dikkat sarf ettim.” İsmet İnönü - **Hatıralar**, Haz. Sabahattin Selek, Üçüncü Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 2009, s.500.*

- 31 Macaristan'ın Balkan Antantı'na bakışına dair bir değerlendirme için bk. Emre Saral, “Törökország és a Balkán Paktum szerepe a magyar követei jelentések tükrében (1931-1935)”, **Keletkutató**, 2013 ösz, 85-96. old. Küçük İtilaf'ın diğer üyesi Çekoslovakya'ydı.
- 32 “Gömbös miniszterelnök közölte a gazdasági miniszterekkel úti benyomásait”, **Magyarország**, 31 Ekim 1933; “Kánya külügyminiszter hatalmas beszédben tájékoztatta a felsőház külügyi bizottságát Magyarországi világpolitikai helyzetéről”, **Nemzet Újság**, 11 Kasım 1933; **Türk-Macar ortak yayınındaki konuya ilişkin belgeler için bk.** s. 291-299 (96-100 arası belgeler).
- 33 Erkin anılarında sorunu resmî raporuna hemen yazmadığından, mesele hallolduktan sonra bildirimde bulunduğu bahseder. Erkin'in şu ifadesi Cumhuriyetin kurucu kadrosunun benzeri meselelere bakışını yansıtmayı açısından dikkate değerdir: “*Avusturya zamanında öyle şeyler yapılmış; Osmanlı İmparatorluğu da bunlara tahammül etmiş; fakat Türkiye Cumhuriyeti tahammül edemez.*” bk. Behiç Erkin, **Hâtırat, (1876-1958)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, s.391-392. Anıt için bk. **Resim-1**. Bu olaydan on sene önce, 30 Ağustos 1926 tarihinde Mohaç Meydan Muharebesi'nin 400. yıldönümü münasebetiyle Macaristan'ın Mohaç kasabasında düzenlenen anma etkinliğinde Macar Devlet Başkanı Amiral Horthy, dönemin Elçisi Hüsrev Bey'in (Gerende) huzurunda Türkleri öven bir konuşma yapmıştır. Horthy'nin konuşması ve Hüsrev Bey'in bu konuşmaya cevap olarak irat buyurduğu nutuk için bk. **Budapesti Hırlap**, Sayı 196, 31 Ağustos 1926; Hüsrev Bey'in sözkonusu tören hakkındaki izlenimlerine dair **Türk-Macar ortak yayınındaki belgeler için bk.** s. 194-205 (65-67 arası belgeler).

Genel Değerlendirme

Türkiye ile Macaristan'ın birbirlerine karşı duyduğu sempati ile resmî beyanlarda dile getirildiği üzere ırkî yakınlık, karşılıklı kardeşlik duygusu ve ortak geçmişe duyulan saygı unsurları etkili olmakla beraber, iki ülkenin birbiriyle olan siyasi ilişkilerinin seyrini asıl yönlendiren husus *realpolitik* olmuştur. Avrupa siyasetindeki gelişmeler ve ülkeler arası güç dengeleri iki ülkeyi birbirleriyle işbirliği yapmaya sevk etmiş ya da bu ülkelerin arasına mesafe sokmuştur. Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından kendisini statüko yanlısı blokta konumlandırırken, Macaristan, 1927 yılından itibaren açık bir revizyonist siyaset izlemiştir. Türkiye'nin Lozan Barış Konferansı'nda çözilemeyen ve çözümü sonraya bırakılan Boğazlar ve Hatay gibi meseleleri kendi lehine çözmeye yönelik attığı diplomatik girişimler Macar tarafınca revizyonist eylemler olarak değerlendirilse de Türk tarafının bu girişimleri mevcut statükonun konsolidasyonu olarak gördüğünü ifade etmek gerekir.³⁴ Her ne kadar 1930'larda Türkiye'nin elde ettiği diplomatik başarılar revizyonizme iyi birer örnek olarak gösterilebilirse de bunlar İngiltere ve Fransa'nın desteği sağlanarak elde edilen değişiklikler olduğu için Budapeşte'de şüpheyle karşılanmıştır. Macaristan ise, kendi elde ettiği revizyonist başarılarına (1938, 1939, 1940, 1941) daha çok Almanya ve İtalya'nın desteğini alarak ulaşabilmiştir. Bu yüzden bu hamlelerin revizyonist olup olmadıkları ve aralarındaki farka yönelik değerlendirmeler ise ancak İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde, 1945'ten sonra yapılabilmiştir.

Bu tespit ışığında genel bir değerlendirme yapıldığı takdirde iki savaş arasındaki dönemde cereyan eden Türkiye ile Macaristan arasındaki ilişkilerin seyrini dört döneme ayırmak mümkündür:

Başlangıç Dönemi (1920-1923): Paris Barış Konferansı sonrası oluşan dünya düzeninde iki ülkenin yaşadığı iç karışıklıkları kapsayan ve Lozan Barış Konferansı sırasında Macar Hükûmetinin Ankara'yla temasa geçerek yarı resmî diplomatik girişimleri başlattığı dönemdir. Türk devletinin bağımsızlığını kazanmasının ardından 18 Aralık 1923 tarihinde iki ülke arasında bir dostluk antlaşmasının imzalanmasıyla ikili siyasi ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır.

Konsolidasyon Dönemi (1924-1928): İki ülkenin de dış siyaset alanında uluslararası gelişmelere göre tavır takınarak kendilerine sistemde yer aramaları ve sürecin sonunda birbirlerine denk gelmelerinden ötürü bu beş senelik süreç konsolidasyon süreci olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde dış siyaset alanında, Türkiye komşularıyla olan sorunlarını çözmek; Macaristan ise kendisini çevreleyen Küçük İtilaf'ın baskısından kurtularak itibar kazanmak için çabalamıştır. Macaristan ve Türkiye, 1927 ve 1928 yıllarında İtalya ile birbirlerinden ayrı olarak imzaladıkları tarafsızlık antlaşmaları sonucunda bu ülkenin teşvikiyle birbirleriyle siyasi müzakere yürütmüştür. İki ülke ilişkileri açısından durağan geçen bu dönemin sonunda başlayan ikili müzakereler, Türkiye ile Macaristan'ın birbirleriyle tarafsızlık ve hakemlik antlaşması imzalamalarıyla neticelenmiştir.

³⁴ Gülmez, Türkiye'nin Boğazlar ve Hatay meseleleri konusunda izlediği siyasetin revizyonist ve irredentist motivasyona sahip olmasına rağmen ikili ve çok taraflı diplomatik girişimlere dayanmasından ötürü çağdaşlarının bu gibi hamlelerine kıyasla farklı bir niteliğe sahip olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır; bk. Seçkin Barış Gülmez, "Turkish Foreign Policy as an Anomaly: Revisionism and Irredentism through Diplomacy in the 1930s", *British Journal of Middle Eastern Studies*, Cilt 44, Sayı 1, 2017, s.46.

Yoğun ve Samimî Dönem (1929-1933): Dünya ekonomik kriziyle beraber yaşanan konjonktürel değişim, büyük devletlerin Orta Avrupa ve Balkan coğrafyasındaki nüfuz mücadelesi, ülkelerin bu ortamda birbirleriyle ittifak kurma çabaları; komşularıyla sorunlarını çözen Türkiye'nin statüko yanlısı tutumu ve Macaristan'ın toprak revizyonu talebini artık daha yüksek sesle dile getirmesi iki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi açıdan en yoğun yaşandığı dönemi oluşturmuştur. Bu dönemde Macarlar dışişleri bakanı düzeyinde bir, başbakan düzeyinde iki kez olmak üzere Ankara'ya üst düzey üç resmî ziyaret gerçekleştirmişler; bu resmî ziyaretlere Türk tarafı başbakan düzeyinde bir ziyaretle karşılık vermiştir. Türkiye'nin Balkan Antantı'nın kuruluşunda öncü rol oynaması ve başından beri savunduğu statükonun korunmasından yana olan siyasetini daha açık ifade etmesiyle ikili ilişkiler ivmesini yitirmiştir.

Mesafe Dönemi (1934-1939): Almanya'da 1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte Macar revizyonizmi ekonomik ve siyasi açıdan İtalyan ekseninden Alman eksenine kaymaya başlamıştır. Türkiye ise statüko yanlısı tutumunu devam ettirmiştir. Bu noktadan itibaren Macaristan ile Türkiye'nin ortak dış siyaset çıkarları kalmamış; iki ülke ilişkilerinde soğukluk hissedilmeye başlamıştır. Yine de iki savaş arası dönemde defalarca vurgulandığı ve ikili yakınlaşmanın itici gücü olduğu üzere aynı ırktan ve benzeri kültürden geldikleri düşüncesiyle iki ulusun birbirlerine karşı duydukları sonsuz sempati ilişkilerin kötüye gitmesini engellemiştir. Bu dönemin sonunda Macaristan Trianon Antlaşması ile kaybettiği toprakların bir kısmına sahip olmuştur; fakat daha sonra Almanya'nın yanında İkinci Dünya Savaşı'na girmek zorunda kalmış ve felâkete sürüklenmiştir. Türkiye ile Macaristan arasında bir savaş hali olmamıştır.

Resim - 1

Buda'nın kurtuluşunun 250. yıldönümü münasebetiyle Budin Kalesi'nin Viyana Kapısı Meydanı'na dikilen anıt

(Fotoğraf: Emre Saral, 2013)

A MAGYAR-TÖRÖK POLITIKAI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁNI EURÓPAI POLITIKAI RENDSZERBEN

Emre SARAL* - KÖVECSI-OLÁH Péter**

Az első világháború végén összehívott párizsi békekonferencia és az azt követő békeszerződések aláírása során a háború győztes államai - bár látszólag egy oldalon álltak - egymás minden lépését figyelemmel kísérték.¹ A háború után átformált világpolitikában Franciaország lett a domináns hatalom a kontinentális Európában, Közép-Európában (ahol olyan új államok jöttek létre, mint Lengyelország és Csehszlovákia), valamint a Balkánon; Nagy-Britannia a Közel-Keleten; Szovjet-Oroszország - a bolsevikok pedig Közép-Azsiában és a Kaukázusban. Nagy-Britannia, amely látszólag kivonult a kontinentális Európával kapcsolatos kérdésekből, a gazdasági téren szűk mozgástérrel rendelkező Franciaország ellenében a színpad mögött olyan politikát folytatott, amely azt célozta, hogy a térség államainak tett pénzügyi ígéretekkel növelje befolyását a régióban.² Olaszország viszont a balkáni és adriai térséggel kapcsolatos, első világháború előtől datálódó elvárásai miatt rivalizált Franciaországgal. Olaszország Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal (1929-től Jugoszlávia) folytatott vitája azonban gyengítette pozícióját ebben a rivalizálásban. Jóllehet e vetélkedés fényében mind Franciaország, mind Olaszország nagy reményekkel szállta meg Anatóliát, végül mindkét állam kudarcot vallott a Musztafa Kemál vezette török nemzeti erőkkal szemben. Szovjet-Oroszország a háború utáni helyzetben Anatóliában és a Balkánon kereste a módját, hogy a szovjet köztársaságok és egy szocialista rendszer létrehozásával betöltse a hatalmi vákuumot. Vagyis elmondható, hogy a párizsi békekonferencia után kialakult rendszerben újra megjelent a nagyhatalmak közötti hagyományos harc a befolyási övezetek kialakításáért.³

* Egyetemi docens, a Hacettepe Egyetem Atatürk Alapelvei és a Forradalom Története Intézet, valamint az Atatürk Kutatóközpont (ATAM) tudományos bizottságának tagja.

** Történész (PhD), Turkológus.

1 Zafer Toprak: Paris Barış Konferansı ve Sözde “Barış” Antlaşmaları 1919-1920. In: **Toplumsal Tarih**, Sayı 340, Nisan 2022, 27-29.

2 Lojkó Miklós: Conservative Realignment in British Policy on Central Europe and the Balkans During the Early Interwar Years. In: **Európa, nemzet, külpolitika: Tanulmányok Ádám Magda 85. születésnapjára**. Budapest, Aura Kiadó, 2010, 153-170.

3 “Az 1919 és 1939 közötti húsz évet békeidőszakként nevezték, mert ezekben az években nem volt ágyútűz Európában. A valóságban azonban ez az időszak egy hosszú és lázas fegyverszünet volt, amely nem tudta volna megakadályozni annak az általános apokalipszisnek a kitörését, amelyet ma látunk.” Lásd Tevfik Rüştü Aras: **Görüşlerim**, Birinci Kitap. Ankara, Samih Lütfi Kitabevi, 1947, 100.

Az első világháborúban egy oldalon harcoló, és a birodalmak összeomlásával új helyzetből induló Magyarország és Törökország politikai kapcsolatait az ezen általános keretek fényében kialakult dinamikát szem előtt tartva érdemes értékelni. A fegyverszünet értelmében a feloszlatott császári hadseregen belül a magyaroknak vissza kellett vonulniuk saját határaikra, le kellett tenniük a fegyvert, és nem hozhattak létre saját hadsereget. A párizsi békekonferencia eredményeként az Osztrák-Magyar Monarchia felosztásával olyan új, független államok jöttek létre, mint Jugoszlávia és Csehszlovákia. A konferenciát és az első világháborút Magyarország számára lezáró, máig érvényes trianoni békeszerződést a felek 1920. június 4-én írták alá. A szerződés megkötésekor figyelmen kívül hagyták Wilson amerikai elnök önrendelkezési jogról szóló elvét (azt az elképzelést, hogy egy adott térségben a szuverenitást a többségi elem számára biztosítják), és magyarok által sűrűn lakott területeket osztottak fel Magyarország szomszédai között: a dél-magyarországi Vajdaságot Jugoszláviához, Észak-Magyarországot Csehszlovákiához, a történelmi Erdély és Partium területét pedig Romániához csatolták. Magyarország ennek eredményeként elvesztette történelmi területének kétharmadát, tengeri kijáratát, ráadásul vele szemben inkább ellenséges államok között találta magát.⁴

Bár az Oszmán Birodalom által 1920. augusztus 10-én aláírt sèvres-i és a trianoni szerződés célja és cikkelyei több tekintetben hasonlóságot mutatnak, jelentősebb a köztük lévő különbség. Míg ugyanis a trianoni szerződés hatályba lépett, addig a sèvres-i egy “halva született” szerződés maradt.⁵

Magyarország és Törökország külpolitikájának alapelvei a két világháború közötti időszakban

Az első világháború utáni világ realitásaira épült török külpolitika, a teljes függetlenség elérése érdekében bilaterális alapon igyekezett rendezni kapcsolatait. Ebben az időszakban Törökország realista és pragmatikus hozzáállást tanúsított, kihasználva a nagyhatalmak közötti nézeteltéréseket.⁶

A lausanne-i békekonferencia, majd az azt követő békeszerződés után Törökország stratégiai jelentősége megnőtt, és 1923 után Törökország valamennyi európai nagyhatalom szomszédjává vált. Északon és keletről a Szovjetunióval, délről a ciprusi és iraki mandátum révén Nagy-Britanniával, a szíriai mandátumon keresztül Franciaországgal, nyugatról pedig a Dodekanész-szigetek miatt Olaszországgal került szomszédságba. Ez szükségessé tette, hogy Törökország a függetlenségi háborút követő nemzetközi kapcsolatokban a történelmi barátság és ellenségeskedés helyett a változó körülményekhez igazodó és a kölcsönösen előnyös kapcsolatokra alapozott realista külpolitikát folytasson.⁷ Törökország

4 Emre Saral: “Atatürk Dönemi nde Türkiye-Macaristan İlişkileri”. In: **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-doneminde-turkiye-macaristan-iliskileri/> (Hozzáférés dátuma: 2024. augusztus 4.).

5 A trianoni békeszerződés és a sèvres-i békeszerződés összehasonlítását lásd Emre Saral: Macaristan’ın Pencerésinden Lozan Barış Konferansı ve Barış Antlaşması. In: **100. Yılında Lozan Barış Antlaşması**. Ed: Eminalp Malkoç, Hazal Papuççular, Çağla Derya Tağmat, Ahmet Gülen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2023, 1008.

6 Mustafa Yılmaz: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1919-1938). In: **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 16 Cumhuriyet. Elektronik Versiyon, Ed. Hasan Celal Güzel - Kemal Çiçek and Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, 1049.

7 Mehmet Gönübol és Cem Sar: **Olaylarla Türk Dış Politikası**. Siyasal Kitabevi, Ankara, 9. kiadás, 1996, 59.

közeledése az oroszokhoz a Szovjetunióval 1925-ben aláírt megneemtámadási egyezményrel, valamint - 1930 után az Olaszország expanziós politikája feletti aggodalmak miatt - Nagy-Britanniával és Franciaországgal fenntartott jó kapcsolatai jól mutatják Ankara pragmatikus külpolitikáját. Voltak olyan függőben maradt kérdések, amelyeket Lausanne-ban nem tudtak, vagy nem akartak dűlőre vinni. Ebbe a körbe tartozik a török-görög lakosságcsere, a moszuli kérdés, Hatay (Alexandretta szandzsák) térségének ügye, valamint a tengerszorosok ellenőrzésének kérdése. Ezen ügyeket a II. világháború kitörését megelőzően békés úton, politikai eszközök révén rendezték.

A két világháború közötti időszakban Olaszország volt az az állam, amelyre Törökország a legtöbb figyelmet fordította. Olaszország gazdaságilag gyengébb, és természeti erőforrásokban szegényebb volt az első világháborút győztesen befejező nagyhatalmakhoz képest, így az olaszok az anatóliai érdekeiket inkább a békés környezetben megszerezhető gazdasági kiváltságokban keresték, vagyis meg akartak egyezni a törökökkel, és igyekeztek felgyorsítani a békeszerződés aláírását. Ennek érdekében titkos hírszerzési információkat adtak át Ankarának, a térségben élő törököket a görögök elleni szabadcsapatok létrehozására buzdították, sőt, brit jelentések szerint fegyvereket és lőszert is biztosítottak, és támogatták a török függetlenségi harcot.⁸ Olaszország olyan szerződést akart aláírni az ankarai kormánnyal, amely gazdasági kiváltságokat biztosítana a segítségért cserébe, ám ezt az ankarai kormány elutasította. Emiatt az ankarai és a római kormányok közötti kapcsolatok nem voltak őszinték, és ez a bizalmatlanság kihatott a háború után a török-olasz kapcsolatokra is. A Lausanne utáni időszakban Törökország Olaszországot tekintette a saját biztonságára nézve legnagyobb fenyegetésnek.⁹

Az 1923 és 1930 közötti időszakban Törökország egyrészt megpróbálta megoldani a Lausanne után függőben maradt problémákat, másrészt igyekezett javítani kétoldalú kapcsolatait a térség országaival. Ennek keretében Törökország 1923. december 15-én barátsági szerződést írt alá Albániával, 1925. október 18-án Bulgáriával, 1925. október 28-án pedig a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal. A Törökország és Görögország közötti lakosságcsere-válság az 1920-as években is folytatódott. A két ország közötti feszült kapcsolatokat egy 1930. június 10-én aláírt megállapodással oldották meg, amely döntés mögött ott húzódott Bulgária 1927 óta folytatott revizionista politikája, az 1929-es gazdasági válság, illetve mind Athén, mind Ankara ódzkodása egy újabb háborútól.

Törökország és Görögország kapcsolatainak javulása közelebb hozta egymáshoz a többi balkáni államot. Miközben a görög-török szerződés arra

8 Salahi Sonyel: **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Cilt I. 3. Basım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, 167-168. Olaszország Törökországgal kapcsolatos politikájáról és a török-olasz kapcsolatokról a függetlenségi harc idején, valamint Olaszország Törökországgal kapcsolatos politikájának a közvéleményre gyakorolt hatásáról lásd Carlo Sforza: **Diplomatic Europe Since the Treaty of Versailles**. Yale University Press, 1928, 51-66., illetve Fabio L. Grassi: **Italy and the Turkish Question 1919-1923 Public Opinion and Foreign Policy**. 2. Basım, Çeviren Nevin Özkan ve Durdu Kundakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

9 Az ankarai kormány Olaszországgal való kapcsolatainak átfogó értékelését a függetlenségi harc időszakában lásd Mevlüt Çelebi: **Millî Mücadele Dönemi'nde Türk-İtalyan İlişkileri**. In: Atatürk Research Centre Publications, Ankara, 2002; a köztársaság kikiáltása utáni török-olasz kapcsolatokról lásd Dilek Barlas: **Friends or Foes? Diplomatic Relations between Italy and Turkey, 1923-36**. In: **International Journal of Middle East Studies**, 36. kötet, 2. szám, 2004. május, 231-252.

ösztönözte Romániát és Jugoszláviát (1929-ig Szerb-Horvát-Szlovén Királyság), hogy intenzívebb kapcsolatokat alakítson ki Törökországgal, ez ütközött a revizionista Bulgária érdekeivel. A Törökország vezetésével aláírt balkáni szerződéssel Románia, Jugoszlávia, Görögország és Törökország kölcsönösen garantálták egymás határait, és vállalták, hogy nem tesznek politikai lépéseket, illetve nem kötnek politikai szerződést egyetlen balkáni állammal sem a féllel való konzultáció nélkül.¹⁰ Szintén az olasz terjeszkedés kivédésére hivatott regionális együttműködés elemének tekinthető az 1937. július 8-án aláírt Szaádábádi szerződés, amelyhez Irán, Irak és Afganisztán csatlakozott.¹¹ Bár ezekkel a szerződésekkel nem alakult ki tényleges együttműködés, a szövetségi kezdeményezések fontosak voltak abból a szempontból, hogy jól mutatták Törökország szerepét a regionális stabilitásra való törekvésben.

Magyarország két háború közötti külpolitikáját két időszakra bontva érdemes elemezni. Az első időszak az 1920-tól (a trianoni békeszerződés aláírásától) 1927-ig, az Olaszországgal kötött örök barátsági szerződés megkötéséig terjed. A második időszak a szerződés aláírásától 1941-ig, a második világháborúba való belépésig tart. Az Olaszországgal kötött szerződés jelentősége abban rejlik, hogy Magyarország kitört az öt körülvevő elszigeteltségből (a korabeli terminus szerint "a kisantant szorításából"), és lépésről lépésre vállalt politikájává tette a revizionizmust. A magyar kormány 1927-ig tartózkodott a revizionizmus nyílt kimondásától, és inkább belpolitikai kérdésekkel foglalkozott.

Az a tény, hogy a trianoni békeszerződés következtében hárommillió magyar, a magyar nemzet összlakosságának egyharmada, egyik napról a másikra kisebbségi státuszba került, érthető módon bizalmatlanságot és ellenérzéseket keltett a magyar társadalomban.¹² A közvélemény túlnyomó többsége (beleértve a magyar vezetőket is) egyetértett abban, hogy a külpolitika fő célja az elveszített területek visszaszerzése legyen, és ez volt az ország diplomáciai kezdeményezéseinek mozgatórugója.

A Törökország és Nagy-Britannia között a lausanne-i békét követően is nyitott ügyként kezelt Moszul-kérdésnek a magyar-török kapcsolatok vonatkozásában is volt egy szála. Moszul hovatartozásának rendezése érdekében ugyanis a Népszövetség egy háromtagú bizottságot hozott létre, melynek egyik tagja a korábbi miniszterelnök, a kor kiváló földrajztudósának számító Teleki Pál (1879-1941) lett. Teleki - aki egyik alapító tagja volt az első világháború elött létrejött Turáni Társaságnak - a felkérést követően nemcsak a moszuli régióba, de

10 Törökország 1920-as évekbeli balkáni politikájának általános értékelését lásd Sıtkı Bilgin: Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Diplomasisi (1923-1930). In: **Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları**. Volume 20, Issue 60, November 2004, 799-820.

11 İbrahim Erdal: Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk-İran İlişkileri ve Sadabad Paktı. In: **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 34, Yaz 2012, 77-88.

12 A trianoni békeszerződéshez vezető folyamat és a szerződés okozta magyarországi trauma értékelését lásd. Ablonczy Balázs és Fodor Gábor: Sarmal İçine Düşen Bir Ülke: Cihan Harbi'nin Ardından Macar Siyaseti ve Toplumsal Barış Arayışları. In: **Toplumsal Tarih**, Sayı 340, Nisan 2022, 30-35.

Ankarába is ellátogatott, ahol találkozott İsmet İnönüvel.¹³ A magyar politikus egy olyan időszakban vállalta el a szóban forgó bizottsági tagságot, amikor a trianoni békét követően Magyarország igyekezett enyhíteni a francia kezdeményezésre létrejött Kisantant politikai és gazdasági szorításán. Ennek érdekében pedig, illetve a Magyarországot terhelő háborús jóvátétel jelentette terhek enyhítése céljából a brit politikától remélt támogatást. Ebben a komplex helyzetben végül - hiába tekintette Telekit a brit sajtó kimondottan törökbarátnak - az egykori magyar miniszterelnök a Moszul Bizottság által elkészített, a britek számára kedvező végső jelentésében kénytelen volt figyelembe venni London érdekeit is.

Az 1927-es év fordulópontot jelentett a magyar külpolitikában. Miután a kormány helyreállította a belső rendet, és stabilizálta a gazdaságot, a külpolitikai kérdésekre koncentrált. Ekkorra alakultak ki azok a feltételek, amelyek között a magyar kormányok nyíltan vállalhatták a status quo megváltoztatásának, vagyis a területi revíziónak az ügyét.¹⁵ Ebben az időszakban Magyarország legfőbb külpolitikai támogatója Olaszország volt, amellyel az ország kapcsolatai erősödtek. Olaszország kezdetben támogatta a Magyarország és Jugoszlávia közötti közeledést, sőt, részt akart venni abban.¹⁶ Az olasz-jugoszláv kapcsolatok azonban az albániai olasz befolyás növekedése miatt megromlottak. Ezzel, vagyis az albániai olasz térnyeréssel párhuzamosan Budapest arra készült, hogy a mohácsi csata 400. évfordulójának apropójából normalizálja kapcsolatait a Kisantant déli tagjával, vagyis a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal. Róma és Tirana azonban 1926. november 27-én aláírt barátsági és biztonsági paktumot kötött egymással, majd ezt követően Mussolini közölte Bethlennel, hogy Olaszország ellenzi a magyar-jugoszláv közeledést, és felajánlotta a magyar kormány számára az együttműködés lehetőségét.

13 Teleki Pálra, a Moszul Bizottság tagjára vonatkozóan bővebben lásd 158-193 (54-64-es számú iratok).

15 A magyar kormánynak elsősorban békére és nyugalomra volt szüksége a tervezett belső reformok sikeres megvalósításához. Ebben az összefüggésben a Bethlen-kormány 1922 és 1927 közötti legfőbb célja a hatalom megszilárdítása, a belső stabilitás biztosítása és a nemzetközi elszigeteltségtől való megszabadulás volt. Ebben a tekintetben a trianoni békeszerződés felülvizsgálata, amely a következő időszak magyar külpolitikájának fő célja volt, az 1920-as évek első felében szóba sem került. A revizionizmus kifejezést gróf Bethlen 1928. március 4-én Debrecenben tartott beszédében használta először hivatalosan: „*A szomszédtól azt halljuk, hogy a békeszerződés revíziójáról szó sem lehet, minden másról lehet tárgyalni. Ehhez csak jobb légkörre van szükség. Szeretem a szójátékot, de csak olyan szójátékot, amely megvilágít, amely rávilágít az igazságra, de nem homályosít el semmit. Én ezzel a szójátékkal válaszolok: nem béke revízióra van szükségünk, hanem más határok kellenek.*” lásd **Bethlen István gróf beszédei és írásai. Második kötet. Válogatott beszédek.** Génusz Könyvkiadó, Budapest, 1933, 198., 211.

16 Az albán-olasz kapcsolatokról és annak a török-olasz és török-albán kapcsolatokra gyakorolt hatásáról lásd Dr. Halil Özcan: **Atatürk Dönemi Türkiye-Arnautluk İlişkileri (1920-1938).** Ankara, Atatürk Research Center, 2011, 174-197.; Yonca Anzerlioğlu: İki Savaş Arası Dönemde İtalya'nın Arnautluk Siyaseti Karşısında Türkiye'nin Tavrı. In: **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38),** 2007. szeptember 10-15., Ankara.

Mivel az 1930-as években Magyarországon tovább erősödött a revízió iránti elköteleződés, Hitler hatalomra jutásával a magyar külpolitika is a német tengely felé tolódott. Magyarország bízott abban, hogy az új német vezetés megteremti számára is az egyenjogúságot a nemzetközi kapcsolatokban, illetve Berlin segítségével a fegyverkezési versenyben is ledolgozhatja hátrányát. A Hitler meghívására 1933. június 16-án Németországba utazó Gömbös Gyula útja, valamint von Papen német alkancellár 1933. szeptember 16-i budapesti látogatása jelezte a két állam közötti érdekazonosság erősödését.

A magyar-török kapcsolatok alakulása a két világháború közötti időszakban

A két világháború közötti időszak európai politikai fejleményei természetesen hatottak a magyar-török kapcsolatokra is.¹⁷ A török függetlenségi harcok idején az ankarai kormány felvette ugyan a kapcsolatot magyar nacionalista csoportokkal, de konkrét eredmény ezekből nem született.

1922-ben, az anatóliai görög erők felett aratott győzelem után Nagy-Britannia a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságot és Romániát akarta "új Görögországgént" felhasználni Törökország ellen.¹⁸ Nagy-Britannia megígérte, hogy segítséget nyújt a délszláv államnak a bolgárokkal és az olaszokkal fennálló vitái rendezésében. Románia részére pedig felvetette, hogy fegyverszállítások révén megerősíti Bukarest fekete-tengeri pozícióit. Sőt, egyes források szerint London azt is szóba hozta a román vezetés számára, hogy megadja neki a szorosok igazgatásának jogát.

Ilyen körülmények között - minthogy Románia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság további nagyhatalmi támogatást kapott volna - Magyarország veszélyben látta megmaradt érdekérvényesítő képességét is, ebből kifolyólag pedig egyre intenzívebben érdeklődött az anatóliai nemzeti mozgalom iránt. Miután viszont a két Kisantant állam nem állt kötélnek, a britek Magyarország felé fordultak és a román-magyar határszakasz alakításának lehetőségével, valamint pénzügyi segély ígéretével igyekeztek a magyar döntéshozókat a török elleni harcokba bevonni. Budapesten ugyanakkor - egy Besszarábia elleni szovjet támadás eshetőségével kalkulálván - arra gondoltak, hogy egy alkalmas pillanatban visszaszerezhetik Erdélyt,¹⁹ sőt, a magyar vezetésben még az is felmerült, hogy dunai államként meghívást kaphat a Lausanne-ban zajló béketárgyalásokra. Mivel mindezekre végül nem került sor, a magyar kormány közvetlenül az ankarai kormányhoz fordult.²⁰ Ruszkay Jenö őrnagy Törökországba utazott, és számos török

17 Yücel Namal: **Türk Kaynakları Işığında Türk-Macar İlişkileri (1923-1950)**. Kiadatlan doktori értekezés, Dan. İzzet Öztoprak, Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara, 2013, 47-58.

18 Románia és Jugoszlávia is elutasította Nagy-Britannia ajánlatát Törökországgal szemben. Románia esetében lásd. Ömer Metin: **Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)**. Kiadatlan doktori értekezés, T.C. Gazi University Institute of Social Sciences, Ankara, 2011, 26.; Mircea N. Popa: Pozitia Romaniei fata de Turcia in perioada Conferintei de la Lausanne și in anii imediat urmatori. In: **Analele Universitatii București, Seria Științe Sociale, Istorie**, Vol. XVII, 1969, 141-150; Jugoszlávia kapcsán lásd. Hornyák Árpád: **Magyar-jugoszláv diplomáciai kapcsolatok 1918-1927**: Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2004, 140.; Vinaver Vuk: O spoljnopoličikoy orientaciji Jugoslavije 1920-1925. In: **Zbornik Matice srpske za društvene nauke**. Broj. 44. 1966, 44-46.

19 Pergel Antal: A Török Függetlenségi Háború. In: **Rubicon**, 2010/9, 59-61.

20 A Magyar Országgyűlés 65. ülése, 1922. december 5. kedd, **Nemzetgyűlési Napló, 1922. VI. kötet**, 141.

tisztségviselővel, köztük Musztafa Kemállal is találkozott.²¹ Bár a magyarok katonai megállapodást akartak kötni az ankarai kormánnyal, és ilyen megállapodás végül nem jött létre, Ruszkay kapcsolatai nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Ankara és Budapest a lausanne-i békekonferencia után azonnal diplomáciai kapcsolatot tudott létesíteni. Így történeteltették tehát, hogy Törökország lett az első állam, amellyel Magyarország Trianon után politikai megállapodást kötött.²² Az új török állam pedig - hivatalos nevén a Török Köztársaság - első barátsági szerződését 1923. december 18-án Magyarországgal kötötte.

Törökország 1925 után próbálta megoldani külpolitikai problémáit. Javította kapcsolatait Romániával, és megállapodásra jutott a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal, amely nem írta alá a lausanne-i szerződést. Ebben az időszakban Törökország Olaszországban látta az egyik legnagyobb fenyegetést, és az erre reflektáló lépései azt a benyomást keltették külpolitikai körökben, hogy Törökország csatlakozik a Kisantanthoz.²³ Ebben az időszakban Törökország megneemtámadási szerződést írt alá a Szovjetunióval, majd 1926-ban Franciaországgal és Nagy-Britanniával megoldotta a szíriai és iraki határkérdést is. E fejlemények hatására az olasz külpolitika, mely nem akarta elveszíteni státuszát és befolyását a Balkánon, változtatott korábbi irányvonalán. Mussolini olasz miniszterelnök blokkolni kezdte a jugoszláv-magyar közeledést, és 1927-ben barátsági szerződést kötött Magyarországgal, mely egyre nyíltabb revizionista politikájának támogatásával ellehetlenítette a Belgrád és Budapesti közötti kapcsolatok fejlődését.²⁴ Olaszország - felismerve, hogy a francia befolyás megtörésének módja a Balkánon a Törökországgal való megegyezés, nem pedig a vele való konfrontáció - egy Törökországot és Görögországot is magában foglaló szövetségi rendszert akart létrehozni. Ennek érdekében, illetve, hogy egyensúlyt teremtsen a Franciaország védnöksége alatt álló Kisantanttal szemben,²⁵ semlegességi szerződést írt alá Törökországgal.²⁶ Olaszország következő célja Magyarország és Törökország egymás felé irányítása volt, aminek eredményeként - Mussolini kezdeményezésére - 1929. január 5-én Magyarország és Törökország megneemtámadási, semlegességi és választottbíróági szerződést kötött.

21 A témával kapcsolatban bővebben lásd 28-75 (13-25-ös számú iratok); **Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (MNL OL) K 64 7. cs.** 1923. február 17. - Jelentés I. Angora Kemal pasának történő átadásáról.

22 A magyar-török barátsági szerződésről bővebben lásd 76-113 (26-43-as számú iratok); **Török Hivatalos Közlöny (Resmî Gazete)**: 1924. április 7., 68. szám, 6-7. Az első állam, amellyel az új török állam a *Török Köztársaság* nevet használva nemzetközi szerződést kötött, Albánia volt (1923. december 15.). Az albániai belső zavarok miatt azonban a szerződést csak két évvel később ratifikálták és léptették hatályba. (Az elfogadás időpontja: 1341. április 6. A Hivatalos Közlönyben való közzététel időpontja: 1341.04.14. (1925) 92. sz.)

23 "Küçük İtilâf ile nasıl bir ittifak tesis edebiliriz?", **Cumhuriyet**, 1 Haziran 1925 ve "Küçük İtilâf'a ittifak ediyor muyuz?", **Cumhuriyet**, 5 Haziran 1925.

24 Juhász Gyula: **Magyar külpolitika (1918-1945)**. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 83-84.

25 A török-olasz semlegességi szerződésről szóló tárgyalások 1928 áprilisában kezdődtek, amikor Tevfik Rüştü Milánóban tartózkodott. A megállapodást végül Tevfik ugyanezen év augusztusi budapesti látogatását követően írták alá.

26 A szerződés aláírási folyamatának részletes értékelését lásd Müjdat Karagülmez: **Türkiye-Macaristan Siyasi İlişkileri 1923-1938**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2023, 99-108; Nemes Dezső: **A Bethlen-kormány külpolitikája 1927-1931-ben, az "aktív külpolitika" kifejlődése és kudarca**. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1964, 350-351.; **Hivatalos Közlöny**, 1929. április 17., 1170. szám.

Törökország, amely - saját érdekeit szem elött tartva - biztosítani akarta a status quo-t a térségben, attól tartott, hogy Olaszország és Franciaország a balkáni országok feláldozásával vetne véget az egymás közötti rivalizálásnak.²⁷ Miután Ankarában és Athénban is felismerték, hogy országaik szuverenitása Mussolini nyomása alatt egy ilyen, Olaszország vezetésével létrehozandó blokkban erősen csorbulhatna, olyan közös politikát kezdtek követni, amely megakadályozta, hogy Olaszország megerősödjön a térségben, ennek elkerülése végett pedig hajlandóak voltak félretenni az első világháború óta fennálló nézeteltéréseiket. Az 1920-as évek második felének magyar-török közeledését tehát szintén ennek az olasz politikának a keretében kell értelmezni.

Az Olaszország és Franciaország közötti balkáni rivalizálás, valamint Olaszország Magyarországhoz való közeledése okán Törökország - Nagy-Britannia és Franciaország ellenkezésének dacára - szorosabbra kívánta fűzni a kapcsolatot Moszkva és Budapest között, és ennek érdekében felajánlotta közvetítését. Az 1919-es Magyarországi Tanácsköztársaság emléke miatt azonban a magyar kormány és a közvélemény jelentős része ellenséges volt a bolsevizmussal szemben, ami gyakorlatilag ellehetetlenítette a bolsevik állammal való kapcsolatfelvételt. Ezt a percepciót erősítette továbbá, hogy sok magyar kommunista a Szovjetunióba menekült, illetve, hogy a magyar döntéshozók tartottak a kommunista agitáció feltámadásától, valamint a Kisantant reakciójától. Horthy Miklós ezen - vagyis döntően belpolitikai - szempontok miatt döntött a Moszkvával való hivatalos kapcsolatfelvétel elhalasztásáról.²⁸ A Szovjetunióval tehát - amely egyedüli nagyhatalomként nem fogadta el a versailles-i szerződéseket - a Magyar Királyság végül csak 1934-ben vette fel a hivatalos kapcsolatot.

Magyarország célja Törökországgal szemben az volt, hogy Ankarát az olasz politika tengelyén lévő revizionista blokkba vonja be. Ennek keretében először Walkó Lajos magyar külügyminiszter, majd gróf Bethlen István miniszterelnök tett hivatalos látogatást Törökországban 1930-ban.²⁹ E látogatások közül Bethlen Istváné volt a jelentősebb, aki 1930. október 27-30. között, a köztársaság hetedik évfordulójának hivatalos ünnepsége alatt tartózkodott az országban. Musztafa Kemál egy időben fogadta Bethlen magyar és Venizelosz görög miniszterelnököket,³⁰ amivel azt akarta üzeni a nagyhatalmaknak (különösen

27 Dilek Barlas: *Etatism and Diplomacy in Turkey, Economic and Foreign Policy Strategies in an Uncertain World, 1929-1939*. Brill, Leiden, 1998, 137. A francia-olasz rivalizálás török percepciójáról lásd Fransa ve İtalya. In: *Aydın Tarihi*, cilt XVII., sayı 55. (Teşrin-i Evvel 1928). Továbbá a balkáni államok 1920-as évekbeli biztonságkereséséről, és annak olasz és török szempontjairól ld. Eliza Campus: *The Little Entente and the Balkan Alliance*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1978, 21-28.

28 MNL OL K 64 7. cs. 32. tétel. Kiss szófiai jelentése 1923. január 17-i keltezéssel, 4/pol 1923. Bethlen gróf 1930-as ankarai látogatása során azonban ismét felmerült a kérdés, és megállapodtak abban, hogy Törökországnak törekednie kell a Magyarország és Oroszország közötti politikai kapcsolatok kiépítésére; vö. MNL OL K 64 41. cs. 1930-32. Bethlen gróf és Ismet pasa 1930. november 7-i találkozásának jegyzőkönyve. a témával kapcsolatban bővebben lásd 2-3, 268-286 (1, 91 és 92 dokumentumok).

29 Walkó Lajos külügyminiszter és Bethlen István miniszterelnök törökországi látogatásaira bővebben lásd 246-286 (77-92-es számú iratok).

30 Ismet İnönü miniszterelnök a következő anekdotát mesélte erről a helyzetről: *Venizelos idejövetelének napjain a magyar miniszterelnök is Ankarában tartózkodott. Mindkettőjüket együtt láttuk vendégül, a magyar miniszterelnök korábban távozott. A magyar miniszterelnöknek*

Olaszországnak), hogy Törökország külpolitikai elvei mentén, önállóan cselekszik, és képes a térség államaival a maga érdekei alapján kommunikálni.

Az 1930-as évek elején tehát a magyar külpolitika - melynek iránya egyre inkább Németország felé kezdett eltolódni - a törökök balkáni antant (más néven Balkán-paktum) létrehozására való törekvéseivel találta szemben magát.³¹ A magyar kormány a török kezdeményezést a Franciaország vezetésével létrejött Kisantant kiterjesztésének tekintette, hiszen annak a balkáni szövetséget alkotó két állama, Románia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (1929-től Jugoszlávia) is tagja lett volna.

Ugyanebben az időszakban Bethlen István, aki nem tudta megakadályozni, hogy a világgazdasági válság Magyarországot is elérje, 1931-ben lemondott. Rövid politikai instabilitás után a miniszterelnöki posztot Gömbös Gyula vette át, aki a revizionizmus kérdésében határozottabb politikát képviselt. Gömbös közvetlenül a balkáni szerződés aláírása elött Ankarába és Szófiába utazott.³² Az ankarai látogatással a magyar miniszterelnök célja az volt, hogy Törökországot lebeszélje a Balkán-paktum, vagyis az olaszellenes politikai tömb létrehozásának gondolatáról. Bár látogatása gazdasági és kulturális szempontból gyümölcsöző volt, politikai eredményeket nem hozott.

Ezt követően a két ország között távolságtartás alakult ki, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a meglévő barátság nem szakadt meg ugyan, de annak bővítésére nem volt már mód. A két ország 1934 utáni kapcsolatára jó példa egy 1936-os eset. Buda felszabadulásának kétszázötvenedik évfordulójára nagyszabású ünnepséget terveztek, akkor avatták fel a ma is látható emlékművet a Bécsi kapu közelében. Az emlékmű eredeti verziója azonban azt mutatta volna, ahogy a keresztény katonák lábbal tiporják a török nemzeti szimbólumot, a lófarkas zászlót és a félholdat. A korabeli budapesti követ, Behiç Erkin személyes közbenjárására a magyar fél végül engedett, és ennek köszönhetően 1936. szeptember 2-án került helyére a ma is látható szobor, amelynek ünnepélyes avatásán maga Erkin is részt vett, jelezve ezzel a kétoldalú kapcsolatok jelentőségét és az új idők szeleit is egyben.³³

ez az ankarai látogatása különösebb említés nélkül zajlott le. Pedig nagyon értékes ember volt. Ő is tisztában volt a munkával, amit elvégez. Egyszer Ankarában udvariasan és komolyan elmondta, félig-meddig panaszkodott az iránta tanúsított érdektelenségre. "Venizelosz látogatása történelmi esemény. De én hivatalos látogatáson, állami látogatáson vagyok itt, és szeretném, ha úgy is kezelnének". Először hallottam tőle ilyen panaszt a politika nyelvén, és különös gondot fordítottam arra, hogy megadjam neki a kért bánásmódot". In: İsmet İnönü - **Hatıralar**. Sabahattin Selek (Haz.), Ankara, Bilgi Yayinevi, 3. Basım, 2009, 500.

31 A Balkán-paktum magyar álláspontjának értékelését lásd Saral Emre: „Törökország és a Balkán Paktum szerepe a magyar követi jelentések tükrében (1931-1935)” In: **Keletkutatás**, 2013 ösz, 85-96. A Kisantant harmadik tagja Csehszlovákia volt.

32 „Gömbös miniszterelnök közölte a gazdasági miniszterekkel úti benyomásait” In: **Magyarország**, 1933. október 31.; „Kánya Külügyminiszter hatalmas beszédben tájékoztatta a felsőház külügyi bizottságát Magyarország világpolitikai helyzetéről” In: **Nemzeti Újság**, 1933. november 11; a témával kapcsolatban bővebben lásd 291-299 (96-100-as számú iratok).

33 Emlékirataiban Erkin megemlíti, hogy a problémát nem írta be azonnal a hivatalos jelentésébe, hanem az ügy megoldása után tett jelentést. Erkin következő kijelentése figyelemre méltó abból a szempontból, hogy tükrözi a köztársaság alapító káderének hasonló kérdésekkel kapcsolatos nézeteit: „*A Monarchia idejében ehhez hasonló esetek előfordulhattak. Mert jóllehet az Oszmán Birodalom szemet hunyt ezek fölött, a Török Köztársaság nem fog így tenni*”. lásd Behiç Erkin:

Általános értékelés

Bár a Magyarország és Törökország közötti - a vizsgált korszak hivatalos nyilatkozataiból is könnyen kiérezhető - szimpátiát az etnogenezistől eredeztethető rokonság tudata, a testvériség érzete, és a közös múlt iránti tisztelet is táplálta, a két ország politikai kapcsolatainak alakulását a reálpolitika határozta meg. Az európai politika fejlődése és az országok közötti erőviszonyok vagy együttműködésre ösztönözték a két országot, vagy távolságtartásra készítették őket. Míg Törökország a lausanne-i békeszerződés aláírása után a status quo-párti blokkban helyezkedett el, addig Magyarország 1927-től kezdve nyíltan revizionista politikát folytatott. Törökország azon diplomáciai kezdeményezéseit, amelyeket Lausanne-ban nem sikerült megoldani (mint például a tengerszorosok ellenőrzésének kérdése vagy Hatay térségének hovatartozása) a magyar politika revizionista ügynek tekintette. Török olvasatban ugyanakkor ezek a kérdések a fennálló status quo megszilárdítására tett törekvések voltak.³⁴ Tovább árnyalja a viszonyokat az is, hogy bár Törökország az 1930-as években elért diplomáciai sikerei a revizionizmus jó példáiként is értelmezhetők, Budapesten szkeptikusan tekintettek a fejleményekre, mivel török viszonylatban a revízióhoz Nagy-Britannia és Franciaország is támogatását adta. Magyarország ezzel szemben revíziós sikereit (1938, 1939, 1940, 1941) főként Németország és Olaszország támogatásával tudta elérni. Éppen ezért, a két világháború között a két ország által elért területi vagy jogi, politikai változások valós értéke és fenntarthatósága csak 1945 után vált egyértelművé.

Mindent egybevetve, a két világháború közötti időszakban a magyar-török kapcsolatok alakulását négy időszakra oszthatjuk:

Kezdeti időszak (1920-1923): A párizsi békekonferencia után kialakult világrendben a két ország belső zavarokkal terhelt időszaka. A lausanne-i békekonferencia során a magyar kormány felvette a félhivatalos diplomáciai kapcsolatot Ankarával. A török állam függetlenségének elnyerése után, a két ország közötti barátsági szerződés 1923. december 18-i aláírásával új korszak kezdődött a kétoldalú politikai kapcsolatokban.

Konszolidációs időszak (1924-1928): Ez az ötéves időszak a konszolidáció időszakaként jellemezhető, mivel mindkét ország a nemzetközi külpolitikai fejleményeknek megfelelően igyekezett megtalálni helyét az új világrendben. Ebben az időszakban a külpolitika terén Törökország a szomszédos országokkal kapcsolatos problémáit próbálta orvosolni, míg Magyarország az öt körülvevő Kisantant nyomásától szabadulva próbálta érdekeit érvényesíteni. Az 1927-

Hátrát, (1876-1958). Ankara, TTK, 2010, 391-392., illetve Oláh Péter: Behiç Erkin török követ budapesti tevékenysége. In: **Keletkutatás**, 2014. ösz, 115-125. Tíz évvel ez elött az esemény elött, 1926. augusztus 30-án, a mohácsi csata 400. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen Horthy Miklós az akkori nagykövet, Hüsrev Bey (Gerede) jelenlétében a törököket dicsőítő beszédet mondott. Horthy beszédét és Hüsrev Bey erre adott válaszátlásd **Budapesti Hírlap**, 196. szám, 1926. augusztus 31; Hüsrev Geredének, a témával kapcsolatban megfogalmazott gondolatait bővebben lásd **194-205 (65-67-as számú iratok)**.

34 Gülmez úgy érvel, hogy bár Törökországnak a szorosok és Hatay kérdésében folytatott politikája revizionista és irredentista indíttatású volt, a kortársak hasonló lépéseihez képest más jellegű volt, mivel két- és többoldalú diplomáciai kezdeményezésekre támaszkodott. Lásd Seçkin Barış Gülmez: Turkish Foreign Policy as an Anomaly: Revisionism and Irredentism through Diplomacy in the 1930s., **British Journal of Middle Eastern Studies**, Vol. 44, No. 1, 2017, 46.

ben és 1928-ban Olaszországgal külön-külön aláírt semlegességi szerződések eredményeként Magyarország és Törökország Róma bátorítására folytatott egymással politikai tárgyalásokat. Az így megkezdett bilaterális tárgyalások eredményeként Ankara és Budapest semlegességi és választottbíróági szerződést írt alá egymással.

Intenzív és őszinte időszak (1929-1933): A világgazdasági válsággal járó konjunktúraváltás, a nagyhatalmak közép-európai és balkáni befolyási harcának időszaka. Törökország egyensúlyra való törekvése találkozott Magyarországgal egyre hangosabb revíziós igényével, ami így a két ország kapcsolatainak politikailag legintenzívebb időszakát jelentette. Ebben az időszakban a magyarok háromszor tettek magas szintű hivatalos látogatást Ankarában, egyszer külügyminiszteri, kétszer miniszterelnöki szinten, amelyekre a török fél miniszterelnöki szintű látogatással válaszolt. A korszak legvégén a kétoldalú kapcsolatok veszítettek lendületükből, mivel Törökország vezető szerepet játszott a Balkán-paktum létrehozásában, és egyre nyíltabban fejezte ki a status quo fenntartása melletti politikáját; Budapest pedig megértette, hogy a revízió a kis-ázsiai országban nem ugyanazt jelenti, mint a Kárpát-medencében.

Távolságtartó időszak (1934-1939): Hitler 1933-as németországi hatalomra kerülésével a magyar revizionizmus gazdaságilag és politikailag Róma helyett Berlin irányába kezdett tolódni, Törökország ezzel szemben fenntartotta status quo-párti álláspontját. Ettől kezdve Magyarországnak és Törökországnak nem voltak közös külpolitikai érdekei, és a két ország kapcsolatában egyfajta távolságtartás kezdett érezhetővé válni. Ennek ellenére, ahogy azt a két háború közötti időszakban többször is hangsúlyozták – és ami a kétoldalú közeledés mozgatórugója volt – a két nemzet egymás iránti szimpátiája lehetetlenné tette a bilaterális kapcsolatok mélypontra jutását. Ennek az időszaknak a végén Magyarország a bécsi döntésekkel visszaszerezte elvesztett területeinek egy részét, azonban ezt követően kénytelen volt Németország oldalán belépni a második világháborúba, ami végül katasztrófába sodorta az országot. Magyarország és Törökország között nem állt fenn soha háborús állapot.

Kép - 1

**Buda felszabadulásának 250. évfordulója alkalmából állított emlékmű a
Budai Várban a Bécsi kapu téren**

(Fotó: Emre Saral, 2013)

BELGELER / DOKUMENTUMOK

BELGE / DOKUMENTUM 1

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'le Cenova'da yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Nisan 1922 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, diğer hususların yanı sıra, Bethlen'in Profesör Mészáros'u gayriresmî olarak Ankara'ya göndermek istediği belirtilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány (Török Nagy Nemzetgyűlés, a továbbiakban TBMM) római megbízottja Bethlen István magyar miniszterelnökkel tartott genovai megbeszélés után, 1922. április 27-én kelt rejteltávirata az ankarai külügyminisztérium (TBMM KüM) számára. A titkos rejteltávirat egyebek mellett tudatja, hogy Bethlen Mészáros professzort nemhivatalos úton Ankarába kívánja küldeni.

27

Cenova

27/4/[13]38

Hâriciye Vekâletine

... [İlk üç ve beşinci maddeler konu dışı hususlara ilişkin olduğu için buraya alınmamıştır.]

4- Macaristan Hâriciye Nâzırı Betlen [Bethlen] bugün gelib beni ziyâret eyledi. Müşârün-ileyh eskiden beri tanıdığım fevkalâde şâyân-ı emniyet bir dostumdur. Macaristan, Bolşevikliği Yahudilerin icâdı olmak üzere kabûl eylediklerinden memleketlerinde Bolşeviklere karşı gâyet büyük bir cereyân vardır. “Ben Bolşeviklerle efkâr-ı umûmiye karşısında anlaşılamam fakat Ankara’ya emniyet-i kâmilem vardır. Sizin vâsitanızla Bolşeviklerle anlaşıyoruz. Herhâlde Romanya aleyhine yürüyeceklerdir. Bu takdîrde Transilvanya’da ihtilâl çıkartır, Rumenleri[ın] arkalarından tehdîd ederim. Bu mektûm kalmalıdır. Ruslarla görüşünüz. Eğer prensib kabûl olunacak olursa Çiçerin ile görüşür ve netîceye varırız” dedi. Çiçerin’den bir mülâkât istedim. Netîceyi arz eylerim. Bir de [deşifre edilememiş] için pek ciddi adamları bulunduğunu ve tarihen de sâbit olduğu vechle Macarların Türkiye’de kemâl-i sadâkatle çalışdıklarını söyledi ve bu bâbda arzu olunursa muâvenet edeceklerini söyledi. Ben de cevâben teşekkürlerle beraber bizi teslîh etmek menfa’atinizedir, cebhâne için bir fabrika gönderir misiniz, dedim. Âlât-ı zirâ’iye diye böyle bir fabrika gönderebileceklerini fakat bunun için Macaristan’a gitmek lâzım geldiğini söyledi. Profesör Mesaroş’u [Mészáros] gayr-ı resmî olmak üzere Ankara’ya göndermek istiyor.

...

Büyük Millet Meclisi Roma Mümessili

Celaleddin Arif

BELGE / DOKUMENTUM 2

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'le yaptığı görüşmeden bahisle Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilip edilmeyeceği hususunda bir karar alınmasını teminen TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanlığına gönderdiği 14 Mayıs 1922 tarihli yazı.

Az ankarai külügyminisztérium 1922. május 14-én keltezett irata, melyben a római megbízottja Celaleddin Arif és a magyar miniszterelnök, Bethlen István közötte megbeszélésre hivatkozva Mészáros Gyula professzor fogadására vonatkozóan iránymutatást kér a TBMM minisztertanácsától.

Tezkere

14/5/[13]38

731/2347

İcrâ Vekîlleri Hey'eti Riyâset-i Celîlesine

Cenova'da bulunan Roma Mümessili Celaleddin Arif Bey'den mevrûd 27 Nisan sene [1]338 tarihli telgrafnâmede Macaristan Hâriciye Nâzırı Kont Betlen ile görüşdüğü ve mûmâ-ileyh Hâriciye Nâzırının Profesör Mesaroş nâmında birini gayr-ı resmî olarak Ankara'ya göndermek istediği bildirilmektedir. Bu husûsda kat'î bir teklîf karşısında bulunulduğu takdîrde cevâb-ı kabûl verilip verilmeyeceği hakkında bir karâr ittihâz buyurulmasını ricâ ederim efendim.

BELGE / DOKUMENTUM 3

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macaristan tarafından gönderilmek istenen şahıs hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararnamesini TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 12 Ağustos 1922 tarihli yazı. Söz konusu kararnamede, Profesör Mészáros'un Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilmesine Bakanlar Kurulu'nun 10 Ağustos 1922 tarihli toplantısında karar verildiği belirtilmektedir.

Hüseyin Rauf, az ankarai kormány minisztertanácsának elnöke 1922. augusztus 12-én arról tájékoztatja az ankarai külügyminisztériumot, hogy Magyarország Mészáros Gyula professzort fogja Ankarába küldeni, illetve, hogy Mészáros Gyula személyének elfogadását az ankarai minisztertanács 1922. augusztus 10-én jóváhagyta.

1744 karâr
6/1246 kayıd

Ankara
12-8-[1]338

Hâriciye Vekâletine

Umûr-ı Siyâsiye Müdüriyeti ifâdesiyle vârid olan 14 Mayıs sene [1]338 tarihli ve 731/2347 numarolu tezkere-i aliyeleri cevâbidır.

Macaristan tarafından gönderilmek istenilen zâtın mürâca'at vukû'unda kabûlüne dâir İcrâ Vekîlleri Hey'etinin 10/8/[1]338 tarihindeki ictimâ'ında kabûl edilen ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesinin tasvîbine iktirân eden karârname sûret-i musaddakası rabten irsâl kılınmıştır efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcrâ Vekîlleri Hey'eti Re'îsi
Hüseyin Rauf

* * *

Karârname Sûreti

Macaristan Hâriciye Nâzırı Kont Betlen'in Profesör Mesaroş nâmında birini gayr-ı resmî olarak Ankara'ya göndermek istediği bildirildiğinden bu husûsda kat'î bir teklîf karşısında bulunulduğu takdirde cevâb-ı kabûl verilip verilmeyeceği Hâriciye Vekâletinin 14 Mayıs sene [1]338 tarihli ve Umûr-ı Siyâsiye Müdüriyeti 731/2347 numarolu tezkeresinde iş'âr olunmakla bu gibi bir mürâca'at vukû'unda kabûlü İcrâ Vekîlleri Hey'etinin 10 Ağustos sene [1]338 tarihindeki ictimâ'ında takarrür etmiştir. 10 Ağustos sene [1]338

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcrâ Vekîlleri Hey'eti Re'îsi
Hüseyin Rauf

Şer'îye Vekîli
Abdullah Azmi

Müdâfa'a-i Milliye Vekîli
Kazım

Adliye Vekâleti Vekîli
Behçet

Dâhiliye Vekâleti Vekîli
Mehmed Ata

Hâriciye Vekâleti Vekîli
Hüseyin Rauf

Mâliye Vekîli
Hasan Fehmi

Ma'ârif Vekîli
Mehmed Vehbi

Nâfi'a Vekâleti Vekîli
Reşad

İktisâd Vekîli
Mahmud Esad

Sıhhiye ve Mu'avenet-i İctimâ'îye
Vekâleti Vekîli Fuad

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
Vekâleti Vekîli Kazım

Türkiye Büyük Millet Meclisi Re'îsi
Mustafa Kemal

BELGE / DOKUMENTUM 4

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Profesör Mészáros'un gayriresmî olarak Ankara'ya gönderilmek istenmesi durumunda kabul edilmesine Bakanlar Kurulunca karar verildiğini TBMM Hükûmeti Roma Temsilciliğine bildirdiği 19 Ağustos 1922 tarihli şifre telgraf.

Az ankarai külügyminisztériumnak 1922. augusztus 19-i titkos rejteltávirata, melyben tájékoztatja a római képviseletet a minisztertanács azon döntéséről, melynek értelmében Ankara hajlandó fogadni Mészáros professzort.

Umûmî numerosu 4470

Husûsî numerosu 165

Tarihi 19 minhü [19.08.1922]

Şifre

Roma Mümessilliğine

C[evâb] 27/4/[1]338:

Cenova'da bulunduğunuz sırada Macaristan Hâriciye Nâzırı Kont Betlen'in gayr-ı resmî olarak Ankara'ya Profesör Mesaroş'u göndermek istediğine dâir olan iş'âr-ı âlîleri üzerine bu husûsda kat'î bir teklîf karşısında bulunulduğu takdîrde kabûlü İcrâ Vekîlleri Hey'etince takarrür etmiştir efendim.

BELGE / DOKUMENTUM 5

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan'ın Roma Maslahatgüzârı ile yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına ilettiği [gün eksik] Eylül 1922 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar diplomat, hükûmetinin Türk ordusunun büyük zaferinden dolayı samimi tebriklerini iletmekte ve iki hükûmet arasında yakın ilişki tesisi temennisinde bulunmaktadır. Celaleddin Arif Bey'in Profesör Mészáros'un Ankara'ya gönderilmesi arzu ediliyorsa adıgeçenin Türk Hükûmeti tarafından hüsnükabul göreceğini ifade ettiği, Macar diplomatın bu hususu hükûmetine bildireceği ve bu fırsatın değerlendirileceği görüşünde olduğu kaydedilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány római képviselőjének 1922. szeptemberi (a pontos dátum nem látható) titkos rejtjeltávirata, melyben tájékoztatja az ankarai külügyminisztériumot a római magyar külképviselet ideiglenes ügyvivőjével folytatott megbeszéléséről. A rejtjeltáviratban a magyar diplomata a török hadsereg győzelmét a kormánya nevében üdvözli, és kezdeményezi, hogy a két kormány között létesüljön szoros kapcsolat. Celaleddin Arif kitér arra, hogy amennyiben Mészáros professzort Ankarába kívánja a magyar fél küldeni, a török kormány kiemelt figyelemmel fogadja majd a tudóst. A magyar diplomata ígéretet tesz arra, hogy tájékoztatni fogja erről a kormányát és jelzi, hogy véleménye szerint kormánya élni fog a lehetőséggel.

Aded 166

Roma

..-9-[13]38

30-9-[13]38

Hâriciye Vekâletine

Macaristan Maslahatgüzârı geldi. Ordu-yı millînin ihrâz etdiği muzafferiyât-ı azîmeden dolayı meclis-i âliyle hükûmetimize, milleti ile hükûmetinin tebrîkât-ı samîmiyesinin ve iki hükûmet arasında sıkı ve samîmî münâsebât te'sîsi temenniyâtında bulunulduğu beyânına tavassut etmekliğime hükûmeti tarafından me'mûr edildiğini bildirdi. Cenova'da Kont [Panekî Bethlen] tarafından Profesör Mesaroş'un Ankara'ya gönderilmesi husûsundaki arzuları bâkî ise gönderecekleri zâtın hükûmetim tarafından hüsn-i kabûle mazhar olacağını söyledim. Cevâben; hükûmetine arz edeceğini ve bu husûsda fırsattan istifâdede kusûr edilmeyeceği kanâ'atinde bulunduğunu ilâve eylediği ma'rûzdur.

Roma Mümessili

Celaleddin Arif

روما
 ۴۸-۹-۰۰
 ۴۸-۹-۰۰

خارجیه و مالیه

عدد
 ۳۰

۴۴
 ۱۲۶

بجارتخانه مصالحنداری کدی . امدادی ملکی اصرار انگلی نظریات عظیم در دولای
 مجلس عالیله حکومت در ، ملی اید حکومتیک نزدیکات صمیمه سید و ایلی حکومت آرسند
 صبی و صمیمی مناسبات تأسیسی تمیازنده بولونولیتی بیانه فوسط انجمنه حکومتی
 طرفنده مأمور ایدلکلی بیلیردی . بنوده ده فونت یاقی طرفنده بر دوسر (مه ساروسه)
 آنقره به کوندلکی مخصوصی آرزو لری باقی اید کوندره حکماری ذانک حکومت طرفند
 همه قبوله نظر اولاضعی بولدم . جواباً؛ حکومت عرصه ایدلکی و بوجوه صده طرفنده
 استفاده ده ضرور ایدلکلی قضاغنده بولونیتی علاوه ایدلکی مدروسه .

روما ملکی
 جهولاله عارف

۴۸
 ۶۸۷
 ۸۴۹
 ۴۸-۹-۰۰

۴۴
 ۱۲۶

۴۴۹۳۱۸
 ۴۴۸/۰۰/۱۱

۴۴/۰۰/۱۲

DOKUMENTUM / BELGE 6

Márffy-Mantuano Rezső, Magyarország római ideiglenes ügyvivőjének 1922. szeptember 20-án kelt, Bánffy Miklós külügyminiszternek címzett titkos jelentése, melyben az Oszmán Állam római nagykövetével, Osman Nizamival folytatott beszélgetését taglalja. A jelentésben kitér arra, hogy jó kapcsolatot ápol Osman Nizamival, illetve, hogy az isztambuli kormány és az ankarai kabinet gyakran egyeztet egymással, amiből kifolyólag tájékoztatja a minisztert, hogy az ankarai kormány képviselőjén kívül szeptember 19-én Osman Nizamnak is tolmácsolta személyes gratulációját. Osmani Nizami a gratulációt legalább olyan lelkesedéssel fogadta, mintha az ankarai kormány képviselője lenne, és válaszában kiemelte, hogy a török fegyveresek sikere “az első ütés ezen a lehetetlen békerendszeren”. Nizami kifejtette azt is, hogy az isztambuli kormányzat működésének egyetlen célja, hogy megvédje a szultánt és kormányát az angolok hatalmaskodásaitól.

Macaristan’ın Roma Maslahatgüzarı Rezső Márffy-Mantuano’nun, Türk ordusunun büyük zaferi dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin Roma Büyükelçisi Osman Nizami Paşa’yla yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Miklós Bánffy’ye bildirdiği 20 Eylül 1922 tarihli gizli yazı. Márffy-Mantuano, yazıda, Osman Nizami Paşa’yla iyi ilişkiler içinde olduğunu, İstanbul Hükûmeti ile Ankara Hükûmeti temsilcilerinin sıklıkla görüştüklerini bildiğini, bu çerçevede Macaristan Hükûmetinin tebriklerini Ankara Hükûmetinin Roma Temsilcisine ilettikten sonra 19 Eylül’de Osman Nizami Paşa’ya da bildirdiğini ifade etmektedir. Osman Nizami Paşa’nın, tebrikleri Ankara Hükûmeti Temsilcisi kadar büyük sevinçle karşıladığı, bunun “olanaksız barış antlaşmalarına ilk darbe” olduğunu, İstanbul’daki fili rejimin tek sebebinin Padişahı ve hükûmetini İngilizlerin zorbalıklarından korumak olduğunu söylediği kaydedilmektedir.

✓ 254/pol.szám. Róma, 1922. szeptember 20.-án

Tárgy: Osman Nizzami pasa
konstantinápolyi török nagy-
követ a békeszerződésekről.

MAGY. KIR. KÜLÜGYMINISZTER
Pestúti osztály.
Ért. 1922. szept. 20.
5704 sz. ért. sz.
Hírat 5704/922

KTVEZKTE 7/21
X/22
B I Z A L M A S

4. 6054

Az itteni konstantinápolyi nagykövettel, Osman Nizzami pasával, már régóta barátságos viszonyban vagyok s minthogy tudom, -amint erről jelenteni is szerencsém volt /: 155 /pol.sz.:/-hogy a konstantinápolyi és angorai képviselőlet tagjai egymással gyakran érintkeznek, annak utána, hogy az angorai képviselőleten a magyar kormány üdvözlését tolmácsoltam, úgy találtam, hogy valamely formában Osman Nizzami pasával szemben legalább az én egyéni gratulációmát kifejezésre kell juttatnom.

Erre tegnap este nyílt alkalom. Osman Nizzami pasa gratulációmát époly őszinte örömmel hallgatta, mint az angorai kormány képviselője.

Ami érdekes volt Osman Nizzami pasa válaszában ama része, ahol a következőket mondta, néme-

Nagyméltóságu
losonci gróf BÀNFFY MIKLÓS
m.kir. külügyminister urnak,

5260/922
32

BUDAPEST.

19

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

től, ahogy szívesen beszél: "Dies war der erste Stoss gegen die unmöglichen Friedensverträge".

Osman Nizzami pasa ez alkalommal arról is szólt, hogy az egész konstantinápolyi de facto régime csak azért létezik, hogy a szultánt és kormányát az angolok erőszakoskodásaitól megmentse.

Baróff Mantuan
1. oszt. követségi tanácsos.

BELGE / DOKUMENTUM 7

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in telgrafına atıfla, Türk ordusunun büyük zaferinden dolayı Macaristan Hükûmeti Roma Maslahatgüzârının hükûmeti adına tebriklerini ilettiğini ve iki hükûmet arasında samimi ve yakın ilişki tesisi temennisinde bulunduğunu TBMM Başkanlığına bildirdiği 1 Ekim 1922 tarihli yazı.

Celaleddin Arif, az ankarai külügyminisztérium római képviselőjének rejteltáviratára hivatkozva, a török erők nagy győzelme kapcsán a római magyar ideiglenes ügyvivő gratulációját és a két kormány közötti baráti és közeli kapcsolat kialakításának lehetőségét taglaló irat, amelyet a TBMM elnökségének küldtek 1922. október 1-jén.

Umûmî numbersu 5420

Husûsî numbersu 234

Tarihi 1 Teşrîn-i Evvel sene [13]38

Tezkere

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesine

Macaristan Hükûmeti Roma Maslahatgüzârının Roma Mümessillğine gelerek ordu-yı millînin ihrâz etdiği muzafferiyât-ı azîmeden dolayı meclis-i âlî ile hükûmetimize, milleti ile hükûmetinin tebrîkât-ı samîmânesinin tebliğini ricâ etdiği ve iki hükûmet arasında sıkı ve samîmî münâsebâtın te'essüsü temenniyâtında bulunulduğunu beyân etmeye kendisinin tavassut etmesini hükûmeti nâmına ricâ eylediği Celaleddin Arif Bey'den alınan bir telgrafnâmede iş'âr edilmiş olmakla arz-ı keyfiyet olunur efendim.

BELGE / DOKUMENTUM 8

TBMM Başkanı adına Adnan Bey'in, Türk ordusunun kazandığı zafer için Macaristan Hükûmeti Roma Temsilcisinin ilettiği tebriğine teşekkür edildiğinin Macaristan Temsilcisine bildirilmesini teminen TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 7 Ekim 1922 tarihli yazı.

Adnan (Adıvar) bejnek, a TBMM elnökének nevében 1922. október 7-én írt levele, melyben kéri az ankarai külügyminisztériumot, hogy informálják a magyar képviselőtestületet arról, hogy a magyar kormány római képviselőjének gratuláló üzenetét köszönettel megkapták.

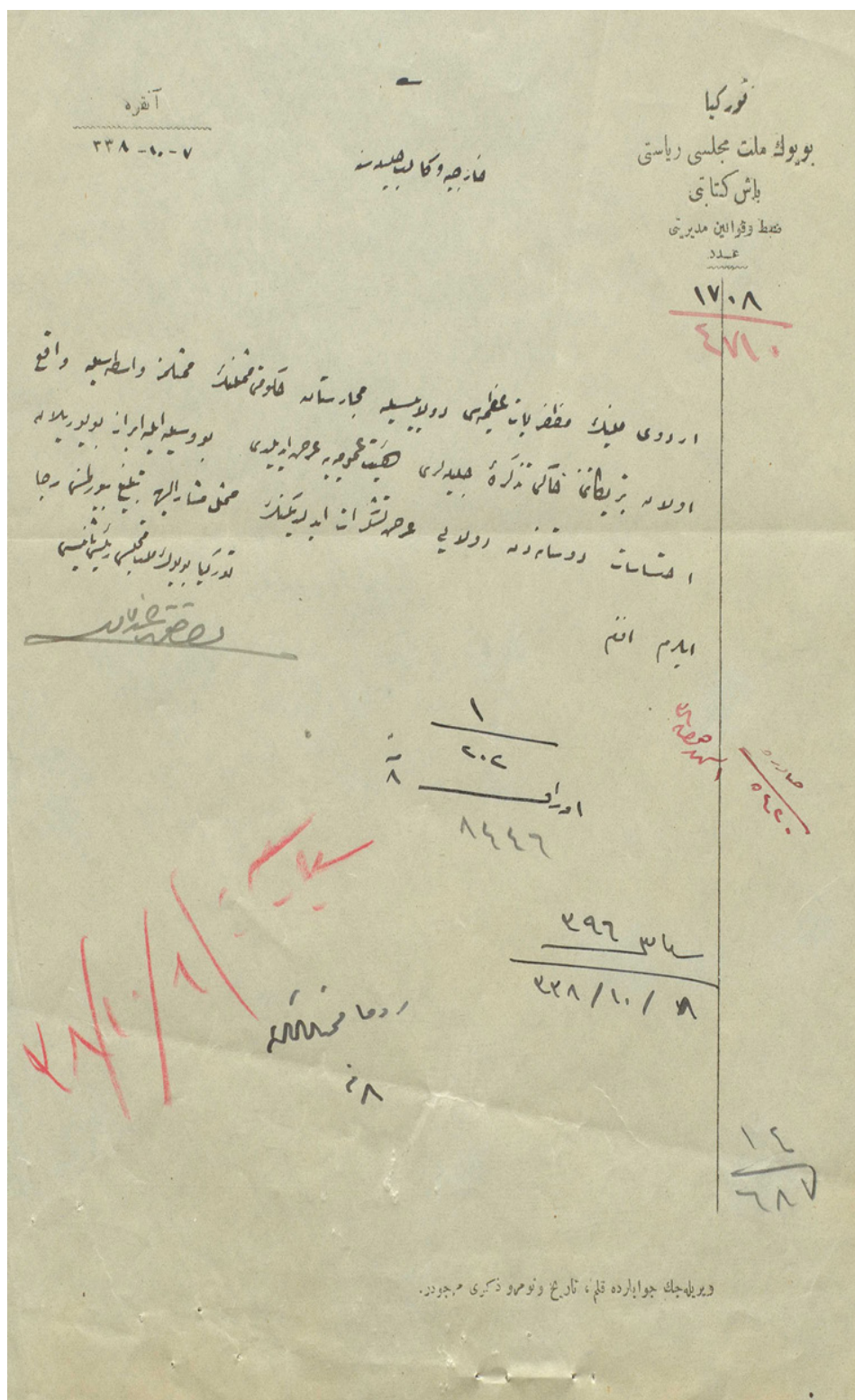
Aded 1708/4710

Ankara
7-10-[1]338

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Ordu-yı millînin muzafferiyât-ı azîmesi dolayısıyla Macaristan Hükûmeti Mümessilinin mümessilimiz vâsıtasıyla vâki' olan tebrîkâtını hâkî tezkere-i celîleleri Hey'et-i Umûmiyeye arz edildi. Bu vesîle ile ibrâz buyurulan ihtisâsât-ı dostânededen dolayı arz-ı teşekkürât edildiğinin mümessil-i müşârün-ileyhe tebliğ buyurulmasını ricâ eylerim efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Re'îs-i Sânîsi
Doktor Adnan

BELGE / DOKUMENTUM 9

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Türk ordusunun zaferi dolayısıyla Macaristan Hükûmeti Roma Temsilcisinin tebriğine TBMM tarafından teşekkür edildiğinin bahsigeçen temsilciye bildirilmesini teminen TBMM Hükûmeti Roma Temsilciliğine gönderdiği 9 Ekim 1922 tarihli şifre telgraf.

Az ankarai kormány külügyminisztériumának 1922. október 9-i titkos távirata, amelyben a római képviselőjüket értesítik, hogy a török hadsereg győzelme kapcsán köszönettel megkapták a magyar kormány gratulációját.

Umûmî numerosu 5566

Husûsî numerosu 872

Şifre

Tarihi 9 Teşrîn-i Evvel sene [13]38

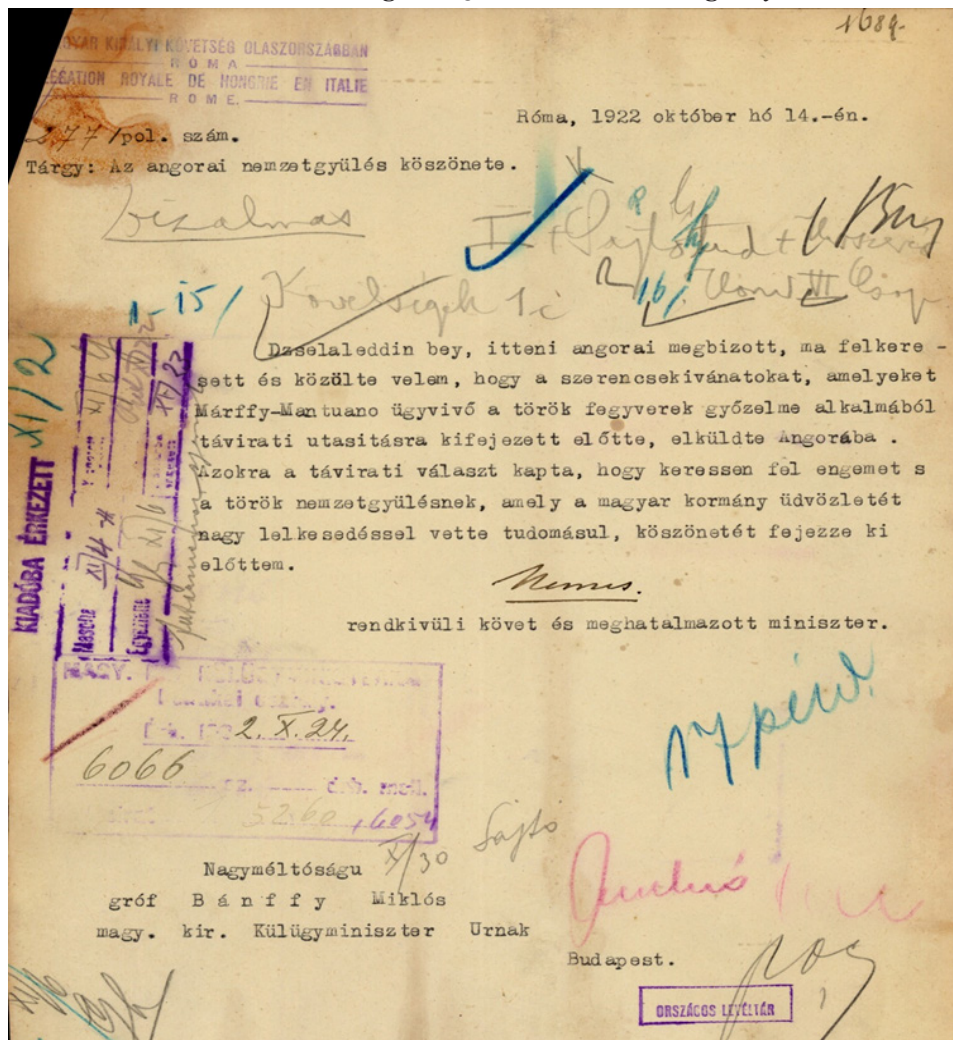
Roma Mümessilliğine

Muzafferiyât dolayısıyla Macaristan Hükûmeti Mümessilinin vâki' olan tebrîkâtı Hey'et-i Umûmiyede okunmuş olduğunun, bu yolda ibrâz edilen ihtisâsât-ı dostânededen dolayı beyân-ı teşekkür olunduğunun mümessil-i müşârün-ileyhe iblâğı mercûdur efendim.

DOKUMENTUM / BELGE 10

Nemes Albertnek, Magyarország római nagykövetének az 1922. október 14-én, Bánffy Miklós külügyminiszternek írt levele, melyben beszámol a török kormány római követével, Celaleddin Ariffal való találkozásáról. A jelentésben kitér arra, hogy Celaleddin Arif továbbította a magyar ideiglenes ügyvivő, Márffy-Mantuano gratulációját az ankarai kormány számára, amit a TBMM örömmel fogadott, és kérték, hogy a köszönetet a római magyar képviselet továbbítsa a magyar kormány számára.

Macaristan'ın Roma Büyükelçisi Albert Nemes'in, TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'le yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Miklós Bánffy'ye bildirdiği 14 Ekim 1922 tarihli çok gizli yazı. Yazıda, Celaleddin Arif Bey'in Türk ordusunun zaferi dolayısıyla Márffy-Mantuano'nun tebriğini Ankara'ya ilettiği, TBMM Hükûmetinin Macaristan'ın tebriğini memnuniyetle karşıladığı ve Macar Hükûmetine sunmak üzere Macaristan'ın Roma Temsilciliğine teşekkürlerini bildirdiği kaydedilmektedir.

DOKUMENTUM / BELGE 11

Márffy-Mantuano Rezső, Magyarország római követségének ideiglenes ügyvivőjének 1922. október 9-én keltezett, a külügyminisztériumnak címzett levele, melyben a magyar diplomata kitér arra, hogy a török fegyveres erők győzelméről egyeztetett a TBMM római képviselőjével, Celaleddin Ariffal, valamint az Oszmán Birodalom korábbi washingtoni nagykövetével, Ahmet Rüstemmel.

Macaristan'ın Roma Maslahatgüzarı Rezső Márffy-Mantuano'nun, Türk ordusunun zaferi hakkında TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey ve Osmanlı Devleti'nin eski Vaşington Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey'le yaptığı görüşmeyi Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 9 Ekim 1922 tarihli çok gizli yazı.

Yazıda, Celaleddin Arif Bey'in Macaristan Hükûmetinin Türk ordusunun zaferini tebrik etmesine bir kez daha teşekkür ettiğini, Türkiye'nin savaşta insanüstü çaba gösterdiğini, İngilizlerin desteklediği Yunanlıları Anadolu'dan atmak için ordunun yoktan var edilmesinin bunun bir göstergesi olduğunu, Türkiye'nin haklı talepleri karşılanmadığı takdirde mücadeleye devam edeceğini; Türkiye'ye ilk olarak yardımda bulunan Sovyet Rusya'yı övgüyle andığını, bununla birlikte Türkiye'nin Bolşevik olmadığını vurguladığını, ancak üç yüz senelik mücadele döneminden sonra Türkiye ile Sovyet Rusya'nın birbirine yaklaşmasını büyük bir başarı olarak gördüğünü, bunu Gürcistan ve Azerbaycan dâhil olmak üzere Rusya'da kırk milyon Müslümanın yaşamasının doğal sonucu olarak gördüğünü; Türk ordusunun mevcudunu iki yüz bin kişi olarak tahmin ettiğini, Yunanlılardan alınan mühimmatla birlikte iki yüz bin kişinin daha silahlandırılabilceğini, dört yüz bin kişilik orduyu ise İngiltere'nin ancak iki milyon askerle yenebileceğini, İngiltere'nin bu kadar askeri de Anadolu'ya getiremeyeceğini; Türkiye'nin Doğu Trakya'dan bir adım bile geri atmayacağını, Batı Trakya'yı da referandumla kazanmak istediğini; Türkiye'nin aldığı kararla amaçlarına ulaşacağını veya tamamen yok olacağını; Türkiye'nin bu çabasından dolayı dünyanın minnettarlığını beklediğini, Türklerin insanlığa verdikleri ilk büyük hizmetin Bizans'ı yıkmak, ikincisinin Çarlık Rusya'ya engel olmak, üçüncüsünün de İngiltere'nin dünya egemenliğini engellemek olduğunu ifade ettiği kaydedilmektedir. Görüşmede, Ahmet Rüstem Bey'in ise, Türkiye'nin talepleri kabul edilmediği takdirde milletlerin ve ırkların savaşının başlayacağını; Doğu yönünde tamamen serbest olmayı isteyeceklerini, mevcut sınırların kabul edildiğini, ancak ortak dinli halklarla özellikle Araplarla sadece ekonomik değil, siyasi anlaşmalar da yapmak istediklerini; Türklerin sadece Yunanlılar ve İngilizlere karşı değil, kendi Padişahlarına karşı da savaşmak durumunda kaldığını ifade ettiği belirtilmektedir. Telgrafta, Mantuano, iki Türk diplomatının ifadelerinin Türk halkının düşüncelerini ne derece yansıttığını tespit edemeyeceğini, zira hükûmetlerin gerçek niyetlerini her zaman tam olarak açıklamadıkları yorumunda bulunmaktadır.

ENNE EN ITALIE

6054/m

Róma, 1922 október 9-én.

MAGYAR KIR.KÖVETSÉG

IGÉN BIZALMAS!

268 /pol.sz.

Tárgy: Beszélgetés Dzselaleddin bej
római angorai török megbizottal és
Achmed Rusztem bej volt török washing-
toni nagykövettel a keleti kérdéstről.

I. helyen nem költével.

Konst. VII. Cs. Eln.
1. K. H. K. K.

1. Paris
2. London
3. Bukarest
4. Sofia

Visszatérvén Dzselaleddin bej itteni ango-
rai török megbizott Rómába, felkerestem.

A köszönetet a magyar kormány üdvözlétéért
a török fegyverek győzelme alkalmából, amelyet már
nevében a misszió titkára megköszönt /: 1. →

104/m.c.p.d. ez alkalommal megismételte. A
kifejlődött beszélgetésnek figyelemreméltó részle-
teit a következőkben van szerencsém összefoglalni:

Emberfelettinek /: surhumain :/ jellemezte
a megbizott azt, amit Törökország produkált, mert
semmiből kellett azt a hadsereget megteremtenie, a-
mely az angolok által támogatott görögöket Kisázsia-
ból kiszorította. Hálával emlékezett meg Szovjet-
Oroszországról, amely Törökországnak először nyuj-
tott segílyt, amint Dzselaleddin nyíltan kimondta,
pénzt és mindenféla hadifelszerelést. Oroszország-

Nagyméltóságu
gróf BANFFY MIKLÓS urnak
m.kir.külgyminiszter,

BUDAPEST.

5260/922

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

K.63 1922-324-5260

3211

ról egyáltalában ismételten esett szó és pedig abban a formában, hogy, ha Törökország jogos követelései nem teljesítettnek, ez tovább folytatja a harcot s Oroszország segítségére számít, amely Dzselaleddin szerint 1.500.000 fegyverben lévő katonára felelt rendelkezik, valamint abban a formában is, hogy Törökország Oroszországot céljai elérésében támogatni hajlandó, nem a bolsevizmus terjesztésénél, hanem pl. Besarábia visszafoglalásánál. Dzselaleddin hangsúlyozta, hogy Törökország nem bolsevista, de nagy eredménynek tartja, hogy Törökország és Oroszország a háromszázados küzdelem után egymásra talált, ami annál természetesebb, mert Oroszországban /: Georgiát, Mzebedzánt is odaértve :/ szerinte negyven millió muzulmán él.

Bulgáriában nem bizik, mert Genuában s a lefolyt július hóban itt Rómában Theodoroff-al folytatott tárgyalásaiból azt a meggyőződést nyerte, hogy azok még mindig ^{Bombay} ~~Adrianopol~~-ra aspirálnak, abból pedig a törökök engedni nem hajlandók.

A jelenlegi török haderőt 200 ezer emberre becsüli s Törökország most a görögöktől elvett felszereléssel még 200 ezer embert tud talpra állítani.

Erről igen nagy a véleménye, végtelen öntudattal, illetve elbizakodottsággal beszélt. Szerinte e 400 ezer embert Anglia csak két millió főből álló katonasággal tudná leverní, ennyit pedig nem tud Kizsázsiába hozni. Azt állítja, hogy a közle-

lokodási eszközök hiánya, amely eddig és egyébként
hiányos. Törökországnak csakban a harcokban előnyö-
re szolgált. A amikor azt a kérdést tettem, hogy Török
illetőleg is ez a véleménye, a jureconsult, de főleg a
román hadseregéről igen kiegészítőleg nyilatkozott.

Ezerint Törökország Kelet-Európiából
egy talpalatnyi földet se fog engedni, azt nyugati
Európiában is népszavazáshoz fogja kötni magát. Ha
nem teljesítik követeléseit - fűzte hozzá a beszél-
getés résztvevője alatt jelen volt Ahmed Huszem bey
volt washingtoni török nagykövet, jön a szentháború,
a népek, a fajok harca. A Dzselalettin hozzátette,
majd ki fog tűnni, hogy mi különb faj vagyunk /: a
többes számmal a magyart is jelente, mert már előbb
a két nemzet faji rokonságáról szó volt /: mint a
nyugatiak.

Ismételtén szóba került az angolai országgyűlés
határozata, vagy mindent; vagy semmit; vagy eléri
célját, vagy erősen elpusztul Törökország.

Ahmed Huszem bey még azt is elvitette bizal-
massan, hogy ők szabad kezet fognak a sarki kelet felé,
ahol a keresztény határokat respektálják, de a hitrekon-
nópekkal, különösen az arabokkal nemcsak gazdasági,
de politikai szerződéseket is akarnak kötni.

Dzselalettin bey dicsőkedve mondta, hogy ő Romá-
ból meg tudta cáfolni, hogy az összes angol, orosz
gyarmatokban, ahol muszlimnak élnek, innét onnantól a
török fegyverek győzelmeért.

Ardekes volt az a beszélgetés is, hogy ők e

nagy erőfeszítésükért a világ hádjára számítanak.
Az első nagy szelénát, amelyet a törökök tettek az
emberiségnek a bizantizmus megsemmisítése volt, a máso-
dik a cárizmus hatalmának feltartóztatása a most ang-
lia világhatalmának a megtörése.

A mostani török uralkodót Ahmed Rueszem bey
támadta, mondván, hogy a törökök nem csupán a görögök
és angolok ellen voltak kénytelenek küzdeni, hanem sa-
ját uralkodójuk ellen is, "qui sera chased". Hogy
a két diplomata kijelentéseiből mi igazi világhatalom
a török fölfogásnak, természetesen innét nincs módem
megállapítani, mert a diplomatákat más kormányok se
tájékoztatták mindig pontosan szándékaikról, az anglo-
rai kormány, amellyel az érintkezés nehéz, ezt még
kevésbé teszi. Azelőtt azonban mellett azonban csakhát
állandóan van még valaki a geréből. Mostanra ideig a
belügyminiszter volt itt is most Ahmed Rueszem bey.

Márfy-Mantuano s.k.

1. oszt. követségi tanácsos.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

BELGE / DOKUMENTUM 12

Osmanlı Devleti'nin Budapeşte'deki hukukunu korumakla görevli İsviçre'nin Budapeşte Başkonsolosluğu refakatine memur eski Kars Konsolosu Cemaleddin Bey'in, Türk ordusunun zaferi dolayısıyla iki buçuk ayı aşkın süredir her gruptan Macar'ın heyetler hâlinde Budapeşte'deki Osmanlı Başkonsolosluğuna gelerek tebriklerini ve sevinçlerini ilettiklerini, Türklerin ve Türkiye'nin başarılarının ve mutluluklarının devamını temenni ettiklerini TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Kasım 1922 tarihli yazı.

A korábbi karsi konzul, Cemaleddin bej 1922. november 27-i, ankarai külügyminisztérium számára címzett levele, melyben leírja, hogy az Oszmán Birodalom budapesti jogainak képviselője céljából a magyar fővárosban való tartózkodása, vagyis több mint két és fél hónap során számtalan magyar csoport érkezett személyesen hozzá, hogy gratuláljon a török fegyverek győzelméhez, és hogy a török nemzetnek és Törökországnak további sikereket kívánjanak a jövőre vonatkozóan.

Numero: 2

Türkiye Büyük Millet Meclisi Umûr-ı Hâriciye Vekâlet-i Celîlesi Cânib-i Âlisine

Ma'rûz-ı bendegânemden

Cenâb-ı Hakk'ın adâlet ve nusreti ve pâk ve necîb milletimizle mu'azzez ve kahraman ordularımızın azim ve şecâ'ati neficesi olarak mukaddes yurdlarımızın zâlim ve müstekreh düşmanın pâ-yi vahşet ve istilâsından istihlâsı sebebiyle burada bulunan teba'a ve talebemizle meserretlerimize bi-hakkın samîmiyetle iştirâk etmekte olan Macarlar iki buçuk ayı mütecâviz bir zamandan beri takım takım başşehbenderhânemize gelerek beyân-ı tebrîkât ve izhâr-ı meserret ve temenniyât eylemekdedirler. Bu cümleden olarak Macar Müteyakkızân ve Turan ve Dârülfünûn talebe cem'iyetleri tarafından en ileri gelen a'zâlarıyla mensûbîninden yüzlerce zevâtdan mürekkeb olarak evvelce başşehbenderhânemize gönderilen müte'addid hey'etler vâsıtasıyla muzafferiyetimiz tebrîk ve temâdi-i muvaffakiyâtımız temennî edilmiş olduğu gibi bu kere dahi Macaristan Sanâyi'-i Umûmiyesi Amele İttihâd-ı Millîsi ile Kütüb ve Resâ'il Matba'aları Mürettib ve Amele İttihâd-ı Millîsi cem'iyetlerinin şehr-i hâlin yirmi altıncı Pazar günü başşehbenderhânemize i'zâm ettikleri en mu'teber ve nüfûzlu a'zâlarından elli kişilik bir hey'et vâsıtasıyla mu'azzez ordularımızın muzafferiyeti tebrîk ve temâdi-i muvaffakiyât ve ikmâl-i nusretiyle kardaş Türklerin ve Türkiye'nin sa'âdet ve te'âlîsi temenniyâtı izhâr edilmiş ve taraf-ı bendegânemden dahi kendilerine icâb eden mukâbelede bulunarak beyân-ı muhâleset ve teşekkür olunmuşdur. Hey'et-i mezkûre tarafından mârrü'l-arz tebrîkât ve temenniyâtı muhtevî olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Re'îs-i âlî ve muhterem Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdîm kılınmak iltimâsıyla tevdi' olunan bir kıt'a arıza leffen takdîm kılınmış olmakla [arşivimizde rastlanmamıştır] ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül-emrindir. Fî 6 Rebîü'l-âhire sene 1341 ve fî 27 Teşrîn-i Sâni sene 1338/1922

Peşte İsviçre Ceneral Konsolosluğu Refâkatine Me'mûr
Sâbık Kars Şehbenderi
Bende
Cemaleddin

نورالساہون ملتان محاسیٰ موہاجہ وکائنات سے جانے والی ہے

ملفوظ

1

نومرو: ۷

مردم بنام خدا

[illegible]

بسمه استوخره هذا فونلوسلفى رفاقه مأمور

ساحه فارسی شهسپدری

عبداللہ

11/1/14

2 9/11
cc v.c

مطابق صورتی که این است
در این صورت
در این صورت

BELGE / DOKUMENTUM 13

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya bir temsilci gönderme talebine ilişkin TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 8 Aralık 1922 tarihli yazı. Yazıda, Macaristan'ın Roma Elçisinin, adigeçeni ziyaretle, hükûmetinin Ankara'ya bir temsilci göndermek istediğini, ancak Profesör Mészáros'un yerine bir subay göndermeyi tercih ettiğini, böyle bir şahsın kabul edilip edilmeyeceğini öğrenmek istediğini ifade ettiği belirtilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány római képviselőjének, 1922. december 8-án kelt, az ankarai külügyminisztériumnak címzett levele, amelyben jelzi, hogy a magyar kormány kérvényezi, hogy Ankarába küldhessen egy személyt. A jelentésből kiderül, hogy a magyar fél Mészáros Gyula helyett egy tisztet tervez Ankarába küldeni, és erre vonatkozóan várják a török fél fogadókészségét.

N°. Gl. 649

N°. Sl. 293

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Macar Sefîri ziyâret-i âcüzîye geldi. Hükûmeti tarafından Ankara'ya mümessil sıfatıyla bir zât göndermek husûsundaki arzularının bâkî olduğunu fakat Profesör Mesaroş yerine fişenk fabrikası inşâsı hakkında görüşebilecek ve bu kabîlden hidemât-ı sâire îbrâz edebilecek ümerâ-yı askeriyeden bir zâtın i'zâmını tercîh etmekde olduklarını ve böyle bir zâtın bizce bir i'tirâzı mûcib olub olmayacağını istifsâr eylediği ve cevâba muntazır bulun[du]rduklarını bildirdiği ma'rûzdur. Fî 8 Kânûn-ı Evvel sene [1]338

Büyük Millet Meclisi Roma Mümessili

Celaleddin Arif

DÉLÉGATION
DE LA GRANDE ASSEMBLÉE NATIONALE
DE TURQUIE

8, VIA ANIENE, ROME

N.º Gl. ۷۷۸

N.º Sl. ۷۹۷

خارجہ دفتربندی

۱۹۲۲

بجاء سفیر زیارت علی بنی کدی . مآلہ و فہمہ افقہ بر من صنفہ بر ذات کوندہ من علفہ کدی از واریت باق اولیہ
فقط یرفوسہ م ساروسہ بینہ فلفن فاریقی انکی حقہ کوروسہ جہ و بر فہمہ خطا سارہ ابراز ایدہ جہ
ازاد کدی دہ بر ذات اغاضہ جمع اکتہ اول فہمہ و بر بر ذات نیز بر اغاضہ مہج اولوب اولیہ فلفن استفا ایدہ جہ و جواب
نقد بولند بر فہمہ جید بر دی مدد فلفن - ۸ کورہ علفہ

جولین من مہج بر مہج

جولین من مہج بر مہج

۱۹
۱۰۰۰
۱۱۴۲۶

فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ

فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ

فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ

فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ
فہمہ کدی دہ

BELGE / DOKUMENTUM 14

Lozan'da Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'nın, Macaristan'ın Bern Maslahatgüzârının Macar Hükûmetinin Ankara'ya bir subay gönderilmesine Ankara Hükûmetinin onayını istediğini ifade ettiğini TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanlığına bildirdiği 10 Aralık 1922 tarihli şifre telgraf.

İsmet (İnönü) pasának, a lausanne-i török delegáció elnökének 1922. december 10-én, a TBMM minisztertanácsának címzett titkos rejtjeltávirata, melyben a berni magyar ideiglenes ügyvivő Ankarába küldendő magyar tiszt kiküldésének jóváhagyását kéri.

Lozan

10 Kânûn-ı Evvel sene [1]338 keşîdesi

Aded 78

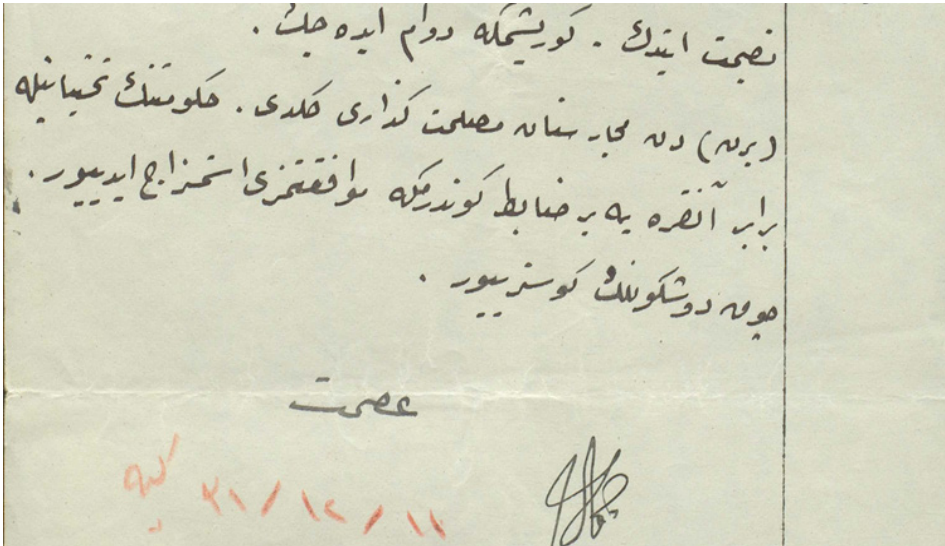
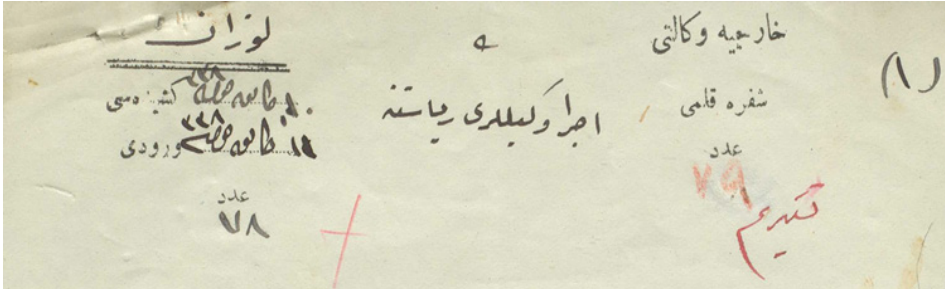
İcrâ Vekîlleri Riyâsetine

... [Önceki maddeler konu dışı hususlara ilişkin olduğu için buraya alınmamıştır.]

Bern'den Macaristan Maslahatgüzârı geldi. Hükûmetinin temenniyâtıyla beraber Ankara'ya bir zâbit göndermeye muvâfakatimizi istinzâc ediyor. Çok düşkünlük gösteriyor.

İsmet

* * *

BELGE / DOKUMENTUM 15

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macar subayın Ankara'ya gelmesinin uygun görüldüğünü İsmet Paşa'ya bildirdiği 16 Aralık 1922 tarihli şifre telgraf.

Hüseyin Rauf, a TBMM minisztertanácsa elnökének 1922. december 16-i titkos rejtjeltávirata, melyben tudatja İsmet İnönüvel, hogy a török kormány jóváhagyta a magyar tiszt Ankarába küldését

Aded 120

Ankara
16/12/[13]38

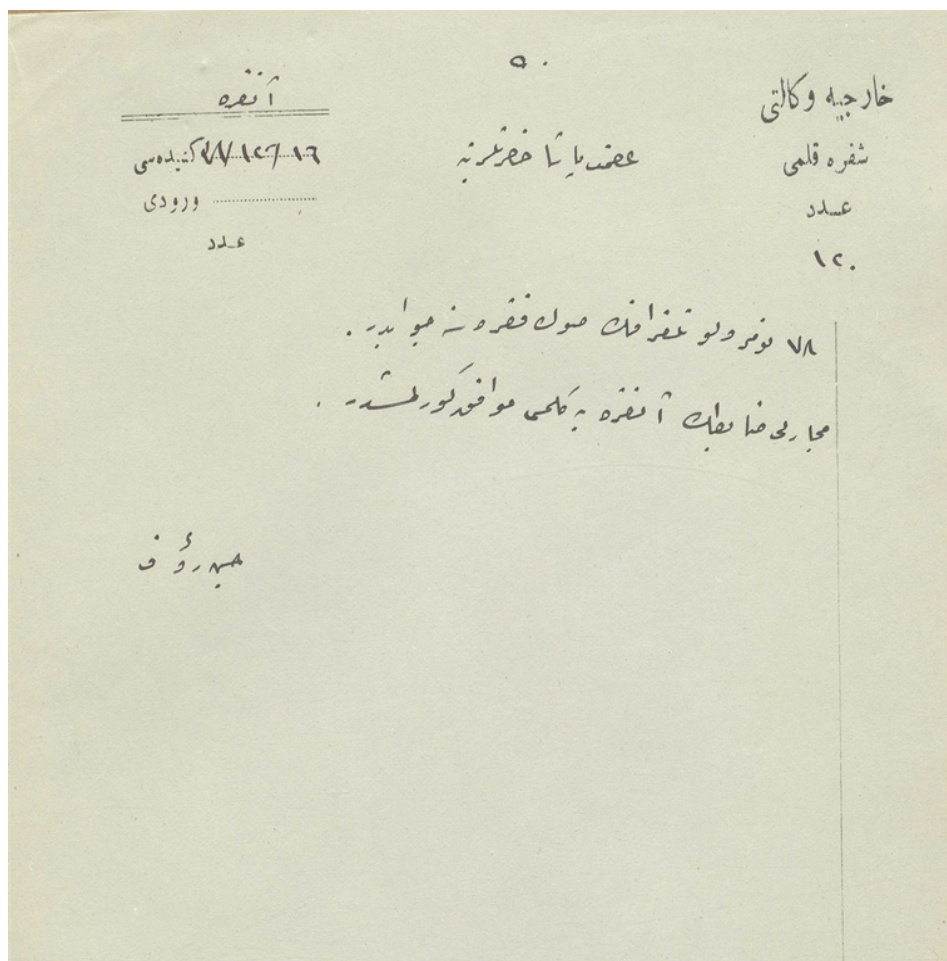
İsmet Paşa Hazretlerine

78 numerolu telgrafın son fikrasına cevâbdır.

Macarlı zâbitin Ankara'ya gelmesi muvâfık görülmüşdür.

Hüseyin Rauf

* * *

BELGE / DOKUMENTUM 16

TBMM Hükûmeti Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in, Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya göndermek istediği Eugène Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 29 Aralık 1922 tarihli yazı. Yazıda, TBMM Hükûmeti nezdine görevlendirilen Ruszkay'ın Roma'ya vardığı, gerekli talimat ve güven mektuplarını haiz olduğu, birkaç güne kadar Türkiye'ye hareket edeceği ve takma adla seyahat etmekte olduğu belirtilmekte, adigeçenin Macaristan Hükûmetinin İtilaf Devletleri'yle imzaladığı antlaşmalar nedeniyle Türkiye'yle ilişki tesisine girmemeyi taahhüt ettiğinden ve özellikle düşmanlarla çevrili bulunduğundan bu gizli yolu seçmek durumunda kaldıklarını ifadeyle, seyahatinin gizli tutulmasını ve ifşa olunmasına meydan verilmemesini talep ettiği kaydedilmektedir.

Celaleddin Arif, az ankarai kormány római megbízottjának 1922. december 29-i jelentése, melyben az ankarai külügyminiszteriumot értesíti arról, hogy találkozott a magyar kormány Ankarába küldeni szándékozott emberével, Ruszkay Jenővel. A jelentés kitér arra, hogy Ruszkayt az ankarai kormánnyal való kapcsolattartással bízta meg, és időközben megérkezett Rómába, ahol megkapta a szükséges iratokat, illetve a megbízólevelét is. A forrás szerint Ruszkay valószínűleg néhány napon belül elindul Törökországba, ahol álnéven fog utazni, mivel a magyar kormányt köti az Antant hatalmakkal aláírt szerződése, mely tiltja a Törökországgal való kapcsolatfelvételt. A magyar fél az ankarai kormány óvatosságát is kéri, hiszen tekintettel arra, hogy Törökországban több ellenséges hatalom képviselője is jelen van, kimondottan indokolt az utazást titokban tartani.

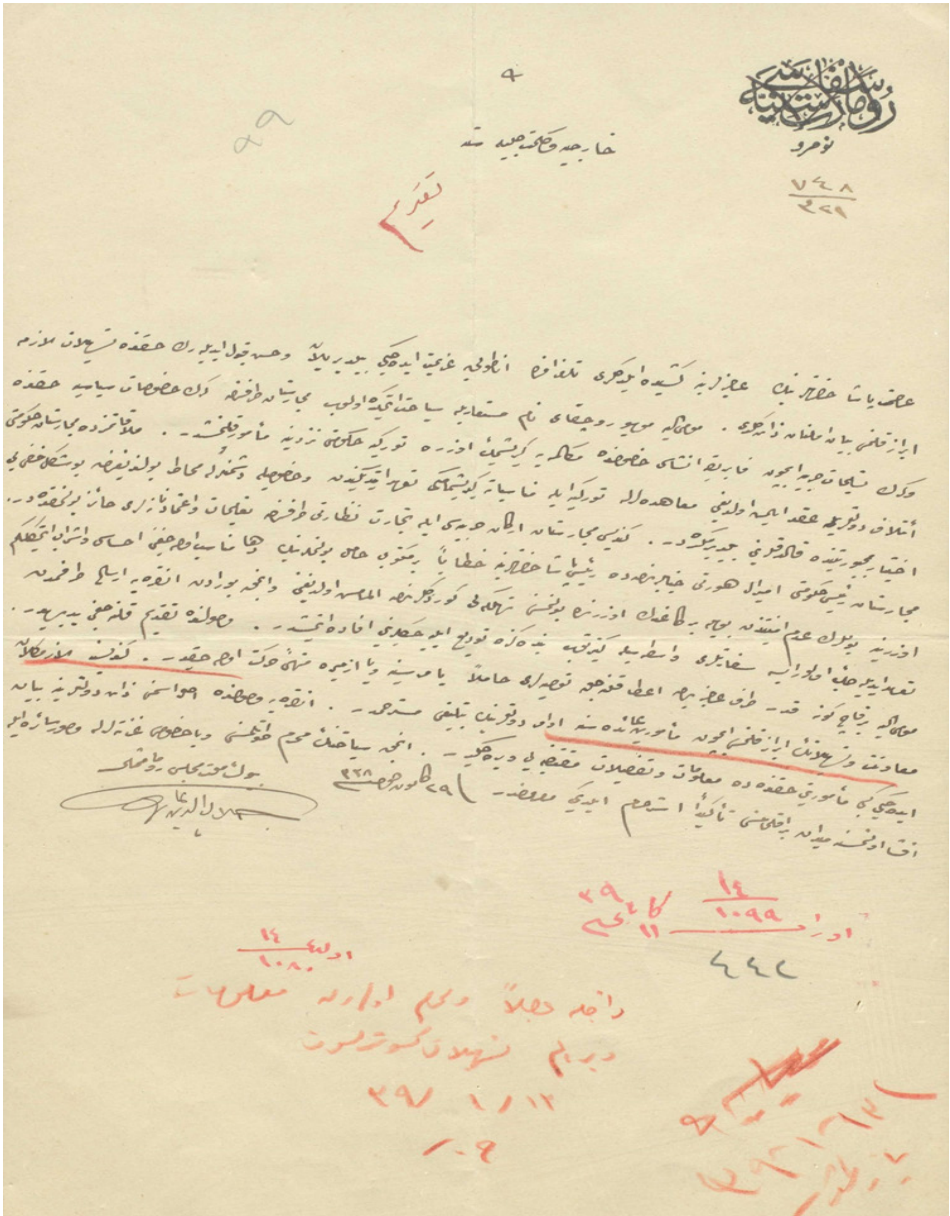
Numero 748/321

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

İsmet Paşa Hazretlerinin âcizlerine keşîde eyledikleri telgrafda Anadolu'ya azîmet edeceği bildirilen ve hüsn-i kabûl edilerek hakkında teshîlât-ı lâzime ibrâz kılınması beyân olunan zât geldi. Mûmâ-ileyh Mösyö Ruçkay [Ruszkay] nâm-ı müste'ârıyla seyâhat etmekde olub Macaristan tarafından gerek husûsât-ı siyâsiye hakkında ve gerek teslîhât-ı harbiye için fabrika inşâsı husûsunda mükâlemeye girişmek üzere Türkiye Hükûmeti nezdine me'mûr kılınmıştır. Mülâkâtımızda Macaristan Hükûmeti İ'tilâf Devletleri'yle akdeylemiş olduğu mu'âhedelerle Türkiye ile münâsebâta girişmemeyi ta'ahhüd etdiğinden ve husûsiyle düşmanlarla muhât bulunduğundan bu şekl-i hafîyi ihtiyâr mecbûriyetinde kaldıklarını bildirmekdedir. Kendisi Macaristan Erkân-ı Harbiyesi ile Ticâret Nezâreti tarafından ta'lîmât ve i'timâdnâmeleri hâiz bulunmaktadır. Macaristan Re'îs-i Hükûmeti Amiral Horti [Horthy] Cenâblarından da Re'îs Paşa Hazretlerine hitâben bir mektûbu hâmil bulunmalarının daha münâsib olacağını ihsâs ve işrâb etmekliğim üzerine yolların adem-i emniyetinden böyle bir kâğıdın üzerinde bulunmasını tehlikeli gördüklerinden almamış olduğunu ve ancak buradan Ankara'ya irsâli tarafımdan ta'ahhüd edilecek olur ise sefâretleri vâsıtasıyla getirdib bendenize tevdi' eyleyeceklerini ifâde etmiştir. Vusûlünde takdîm kılınacağı bedîhîdir. Mûmâ-ileyh birkaç güne kadar taraf-ı âciziden i'tâ kılınacak tavsiyeleri hâmilan ya Mersin'e veya İzmir'e müteheyî-i hareket olacaktır.

Kendisine lâzım gelen mu'âvenet ve teshîlâtın ibrâz kılınması için me'mûrîn-i â'idesine evâmîr-i devletlerinin teblîği müsterhamdır. Ankara'ya vusûlünde asıl ismini zât-ı devletlerine beyân edeceği gibi me'mûriyeti hakkında da ma'lûmât ve tafsîlât-ı mukteziyeyi verecektir. Ancak seyâhatinin mahrem tutulmasını ve bâ-husûs gazetelerle ve suver-i sâire ile ifşâ olunmasına meydan bırakılmamasını te'kîden istîrham eylediği ma'rûzdur. Fî 29 Kânûn-ı Evvel sene [1]338

Büyük Millet Meclisi Roma Mümessili
Celaeddin Arif

BELGE / DOKUMENTUM 17

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığının, Roma Temsilcisi Celaleddin Arif Bey'in yazısına atıfla, Macaristan Hükûmetinin TBMM Hükûmetiyle ilişki tesis etmekle görevlendirdiği Eugène Ruszkay'ın Türkiye'ye müteveccihen yolda olduğunu, geçeceği güzergâhlarda gerekli önlemlerin alınmasını ve adigeçene kolaylık gösterilmesinin ilgili yerlere iletilmesini teminen TBMM Hükûmeti İçişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Ocak 1923 tarihli gizli yazı. Yazıda, adigeçenin seyahatinin ve Ankara'ya varışının gizli tutulması ve ifşa olunmasına meydan verilmemesi istenmektedir.

Az ankarai külügyminisztérium 1923. január 13-i titkos, római képviselőjére, Celaleddin Arifra hivatkozott jelentésében az ankarai belügyminisztérium tudomására hozza, hogy a magyar kormány küldötte, Ruszkay Jenö Törökországba érkezett, és kéri a megfelelő döntések meghozatalát és az illetékesek bevonását annak érdekében, hogy Ruszkay az útja során ne ütközzön akadályokba. A szerző ismételtlen kéri a belügyminisztériumot, hogy a szóban forgó illető ankarai utazását tartsák titokban, és lehetőleg kerüljék el Ruszkay kompromittálódását.

Mahrem ve müsta'celdir.

Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesine

Roma Mümessilimiz Celaleddin Arif Beyefendi'den alınan tahrîrâtda İsmet Paşa Hazretleri tarafından kendisine hüsn-i kabûl edilmesi ve hakkında teshîlât-ı lâzîme ibrâz kılınması tavsiyesiyle gönderilen ve Ruçkay nâm-ı müste'ârıyla seyâhat etmekde bulunan zât Macaristan Hükûmeti tarafından husûsât-ı siyâsiye ve sâire hakkında hükûmetimizle mükâlemeye girişmek üzere me'mûr edilmiş ve müşârün-ileyh Celaleddin Arif Bey'in tavsiyenâmelerini hâmilan Mersin veya İzmir'e müteheyî-i hareket bulunmuşdur. Mersin'e ve İzmir'e bu bâbda icâb eden teblîgâtda bulunulmasını ve hakkında teshîlât-ı lâzîme ifâsının lâzım gelenlere emredilmesini ricâ ederim efendim. Bu sûretle seyâhat etdiğinden ve Ankara'ya vusûlünün mahrem tutulması ve gazeteler veya suver-i sâire ile ifşâ edilmemesi mûmâ-ileyh tarafından te'kîden ricâ edildiğinden bu sûretle hareketin te'mîni ayrıca mercûdur efendim.

13/1/[13]39

[illegible]

BELGE / DOKUMENTUM 18

TBMM Hükûmeti Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Bey'in, Macar subay Eugène Ruszkay'ın Ankara'ya ulaştığını Lozan'da Türk Heyeti Başkanı İsmet Paşa'ya bildirdiği 18 Ocak 1923 tarihli şifre telgraf.

Hüseyin Rauf, a TBMM minisztertanácsának elnöke 1923. január 18-i titkos rejtjeltáviratában tudatja a lausanne-i török delegáció vezetőjével, İsmet pasával, hogy a magyar katonatiszt, Ruszkay Jenö megérkezett Ankarába.

Kontrol numerosu 4271

Ankara 18/1/[19]23

Numerosu 279

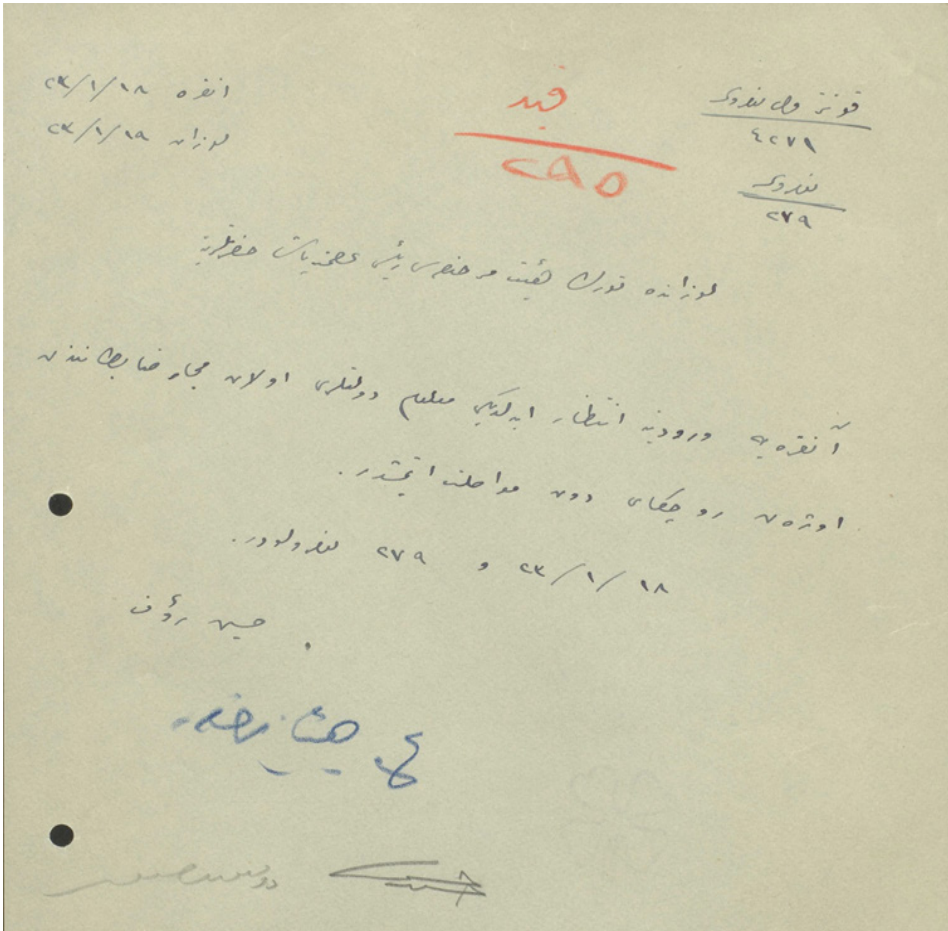
Lozan'da Türk Hey'et-i Murahhasası Re'isi İsmet Paşa Hazretlerine

Ankara'ya vürûduna intizâr edildiği ma'lûm-ı devletleri olan Macar zâbitânından Öjen Ruçkay dün muvâsalat etmiştir.

18/1/[19]23 ve 279 numeroludur.

Hüseyin Rauf

* * *

DOKUMENTUM / BELGE 19

A magyar kormány által Ankarába küldött katonatiszt, Ruskay Jenö 1923. március 21-én kelt, a külügyminisztérium számára írt jelentése, melyben kitér Törökország katonai és politikai helyzetére, a Musztafa Kemállal való beszélgetésére, a két ország közötti kapcsolattartás módjára, személyes állapotára és a szófiai ideiglenes ügyvivővel, Kiss Sándorral való megbeszélésére.

Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya gönderdiği temsilcisi Eugène Ruskay'ın Türkiye'nin askerî ve siyasi durumu, Mustafa Kemal Paşa'yla görüşmesi, Macaristan'la haberleşmesi ile Ankara'daki vaziyeti ve Macaristan'ın Sofya Maslahatgüzarı Sándor Kiss'le görüşmesi hususlarındaki raporlarını Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına ilettiği 21 Mart 1923 tarihli yazı.

Türkiye'nin siyasi-askerî durumuna ilişkin 28 Şubat 1923 tarihli birinci raporda, Lozan Barış görüşmelerinin kesintiye uğramasının Türkiye'nin dış politika gündemini oluşturduğu, Türkiye'nin Lozan'da İtilaf Devletleri'yle ciddi anlaşmazlık yaşadığı, özellikle Fransa'nın tutumundan ötürü büyük hayal kırıklığına uğradığı, İngiltere'den zaten bir beklentisinin olmadığı ve fırsatçı olduğunu önceden anladığı İtalya'dan da yardım beklemediği, İtilaf Devletleri'nin sunduğu antlaşma taslağının hem hükûmet hem aydınlar tarafından kabul edilemez olarak görüldüğü bildirilmektedir. Devamla, özellikle metnin kaleme alınış şekli ile Midilli ve Sakız adalarının Yunanistan'a verilmesi, Türk egemenliğinde kalacak Gökçeada ve Bozcaada'yla ilgili kısıtlamalar, kapitülasyonların başka şekilde devam ettirilmek istenmesi (özellikle yabancı hâkimlerin çalıştırılması hususu), sadece Yunanistan'daki Türk azınlıkların korunmasının garanti edilmesi, Türkiye'ye yükletilmek istenen mali sorumluluklar (böylelikle Batı, Türkiye'ye yönelik eski ekonomik feodal bağlarını devam ettirecek), Musul Sorunu'nun Milletler Cemiyeti tarafından daha sonra verilecek karara göre çözümlenmek istenmesi (Ruskay Musul'da plebisitin kabul edilmesinin yeterli olacağını, ancak Lord Curzon'un Musul eyaletindeki Kürtlerin ve Arapların plebisit için hazır olmadıklarını söylemesinin TBMM'de büyük fırtına yarattığını, tesadüfen bu esnada meclis binasında olduğunu, Lord Curzon'a ağır hakaretler edildiğini, Türklerin bu konuda kandırılmak istendiğini anlayıp artık bütün Musul eyaletini geri almak istediklerini ifade etmektedir) hususlarındaki maddelerden rahatsız olunduğu belirtilmektedir. Raporda, destek beklenen Fransa'ya karşı siyasi atmosferin pek gergin olduğu; İtilaf Devletleri'nin tekliflerini İstanbul ve kıyı şehirlerindeki tüccarların dışında hem hükûmet ve meclisin hem de Anadolu halkının reddettiği, Budapeşte'nin büyük ölçüde yozlaşmış halkı gibi bunların ticaretlerine devam edebilmeleri için her şeyi yapabilecekleri, hem Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar ile Rauf Bey'in hem meclisin yaptığı açıklamaların İtilaf'ın önerdiği planı tamamen reddetmeyeceklerini, ancak büyük değişikliklerle ilgili yeni bir öneri vereceklerinin şüphesiz olduğu, bu hususların görüşülüp kabul edilmesini ümit edebilecekleri, zira Ankara'nın İtilaf'ın tekrar savaş açamayacağını düşündüğü, güçlü, silahlı ve morali yüksek bir Türk ordusuna karşı ne Boğazların Asya kıyısında ne Suriye ve Mezopotamya'da yeterince güç kullanma durumunda olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'nin Trakya ve İstanbul'u geçici olarak kaybetmeyi göze aldığı, en kötü ihtimalle Türk ordusunun Boğazların Asya sahillerine kadar ilerlemesi, bu şekilde Boğazları kendi koruması altına alıp ağır topraklarla kapatabileceğinin (bu durumda İstanbul ve Trakya'yı geçici olarak

kaybedebileceğinin), güçlü Türk ordusunun Musul, Bağdat ve belki Halep yönüne doğru hareketinin, İranlı düzensiz kuvvetlerin Süleymaniye tarafından desteğinin, Hindistan-Afganistan sınırında Afganlar tarafından sorun çıkarılmasının, yeni kurulan ve Rus dostu görünen İran Hükûmeti üzerinden Rus desteğinin, Hindistan'da İngilizlere karşı ciddi sıkıntılar çıkarılmasının beklenebileceği, yeni görüşmelerin yapılmaması veya yapılacak görüşmelerin sonuçsuz kalması durumunda Türkiye'nin yarı barış-yarı savaş durumuna devam etmesi olasılığının da olduğu, Ankara Hükûmetinin İtilaf'ın sunduğu koşulları kabul etmeyeceğinin kesin olduğu kaydedilmektedir. Sovyet Rusya'nın son olaylardan sonra Türkiye'deki etkisinin güçlendiği, Rus dostluğunun her seferinde vurgulandığı, Sovyet Rusya ile Azerbaycan'ın Ankara Büyükelçileri Aralov ile İbrahim Abilov'un İzmir İktisat Kongresi'ndeki karşılanma merasiminin ve bunun basındaki yankısının buna örnek teşkil ettiği, bu merasim ve Rus dostluğuyla özellikle İtilaf'a gözdağı verilmek istendiği, Sovyetlerin Türkiye'deki Bolşevik propagandasını tamamen bıraktıkları, hatta Sovyet elçiler ile maiyetindekilerin davranışlarının "burjuvazi" nitelikler gösterdiği, bununla da çoğu zaman gülünç bir etki yarattıkları ifade edilmektedir. Raporda, Türkiye'de Macaristan'a karşı kardeşçe sempati duyguları olduğu, ancak ne barış ne de savaşın devamı hâlinde Türkiye'den destek beklenebileceği, Türkiye'nin kendi sorunlarıyla meşgul olduğu ve bütün dış politikasını Doğu ve Güneydoğu yönünde yaptığından yakın gelecekte bir işbirliğinin beklenemeyeceği, bu durumu değiştirmeye veya başka siyasi eğilimlere yönelmeye kalkışmanın iyi ekonomik ilişkiler ve kardeşlik ortamının gelişmesine zarar verebileceği, oysa Türkiye'nin iyi niyetinin her anlamda ortada olduğu ve tehdit algılanmadığı takdirde destek niyetinin de bulunduğu vurgulanmaktadır. Raporun devamında, Türkiye'de dış politika baskısının iç politikada çekişmeyi önlediği, parti sorunlarının çözüldüğü, dış politikanın hassas durumunun Türkiye'nin iç birliğini sağladığı, bunun tek istisnasının İstanbul ile Ankara arasındaki sorunlar olduğu, Ankara'dakilerin İstanbul'dakilerden memnun olmadıkları, ancak Ankara'nın her anlamda duruma hâkim olduğu, Ankara'nın önderliğine rağmen İstanbul'dakilerin gücünün küçümsenemeyeceği, Ankara'dakileri İstanbul'a bağlayan kişisel bağların olduğu, Türk Hükûmeti bazı dış politika konularında taviz verecekse bunun İstanbul'dakilerin etkisiyle olabileceği, Ankara Hükûmetinin kendi egemenliğini korumaya hazır olduğu ve bunun için her şeyi yapacağı, gelecekte başkenti Anadolu'ya taşımak istemelerinin en önemli sebebinin de bu olduğu, bu konuyla ilgili tahminde bulunmak imkânsız olsa da kesin olan hususun Ankara'nın egemenliği olduğu bildirilmektedir. Raporda, sorun teşkil edebilecek diğer bir hususun Mustafa Kemal Paşa'nın kendisi olduğu, Türk Hükûmetinin Paşa ve yakın arkadaşlarının egemenliğinde olduğu, yakın arkadaşlarının yine de Paşa'nın fazla güçlenmemesine dikkat ettikleri, Enver Paşa örneğinin kötü bir örnek olarak herkesin gözünün önünde durduğu, Paşa'nın daha yüksek kişisel ihtiraslarının olup olmadığına yine kendisinin cevap verebileceği, önderlerin kendi kişisel ihtirasları için demokratik meclis egemenliğini halk nezdinde meşruiyet kazanmak üzere güçlü bir alet olarak kullandıkları, Paşa'nın milliyetçiliğinin ve kişisel planlarının iç savaş çıkmasına izin vermeyeceği belirtilmektedir. Devamla, Halifenin yanına yeni görevlilerin atanmasıyla iç politikaya ilişkin önemli bir adımın atıldığı, bütün güçleri ve belki de özgürlük ve hayatını Paşa'ya borçlu olan Halife Abdülmecid'in Ankara'ya yeterince bağlanmadığının düşü-

nüldüğü, bu nedenle Ankara Hükûmetine çok yakın duran ve Osmanlı'nın eski Budapeşte Başkonsolosu olan Ahmet Hikmet Bey'in Halife Abdülmecid'in başmabeyincisi olarak atandığı, Ahmet Hikmet Bey'in Macarlara büyük bir sempatisinin olduğu kaydedilmektedir. Ulaşımda bazı istisnalar hariç teknik bilgi ve beceri gerektiren yerlerde çok eksiklik olduğu, teknik, raylı hat, inşaat vs. işlerde önlemlerin gerektiği gibi alınmadığı, örneğin yıkılmış bir demiryolu köprüsünün sadece birkaç hafta daha dayanacak şekilde tamir edildiği, işin maliyeti hakkında insanların bilgisinin neredeyse hiç olmadığı, tren köprüsü, yol vb. bir şey bozulsa kişinin gerçekten yapılması gerektiğini kanıtlayan kesin bir yıkım veya bir felakete kadar hiçbir şeyin yapılmayacağından emin olabileceği, bu anlamda eski Türkiye'yle ilgili herhangi bir değişikliğin olmadığı, bunu tamamen anlayacak yeni bir nesle ihtiyaç olacağı, Türklerin büyük işlerinin maliyetinden çok daha pahalıya gelmesinin bundan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Chester Projesi'nin mecliste tartışıldığı, ancak kabul edilmesinin şüphesiz olduğu, bu projeye Anadolu demiryolu hatlarının Amerikalılar tarafından yapılmasının gündeme geleceği, sermayesinin büyüklüğü nedeniyle Amerika'nın diplomatik ve siyasi etkisinin olabileceği, bunun büyük ihtimalle Türkiye'nin zararına olmayacağı belirtilmektedir. Askerî yönetimin her şeyi gizli tuttuğu, Ruszkay'a karşı duyulan güvensizliğin önemli bilgilere ulaşmasını engellediği, mesafe koyulmuş olmasına rağmen Fevzi Paşa'nın güvenini kazanabileceği, böylelikle resmî kaynakları kullanabileceği, bu nedenle askerlik konusunda kesin olmayan, ancak doğru olma ihtimali yüksek olan bilgilerin raporda yer aldığı; İzmir ve Çanakkale'deki tarafsız bölgelerin sınırlarında güçlü askerî birliklerin bulunduğu, Suriye ve Mezopotamya'ya karşı askerî birliklerin durduğu, bu birliklerin sayısının henüz öğrenilemediği, Kafkas Cephesi'nin neredeyse yok olduğu, zira daha iki ay önce cephenin komutanı olan Kazım Karabekir Paşa'nın görevinin başında olmayıp, İzmir İktisat Kongresi Başkanı olarak İzmir'de olduğu, Trakya'da Refet Paşa'nın komutası altında yaklaşık 25.000 Türk jandarma ve ordu güçleri bulunduğu, bunların çoğunluğunu Mudanya Mütarekesi gereğince Anadolu'dan gelen 8.000 kişilik jandarma kuvveti ile yaklaşık 6.000 askerin oluşturduğu, bunun dışında yerli askerlerin olduğu belirtilmektedir. Raporun devamında, Türk ordusunun organizasyonu, kullandığı silahlar, askerî teçhizat ve askerlerin üniformaları hakkında bilgi verildikten sonra İstanbul'daki askerî mühimmat tesislerinden ve İngilizlerin kontrolündeki depolardan devamlı olarak ve büyük çaplı silah ve askerî mühimmat kaçakçılığı yapıldığı, kaçırılan bir kısım mühimmatın Ankara'ya getirilişine bizzat şahit olduğu, aşağı rütbelerdeki İngiliz askerlerinin rüşvet aldıklarının söylendiği, İstanbul'daki askerî teçhizatın Osmanlı Devleti'nin silahtsızlandırılması zamanından kaldığı ve önceleri İtilaf kuvvetleri kontrolündeyken sonradan İngilizlerin kontrolüne geçtiği ifade edilmektedir. Ankara'daki askerî atölyeyi [İmalat-ı Harbiye] kısaca görme fırsatının olduğu, bir süre önce atölyede yangın çıktığı, atölyenin yenilenmekte olduğu, son savaşlar sırasında Başmühendis Veli Bey'in liderliğinde çok ilkel aletlerle bu atölyede her türlü malzemenin tadilatının yapıldığı, bazı makinelerin çok basit mekanizmaya sahip ve çok eski olmasına rağmen performansının mükemmel olduğunun söylenebileceği; harita bölümünde çalışan bir yüzbaşının 1:200.000 ölçeğinde askerî haritalar için çekim yapıldığı, litografik kopyalama için iki adet yazıcılarının olduğu bilgisini verdiği; eski bir savaş gemisi olan Barbaros Hayreddin, eski bir

kruvazör olan Mesudiye, hafif kruvazör Hamidiye, beş-altı römorkör ve birkaç destroyerden oluşan Türk donanmasının Haliç'te durduğu, diğer donanma araçlarının Mondros Mütarekesi'nden sonra İngilizler tarafından getirildiği belirtilmektedir. İtilaf Devletleri'nin İzmir Körfezi'ndeki ve Çanakkale Boğazı'ndaki savaş gemileri hakkında bilgi verildikten sonra sözkonusu tarihlerde İtilaf'a ait savaş gemilerinin sorun olmaya başladığı, Türk yetkililerin İtilaf Devletleri'nden savaş gemilerini Türk karasularından çıkarmalarını istediği, İtilaf Devletleri'nin bunu reddettikleri, bu olayın kısa bir süreliğine itibar meselesi haline geldiği, Türk tarafının bunun üzerinde yeterince düşünmeksizin ilkelerinden ötürü bu durumu sorun ettiği, İtilaf gemilerinin aynı yerde kaldığı, Türkleri kırmamak için Fransa'nın inisiyatifıyla bu gemilerin yavaş yavaş geri çekileceğinin söylendiği, bu sorunun çıkarılmasının anlamsız olduğu ve tepkisel olabileceği, bu kadar az geminin İzmir'den herhangi bir saldırı amacının olamayacağı ve Türklere de zarar veremeyeceği kaydedilmektedir. Çanakkale'deki askerî birliklerin iyi organize edilmiş olduğu, hatların önünde geniş tel örgülerin bulunduğu, Türk ordusunun Çanakkale Boğazı'nın Anadolu kıyılarına kadar ilerlemesi durumunda topçuları ile sadece Boğazın sularını değil, Eceabat'taki İngiliz deniz üssünü dahi tamamen kontrol altına alabileceği, İngilizlerin bu durumda Boğazı terk etmesi gerekeceğinin şüphesiz olduğu, İngilizlerin kısa süre içerisinde vahim duruma düşeceği, Çanakkale'nin hem kuzeyden hem güneyden rahatlıkla kuşatılabileceği, İngiltere'nin deniz kuvvetlerinin küçük çaplı toplarının bu bölgede kara kuvvetlerine pek yardımcı olamayacağı, Türklerin Çanakkale'nin güneyinden veya kuzeyinden Boğaz kıyılarına ulaşmalarını engellemek için büyük bir orduya, en az 10-15 tümene ve önceden hazırlanmış siperlere ihtiyacının olduğu, bu büyüklükteki bir ordunun orada muhtemelen olmadığı ve olamayacağı, İngilizlerin Çanakkale Boğazı'nda yaklaşık on iki taburunun ve birkaç topunun olduğu ifade edilmekte ve Türk basınında yer alan haberlere değinilmektedir.

Ruszkay'ın Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesine dair 17 Şubat tarihli ikinci raporda, Ankara'ya geldiğinden beri Paşa Ankara'da olmadığından Paşa'yla tanışma fırsatını ancak 16 Şubat'ta İzmir'de bulabildiği, tanışmanın 15 Şubat'ta açılan İzmir İktisat Kongresi'nde Türk Dışişleri Bakanlığı üzerinden yapılan ön talep sonrasında gerçekleştiği, Paşa'nın huzurunda 25 dakika kaldığı, huzura kabulü için teşekkür ettikten sonra Macar halkının, özellikle Kral Naibi Horthy ve Macaristan ordusunun Türk zaferiyle ilgili dostane duygularını ifade ettiği, Ekselanslarının mesajını mümkün mertebe kelimesi kelimesine Paşa'ya ilettiği, son olarak o tarihe kadar yaptıklarını anlattığı, konuşmasını sona erdirirken Paşa'nın önüne her zaman en açık şekilde ve dürüstçe geleceğini söylediği; Paşa'nın dostane sözler için teşekkür ettiği, adıgeçene kahve ve sigara ikram ettikten sonra sorular sorduğu, özellikle Ruszkay'ın şahsi durumu, Macaristan'ın hükûmet, içişleri, parlamento ve ordusunun durumu, İtilaf'ın kontrolü, Sırp ordusunun durumu, Macar elçisinin geliş zamanı hususlarının ilgisini çektiği, İngiltere ve Fransa'nın tutumuyla ilgili ne düşündüğünü sorduğu, Ruszkay'ın Türklere sunulan Lozan Antlaşması tasarısının kabul edilemez olduğu, Türkiye'nin isteklerinden vazgeçmemesi durumunda İngiltere ve Fransa'nın Ankara'nın isteklerini kabul edeceği, Türk ordusuna karşı hiçbir büyük gücün savaşma durumunda olmadığı şeklinde cevap verdiği, Paşa'nın "Bilginizden*

* 15 Şubat 1923'te başlaması planlanan sözkonusu kongre, olumsuz hava ve ulaşım koşulları nedeniyle ancak 17 Şubat'ta açılabilmiştir.

memnun kaldım, tüm bu ifade ettiklerinizi hükûmetinize iletiniz” sözleriyle vedalaştığı bildirilmektedir. Ruszkay görüşmenin genel olarak samimi ve dostane olduğu, ancak fazla yakınlık gösterilmediği, İngiliz Yüksek Temsilcisini ve generalini her zaman uzun süre bekleten ve onlara karşı dostça davranmayan Paşa’nın bu kadar uzun sohbet etmesinin ve az da olsa samimi davranmasının yine de önemli bir durum sayılabileceği yorumunda bulunmaktadır. Paşa’nın 40 yaş civarında, orta boylu, enerjik yüz ifadesine sahip bir asker olduğu, içine kapanık gibi görüldüğü, “Büyük Adam” olduğunu hissettiği ve hissettirdiği, asil bir Türk ailenin çocuğu olan genç eşi Latife Hanım’la İzmir’in bir dış mahallesi olan Göztepe’de oturduğu ilave edilmektedir.

[Ruszkay’ın Türk ekonomisi hakkındaki 20 Şubat 1923 tarihli üçüncü raporu belgeler arasında bulunamamıştır.]

Ruszkay’ın Macaristan’la haberleşmesi ve Ankara’daki durumuna ilişkin 18 Şubat 1923 tarihli dördüncü raporda, Ruszkay’ın hem ülkesiyle hem diğer ülkelerle olan iletişiminin iyi durumda olmadığı, Roma’daki Türk temsilcisiyle ilişkilerinin arzu edilen düzeyde olmadığı, Roma’dan gelen telgrafların anlaşılmadığı, kesintisiz bağlantı için kurye kullanılması gerektiği, Ruszkay’ın kendi ülkesiyle şifreli haberleşme talebine Türk Dışişlerinin Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy’dan adigeçenin güven mektubu gelmeden sözkonusu haberleşmeye izin verilemeyeceğine ilişkin kabine kararını Ruszkay’a bildirdiği, durum bir hayli riskli olduğundan ve netlik kazanana kadar Türk yetkililerin millet fark etmeksizin ülkeden haber sızdırmak istemediklerini, askerî bölgelerde, yani bütün kıyı şehirlerinde ciddi bir mektup ve telgraf sansürü uygulandığı, sadece Türkçe ve Fransızca belgelerin ilgili yerlere gönderilmesine izin verildiği, Kral Naibinin Ruszkay’ın Türkiye’de görevlendirilmesine ilişkin yetki belgesinin gönderilmesinin Ruszkay’ın haberleşme yeteneğini ve Türkiye’deki statüsünü olumlu yönde etkileyeceği, Macaristan’ın Sofya Temsilcisi Sándor Kiss’le buluşmasının haberleşme için yeni bir yöntemin bulunmasına fırsat oluşturduğu, bu yöntemle Ruszkay’ın raporlarının 4-5 günde Sofya’ya ulaşmasının öngörüldüğü, raporların oradan aciliyetine göre kurye veya telgrafla Budapeşte’ye iletileceği, raporların Ruszkay ile Sofya arasında şifreli veya kimyasal mürekkeple yazılacağı, acil olmayan (idareyle ilgili) postaların Roma üzerinden gönderilmeye devam edileceği, böylelikle Sofya yolunun ifşa olmayacağı belirtilmektedir.

Ruszkay’ın Macaristan’ın Sofya Temsilcisi Sándor Kiss’le yaptığı görüşmeye dair 5 Mart 1923 tarihli beşinci raporda, Ruszkay ile Kiss’in haberleşme hususunda resmî evrakın Budapeşte’den Sofya’ya diplomatik kuryeyle gönderilmesi, buradan Kiss veyahut bir elçilik çalışanıyla İstanbul’a ulaştırılması, İstanbul’dan Ankara’ya ayrı bir kuryeyle gönderilmesi yolunu kararlaştırdıkları, bu yolu hem Halifenin Başmabeyincisi Ahmet Hikmet Bey’in hem Adnan Bey’in uygun gördüğü, Adnan Bey’in çok samimi şekilde yardımlarını esirgemediği, Ruszkay’a göre en güvenilir yolun bu olduğu belirtilmektedir. Devamla, Ankara’nın küçük bir şehir olduğu, 6-8 Avrupalı’nın bulunduğu, bu nedenle Ankara’da göze çarptığı ve bunun için bir sebep göstermesi gerektiği, Türk resmî makamlarının da Ruszkay’ın Ankara’ya gönderilmesinin gerçek sebeplerini bilmemelerinin imkânsız olduğu, bu hususta yüksek ihtimalle bir düşüncesizlik olduğu, Ankara’da bulunduğu ilk zamanlarda Amerikan Temsilcisinin bile Rauf Bey’i kendisinin bir subay olduğuna dair uyardığı, bir Türk gazetecinin kendisini

ziyaretinde “Monsieur le commandant” diye selamladığı, bunlara karşılık olarak kendisinin her sağlıklı insan gibi Birinci Dünya Savaşı’nda subay olarak görev yaptığını, ancak savaştan sonra ilk zamanlarda tamamen özel işleriyle uğraştığını, daha sonra resmî görevler almaya ve bu çerçevede Macaristan Ticaret Bakanlığının temsilcisi olarak çalışmaya başladığını, Ticaret Bakanlığı tarafından Ankara’ya gönderildiğinin bilindiğini, diplomatik pasaport almasının sebebinin zaten zor olan seyahatinin kolaylaştırılmasından ibaret olduğunu ifade ettiği, ticaret işleriyle uğraştığı için “Ticaret Ataşesi” olduğu kanısını yaygınlaştırmanın kendisini gizlemenin en iyi yolu olduğu kaydedilmektedir.

M.kir.honv.min.kat.föcsop.fönöke.
14
 13,274 szám.
 H.M.VI.2.b.1923.

Angora I.jelentései.

M.kir.külügyminiszter urnak /pol.oszt./
 Budapest, 1923.március 21.

Van szerencsém Nagyméltóságodnak Angora I.jelentéseit, és pedig :

- 1./Smyrnában 1923.II/28-én kelt jelentését Törökország kat.és pol.helyzetéről /1.sz.mell./
- 2./Smyrnában 1923.II/17-én kelt jelentését a Kemál pasánál történt bemutatkozásáról /2.sz.mell./
- 3./Smyrnában II/20-án kelt jelentését a török gazdasági helyzetről /3.sz.mell./
- 4./Symrnában II/18-án kelt jelentését az összeköttetésről és személyes helyzetéről /4.sz.mell./ és
- 5./Konstantinápolyban III/5-én kelt jelentését Kiss Sándor sofiai ügyvivővel való találkozásáról /5.sz.mell./ kivonatos másolatban csatoltan megküldeni.

Megküldöm :m.kir.külügyminiszter urnak, és az 1. 2.sz.mellékleteket a Komr.kat.irodájának és m.kir.honv.min.urnak /eln.D.oszt./

6 drb.mell.

H.M.kat.föcsop.fönöke.rendelt

25

89

M.kir.helv.min.kat.főcsep.fönöke.

1.sz.melléklet a 13.274./HM.VI.2.b.sz.-h

Törökországi politikai és katonai hírek.

Angara I.a török politikai és katonai helyzetről a következő -
ket jelenti/Smyrne-Konstantinápoly,1923.II/28./ :

I./Külpolitikai helyzet.

1./Törökország és a lausennai békatervezet.

Törökország külpolitikai helyzetét a lausennai konferencia el-
napelása és ezen események következményei dominálják.

Lausenneben Törökország éles ellentétbe került az egész entente-
al és jellemző, hogy különösen Franciaország ottani magatartásában le-
hetőség még nagyobb a csapódás, mint Angliában, mely utóbbittel úgy sem
vártak semmi jót. Olaszország hathatós segélyét a török kormánykörök
sehesem remélték keményen és így ezen állam magatartásával szemben,
melynek tisztán oportunistá politikáját már régen felismerték, nem is
észlelhető más, mint egy bizonyos közönyösség.

A hatalmak által átnyújtott békatervezetet úgy kormány és par-
lamentáris körökben, mint az intelligensebb néprétegekben teljesen el-
fegedhetatlennak tartják és különösen nehezményezik annak egész szel-
lemét és következő pontjait :

a./Mytiléne és Chios szigetek átengedését Görögországnak.

b./A török fennhatóság alatt maradó Imbros és Tenedosz szigetek-
re vonatkozó megszerítések / ezen szigetekre vonatkozólag nem alkal-
mazható a lakosság kicserélése, amit török részről katonai szempontból
lehetetlennek tartanak./

c./A kapitulációk más formában való fennmaradását, melyeket ugyan
a békatervezet 26.pontjában feladnak, de a III.fejezetben /Protection
des minorités/ely formában csempészik ismét bele, hogy kötelezni akar-

3
ják Törökországot a saját alaptörvényeibe belevinni lényegüket, még pedig a Societé des Nations ellenőrzése alatt. Ezen fejezetbe tartozik az idegen bírák alkalmazásának kötelezettsége, mely terv a legelősebb tiltakozást váltotta ki egész Törökországban.

d./A török kisebbségek védelme csakis Görögországban, de nem S.H.S. ben és Bulgáriában. garantáltatik.

e./A pénzügyi kötelezettségek, melyeket a tervezet Törökországra ró, egy általában elfogadhatatlannak minősítettik, mert

1. görög kárpótlásról szó sincs, ellenben Törökországnak kellene még 15 millió fontot aranyban/:105 millió papírfent:/fizetni;

2. mert az összes régi államadóságot/: Dette publique ettemano:/ismét Törökország nyakába akarják szőni, melyeket eddig senki sem fizetett és, melyek theoretikusan csak a konstatinnápolyi kormánnyal szemben álltak fenn; ezáltal a régi gazdaságilag hűbéri helyzetbe hozva Törökországot a Nyugattal szemben.

f./A messzuli kérdésben a béketervezet 3. pontja úgy rendelkezik, hogy a határokat a Societé des Nation későbbi döntésének megfelelően fogják megállapítani. Ezzel Törökország általában meg is elégedett volna, ha a népszavazás ajánlatát a területeken elfogadták volna. Itt azonban kibujt a szög a zsákból, amennyiben Lord Curzon kijelentette, hogy a messzuli vilájetben, lakó kurdek és arabok nem éretek a népszavazásra. Ennek kijelentése annak idején a nemzetgyűlésben óriási vihart váltott ki/^{RI}/véletlenül jelen voltam az épületben:/és a legválagatosabb injuriákat dobálták Lord Curzon fejéhez. Így a törökök világosan látják, hogy a kérdésben őket be akarják csapni és most viszont ők a messzuli terület átadását követelik.

Az ellentétek a nyugati hatalmak és Törökország között ezen főbb pontokban találhatók, melyeknek legfontosabbjai: a e/, e/ és f./alakúak.

A hangulat pillanatsnyílag Francisországgal szemben, amelyről támogatást remélték, ideges.

Ugy a kormánykörök, mint a nemzetgyűlés és az anatóliai lakosság legnagyobb része az entente praetencióival szemben teljesen egyse-

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

92

gesen a visszutasítás álláspontjára helyezkedik. Kivételt képez Konstantinápoly és egyéb parti váresek kereskedő lakossága, mely kerántsem tiszta török véru és, mely --hasznlóan, mint nálunk Budapest nagyrészt korrumpált népe-- mindennel megakadni hajlando, csakhegy üzleteit megköthesse.

Ezek azonban na lapulnak, legfeljebb intrikálnak, de súlyos szavuk nincs.

Ugy Kemal, mint Ismet pasák és Rauf bej ujságokban reprodukált kijelentései, valamint a nemzetgyűlés eddigi állásfoglalása alig hagnak kételyt az iránt, hegy az entente-tervezetet, ha nem is fogják ke-reken elvetni, de alaposan módosított ellenjavaslattal fognak élni, melynek ujabbi tárgyalását és elfogadását annál inkább remélik, mert meg vannak győződve afőlől, hegy az entente nem fogja nyílt háberura vinni a dolgot, egy ujabb világháberutól félve és azért sem, mert az erős, felszerelt és elszánt török hadsereggel szemben, sem a szeresek ázsiai partjain, sem Syriában vgy Mezopotámiában megfelelő erőket állítani nem képes. Thrácia és Konstantinápoly esetleges időleges feladásával Törökország pedig már régen számot vetett.

Legvégső esetben tehát várható volna:

a/A török hadsereg előnyomulása a szeresek ázsiai partjáiig, shel ezáltal a szeresekat uralják és nehéz tűzérsg tűzével elzárhat-ják. Konstantinápoly és Thrácia esetleg időlegesen feladatnánek.

b/Erős török hadeszlapek gyors előnyomulása Messul, Bagdad, de esetleg Aleppo irányában is.

c/Perzsa irregulárisok támogatása Sulejmanie irányában.

d/Afgán kellemetlenkedések az indiai-afgán határen.

e/esetleges orosz támogatás Perzsián keresztül, hel a legutób-bi hetekben a kormány megbukett és egy teljesen orosz-barát benye-mását tevő kabinettel cseréltetett ki.

f/Végül kemely kellemetlenségek Indiában:/ettől azonban nem

tulceket remélnék:/. 5

Nincs kizárva azonban az sem, hogy Törökország --ezen esetben, ha újabb tárgyalások nem jönnek létre vagy eredménytelenek maradnának-- a jelenlegi félig béke-félig háberu állapotet egysze-
rűen tovább fenntartja és vár.

Az entente-feltételeket a jelenlegi kormány azonban el nem fogadja és el nem fogadhatja, az biztos.

Angera I. közete szerint ezen eshetőség a valószínűbb, hogy az a/-tól f/-ig említetteket hajtják végre adott esetben, Konstantin-
nápolyra való tekintet nélkül.

II. Törökország és Oroszország viszonya.

Oroszország befolyása az utolsó események hatása alatt erős-
bödött és az oroszbarátság külsőleg is minden alkalmnal nyomaté-
kossan dokumentáltatik. Jellemző erre Aralew orosz követ és Ibrahim
Apilew kaukázusi szovjetkövet anyrsai fogadtatása és az ujságok-
ban való formai ünnepeltetése, ahol e kettő a gazdasági kongressz-
us alkalmával megjelent. Angera I. benyomása az, hogy ezen külső
ünnepeltetés és esztentatív tüntetés az orosz barátsággal főként
az ententának van szánva. Ennek ellenére azonban Angera I. igen va-
lószerűnek tartja, hogy a barátság török részről csak annyira meg-
hagy az orosz támogatást elfogadja, de az orosz háberus ugratásnak
saját szükség nélkül fel nem ül.

Belseviki propagandát látszólag teljesen feladták Törökör-
szágban, sőt a sovjet követek és kíséretük nagyon is "bourgeois"
módon igyekeznek viselkedni, persze ezzel gyakran nevetséges benye-
mást téve.

III. Törökország és Magyarorszag viszonya.

Magyarorszaghoz való viszony --mint már ismételtelen jelentet-
tem-- a platenikus szeretet és testvéri szimpatia jellegét viseli.
Sajnos, sem a béke, sem a háberu folytatásának esetében pozitív tá-

6

megatást alig várhatunk. Törökország ma saját ügyével túl le van foglaltva és, mivel egész külpolitikai irányzatát kelet és délkelet felé orientálta volt, ebben meg is marad és így egy együttműködés a közeli jövőben kizártnak látszik. Ezen változtatni akarni és egy más politikai koncepciót bevezetni akarni, csak árthatna a valószínűleg később kifejlődő jó gazdasági és testvéri viszonyoknak.

Különben mindenben meglátászik a joakarát és, ha nem tesz kockára seket, a támogatásnak a szándéka is: pl. az S.H.S. mohamedánjaival való együttműködés kérdésében: /.

Ezt felismerve Angera I., a maga részéről egyelőre fel is adta ezen próbálkozásokat, melyek a Balkán felé való orientálódásnak elősegítését célozták. Akádnak ugyan emberek, akiket ez iránt lelkesíteni lehetne, de nem felelős állásban.

2./Belpolitikai helyzet.

I. Angera és Konstantinápoly; Kemal pasa személye.

A belpolitikai helyzet, természetesen a pillanatnyi külpolitikai feszültség nyomása alatt, nem mutat semmiféle ellentétet, kivéve az Angera és Konstantinápoly közötti ellentétet, melyről alább lesz szó. Mondhatni, az összes pártkérdések és esetleges ellentétek elsimultak és a kritikus külhelyzet nyomása alatt Törökország benső egységében egy impezáns képet mutat.

Két kérdés van csak, mely jelenleg bizonyos ellentétet idézhetne elő: az egyik a/már említett Konstantinápoly és Angera közötti ellentét, a másik b/Kemal pasa személyi kérdése.

ad a/. Mindezek, akik Angerában már régebb idő óta működnek és küzdenek, egy bizonyos ellenszenvvel viseltetnek a Konstantinápolyban maradtak és quasi az ententének behódoltak iránt. Viszont azok, a viszonyok kényszerítő hatása és Konstantinápoly gazdasági és socialis központi, voltára hivatkoznak. Ma a helyzet az, hogy Angera

7

minden tekintetben fölényben van és a konstantinápolyiaknak örül-
ni kell, ha Angera őket élni hagyja. Így a nemzetgyűlés csak heves
vita után szavazta meg a konstantinápolyi állami hivatalnekek
fizetésének további felyesítését és f.évi március 1.-én az összes
angerei törvények életbe lépnek Konstantinápolyban is: pl. szesz-
tilalom: /, ami a konstantinápolyiaknak nem szelgál éppen élők ö-
röme. Konstantinápolyban még mindig fennállnak a miniszteriumok
nagy hivatali apparatussal, kényelmes helyiségekkel stb., míg Ange-
ra-ban az egyes miniszteriumok néhány primitív szobába szerelnek ösz-
sze.

Ezen állapotot Angera I. így jellemzi: a puritán és intranzin-
gens nemzeti irány és a kényelemszerető, nemzetközi irányzat ellen-
tété. Azonban Angera domináló befolyásának dacára, nem szabad lebe-
csülni a konstantinápolyiak hatalmát sem. Szántalan személyes
szál fűzi az angerai embereket is Konstantinápolyhoz és, ha a tü-
rök kormány a külpolitikai kérdésekben esetleg bizonyos engedő-
kenységet fog mutatni, úgy ez kizárólag a konstantinápolyiak be-
folyására lesz visszavezethető. Az angerai kormány ennek teljes
tudatában van és mindent megtesz, hogy magának és irányzatának a
végleges hegemoniát biztosítsa; ez egyik fő oka annak is, hogy a jö-
vendő fővárost Kis-Ázsia belsőjébe akarják helyezni.

Hiábavaló volna jóslásokba becsátkezni e tekintetben a tá-
volabbi jövőre nézve; jelenleg Angera van felül -- ez biztos.

ad b. / Angera I. egy előbbi jelentésben úgy jellemezte a je-
lenlegi török kormányt, mint Kemal-pasá és személyes barátságok
uralmát. Ennek teljes fenntartásával jegyzi meg Ange-
ra I., hogy Kemal ezen személyes hívei igen föltökényen öröködnék
afelett, hogy Kemal ne nőjön túl negyire, s a csendes
ne legyen véletlenül egy személyes abszolutisztikus uraleme. Enver

8

pasa példája elrettentő példaként lebeg a szemek elött. Hogy Kemalnek ezzel szemben vannak-e tényleg személyes magasabb ambíciói -- azt, úgy hiszem, ma, senki sem tudná, rajta kívül, elárulni. Ugy látszik, hogy Kemal már leszámolt az esetleges nagyratörő tervekkel; ezért házassága is bizonyítja, mely egy bizonyos konszolidációra mutat részéről: /.

Mindenestre úgy látszik, hogy a vezetők egyrészt ezért tartják fenn az ultrademokratikusnak látszó nemzetgyűlési uralmat, hogy ebben a nép előtt mindig egy hathatós ellenszörrel rendelkezzenek esetleges személyes ambíciókkal szemben.

A jelen helyzetben Kemal hazafiassága bizonyára nem fogja megengedni azt, hogy esetleges nagyratörő személyes terveivel -- ha ugyan vannak ilyenek -- a hazában belviszályt idézzon elő.

Ilyesmirel legfeljebb később lehet szó.

II. A Kalifátus.

Egy belpolitikailag igen fontos lépés történt a napokban a kalifa mellé kinevezett új méltóságok beiktatása által. Abdul Medsid kalifa ugyan minden hatalmát és talán szabadságát és életét is az angorai kormánynak és Kemalnek köszönheti, de az ebből származó lekötelezettségét nem tartják elég erős köteléknek. Ezért kinevezett melléje első kamarásul Ahmed Hikmet bej -- volt budapesti főkenyz, mint ellenőrző és felügyelő közeg. Ahmed Hikmet a magyarok iránt nagy szimpátiával viseltetik, az angorai kormány bizalmas embere és ^{az} személyes ismerős ^{meg} Angerából; ^{de} Konstantinápolyi tartózkodása elött fel fogja keresni ~~az~~.

III. Közlekedési viszonyok.

a. /Mindenütt, ahol precíz technikai tudás és fontos munka igényeltetik -- egyes kivételektől eltekintve -- igen nagy hiányok mutatkoznak. Fontos és valóban szelid munkát bizony alig ismernek és majdnem indolenciának nevezhető ezen könnyelműség, amivel itt pl

műszaki, vasuti, építési stb. kérdéseket kezelnek. Pl. egy beemelt vasuti hid csak éppen annyira javittatik meg, hogy a legközelebbi néhány hét alatt valahogy kitartsen. A munka ökonómijáról itt az embereknek nagyrészt fogalmuk sincs. Ha valami/ legyen a vasuti hid háztető, műút vagy más/ megrendelődik, úgy bizonyos lehet az ember abban, hogy mindaddig nem történik semmi, míg egy végleges beemelés vagy katasztrófa nem bizonyítja, hogy tényleg elkerülhetetlen a javítás vagy újjáépítés.

E tekintetben a régi Törökországgal szemben alig változott valami és így teljesen új generációra lesz szükség, amely ezt megérti.

Ebből az a következtetés, hogy a törököknek minden nagyobb munkája végtelenül többbe kerül, mint az gazdaságos eljárásnál megtörténhetne.

b./A Chester-féle tervezet tárgyalása:/lásd 12.345./H.M.VI. 2.b.számot:/jelenleg a nemzetgyűlés nemzetgazdasági bizottsága előtt folyik és alig kétséges, hogy el fog fogadtatni. Ezzel az amerikai vasutak amerikaiak által való építése aktuálissá válik, de az amerikai nagy tőkeérdekeltség felvételén, amerikai politikai és diplomáciai befolyás is várható, valószínűleg nem kárára Törökországnak.

3./Katonai hírek.

Általában.

A katonai körök titkolódzása és Angara I.-vel szembeni is tartózkodó magatartása nem engedte fontos hírekhez jutni. Angara I.-et. Viszont azelőtt, míg Fevzi pasával nem beszélhetett, és így tiszta képet nem kaphat az írást, hogy mit tudhat meg tőlük/ a vezérkari/nyílt és barátságos után, nem akarja megkezdni a mindig bizonyos kezekkel járó bizalmas munkát még esetleg feltűnő kérdésekben sem, hanem alkalmi hírekre szorítkozik. Az

40

eddig tapasztalt tartózkodás dacára is meglehet, hogy Fevzi pasának bizalmát megayerheti és így a hivatalos hírferrések megnyílnak számára.

Az előbbiakról tehát úgy számol be, mint alkalmi és valószínű, nem egész biztos hírekről.

III. A török hadsereg helyzete.

a./A hadsereg cseperesítése.

A hadsereg cseperesítése általában megmaradt, amennyiben úgy az Izmid, mint Ocsanak-i széles zónák határai elött egy-egy erős hadseregeseperet állomásozik.

A Dardanelláktól délre egész Kis-Ázsia délnyugati sarkáig az 1. hadsereg van elosztva partvédelmi szolgálatban.

Egy-egy cseperet áll a Syriával és Mezopotámiával szemben; utóbbi egy frontpárság elött.

Az erőviszonyokat még nem sikerült megtudnia Angera I.-nek.

A kaukázusi front, mint olyan, úgy látszik, megszűnt, mert Kiazim Kara Bekir pasa, ki még kb. 2 hónap előtt ezen front parancsnoka volt már minosen ott és jelenleg ~~itt~~ Smyrnában tartózkodik, mint a gazdasági kongresszus elnöke.

Thráciában Refet pasa parancsnoksága alatt kb. 25.000 főnyi török csendőrség és katonai alakulat lehet összesen. Ezeknek jórésze a 8000 főnyi, Anatóliából jött csendőrség; mudániai egyezmény értelmében: /, s ezen kívül helyi alakulat, de kb. 6000 fő számos géppuskás alakulattal és 2 táberi üteggel állítólag Midiában szállított partra legutóbb: orosz hajóken Anatóliából: /.

b./A hadsereg szervezete.

A hadseregek hadosztályokra oszlanak, melyeknek összeállításai: 3 gyalog ezred, 1 lovas ~~XXXXXX~~ osztály, 1 tüzérezred: /: a 24 ágyú vagy terekek, külön géppuskás alakulatok, melyek önálló csapattevéket képeznek és külön hajtókével vannak ellátva, véül műszaki alakulat.

44

A tüzérség szervezete nem mindenütt egyforma és jelenleg folyamatban van a löveglétszám emelése és az egyes egységek átcsoportosítása. Az útegek mindenhol 4-4 lövegöl állanak; löszerköcsik száma és mintája nagyon kevert.

Egy gyalog hadosztály puskalettszáma kb. 5000. A géppuskák, részben a gyalogcsapatok állományában, részben a géppuskás csapatok kötelékében vannak.

A repülőek külön csapatotestet képeznek, melynek parancsnoksága és repülőtere ~~in~~ Smyrnában van. Csapatparancsnok Mensaffer bej vk. alezredes.

A repülőgépek a legkülönböletbb mintájuk: van német, francia és orosz gyártmányú gépek.

c./Fegyverzet, felszerelés.

A gyalogsági fegyverek a legkülönböletbb mintájuk. Van: német Mauser, görög Manlicher, orosz 3 és 4 vonalas fegyver és egy Mexikónak szánt amerikai minta. Az egyes első vonalbeli hadosztályok nagyrészt ugyanazon mintájú fegyvert viselnek; a második vonalbeli csapatoknál: vonatbiztosítás, esendörtartalmók; a minták még kis kötelékekben is lehető legkevertébbek.

Felszerelés nem egységes: van hátibörönd, hátizsák; töltényöv és tölténytáska. Ugy ruházat ^{mint} a felszerelés dolgában egyelőre alkalmazkodnak a meglevő: főleg zsákmányolt: készletekhez. Bőröndöket egyes kisebb üzemekben maguk gyártják.

d./Ültözet.

Az ültözet egységes a hadsereg és esendörtség számára. Az egyes fegyvernemeket csak a hajtóka színén lehet megkülönböztetni. És pedig: sötétzöld-gyalogság; világoszöld-géppuskás csapat; sötétkék-tüzérség; világoskék-műszaki csapatok; világos drapp-levasság; világos vörös-repülőcsapat; vörös-tábornoki kar; sötétvörös-vezérkar; sötétvörös bárseny-erkesek; kettős hajtóka. És pedig vörös alapon sötétzöld

--csendőrség.

A rangjelzés tisztelnél ötágú törökformájú csillagekkel történik a hajtokán/:galléren:/.

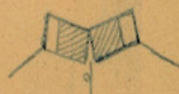
Főtisztek: 3 szögletű hajtoka:

1 csill.:hadnagy,
2 " főhadnagy,
3 " százados.

Törzstisztek: 4 szögletű hajtoka:

vízszintesen { 1 csill.:örnaggy,
2 " alezredes,
egymás mellett { 3 " ezredes.

A táberneki kar ugyancsak csillagekkel különböztetett meg hasonlóformában, mint a törzstisztek:

- 1 csill.:dandártábernek/:Mír-Hiwa:/
- 2 " hadosztálytábernek/:Ferik:/
- 3 " teljes tábernek/:Müsir:/
- 1 aranykerettel:tábernagy.

Az öltözet színe és szabása a miénkhez hasonló.

e./Fegyvercsempészés.

A konstantinápolyi katonai üzemekből és az ott, az angyalok által őrzött készletekből állandó és élénk csempészés folyik. Így az utóbbi időben minden ellenőrzés ellenére kicsempésztek Konstantinápolyból 8 darab 15 cm. tárcsát, igen tetemes lőszerkészleteket és tölténygyártási gépeket, mely utóbbiakat maga Angera I. is látta Angerába érkezniük.

Az angyal alárendeltébb közveket állítólag igen könnyen meg lehet vesztegetni. A konstantinápolyi készletek még a törökök lefegyverzésének idejéből származnak és eddig szövetségközi, majd angyal őrizet alatt állottak/:mint Ostfy-Asszenyfa:/.

f./Az angyalai katonai műhely.

Az angyalai katonai műhelyt Angera I.-nek alkalma volt felületesen megtekinteni. Röviddel ezelőtt leégett volt, s most építik ú-

73

ra. Ezen műhelyben Wahy Bey főmérnök vezetése alatt az összes tű-
zésügyi, műszaki, autó és vonat anyag javításokat eszközölték a leg-
többi hadjáratok alatt a lehető legprimitívebb eszközökkel.

Munkateljesítménye --tekintve a végtelenül kezdetleges vi-
szonyokat és sokszor vizözönelőtti gépeket-- kiválónak mondható.
Ezen műhelyben gyártották újra a táberi ágyuk závarzatait, melyeket
a lefegyverzés alatt az angolok elszedtek volt.

g./Térképfelvételek.

Katenai térképezésre a török hadseregbe vonatkozólag meg-
tudta Angerá I. egy a térképészeti intézetnél beosztott századestól
hegy jelenleg a felvételek felvétel 1:200.000. mértékű katenai tér-
képek felvételére. Eddig 2 nyomatógép áll rendelkezésre litografi-
kus sokszorosításra.

h./Török flottaegységek.

A török flottaegységek az Aranyszarv-öbölben állanak./: egy
régii csatahajó "Hasreddin Barberus"/ex "Würth", német/, egy régi cir-
káló "Messudijé", egy könnyű cirkáló "Hamidié", 5-6 régi ágyusaszád
és több torpedócsúzó/köztük 2 újabb típusu./:/. Ez az egész török
flotta; minden egyebet a mudresi fegyverszünet után az angolok el-
vittek.

II. Szövetséges hadsereg.

A szövetségesek tengeri hadereje a török vizeken általában
két csoportra oszlik.

a./A szamrasi öbölben. Itt állandóan 1 francia páncélos cir-
káló/Ernest Renan/, 1 orosz és 2 angol kis cirkáló, 1 németalföldi
páncélos és 1 amerikai torpedócsúzó állomásozik, mégpedig a bel-
ső öbölben; további hadihajók a külső öbölben./:II./28.-ig, 7 egységi.
Ezen flotta kérdése képezte az utolsó hetekben az izgalom tárgyát.
A török hatóságok ugyanis felszólították a szövetségeseket, hogy a
török fennhatóság alá tartozó vizekről hadihajóikat szőlítsák visz-

74
sze. Ezt a szövetségesek megtagadták, neha tulajdonképpen semmiféle
jogain sem állott fenn a hajók ott tartására.

Igy ezen ügyből egy --időlegesen kritikusnak látszó-- pres-
tige-kérdés lett. A kérdést török részről, nyilván elvi ekekből,
időzték fel, de ^{A.I.}alig hiszi, hogy eléggé megfontoltan, mert végtére
mégis ott maradtak a hajók anélkül, hogy a törökök az utolsó esz-
közhöz nyultak volna, hogy őket onnan kikényszerítsék, s így a bla-
mege török részen maradt.

Hirlik, hogy a törökök érzékenységet kimérendő francia ini-
ciatívára lassankint vissza főgják a hajókat rendelni. Az egész
kérdés felvetése egészen céltalan volt és a pillanatnyi idegesség
folyományának látszik, mert a pár egységnek katonai célja Smyrná-
ban alig lehet, másrészt ezek jelenléte a törököknek is alig érthető.

b./A Dardanellákban. Itt csakis angol hajók állomásoznak.
Bázis: a Maidos-i öböl, hol raktárak, szónkészletek stb. vannak. Már-
cius 11.-én az ottani hajóhad állott: 2 csatacirkáló: "Iron Duke"
típus: /, 1 csatahajó: Superdreadnaught típus: /, 1 kis cirkáló, 8
terpedóremelő és 1 repülőgép anyahajó. Tsanak-Kalesi és közvetlen
környéke angol csapatok által megszállva, melyek ott kb. 10-12 km.
körletben hídfőszere állást készítettek elő. Hogy a kisázsiai part
távolabb keletre fekvő részei mily távolságra és mily csapatokkal
vannak megszállva, ezt a hajóról konstatálni nem lehetett. Biztos az,
hogy Tsanaken kívül, attól északra egészen a Márvány-tengerig
a parton semmiféle katonai berendezés nem észlelhető, mely arra
engedne következtetni, hogy beljebb álló angol csapatoknak szüksé-
ges összeköttetési vonalai ide vezetnének.

III2./Harc és hadművelési helyzet.

Tisztán haróászati szempontból a tsanaki állás, látszólag e-
lég jól van berendezve, az állásvonalak elött széles drótkadályok
huzódnak, de a keletre fekvő dombcserekről beláthatók.

Ha a török hadsereg a Dardanellák ázsiai partjáiig előnye-

15

mulna, úgy tűzésévével nemcsak a szerez vizeit, hanem a maldesi flotta bázist tökéletesen uralja. Ez esetben kétségtelen, hogy az angol hajóraj a szerezst elhagyni kényszerül. Amennyire a hajóról áttekinthette Angera I., az angolek helyzete itt rövid idő múlva kétségbeejtő kellene hogy legyen, mert a tsanaki állás északra és délre is pásztázható, anélkül, hogy a hadihajók lapos röppályájuk ágyai a nagyon is tagelt terepen valami érdemleges segítséget nyújtának a szárazföldi csapatoknak.

Annak meggátolására pedig, hogy a törökök --adott esetben-- valamely Tsanaktól északra vagy délre fekvő ponton a szerez partjait elérjék, egy nagy hadsereg/: legalább 10-15 hadosztály/: volna szükséges, előkészített állásokban. Ez ott bizonyára nincs is, nem is lesz. Hírek szerint az angolek ereje a Dardanellákban kb. 12 zászlóaljra és több utogra tehető. Elosztás: tsanaki hídfő. előretelt örvensel a semleges zóna határára, tartálokkal a Gallipoli félszigeten épített barakk-táborokban, melyeknek része az ázsiai parttól belátható.

4./Török újsághírek.

a./Ibrahim Hilmi Bey, a kaukázusi sovjet köztársaságok angerei követe II./25.-én Smyrnában hirtelen meghalt.

b./A szerbek folytatják a megzósítást Macedóniában és Delran, Ghevgheli és Monastir táján csapatokat vannak össze. Görög határcsapatok állítólag parancsot kaptak, hogy szerb előnyomulás esetén ne fejtsenek ki ellenállást.

c./A francia kormány javaslatot tett a szövetségeseknek, hogy a hadihajók létszáma Smyrna elött redukáltasson, de ezen javaslat Anglia és Olaszország által nem fogadtatott el. Ezen hírt tendenciózus kacsának tartja Angera I.:/.

d./A "Tennin" II./22.-én hírt ad arról, hogy a békekonferencia egy orosz vagy török városban mihamarabb megint összeül.

76

e./A szerbek folytatják előnyulásaikat a macedón határon.
Az athéni szerb követ egy note verbal-t nyújtott át a görög kormánynak, melyben Görögország engedékenysége esetén a szalonikii kérdésben S.H .S.kilátásba helyezi támogatását a török kérdésben.

f./Refet pasa, Thrácia kormányzója a katonai helyzetről nyilatkozik egy interview keretében: A török erők Thráciában 2 tüz között vannak és ezért egy görög agresszió esetén ő nem volna abban a helyzetben, hogy megvárja azt, míg kitűnik, miszerint a görög agresszió tényleg komoly-e vagy csak bluff?

Magy.kir.honv.min.kat.főcsof.fönöke.

47

2. sz.melléklet a 13.274/HM.VI.3.b.sz.

hoz.

Angora I bemutatkozása Kemál pasánál.

Angora I Kemál pasánál történt bemutatkozásáról a következőket jelenti /Smyrna II/17./ :

Tekintettel arra,hogy Angorába való érkezéskor és azután Kemál pasa állandóan távol volt Angortól,a bemutatkozás csak II/16-án Smyrnában,a II/15-én megnyílt gazdasági kongresszus alkalmával,a török külügyminisztérium által történt előzetes bejelentés után,történhetett meg.

A kihallgatás elött Angora I Mukthar bey őrnaggyal,Kemál pasa szárnysegédével beszélgetett,ki küldetésbe helyezte,hogy Angora I a török csapatokat megtekinthesi.

Kemál pasánál a kihallgatás 25 percig tartott.

Angora I először is megköszönte a kihallgatás engedélyezését,azután kifejezésre juttatta a magyar nemzet és különösen öföméltoságát a Kormányzó Ur és a m.kir.honvédség testvéri érzületeit és lelkes örömeit a török győzelem felett. Majd lehetőleg szorosan ismételte öföméltosága szóbeli üzenetét Kemál pasa számára.Végül elmondta eddigi ténykedését; előadását azzal zárta,hogy mindig a legtökéletesebb nyíltsággal és őszinteséggel lesz bátor Kemál pasa elé állani.

Kemál pasa szívélyesen megköszönte a barátságos szavakat,kávéval és cigarettával kínálta meg Angora I-t,majd a kérdésekre tért át.Érdeklődött :

a./Angora I személyes viszonyai iránt,

b./A magyar belviszonyokról /az államforma kérdésével nem volt tisztában é sem /,az entente ellenőrzéséről,a parlamentáris viszonyokról és a hadseregről.

c./A szerb hadseregről és viszonyokról.

d./A magyar követség érkezésének idejéről /de maga hozzáfűzte a kérdéséhez,hogy"naturellement cela dépend des circonstances".

constances "/.

a./Végül a béke kérdésre terelte a beszélgetést és megkérdezte, hogy Angora I mit gondol Anglia és Franciaország magatartásáról. Angora I felelete az volt, hogy a törököknek prezentált lausennei béketervezet elfogadhatatlan és biztos, hogy Anglia és Franciaország engedni fognak, ha Törökország kitart követelése mellett. Kemál pasa erre ismételten helyeslőleg bólintott. Angora I végül megjegyezte, hogy a jeffnlegi török hadsereg ellen egyetlen nagyhatalom sincsen abban a helyzetben, hogy küzdhessen.

Kemál pasa a következő szavakkal bucsuzott: Enchanté de votre connaissance, vous écrivez tout le bon à votre gouvernement.

A kihallgatás általában igen korrekt és barátságos, de nem épen a közvetlen szívéllyesség hangnemében folyt le. Angora I benyomása azért kedvező volt, mert Kemál pasától, ki az angol főnagybizottát és parancsnokló tábornokot ismételten megváratta és velük minden volt, csak nem épen barátságos, egy ily hosszú kihallgatás és aránylag sovány szívéllyesség is már sok.

Kemál pasa kb. 40 éves, szőke, középtermű, energikus arckifejezésű katona. Zárkózott benyomást tesz, őriz és érezteti, hogy "nagy ur". Állandóan Göz Tepé-ben /Smyrna egy külvárosa / egy igen szép magánvillában lakik ifju feleségével Latifé Hanummal, ki egy előkelő török család sarja.

Magy. kir. honv. min. kat. fősop. fönöke.

4.sz. mell. a 13274/HM.VI.3.b.számhoz

Összeköttetés Angora I.-el. Angora I.
helyzete a török kormánynál.

Angora I rendkívül hátrányosan érzi az eddigi lassu és bizonytalan összeköttetést. Ugy a hazai és külföldi viszonyokról, mint a magyar hivatalos körök szándékáról, utasításairól csak elkésve érkező lapok és közlések útján értesül. Jelentéseinek sorsa felől teljesen bizonytalanságban van.

A Román át való összeköttetési mód, mely az ottani török követtel egyetértésben állapított meg, nem működik a kívánt mértékben. Az innen küldött rejtjelezett táviratok érthetetlenül, összezavarva érkeznek és rendszeren csak futórral, elkésve /nem távirati úton./ *Küldetnek.*

A török kül. pol. oszt./-nak vezetője ezenkívül I/27-én közölte Angora I.-el, min. tanácsai határozat folytán rejtjeltáviratait nincs módjában ugyancsak távirati úton továbbítani, csak abban az esetben, ha a Kormányzó ur levelet küld, melyben Angora I kiküldetését írásban akkreditálja.

Ezen helyzet javítása céljából, a radioösszeköttetés lehetőségét kihasználandó, tett Angora I javaslatot a radioösszeköttetésre. /Kül 98/res. pol. itteni 11.797/b.szám./

/Megjegyzés : Az Angora I által javasolt mód a titoktartás megsértése nélkül nem volt alkalmazható. A H.M. által tervbe vett mód szerint végzett kísérletek eddig nem vezettek eredményre, valószínűleg azért, mert Angora I kb. egy hónapja távol van Angorától. /

Azon okok, melyek miatt a törökök az összeköttetést nem könnyítik meg, Angora I szerint a következőkben keresendők :

a. /A politikai és katonai helyzet tisztázódásáig semmiféle idejekorán külföldre érkező hírt kibocsájtani nem akarnak, nem téven különbséget az illető külföldiek nemzetisége, vagy szo-

mélyisége tekintetében.

b./A törökök tudván azt, hogy a mi szempontunkból az összeköttetés elsőrendű fontossága, bizonyos nyomást akarnak gyakorolni a Kormányzói levélkérdésében.

Megjegyzendő ezenkívül, hogy a hadsereg körletében, tehát az összes parti városokban szigorú levél és távirati cenzúra van és csak török vagy francia nyelvű küldemények továbbíthatnak.

Kétségkívül úgy az összeköttetésre, mint Angora I szendélyes helyezésére nézve nagy befolyással leend az, vajjon a kormányzói levél elküldetik-e, vagy sem. Bizonyos, hogy a levél elküldése esetén helyzete nagyon erősödni fog és nem lenne kitéve megszorításoknak az érintkezés és összeköttetés terén.

Ettől függetlenül Angora I felhasználta az alkalmat, hogy Kiss Sándor szófiai ügyvivővel való találkozásakor az összeköttetés új módját állapítsa meg. Ez lehetővé fogja előreláthatólag tenni, hogy Angora I postája 4-5 nap alatt Szófiát elérhesse és onnaⁿ azután a jelentés természete szerint futárral, avagy sürgönyileg továbbíttassék ide. Angora és Szófia között a jelentések rejtjelezve, vagy vegytintúval írva futnának. Nem sürgős /adminisztratív/ természetű posta ezután is Román út volna irányítandó, hogy az előbbi út túlterheltség miatt feltűnővé ne váljon.

Magy. kir. honv. min. kat. főcsoport fönöke.

Sz. mell. a 83.274/III.VI.2.b.számhoz

Angora I jelentése a m.kir.külgyminiszterium
Kiss Sándor szíriai ügyvivő által részére küldött
utasításaira.

1./Levélügy. A levél kézbesítésére vonatkozólag Kiss Sándor ügyvivővel egyetértőleg a következő modot állapította meg:

A levél Bpestről Sofiáig diplomáciai futárral, onnan vagy Kiss ügyvivő által személyesen, vagy egyik köv. titkár által vitetnek Konstantinápolyba. Innen Adnan bey azt külön futárral küldendő Angorába /Nevzett az angorai kormány konstantinápolyi megbízottja./ Ezen utat úgy Ahmed Ikmet bey, a kalifa első kamarása, mint Adnan bey helyesnek találta és a legnagyobb előzékenységgel állottak rendelkezésre.

Angora I véleménye szerint ez az út inkább a legbiztosabb.

2./A lausennei béketervezet aláírása. E tekintetben az 1. sz. mellékletben közölt jelentésében részletesen jelent. Angora I. benyomása minden ellenkező véleményekkel szemben az volt /III/5./ hogy a törökök ellenjavaslatokkal fognak élni. Az angorai kormány és a nemzetgyűlés már annyira exponálták magukat ebben az értelemben, hogy vissza nem vonulhatnak. Konstantinápolyt és Thráciát illetőleg pedig Angora álláspontja addig ez volt: "3 évig folytatunk háborút a legnehezebb viszonyok között Konstantinápoly nélkül, sőt annak ellenére. Kivívtuk elismerésünket. Konstantinápolyért tehát nem fogunk oly békét kötni, mely nemzeti paktum értelmében elfogadhatatlan. Ha kell meg leszünk még tovább-ra is Konstantinápoly nélkül."

3./Angora I megtárgyaltása. Angorában, mely egy kis város és amelyben alig 6-8 európai ember tartozkodik, olyannyira feltűnő jelenléte, hogy egyszerűen elkerülhetetlen ottléte céljáról valami plauzibilis okot adni. Éppúgy elkerülhetetlen, hogy török hivatalos körök szélesebb rétegeiben ne tudják meg kiküldetésének valódi céljait. Így könnyen lehetséges, hogy valaminek indiskré-

22
cio történt. Rauf bey már ottlété első idejében figyelmeztette
öt, hogy az amerikai kiküldött tisztnek tartja. Egy török újság
pl. felkereste és megírt beléptekor "Monsieur le commandant"-
szólította. Ezek ellen rendszeren úgy védekezik, hogy kijelenti,
miszerint igaz, hogy a világháborúban, mint minden épkezlő ember
úgy ő is tiszt volt, de azóta a magyar kereskedelmi minisztérium
szolgálatában áll.

Angora I véleménye szerint, -miután tényleg foglalkozik
kereskedelmi természeti ügyekkel, legjobb ezt az álláspontot ál-
talánosítani, hogy t.é. tényleg attaché commercial, kinek kiutazásá-
ról a magyar kereskedelmi minisztérium ugyan tudott, de mégis
teljesen magán célokat szolgált eleinte. Később hivatalos megbí-
zásokat is kapott. Diplomáciai utlevél^{et} pedig csak az amugy is
nehéz út megkönnyítésére kapott volt.

BELGE / DOKUMENTUM 20

TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın, Macaristan Genelkurmay Başkanlığına mensup Kurmay Binbaşı Eugène Ruszkay'ın kendisiyle görüşme talebine ilişkin TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 18 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Fevzi Paşa, telgrafta, adigeçenin Türkiye'ye gelme amacı ve Macaristan hakkında bilgi talebinde bulunmaktadır.

Fevzi (Çakmak) pasa, az ankarai kormány vezérkari főnökének 1923. március 18-án kelt titkos rejteltávirata, melyben az ankarai külügyminisztériumtól engedélyt kér a magyar hadsereg vezérkari ezredesével, Ruszkay Jenővel való kapcsolathelvételre, illetve információt kér a szóban forgó személy törökországi utazásának céljáról, illetve Magyarországról.

Fevkalâde aceledir.

Garb Cebhesi

Makine başında cevâb lütuf buyurulacaktır.

18/3/[13]39

1231

Hâriciye Vekâletine

1- Bu kere Macar Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyesine mensûb Erkân-ı Harb Binbaşı Öjen Ruskay [Ruszkay] adresiyle bir zât karargâha geldi ve benimle görüşmek istedi. Bilvâsıta anladığıma nazaran kendisi Lozan'da İsmet Paşa Hazretleriyle vâkî olan anlaşma neticesinde Macar Nâ'ib-i Hükûmeti ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Re'îsi tarafından askerî, siyâsî, iktisâdî ittisâl vücûda getirmek ve bu husûsda görüşmek üzere Türkiye'ye geldiğini, mesâ'il-i sâireyi Ankara'da salâhiyetdâr zevât ile görüşdüğünü ve askerî mesâ'il için de Başkumandan Paşa Hazretlerinin tensîbleri ile Macar Erkân-ı Harbiyesinden aldığı ta'lîmât vechle benimle görüşeceğini bildirmişdir.

2- Bu zâtın vazîfe-i resmiyesi ve benimle görüşüb görüşmeyeceği hakkında ma'lûmâtdâr bulunmadığım cihetle fart-ı meşgûliye sebebiyle serbestce görüşebilmek üzere birkaç gün sonra [~~kaç gün sonra~~] kabûl edebileceğimi söyledim. Maksadının her iki kardeş arasında askerî bir ittisâl taleb ve arzusu olabileceğine nazaran bilhâssa Macaristan'la aramızdaki [~~deşifre edilememiş~~] derecesi ve Macaristan'ın Balkan devletleri ile vaz'iyet-i siyâsiyesi hakkında sür'atle tenvîr buyurulmaklığımı ve bu bâbdaki nokta-i nazar-ı devletlerinin iş'âr buyurulmasını istirhâm eylerim.

3- Başkumandanlık huzûr-ı sâmişine, İcrâ Vekîlleri Hey'eti Riyâsetine, Hâriciye Vekâletine 18/3/[13]39 tarih ve 587 numerosuyla saat 8 on beş sonrada yazılmışdır.

E[erkân-ı] H[arbiye-i] U[mûmiye] Re'îsi

Müşîr

Fevzi

BELGE / DOKUMENTUM 21

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Macar Temsilci, Macaristan'ın siyasi durumu ve diğer ülkelerle ilişkileri hakkında TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanlığına ve Başkomutanlığa gönderdiği 20 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar Temsilcinin Ankara'ya gönderilmesinin Macar Hükûmeti tarafından Türkiye'de bir temsilci bulundurmak arzusundan ileri geldiği, özel ve istisnai bir mahiyetinin olmadığı, asıl amacının ise henüz anlaşılamadığı kaydedilmektedir.

İsmet İnönü ankarai külügyminiszter 1923. március 20-i, a TBMM vezérkari főnökségéhez címzett titkos távirata, melyben a magyar politikai helyzetet, illetve Magyarország más országokkal való kapcsolatát írja le. A távirat szerint a magyar kormány megbízásából küldött személynek azon kívül, hogy a magyar kormányt kívánja képviselni, nincs megkülönböztetett feladata, a tiszt kiküldésének pontos oka még nem ismerhető.

913

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine - şifre

Başkumandanlığa - şifre

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyenin 18 Mart ve 587 numarolu telgrafnâmesi cevâbıdır. Macar Murahhasının Ankara'ya azîmeti Macarlar tarafından memleketimizde düvel-i sâire gibi mümessil bulundurmak arzusundan ileri gelmiştir. Husûsî ve istisnâ'î bir mâhiyeti yoktur.

Macar Hükûmet-i hâzırası milliyetcidir. Alman Sosyalist Hükûmetine aleyhdâr olan Ludondorf'un [Ludendorff] milliyetçi partisine de istinâd olmaktadır. Bu sebeblerle Macaristan hemhudûdları ve Fransızlar tarafından ziyâde emniyetsizlikle telakkî edilmekte ve dâimâ tazyîk altında tutulmaktadır. Bâ-husûs Rumenler Macarlara karşı pek dikkatlidirler.

Macar Hükûmetinin vesâ'iti ve kendi iddî'âlarına göre memleketlerinin vaz'iyeti müsâ'id olmadığından şimdilik herhangi bir sûretle fa'âliyet-i askeriye geçmeleri muhtemel değildir. Macar Murahhasının î'zâmından istihdâf edilen maksad-ı aslî henüz anlaşılmamıştır. Mülâkâtlarla tavzîh-i maksad me'mûldür. Mülâkât netîcesinden hâsıl olacak intibâ'âtdan Hâriciyenin de haberdâr edilmesi istihâm olunur.

Cevâben Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâset-i Celîlesine ve berây-ı ma'lûmât Başkumandanlığa arz olunmuştur.

20 Mart [1923]

İsmet

BELGE / DOKUMENTUM 22

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın Eugène Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Genelkurmay Başkanlığına bildirdiği 26 Mart 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Macar subayın İzmir'de Fevzi Paşa'dan beş defa ziyaret talebinde bulunmasına rağmen kabul görmediğini, kendisinin güven mektubunun gelmek üzere olduğunu ve Macaristan'ın Sofya Temsilcisi tarafından Adnan Bey'e tevdi edileceğini ifade ettiği belirtilmektedir. Ruszkay, Fevzi Paşa'yla görüşebilmek için İsmet Paşa'nın aracılığını talep etmektedir.

İsmet İnönü ankarai külügymiszter 1923. március 26-án kelt titkos rejteltávirata, melyben a Ruszkay Jenővel folytatott megbeszéléséről számol be a vezérkari főnökségnek. A forrás szerint Ruszkay İsmet pasa segítségét kéri ahhoz, hogy találkozhasson Fevzi pasával, mert ezidáig hiába kezdeményezett öt alkalommal is találkozót, és hiába juttatta el a szófiai magyar képviselőlet útján a megbízólevelét Adnan (Adıvar) bejhez, a Fevzi pasával való találkozó nem valósult meg.

4636

Şifre

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâset-i Celîlesine

1- Macar zâbiti Ruzkay [Ruszkay] İzmir'de beş defa zât-ı sâmilelerini ziyâret etdiği hâlde görüşemediğini beyân ile hakkında ma'lûmât verilmesini ricâ ve i'timâdnâmesinin gelmek üzere olduğunu ve Macaristan'ın Sofya Sefiri tarafından Adnan Bey'e tevdi edileceğini söyledi.

2- Çarşamba günü tekrar İzmir'e hareket edecek olan bu zât vazîfesinin başlıca Erkân-ı Harbiye ile münâsebetde bulunub ma'lûmât-ı askeriye ve nizâmât ve sâire te'âtisinde, Macar zâbitleri, tayyâre pilotları i'zâmı teklîfinde bulunmak olduğunu bildirdi. Bu husûsât kabûl veya reddolunacak teklîfât mâhiyetinde görülmekdedir.

3- Vürûdu zamanında me'mûr edildiğini ve kendisine emniyet ve i'timâd olunması ricâsını mutazammın Macar Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Re'isinden Gazi Paşa Hazretlerine bir mektûb getirmiştir.

4- Tekrar İzmir'e gidib erkân-ı harbimizle hâl-i temâsda bulunması hakkında mütâla'a-i sâmileri müsterhamdır.

İsmet

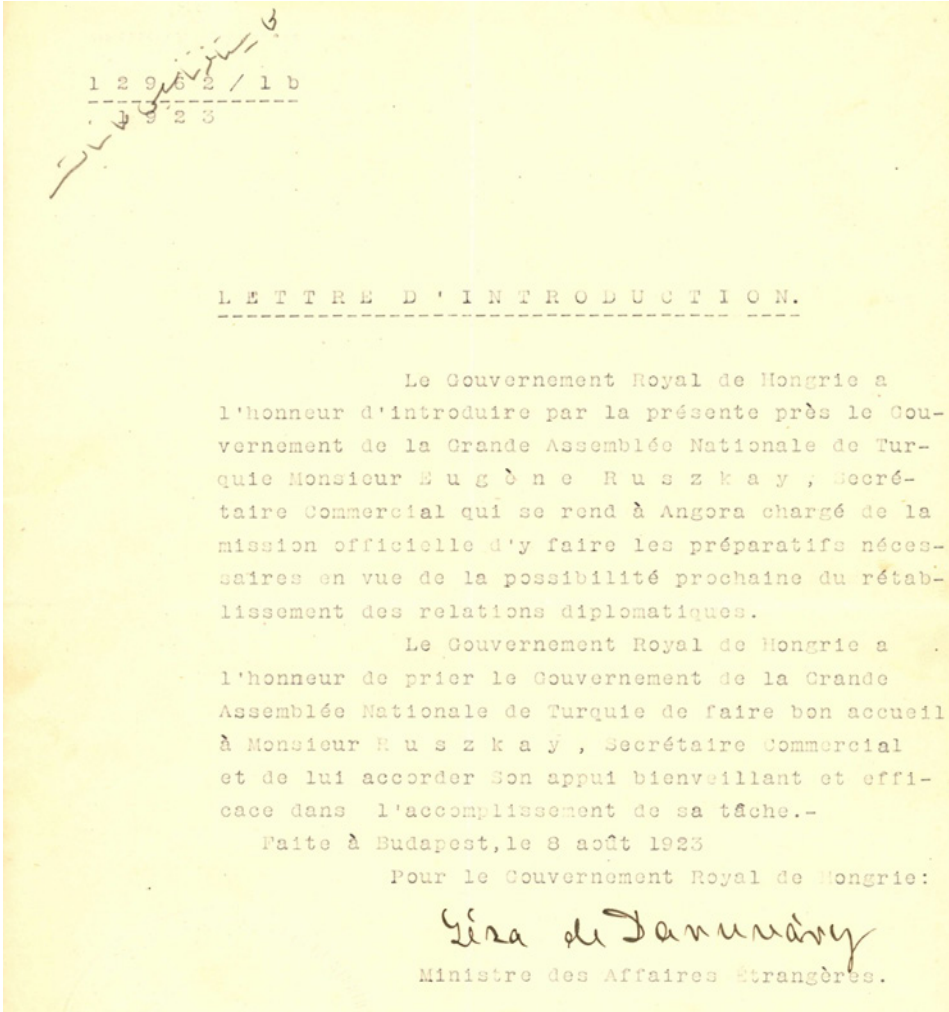
Kapatıldı.

26/3/[13]39

BELGE / DOKUMENTUM 23

Ticaret Ataşesi olarak Ankara'ya gönderilen Eugène Ruszkay adına düzenlenen, Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanı Géza de Daruváry'nin imzaladığı 8 Ağustos 1923 tarihli güven mektubu. Mektupta, Macaristan ile Türkiye arasında kurulması öngörülen diplomatik ilişkilerin tesisi için gerekli hazırlıkları yapmak üzere Ruszkay'ın resmî temsilci olarak görevlendirildiği, TBMM Hükûmetine tanıtılan adigeçenin TBMM Hükûmeti tarafından kabul edilmesinden ve görevi esnasında gerekli kolaylığın sağlanmasından şeref duyulacağı belirtilmektedir.

Daruváry Géza külügyminiszter által aláírt, 1923. augusztus 8-i keltezésű megbízólevél, mely alapján Ruszkay Jenő kereskedelmi attaséi minőségben utazik Ankarába. A megbízólevél alapján Ruszkay feladata a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok alapjának kiépítése, a megfelelő előkészületek elvégzése. A forrás kiemeli, hogy a magyar fél megtiszteltetésnek fogja tekinteni, ha az ankarai kormány Ruszkayt fogadja és a megbízatása során a megfelelő támogatást biztosítja számára.

Ruszkay'un, mektubunu, TBMM Hükûmeti Dışışleri Bakanı İsmet Paşa'ya 16 Eylül 1923 tarihinde sunduğu ve adigeçenin imza örneğinin alındığı sözkonusu mektuba iliştirilen kulakçıklardan anlaşılmaktadır.

A szóban forgó levélhez mellékelt fülekből kiderül, hogy Ruszkay 1923. szeptember 16-án a Török Nagy Nemzetgyűlési Kormány külügyminiszterének, İsmet pasának nyújtotta be levelét, és az említett személy aláírásmintáját vették.

16/9/13

اوراق تاريخ اعطائي
ورلدی شعبه
اوراق قسمی
دوسیه

خارجیه وکالتی
اوراق

ملفوظات	اوراق خلاصه سی	اوراق نومروسی	اوراق تاریخی	اوراق یازلدینی محل
تقریرات و دستورات محکمات و مستندات				

Eugène de Ruszkay

ساجا - سوری
افسار

* * *

[Kulakçık 1] 16/9/[13]39 evrâkın tarih-i i'tâsı

Macar Mümessilinin Hâriciye Nâzırına takdîm etdiği mektûbu.

[Kulakçık 2] Macar me'mûru imzâsı Eugène de Ruszkay

BELGE / DOKUMENTUM 24

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Macaristan Ticaret Ataşesi Ruszkay'ın 20 Eylül'de İstanbul'a hareket edeceğini ve kendi hükûmetiyle şifreli haberleşmeye izin verildiği cihetle bu hususta gerekli kolaylığın sağlanması talebini İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e bildirdiği 19 Eylül 1923 tarihli telgraf.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. szeptember 19-i keltezésű távirata, melyben az isztambuli megbízott, Adnan (Adivar) bej tudomására hozza, hogy Ruszkay szeptember 20-án fog Isztambulba indulni, illetve, hogy engedélyt adott a magyar tiszt számára, hogy titkos kommunikációs csatornán kapcsolatba léphessen a saját kormányával. İsmet pasa arra kéri Adnan bejt, hogy ezt a kommunikációt könnyítse meg.

Evrâkın umûmî numerosu 19369

Evrâkın tarihi 19/9/[13]39

Adnan Beyefendi'ye - tahrîrât

Macaristan Ticâret Ataşesi Mösyö Ruçkay tarafından Macaristan Sefiri olmak üzere isimleri istimzâc edilen iki zâtıdan Peşte Dârülfünûnu müderrislerinden Profesör Pöle [Pröhle] için cevâb-ı muvâfakat verilmiştir.

Mösyö Ruçkay yarın İzmir tarîkiyle İstanbul'a hareket edeceğinden oraya vusûlünde zât-ı sâmilâri tarafından kabûlünü ricâ ediyor. Kezâlik mûmâ-ileyhin hükûmetiyle şifre muhâberesine müsâ'ade edilmiş olduğundan kendi nâmına vârid olacak şifrelerin burada olduğu gibi Dersââdet Murahhaslığına gönderilmesini ve tarafından gönderilecek şifrelerin Murahhaslıkca damgalanarak keşîdesini ricâ etmektedir. İfâ-yı icâbı menû-ı himem-i aliyeleridir efendim.

İsmet

دوسیه ربطہ نومبر و لربنك اشارنه مخصوص محل

خارجیه و طالبی مدیری

۱۹۲۶

۲۹/۴/۱۹

دوسیه	نمبر	تاریخ	موضوع	تاریخ	موضوع

خلاصہ

عندہ سے افشعلہ - تحریرات

بھارت میں تجارتی آگاہی موبیل روپے کی طرف سے
 بھارت میں سفیر کی اطلاع اور اس کی استخراج اور لین
 اپنی ذات سے بہت دارالفنون میں سکون سے یوسفور
 (یولہ) اچھے جواب مدافعت فرماتے۔
 موبیل روپے کی بار بار ازبک طریقہ امتنا قبول
 صورت ایدہ جگہ سے اور یہ وصول نہ
 طرف سے قبولی رہا یہ یورپ کے ملکوں میں رہا
 حکومتی سفیر کی بار بار سے وعدہ اور ہمیشہ اولیٰ پند
 کئی بار بار اولیٰ پند سفیر کی طرف سے بھارت میں
 کئی بار بار سفیر کی طرف سے بھارت میں
 اچھے در۔ ابنا ایجابی منوط صحیح علیہ لریہ افسس۔

اصلی ربطہ

BELGE / DOKUMENTUM 25

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Hollanda'nın İstanbul Elçiliğiyle Eugène Ruskay hakkında vuku bulan temaslarını TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 26 Eylül 1923 tarihli şifre telgraf.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. szeptember 26-i titkos rejtjeltávirata, melyben a TBMM kormányának külügyminisztériumát informálja arról, hogy Ruskay Jenö az isztambuli holland követséggel felvette a kapcsolatot.

Aded 4446

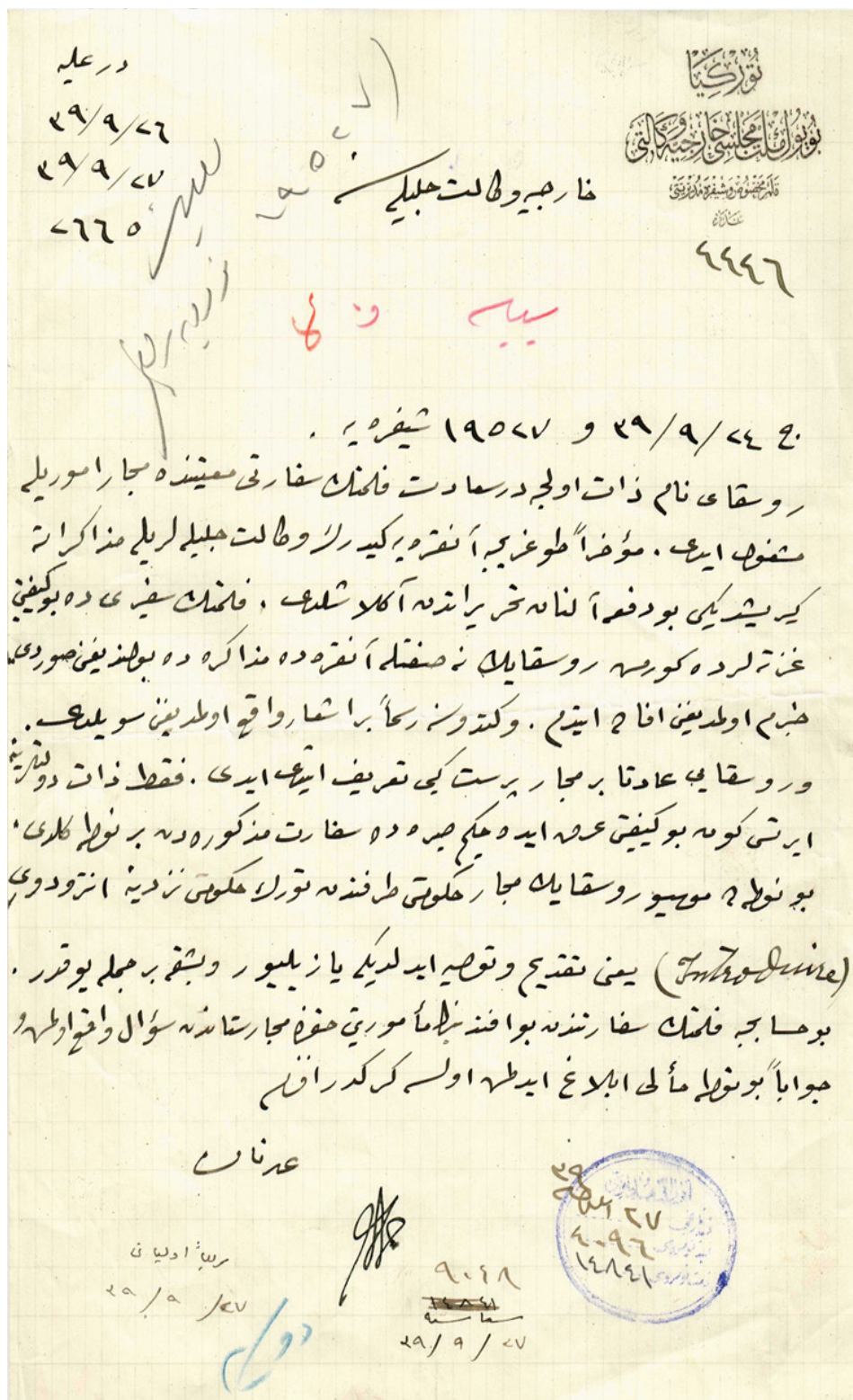
Deraliye
26/9/[13]39
2665

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

C 24/9/[13]39 ve 19527 şifreye.

Ruskay nâm zât evvelce Dersââdet Felemenk Sefâreti ma'iyetinde Macar umûruyla meşgûl idi. Mu'ahharan doğruca Ankara'ya giderek vekâlet-i celîleleriyle müzâkerâta girişdiği bu defa alınan tahrîrâtdan anlaşıldı. Felemenk Sefîri de bu keyfiyeti gazetelerde görmüş. Ruskay'ın ne sıfatla Ankara'da müzâkerede bulunduğunu sordu. Haberim olmadığını ifâde etdim. Ve kendisine resmen bir iş'âr vâki' olmadığını söyledi. Ve Ruskay'ı âdetâ bir Macarperest gibi ta'rîf etdi idi. Fakat zât-ı devletlerine ertesi gün bu keyfiyeti arz edeceğim sırada sefâret-i mezkûreden bir Nota geldi. Bu Notada Mösyö Ruskay'ın Macar Hükûmeti tarafından Türk Hükûmeti nezdine entrodüir (Introduire) yani takdîm ve tavsiye edildiği yazılıyor ve başka bir cümle yoktur. Bu hesâbca Felemenk Sefâretinden bu efendinin me'mûriyeti hakkında Macaristan'dan su'âl vâki' olmuş ve cevâben bu Nota me'âli iblâğ edilmiş olsa gerekdir efendim.

Adnan

BELGE / DOKUMENTUM 26

TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın Türk-Macar Dostluk Antlaşması hususunda İstanbul Temsilciliğine gönderdiği 23 Eylül 1923 tarihli telgraf. Telgrafta, yarı resmî olarak Ankara'ya gönderilen Ruszkay'ın Macar Hükûmetinin Türk Hükûmetiyle bir dostluk antlaşması imzalamak istediğini ifade ettiği, adıgeçene konuya ilişkin olumlu cevap verildiği belirtilmekte, Macaristan'la yarı resmî ilişkiyi devam ettirmek devletler hukukuna aykırı olduğundan müzakerelere bir an önce başlanmasının uygun olacağını İzmir'den İstanbul'a geçecek olan Ruszkay'a bildirilmesi istenmektedir.

İsmet paşa, a TBMM külügyminiszterének 1923. szeptember 23-án kelt távirata, melyben értesíti az isztambuli képviselőt a magyar-török barátsági szerződésről. A forrásban szó van arról, hogy a félhivatalosan Ankarába küldött Ruszkay egy barátsági szerződés aláírását kezdeményezte a magyar és a török kormány között, amire vonatkozólag igenlő választ adott a címzettnek. Azt kéri, hogy értesítsék Ruszkayt, aki Izmirből Isztambulba utazik, hogy célszerű lenne mielőbb megkezdeni a tárgyalásokat, mivel a nemzetközi joggal ellentét a félhivatalos kapcsolat fenntartása Magyarországgal.

Evrâkın umûmî numerosu 19444

Evrâkın tarihi 23/9/[13]39

Dersaâdet Murahhaslığına

Macar Hükûmeti tarafından nîm-resmî bir sûretde gönderilmiş olan Mösyö Ruskay hükûmetinin bizimle bir muhâdenet ahidnâmesi akdeylemek arzusunda bulunduğunu ifâde ve bu bâbdaki fikrimizi istimzâc eylemiş ve verdiğimiz cevâb-ı muvâfakati Peşte'ye iş'âr eyleyeceğini bildirmiş idi. Mûmâ-ileyh el-yevm İzmir'de olub birkaç gün sonra İstanbul'a gelecektir. Zât-ı âlîlerini ziyâret eylediğinde münâsebet düşürerek müzâkerâta bir an evvel mübâşeret eylemenin muvâfık olacağını ve sair devletlerle sûret-i resmîyede te'sîs-i münâsebât edilmek üzere olduğundan Macaristan'la hâl-i hâzırda olduğu gibi nîm-resmî münâsebâtı idâme etmek bizim için müşkil ve te'âmülât-ı düveliyeye münâfi bulunduğunu kendisine tefhîm eylemenizi ricâ ederim.

Bu bâbda Lehistan'la akdolunan Muhâdenet Mu'âhedesi'ne müşâbih bir mu'âhede projesinin hukûk müşâviri beylerce ihzârı muvâfık olur efendim.

İsmet

BELGE / DOKUMENTUM 27

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in Eugène Ruskay'la yaptığı görüşmeyi TBMM Hükûmeti Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 3 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Ruskay'ın hükûmetinden aldığı talimatla Ankara Hükûmetiyle bir dostluk antlaşması imzalanması için ilk görüşmeleri yapmakla görevli olduğunu, müzakerelerin olumlu sonuçlanması durumunda yetkili bir temsilcinin söz-konusu antlaşmayı imzalayabileceğini ifade ettiği kaydedilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. november 3-i titkos rejtjeltávirata, melyben az ankarai külügyminisztériumot értesíti a Ruskay Jenővel folytatott megbeszéléséről. A távirat szerint Ruskay a saját kormányától megbízást kapott, hogy az ankarai kormánnyal készítsen elő egy barátsági szerződést, majd amennyiben a tárgyalások eredménnyel zárulnak, egy illetékes képviselő alá fogja írni a szerződést.

Aded 11

İstanbul

3-11-[13]39 keşîdesi

Hâriciye Vekâletine

Bugün nezd-i âcizâneme gelen Mösyö Ruçkay Macar Hükûmetinden aldığı ta'limâtta Ankara'ya giderek bir dostluk mu'âhedeşi akdi ve ticâret ve konsolosluk mukâvelesi yerine de şimdilik bir Nota te'âtîsi için müzâkerât-ı evveliye icrâsına me'mûr olduğunu ve müzâkerât muntic-i muvaffakiyet olunca salâhiyetdâr bir murahhasın ya İstanbul'da veya Avrupa'nın mümessilimiz bulunan bir şehrinde veya Ankara'da imzâ edebileceğini söyledi.

Mûmâ-ileyhe bu husûsda salâhiyetnâmesi olup olmadığını sordum. Evvelce zât-ı devletlerine bir mektûb takdîm ederek kendisini akre[tâdite] ettiğini söyledi. Bilmünâsebe 2-11-[13]39 ve 13 numarolu şifrede mevzû bahis Profesör Pöle'den bahsetdim. Mûmâ-ileyhin sefir olması için istimzâc vâki' olmadığını, bunun ancak bir sondajdan ibâret bulunduğunu ve mu'âhede akdedilir, edilmez derhâl sefir göndereceklerini söyledi.

Haydarpaşa'da otelde oturan Ferenç ismindeki diğêr zâtı da aratıyorum efendim.

Adnan

استانبول
۲۹-۱۱-۲۲
۲۹-۱۱-۲۲
نومروسی

تورکیا
بولون مجلسی حاکماتی
قلمخون و شریف و نازاری
عسکری

بجای د
خواجیه و لند

بولون نزد عاجزانه کلمه موسیو روحیای بحار حکومتند آذربائی
تعلیماتده آنقره به کید رل بر دوستلعه معاهده کی عقدی
و تجلات و قونولوسلعه مقادله سی بریده ده شیمه بیل برنجه
تعاطبی ایچوت نذارات اولیه اجواسنه مامور اولدینی
و نذارات (منج) موقیعه اولیه صلاحیتدار بر مخص
یا استانبولده و یا اورویانف مکتخه بولیان بر مکتخه
و یا آنقره ده ارضا ایده بیده معنی سولیک
معنی البره بوخصصده صلاحیتنام کی اولعب اولدینی صورت
اولجه ذات دولتیو بر مکتوب تقیم ایدر ل کفایتی
آقره تیده آیدیلنی سولیک . باطناسی ۲۹-۱۱-۲۲ و
۱۲ نومرولو شیفره ده موصوف جده یروفر بولون جده ایتم
معنی البره سفیر اولی ایچوت استخراج واقع اولدینی بونلا
آنجازه بر سوندلردن عبارت بولغذینی و معاهده عقد
ایدیلر ، ایدیلر و حال سفیر کوندره جملونی سولیک
ک

مید پاشا ده
دیکوناقی ده آراتیوم افند
عسکری

BELGE / DOKUMENTUM 28

Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, Türkiye ile Macaristan arasında bir dostluk antlaşması imzalanmasına ilişkin İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e gönderdiği 7 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, dostluk antlaşması müzakereleri için Ruszkay'ın yetki belgesinin olmadığı, dolayısıyla bu konudaki müdahalesinin aracılık mahiyetinden öteye geçemeyeceği, Macar Hükûmetinin bir dostluk antlaşmasıyla ilişki tesis etmesinin ardından diğer hususlara ilişkin müzakerelere devam edebileceği belirtilmektedir.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. november 7-i titkos távirata, melyben értesíti Ankara isztambuli képviselőjét, Adnan bejt a Magyarország és Törökország közötti barátsági szerződés aktuális helyzetéről. İnönü jelzi, hogy Ruszkay nem jogosult aláírni a barátsági szerződést, amiből kifolyólag a megbeszéléseken való közvetítésen túl Ruszkay nem illetékes. Ebből kifolyólag a magyar kormánynak a szerződés aláírásának előkészítése után egy másik, a témában illetékes személlyel kell folytatnia az egyeztetést.

Evrâkın umûmî numerosu 281

Evrâkın tarihi 7 Teşrîn-i Sâni sene [1]339/[1]923

Adnan Beyefendi'ye - şifre

C. 3 Teşrîn-i Sâni. Ankara'ya geldiği zaman Macar Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Re'îsinin bir mektûbu ile kendisini takdîm etmiş olan Mösyö Ruçkay'ın müzâkerât icrâsı için yedinde bir salâhiyetnâme mevcûd olmamasına göre bu işdeki müdâhalesinin tavassut mâhiyetini geçmeyeceği anlaşılıyor. Binâberîn Münir Bey tarafından diğer devletlerle yapılanlara kıyâsen bir dostluk mu'âhedesi projesi ihzâr olunarak hükûmetine berây-ı îsâl kendisine tevdî-i muvâfık olur.

Mösyö Kral dahi ticâret ve konsolosluk mukâvelesi yerine Nota te'âtîsi ile iktifâ olunmasını teklîf etmiş idiye de hükûmetimizce kabûl olunmamışdı. Macaristan için de vaz'iyet aynıdır. Macar Hükûmeti bir muhâdenet ahidnâmesi ile münâsebâtı te'sîs ve derakab müzâkerât-ı sâireye devam edebilir.

Profesör Pröle için verdiğimiz cevâb bizce istinzâca muvâfakat mâhiyetindedir. Her hâlde sefir için bizden agreman istemesi zarûrîdir efendim.

İsmet

BELGE / DOKUMENTUM 29

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına ilettiği 8 Kasım 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, bir dostluk antlaşması taslağının Ruszkay'a tevdi edildiği, adigeçenin bu taslağı hükûmetine bildireceğini ve hükûmetinin sözkonusu taslağı kabul ederek Sofya'daki elçisini antlaşmayı imzalamak için İstanbul'a göndereceğini düşündüğünü ifade ettiği kaydedilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. november 8-án kelt titkos távirata, melyben a Ruszkayval való megbeszéléséről ír. A forrás szerint a Ruszkay által előkészített barátsági szerződés tervezetét a magyar kormány elfogadta, és megbízta a szófiai követet, hogy az aláírás miatt utazzon Isztambulba.

Aded 74

İstanbul

8 Teşrîn-i Sâni [13]39 keşidesi

29 numerosu

Hâriciye Vekâletine

C: 7/11/[13]39 ve 281 şifreye:

Mösyö Ruskay'ı bugün da'vet ederek ta'limât-ı devletleri dâiresinde kendisine izâhât vererek Avusturya ile takarrür eden muhâdenet mu'âhedeşi projesi dâiresinde bir proje tevdi etdim. Hükûmetine bildireceğini ve hükûmetinin bu projeyi kabûl ederek Sofya'daki sefirini bu mu'âhedeşi imzâ için İstanbul'a göndereceğini zannetdiğini söyledi. Hükûmetimin mu'âhedenin imzâsını İstanbul'da kabûl edib etmeyeceğini bilmediği[mm]i, belki Ankara'ya azîmet lâzım geleceğini ilâve eyledim. Kendisi Re'is-i Cumhûr Hazretlerine ve zât-ı devletlerine arz-ı ihtirâmât etmek üzere esâsen Ankara'ya gidiyor. Bu münâsebetle arz etmek isterim ki mûmâ-ileyhin esâsen Avusturyalı bir â'ileden ve Erkân-ı Harb zâbiti olduğuna hatta Ruskay ismini Macar Hükûmetinin teşekkülünden sonra almış bulunduğuna dâir bir rivâyet vardır efendim.

Adnan

BELGE / DOKUMENTUM 30

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye ile Macaristan arasında imzalanacak dostluk antlaşması hakkında Macaristan'ın Sofya Maslahatgüzarı Sándor Kiss'le yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 6 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Kiss'in önceden kendilerine tevdi olunan dostluk antlaşmasını imzalamaya hazır olduğunu, diğer devletlerden önce siyasi ilişkileri tekrar başlatmak arzusunda olduklarından söz konusu antlaşmayı bir an önce imzalamak istediğini, antlaşmanın İstanbul'da imzalanması için hükûmetinden talimat aldığını ifade ettiği belirtilmektedir. Macar Hükûmeti tarafından Sándor Kiss'e verilen 27 Kasım 1923 tarihli yetki belgesinin çevirisi belgenin ikinci maddesinde yer almaktadır.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 6-án kelt titkos távirata, melyben a Magyarország és Törökország közötti barátsági szerződésről a szófiai magyar ideiglenes ügyvivővel, Kiss Sándorral folytatott megbeszélésről ír. Kiss megerősíti, hogy a számára előkészített barátsági szerződés aláírására készen áll, és mielőbb szeretné Magyarország újra rendezni a politikai kapcsolatait. Ebből kifolyólag a szerződés mielőbbi, isztambuli aláírását javasolja, amihez a magyar kormánytól minden felhatalmazást meg is kapott. A magyar kormány által számára 1923. november 27-én kiállított felhatalmazás fordítása a forrás második pontjában olvasható.

Aded 319

İstanbul

Müsta'celdir.

6 Kânûn-ı Evvel [13]39 keşîdesi

Hâriciye Vekâletine

1- Bugün Macaristan Sofya Maslahatgüzarı Mösyö Kiş [Kiss] İstanbul'a muvâ-salat ile nezd-i âcizâneme geldi. Hükûmetinden aldığı salâhiyetnâmenin harfiyen sûret-i mütercemesi ikinci maddededir [*salâhiyetnâmenin orijinali için bk. Belge 31*]. Kendisi evvelce tevdi olunan muhâdenet mu'âhedesini imzâya âmâde olduğunu ve fakat ısrâr etmeksizin bir iki kelimenin ta'dilini istediğini söyledi. Bittabi bu bâbda salâhiyetim olmadığını ve burada diğer bir zâtın da hâiz-i salâhiyet bulunmadığını söyleyerek keyfiyeti zât-ı devletlerine arz edeceğimi ifâde etdim. Macarlarla aramızdaki muhâdenet-i kadîmeden ve sâireden bahsederek mu'âhede-yi sür'atle imzâ etmek istediğini ve hatta bendenize yahud başkasına verilecek salâhiyetnâme-yi telgrafla bile olsun kâfi addedeceğini ifâde ile sür'atle cevâb istedi. Kendisine Ankara'ya giderek orada sür'atle imzâ etmesini teklîf etdim. Muhâdenet mu'âhedesinin İstanbul'da imzâ edilmesi için hükûmetinden ta'limât aldığını ve zât-ı devletlerinin de bu yolda bir sözleri olduğunu ilâve etdi. Herkesden evvel münâsebât-ı siyâsiyeyi i'ade etmek arzusunda bulunduklarını ve sür'ati bunun için iltizâm etdiklerini ihsâs eyledi. Ma'lûm-ı devletleri olduğu üzere kendilerine tevdi etdiğimiz proje Lehistan Mukâvelesi esâsı üzerine ve Avusturya ile yaptığımız ufak ta'dilâtı hâvidir.

2- “Macaristan Krallığı’nın Sofya Maslahatgüzârı Mösyö Aleksandr Kiş’i Macaristan ile Türkiye Cumhuriyeti arasında akdolunacak muhâdenet mu’âhededesini tasdik olunmak kayd-ı ihtirâzîsi ile Macaristan Krallığı nâmına imzâ etmeye me'zûn kıldım. Tasdîkan lil-makâl bu vesîkayı imzâ ve mühür ile tahtûm eyledim.

Budapeşte, 27 Teşrîn-i Sânî 1923

İmzâ

Macaristan Krallığı Nâ’ibi

Horti

İmzâ

Macaristan Hâriciye Nâzırı

Giza Daruvari”

Adnan

تاریخ تصدیق
۲۰۴
۱۴۱
۲۱۹
مستند
۱ - بدو به مجامع صوفیه مصاحبه ای صورت پذیرد. استاذ بزرگ مراجعت
ایده نزد عاقلانه هم کردی. حکمت نه آفرین صلاحیت نامزدت حقیقاً
صورت مزجری ایمنی داده ده د. کنسرسی اولیجی ترویج اولیجی به مزجری
معاهده می امضایه آماده اولیجی فقط اصل - انقضیه برای حکمت
تعمیلی ایندوینی سودی. بالمع بر باید صلاحیت اولیجی و برادر دیگر
بازگشت ده عاقل صلاحیت بدوینی سودی به یک لفظ زان دولتی به
ایده حکمت عاقله ایتم. مجامع آره مزجری بخاوت قیجی در
و سایر دهر مجتهدی در معاهده می سقعه امضا ایندوینی و
حق بدوینه با خود را سقعه در بدوینی صلاحیت می تقدیمه بلیه اولیجی
کافی عاقله حکمت عاقله ایتم سقعه عاقله ایتم. مجامع معاهده سقعه
که درک آورده سقعه امضا ایندوینی نظایر اولیجی و زان دولتی
استاندارد امضا ایلمی اجده حکمت نه نظایر اولیجی و زان دولتی
بدوینه بدوینی اولیجی عاقله ایتم. حکمت بدوینی صلاحیت ایندوینی
اعاقله ایتم. بدوینی اولیجی اولیجی اولیجی اولیجی اولیجی اولیجی
رشته معاولیجی ایلمی اولیجی و آورده ایلمی یا بدوینی اولیجی اولیجی
عاقله ایتم. عاقله ایتم عاقله ایتم عاقله ایتم عاقله ایتم عاقله ایتم

عکاسه

- ۲ -

مجااستاد به تدریسه جبروتی آره سده عقد اولیجه مزارت معاهده کی
تقدیه اولیجه قید آقاری ایله مجاستاد والیفا نامه امضا ایتمله مازده
قدیم ~~تصدیق الیقا~~ تصدیقا لکفال برو تصدیق امضا ر ~~مجاز~~ ایله
ختم الیقم .
پروایته ۷۷ قیبه کای ۱۹۷۷
ایضا
مجااستاد والیفا ناجی
هرف
ایضا
مجااستاد خواجه ناظمی
کنزادار واریه

عدیه

BELGE / DOKUMENTUM 31

Macar diplomat Sándor Kiss adına düzenlenen 27 Kasım 1923 tarihli yetki belgesi.

Kiss Sándor magyar diplomata számára 1923. november 27-én kiállított meghatalmazás.

J' autorise M. Alexandre Kiss
de Nemeskér, Chargé d' Affaires de Hongrie
à Sofia à signer, sous réserve de ratification, de
la part du Royaume de Hongrie le Traité
d'amitié à conclure entre le Royaume de Hongrie
et la République Turque.

En foi de quoi J'ai signé la présente
en la faisant munir de Mon sceau.

Fait à Budapest le 27 novembre 1923.

Thorny
Gouverneur du Royaume de Hongrie.

Léon de Danuvay

Ministre Royal Hongrois des Affaires Étrangères.

BELGE / DOKUMENTUM 32

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye ile Macaristan arasında imzalanacak dostluk antlaşması hakkında Macar Temsilci Sándor Kiss'le yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Kiss'in antlaşmanın ne zaman imzalanabileceğini sorduğu, bir an önce Sofya'ya ve oradan da Budapeşte'ye gitmesi gerektiğini, antlaşmayı imzalamadan ülkesine dönmesi durumunda bu hususun Macaristan'da olumlu karşılanmayacağını, taslak metinde değiştirilmesini istediği kelimelerin tadilinden dahi vazgeçtiğini ifade ettiği ve imzalanacak nüshaların ihtiyaten hazırlandığı bildirilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 13-i titkos távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot arról, hogy Kiss Sándorral a barátsági szerződés témájában egyeztetett. A táviratban közli, hogy Kiss sürgös szófiai teendőire és arra hivatkozva sürgette a szerződés aláírását, hogy amennyiben az nem történik meg, a magyar kormány rossz néven fogja venni. Kiss hangsúlyozta továbbá, hogy az aláírás érdekében a barátsági szerződés szövegének helyenkénti megváltoztatásáról is lemondott a magyar fél.

Aded 379

Makine başında

İstanbul

13 Kânûn-ı Evvel [1]339

Aded 146

Hâriciye Vekâletine

Bugün Macar Murahhası Mösyö dö Kiş tekrar gelerek imzâ keyfiyetinin ne zaman mümkün olabileceğini ve kendisinin hemen Sofya'ya ve oradan Budapeşte'ye avdeti zarûrî olduğunu ve kendisi bir haftadan beri burada olduğu ve daha evvelce vürûdu ihbâr edildiği hâlde bilâ-imzâ avdet ederse Macaristan'da soğuk te'sîr yapacağını tekrar etdi. Tarih beyânıyla ve murahhas ta'yîniyle salâhiyetnâme tertîbi için az zamanda maddeten bir şey yapmak mümkün bulunmadığını cevâben bildirdim. Kendisine tevdi' ettiğimiz projede ta'dilini evvelce talep ettiği kelimelerin ta'dilinden dahi ferâgat etdi. İhtiyâten, imzâ edilecek nüshâlar bugün yazılıyor efendim.

Adnan

فرمان محمد علی شاه

خارجیه و کائنات
قلمبر مخصوص و نشانی و کائنات

عکس

۷۹

مانده باشد

ه

خارجیه و کائنات

استاندار

۱۲ کانون اول ۷۹

۱۲ کانون اول ۷۹

عدد

۱۴۱

بگویند بجا - مرخصی موسیو دولیبه نگار کلاه و امضا کلفتک نه زمانه حکم
اولیبه کلاه و کلفتک کلاه صوفیه و اوراد و بورایه - عودت خوری
اولیبه و کلفتک بر کلفتک و بوراد اولیبه و کلاه اولیبه و روری امضا اولیبه
کلاه بلا امضا عودت اولیبه - بجا - کلفتک صوفیه نایب بجا حق نگار اولیبه
نایب بجا و مرخصی تعلیم صلاحیت نایب بجا و کلفتک از زمانه ماده برشی یا بجا کلاه
بجای بجا و کلفتک تعلیم صلاحیت نایب بجا و کلفتک از زمانه ماده برشی یا بجا کلاه
نصفه و کلفتک اولیبه. احتیاطاً امضا اولیبه بجا نایب بجا و کلفتک از زمانه ماده برشی یا بجا کلاه

عنا

محمد علی شاه

۶

دوره جوان و کلفتک

رضا

BELGE / DOKUMENTUM 33

Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın, İstanbul Temsilcisi Adnan Bey adına yetki belgesinin hazırlanmakta olduğunu, söz konusu belgenin gönderilmesine değin Kiss'in Sofya'da bekleyebileceğini Adnan Bey'e bildirdiği 16 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf.

İsmet İnönü, az ankarai kormány külügyminiszterének 1923. december 16-i, Adnan bejnek címzett titkos távirata, melyben az ankarai kormány isztambuli képviselőjét értesíti arról, hogy készül a nevére szóló felhatalmazás, illetve kéri öt, hogy értesítse Kiss Sándort, hogy a felhatalmazás elkészültéig maradjon Szófiában.

Evrâkın umûmî numerosu 2109

Evrâkın husûsî numerosu 272

Evrâkın tarihi 16 Kânûn-ı Evvel sene [13]39

Adnan Beyefendi'ye

C. 146

Nâm-ı âlinize bir salâhiyetnâme tanzîm olunmaktadır. Hangi gün yetiştirilebileceği ma'lûm değildir. Salâhiyetnâmenizin vürûdunu arzu ederse Sofya'da bekleyebilir efendim.

İsmet

* * *

مستند اولدیگی اوراق نومروسی	شبهه قید نومروسی	میش	مسود	محرر	مدیر	مدیر عمومی
اوراقل عمومی نومروسی ۴۱۰۹						
اوراقل خصوصی نومروسی ۴۷۴						
اوراقل تائیدی						

خلاصه

عنه بک اصفی

ب. ۱۴۶

نام عکبه به صلاحیت تظا اصفی. که تکه
بسته به یکم معلوم دکل. صلاحیت از درود
اصفیه به به اصفی

۱۶ / ۱۲ / ۱۳۳۹

۱۶ / ۱۲ / ۱۳۳۹

۱۶ / ۱۲ / ۱۳۳۹

BELGE / DOKUMENTUM 34

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Macar temsilcinin, Adnan Bey'e ait yetki belgesini beklemeksizin adıgeçenin antlaşmayı imzalamaya yetkisi olduğuna dair bir yazı iletilmesi durumunda dahi imzaya hazır olduğunu beyan ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16/17 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Adnan Bey, belirtilen şekilde antlaşmayı imzalayıp imzalayamayacağı hususunda bilgi talep etmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. December 16/17-i titkos távirata, melyben a török diplomata a külügyminisztérium számára jelzi, hogy amennyiben a felhatalmazást megkapja, azonnal kész aláírni a dokumentumot. Adnan bej visszaigazolást kér, hogy a szerződést ő maga aláírhatja-e ebben a formában.

Aded 403
Makine başında

İstanbul
16/17 Kânûn-ı Evvel [1]339

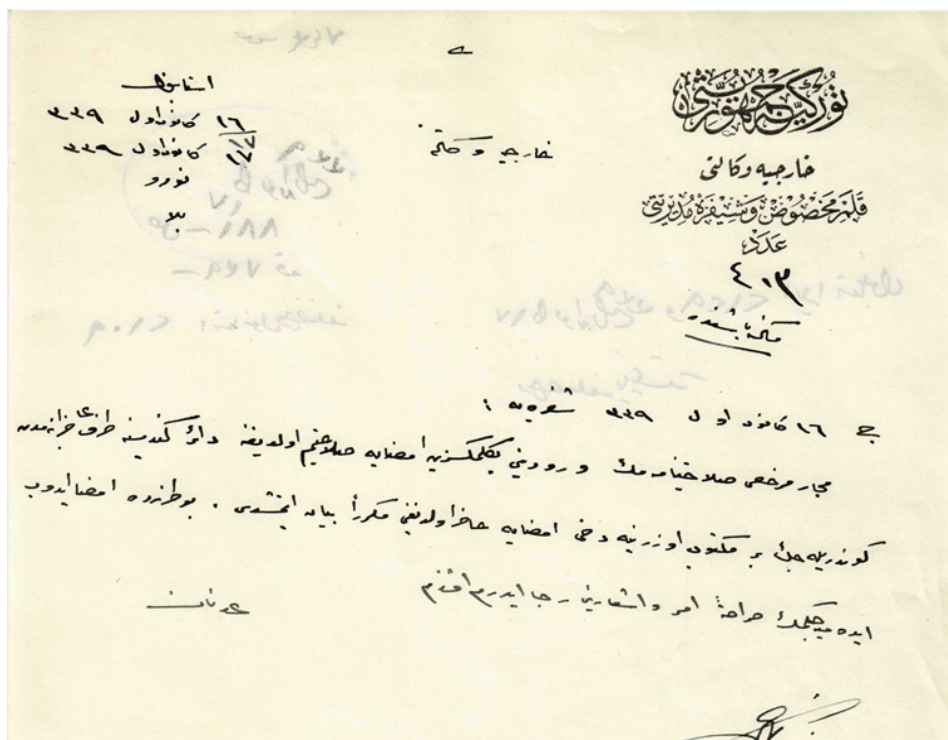
Hâriciye Vekâletine

C. 16 Kânûn-ı Evvel [1]339 [tarihli] şifreye:

Macar Murahhası salâhiyetnâmemin vürûdunu beklemeksizin imzâya salâhiyetim olduğuna dâir kendisine taraf-ı âcizânemden gönderilecek bir mektûb üzerine dahi imzâya hazır olduğunu mükerreren beyân etmişdi. Bu tarzda imzâ edib edemeyeceğimin sarâhaten emir ve iş ârını ricâ ederim efendim.

Adnan

* * *

BELGE / DOKUMENTUM 35

Dişışleri Bakanlığının, Macaristan'la akdedilecek antlaşmanın belirtildiği şekilde imzalanabileceğini İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'e bildirdiği 17 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf.

A külügyminisztérium 1923. December 17-én kelt titkos távirata, melyben felhatalmazza az isztambuli képviselőjét, Adnan bejt, hogy a szerződést az egyeztetett formában aláírhatja.

Evrâkın umûmî numbersu 2129

Evrâkın tarihi fî 17 Kânûn-ı Evvel sene [13]39

Adnan Beyefendi'ye - şifre

C. Macar mu'âhdesini beyân olunan tarzda imzâ buyurabilirsiniz.

* * *

سی

۸۸۱ ص

تورکیا جمهوری

خارجیه و طاقی

دوسیہ سی

دوسیہ ربط نومرولربنک اشارتہ مخصوص عمل

۹۱۰۹ عدتہ ۱۶/۱۰/۸۹

خارجیه و طاقی

مدیریتی

مدیر عمومی	مدیر	میز	مسود	میش	شعبہ نک قید نومروسی	مستند اولدی بی اوراق نومروسی
						اوراقلک عمومی نومروسی ۹۱۰۹ اوراقلک خصوصی نومروسی اوراقلک تاریخی

عدتہ ۱۶/۱۰/۸۹

۸۹

۱۶/۱۰/۸۹

۶۴۱ ص

خلاصہ

BELGE / DOKUMENTUM 36

Dışişleri Bakanlığının, Macaristan'la dostluk antlaşmasının imzalanmasını teminen İstanbul Temsilcisi Adnan Bey adına düzenlenen yetki belgesini adigeçene gönderdiği 19 Aralık 1923 tarihli telgraf. 17 Aralık 1923 tarihli yetki belgesi belge ekinde yer almaktadır.

A külügyminisztérium 1923. December 19-i rejtjeltávirata, melyben a Magyarországgal való barátsági szerződés aláírásához megküldi az Adnan bey nevére szóló meghatalmazást. Az 1923. December 17-i keltezésű felhatalmazás a forrás csatolmányaként olvasható.

Evrâkın umûmî numerosu 2237

Evrâkın husûsî numerosu 299

Evrâkın tarihi fî 19 Kânûn-ı Evvel sene [13]39

Adnan Beyefendi Hazretlerine - tahrîrât

Macaristan muhâdenet mu'âhedesini imzâya zât-ı âlîlerini terhîs eden salâhiyet-nâme merbûten takdîm kılınmıştır efendim.

* * *

Gazi Mustafa Kemal

Türkiye Re'îs-i Cumhûru

Bu Vesâ'ik-i Muharrereyi Göreceklerin Cümlesine Selâm

Türkiye Cumhuriyeti ile Macar Hükûmeti arasında bir muhâdenet mu'âhedesini akdi için İstanbul'a gelen Macar Murahhası ile bilmüzâkere ihzâr edilmiş olan muhâdenet mu'âhedenâmesini Türkiye Cumhuriyeti nâmına imzâ etmek üzere ehliyet, dirâyet ve tecrübekârlığına i'timâd-ı tammımız olan Türkiye Büyük [Millet] Meclisi a'zâsından İstanbul Meb'ûsu ve Hâriciye Vekâleti Dersâdet Murahhası Adnan Bey salâhiyet-i kâmileyi hâiz olarak tarafımızdan murahhas ta'yîn edilmiştir.

Tasdîkan li'l-makâl işbu salâhiyetnâme tarafımızdan bilimzâ müşârün-ileyhe i'tâ kılındı.

1339 senesi Kânûn-ı Evvelinin on yedinci günü Ankara'da tanzîm olunmuştur.

ص ۱۹۷

4

غازی مصطفی کمال

تورکيه رئيس جمهورى

پروٹانس محرره بی کوره بکدرک عتدنه ستم

تورکيه جمهورى بید بجا و کونق آره سند و برقرارست معاهد وى عقدى بجهنده استانبول کلمه بجا و مرضى اید با فکدره اجنبی لیس و ولده مختارست معاهد نامته
 تورکيه جمهورى نامته امضا ایلک وزیر و اهلیت و دایت و غیر با کرافه اعتبار نامته ولده تورکيه بولک مجلس اعظمه سند و استانبول معوق و خارجیه و کانی دیارست
 مرضى عدنا بد بک جموعیت کمالیه حاضر اولدی فرغز زده مرضى تغییر یلشد
 نهديقا لقمه ای شيوه و خیمه فرغز زده بالدمها شایره اعظمه قلند
 ۱۴۴۹ سنه کانونه و لک اوده یلنجی کونق انقزده و تنظیم و لغشد

BELGE / DOKUMENTUM 37

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Türkiye-Macaristan Dostluk Antlaşması'nın imzalandığını, Türk tarafında kalacak asıl nüsha ile Kiss'in yetki belgesinin postayla gönderileceğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 18 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. December 18-án kelt, a külügyminisztériumnak címzett titkos távirata, melyben megerősíti a magyar-török barátsági szerződés aláírását, illetve, hogy a szerződés eredeti példányát Kiss meghatalmazásával együtt postai úton megküldi.

Aded 422

İstanbul

18 Kânûn-ı Evvel [13]39

158

Hâriciye Vekâletine

Bugün Macar Murahhası Mösyö dö Kiş ile aramızda Türkiye ve Macaristan Mu'âhedenâmesi ba'de'z-zevâl saat dördte imzâ edilmiştir. Bizde kalacak imzâlı mühürlü nüsha ile murahhas-ı mûmâ-ileyhin, tercümesi telgrafla arz olunan salâhiyetnâmesi yarınki posta ile takdîm olunacaktır. Bendenize irsâl buyurulacak salâhiyetnâme yerine şimdilik muvakkaten taraf-ı âcizânemden imzâya salâhiyetim olduğuna dâir verilen bir mektûbla iktifâ etmiştir. Salâhiyetnâmenin vürûdunda kendi nâmına olarak Felemenk Sefâreti vâsıtasıyla Budapeşte'ye gönderilecektir efendim.

Adnan

استعمل
 ۱۸ خابره اول ۲۹
 ۱۹ خابره اول ۲۹
 ۱۵۸

خارجیه دکانی

فاریکجه دکانی
 قلمبر مخصوص و شیشه دکانی
 عکرا
 ۲۷۷

بیکره سبار مرفعی مریو دکنیه الله آره مزره توری و مجایسته معاهده نامی
 بعد الزوال ساعت ده تده اضافیلند. بزده قالدجه مضای مهری شیشه الله مرفعی
 موسی الیهک ترجمه می تلفظله عرصه اولنه صلا حقیقه کایا شیشه یوسته الله تقدیم
 اولنه مقدر. بنده کزه ار سال بدیدیدهد صلا حقیقه برینه شیشهک سرفه طرف
 عا حبانده مضای صلا حقیقه اولدغه دار وریطیه برکتومه آتفا تحسیر صلا حقیقه
 وردنده کنده نامه اولدوره قلمک مضافی دامطه سیه بودا شیشه کونده مدعیه

افندم

عدنا

۱۷۷۷

BELGE / DOKUMENTUM 38

Türkiye ile Macaristan arasında imzalanan 18 Aralık 1923 tarihli Dostluk Antlaşması.

A Magyarországnak és Törökországnak között 1923. december 18-án aláírt barátsági szerződés.

TRAITE D'AMITIE

ENTRE LA TURQUIE ET LA HONGRIE

LA TURQUIE,

d'une part,

et

LA HONGRIE,

d'autre part,

également et sincèrement désireuses d'établir et de consolider
les liens de sincère amitié entre la République Turque et le
Royaume de Hongrie,

et pénétrées de la même conviction que les relations entre
les deux Etats, une fois établies, serviront à la prospérité et
au bien-être de leurs Nations respectives,

ont résolu de conclure un Traité d'amitié et ont à cet effet
nommé pour leurs Plénipotentiaires, savoir :

LE PRESIDENT DE LA REPUELIQUE TURQUE :

le Docteur ADNAN BEY, Député de Constantinople à la Grande
Assemblée Nationale de Turquie et Délégué à Constantinople du
Ministère des Affaires Etrangères ;

SON ALTESSE SERENISSIME LE GOUVERNEUR DU ROYAUME DE
HONGRIE :

M. Alexandre Kiss DE NEMESKEI, Chargé d'Affaires de Hongrie
à Sofia,

LESQUELS, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs, trouvés en bonne et due forme, ont convenu des dispositions suivantes:

Article 1.

Il y aura paix inviolable et amitié sincère et perpétuelle entre la République Turque et le Royaume de Hongrie ainsi qu'entre les ressortissants des deux Etats .

Article 2.

Les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour établir les relations diplomatiques entre les deux Etats conformément aux principes du Droit des Gens; Elles conviennent que les Représentants diplomatiques de chacune d'Elles recevront, à charge de réciprocité, dans le territoire de l'Autre, le traitement consacré par les principes généraux du droit international public général.

Article 3.

Les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour régler les relations consulaires et commerciales entre leurs pays respectifs ainsi que les conditions d'établissement et de séjour dans les territoires de chacune d'Elles des ressortissants de l'autre Partie par des conventions qu'Elles se réservent de conclure conformément aux règles du droit international public général sur la

base d'une parfaite réciprocité .

Article 4.

Le présent Traité sera ratifié et les ratifications en seront échangées    Angora le plutôt que faire se pourra. Il entrera en vigueur le quinzième jour après l'échange des ratifications.

EN FOI DE QUOI les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leurs sceaux .

FAIT en double à CONSTANTINOPLE, le dix huit décembre mil neuf cent vingt trois .

H. Danay

L. De Kiss

BELGE / DOKUMENTUM 39

Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın Macaristan Hükûmeti tarafından onaylandığına dair 29 Ocak 1924 tarihli tasdik belgesi.

A magyar-török barátsági szerződés magyar kormány általi jóváhagyásáról szóló, 1924. Január 29-én kelt irat.

TRAITÉ D'AMITIÉ
ENTRE LA HONGRIE ET LA TURQUIE

LA HONGRIE,
d'une part,
et
LA TURQUIE,
d'autre part,

également et sincèrement désireuses d'établir et de consolider les liens de sincère amitié entre le Royaume de Hongrie et la République Turque,

et pénétrées de la même conviction que les relations entre les deux Etats, une fois établies, serviront à la prospérité et au bien-être de leurs Nations respectives,

ont résolu de conclure un Traité d'amitié et ont à cet effet nommé pour leurs Plénipotentiaires, savoir:

SON ALTESSE SÉRÉNISSIME LE GOUVERNEUR DU ROYAUME
DE HONGRIE:

M. Alexandre Kiss De NEMESKÉR, Chargé d'Affaires
de Hongrie à Sofia;

LE PRESIDENT DE LA RÉPUBLIQUE TURQUE:

Le Docteur ADNAN BEY, Député de Constantinople à la Grande Assemblée Nationale de Turquie et Délégué à Constantinople du Ministère des Affaires Etrangères,

LESQUELS, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs trouvés en bonne et due forme, ont convenu des dispositions suivantes:

Article 1.

Il y aura paix inviolable et amitié sincère et

perpétuelle entre le Royaume de Hongrie et la République Turque ainsi qu'entre les ressortissants des deux Etats.

Article 2.

Les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour établir les relations diplomatiques entre les deux Etats conformément aux principes du Droit des Gens;Elles conviennent que les Représentants diplomatiques de chacune d'Elles recevront,à charge de réciprocité,dans le territoire de l'Autre,le traitement consacré par les principes généraux du droit international public général.

Article 3.

Les Hautes Parties Contractantes sont d'accord pour régler les relations consulaires et commerciales entre leur pays respectifs ainsi que les conditions d'établissement et de séjour dans les territoires de chacune d'Elles des ressortissants de l'autre Partie par des conventions qu'Elles se réservent de conclure conformément aux règles du droit international public général sur la base d'une parfaite réciprocité.

Article 4.

Le présent Traité sera ratifié et les ratifications en seront échangées à Angora le plutôt que faire se pourra.Il entrera en vigueur le quinzisième jour après l'échange des ratifications.

EN FOI DE QUOI les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leurs sceau.

FAIT en double à Constantinople,le dix huit Décembre mil neuf cent vingt trois.

/ L.S./ S.de Kiss

/ L.S./ Dr.Adnan

A. Török Köztársasággal Konstantinápolyban 1923. évi december hó 18. napján

kötött barátsági szerződést, amelynek eredeti
szövege a fenti szöveggel szöve - szöve egyező;
Magyarországi részéről megerősítom.

Kelt Budapesten, 1924. évi január hó 29. napján.

Horthy

Danuvary

Traduction française du texte hongrois de la clause de
ratification:

Je ratifie au nom de la Hongrie le Traité
d'amitié conclu avec la République Turque à Constan-
tinople, le six huit Décembre mil neuf cent vingt trois.
dont le texte original s'accorde mot à mot avec le texte ci-
dessus donné.

Fait à Budapest, le vingt neuf Janvier mil neuf cent
vingt quatre.

Horthy m. p.

Danuvary m. p.

(Ministre Royal Hongrois des Affaires
Étrangères.)

Vu pour l'authenticité de la traduction,
Budapest, le 31 Janvier 1924.

Comte Louis Ambroggi

Envoyé Extraordinaire et Ministre
Plénipotentiaire.

BELGE / DOKUMENTUM 40

Dışişleri Bakanlığının, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın TBMM'de kabul ve onayı işlemlerinin tamamlanmasını teminen Başbakanlığa gönderdiği 27 Aralık 1923 tarihli yazı.

A külügyminisztérium 1924. December 27-i keltezésű, miniszterelnökségnek címzett irata, melyben tudatja a magyar-török barátsági szerződés TBMM általi elfogadását és jóváhagyását.

Hâriciye Vekâleti

Evrâkın umûmî numerosu 2694

Evrâkın tarihi 27 Kânûn-ı Evvel sene [13]39

Müsta'cel

Başvekâlet-i Celîleye

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti'nin hâiz-i salâhiyet murahhasları arasında 18 Kânûn-ı Evvel 1923 (1339) tarihinde Dersaâdet'de akd ve imzâ olunan Muhâdenet Mu'âhedenâmesi'nin sûret-i mütercemesi, bu bâbda tanzîm kılınan lâyiha-i kânûniye müsveddesi ile birlikde leffen takdîm kılınmakla [*buraya alınmamıştır*] Türkiye Büyük Millet Meclisince kabûl ve tasdîki mu'âmelesinin îfâsına delâlet buyurmaları ricâ olunur efendim.

* * *

مستند اولدیی اوراق نومروسی	شعبه تید نومروسی	میش	مسود	مبیز	مدیر	مدیر عمومی
اوراق عمومی نومروسی ۷۹۹					۷۹۹	مدیر عمومی
اوراق خصوصی نومروسی					۷۹۹	مدیر عمومی
اوراق تاریخی ۷۹۹	۷۹۹				۷۹۹	مدیر عمومی

باسمه و طاعت جللیه

مستند

تذکره ایلم باریتانه فراینت حاضره صلاحت رهضری آره شده
 ۱۸ بانه اول ۱۹۲۳ (۱۳۴۹) تاریخیه در سادته عقد دافنا
 اولنا نه خارنت عاهده نام سنله صورت ترجمه ایلم بداده
 نطقه تقاضا به خطه لایحه قانونیه سوره س/ تقاضا تقدیم قلمقه تذکره
 بدیده ملت مجلسیه قبول و تقدیمه عامه سنله ایضا نه ولایت بیورماری
 رجاء اولور انتم

خلاصه

تذکره ایلم باریتانه فراینت حاضره صلاحت رهضری آره شده
 عاهده نام سنله صورت ترجمه ایلم بداده
 نطقه تقاضا به خطه لایحه قانونیه سوره س/ تقاضا تقدیم قلمقه تذکره
 بدیده ملت مجلسیه قبول و تقدیمه عامه سنله ایضا نه ولایت بیورماری
 رجاء اولور انتم

BELGE / DOKUMENTUM 41

Başbakan İsmet Paşa'nın, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın TBMM'ce kabul ve tasdik edildiğine dair 13 Mart 1924 tarihli kanunu Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 16 Mart 1924 tarihli yazı. Söz konusu kanun belge ekinde yer almaktadır.

İsmet İnönü miniszterelnök 1924. március 13-án kelt, a külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben a TBMM által ratificált magyar-török barátsági szerződést küldi el. Az erről szóló törvényt a forrás csatolmányában található.

Aded 6/1198

Ankara

16/3/[1]340

Hâriciye Vekâletine

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti arasında İstanbul'da mün'akid 18 Kânûn-ı Evvel sene [1]339/1923 tarihli Muhâdenet Mu'âhedenâmesi hakkında olup Türkiye Büyük Millet Meclisinin 13 Mart [1]340 tarihinde mün'akid on birinci ictimâ'ının ikinci celsesinde kabûl edilen ve Türkiye Cumhuriyeti Riyâsetinin 16/3/[1]340 tarih ve Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti 6/300 numarolu tezkeresiyle tevdi' buyurulan 440 numarolu kânûn sûret-i musaddakası rabten takdîm kılınmıştır efendim.

Bilumûm vekâletlere ve Dîvân-ı Muhâsebât Riyâsetine yazılmışdır.

Başvekîl
İsmet

* * *

Kânûn numerosu 440

Ankara

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti Arasında İstanbul'da Mün'akid 18 Kânûn-ı Evvel Sene [1]339 (1923) Tarihli Muhâdenet Mu'âhedenâmesi Hakkında
Kânûn

Birinci Madde- Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Hükûmetinin hâiz-i salâhiyet murahhasları arasında 1339 (1923) senesi Kânûn-ı Evvelinin on sekizinci günü İstanbul'da akd ve imzâ olunan Muhâdenet Mu'âhedenâmesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabûl ve tasdik olunmuştur.

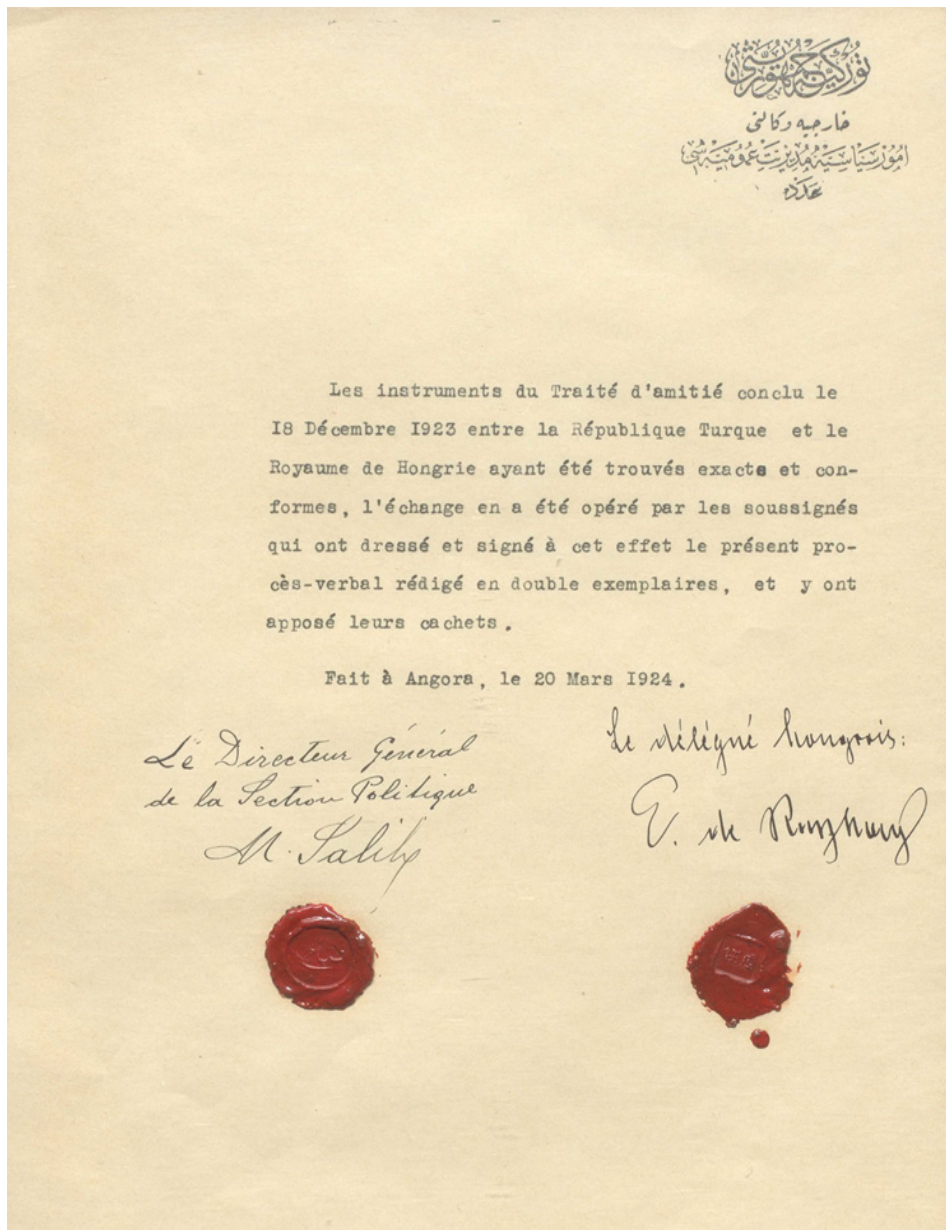
İkinci Madde- İşbu kânûnun icrâsına Hey'et-i Vekîle me'mûrdur.

7 Şa'bân 1342 ve 13 Mart sene 1340

BELGE / DOKUMENTUM 42

Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı arasında imzalanan Dostluk Antlaşması'nın tasdiknamelerinin Ankara'da teatisi nedeniyle Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Genel Müdürü M. Salih Bey ile Macaristan Temsilcisi Ruszkay arasında imzalanan 20 Mart 1924 tarihli tutanak.

A Török Köztársaság és a Magyar Királyság között aláírt barátsági szerződés példányainak kicseréléséről szóló jegyzőkönyv, amelyet 1924. március 20-án Ankarában írt alá M. Salih, a török külügyminisztérium politikai főosztályának vezetője, illetve Magyarország képviselőjében Ruszkay Jenö.

BELGE / DOKUMENTUM 43

Türkiye'nin Budapeşte Elçisi Hüsrev Bey'in, Türk-Macar Dostluk Antlaşması'nın Macaristan Ulusal Meclisinde müzakere edildiğini, bir milletvekili dışında oy birliğiyle ve alkışlarla kabul edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 21 Mayıs 1924 tarihli yazı. Mazbata Muharriri Moser Ernő, hükûmet partisi milletvekillerinden Mokcsay, muhalif partiden Andor Szakács ve Dışişleri Bakanı Géza Daruváry'nin mecliste konuya ilişkin yaptıkları konuşmaların özetlerine yazı ekinde yer verilmektedir.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1924. május 21-i, külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben a török diplomata ismerteti, hogy a magyar országgyűlésben a magyar-török barátsági szerződés megvitatása során egyetlen képviselő ellenvéleménye, valamint taps és egyöntetű támogatás mellett a szerződés szövege elfogadásra került. A jelentéshez csatolja Moser Ernő, a parlament külügyi bizottságának jegyzője, Mokcsay Dezső kormánypárti képviselő, Szakács Andor ellenzéki képviselő, valamint a külügyminiszter, Daruváry Géza nemzetgyűlésben elmondott beszédeinek leiratát is.

Umûmî: 20

Budapeşte, 21 Mayıs 1924

Husûsî: 14

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Paşa Hazretleri

Dünkü (20/[45]/1924) Salı günü Türk-Macar Muhâdenet Ahidnâmesi Macaristan Meclis-i Millisi tarafından müzâkere ve müttefikân (bir sosyalist meb'ûs müstesnâ) alkışlarla kabûl edildi. Alâkamızı fi'ilen ibrâz için hey'et-i sefâret ile meclise gittim ve müzâkerâtı dinledim.

Mazbata Muharriri Moser, Müttehid Parti (hükûmet partisi) meb'ûslarından Mo[ekkc]say, muhâlif partiden Andor Szakács ve Hâriciye Nâzırı Dr. Daruváry tarafından îrâd olunan nutukların meclis zabıtlarından çıkarttığım hülâsalarını ve Pester Lloyd gazetesinin bu müzâkerâta âid Almanca maktû'alarını [buraya alınmamıştır] leffen takdîm eyliyorum.

Budapeşte Sefîri

Hüsrev

* * *

Budapeşte

Mazbata Muharriri, hükûmet partisinden Mösyö Mozer Ernő'nün [Moser Ernő] nutkundan mühim görülen cümleler:

1- Türk-Macar Muhâdenet Mu'âhede'si'ni arkadaşlarıma kabûl ettirmek için fazla söze ihtiyâc yokdur zannederim. Macaristan tarihini karıştırdığımız zamanlar tâ asırlardan beri Macar ve Türk milletlerinin ara sıra birbiriyle mücâdele etdiğini görürüz. Fakat pek çok defalar da bir düşman-ı müştereke karşı dest-be-dest ittifâk olarak çarpışmışlardır. Türkler ve Macarlar yekdiğeriyle düşman mevki'inde oldukları zaman dâimâ merdlik ve hüsn-i ahlâk ibrâz etmişlerdir. Bir gâye uğrunda müttefikân çalışdıkları vakitler dahi birbirlerini pek iyi anlamışlardır. Macarların Rakoçi [Rákóczi] ve rüfekâsı gibi hürriyet kahramanlarını, muhâcirlerini mem-

leketlerine kabûl husûsunda cesâret ve âlî-cenâblık gösterenlerin yine yalnız Türkler olduğunu unutmamalıdır. Türkler, Harb-i Umûmî’de dahi nâmûskârâne hareketle tâ harbin sonuna kadar ittifâklarına sâdık kalmışlardır. (*Tasdik hareketleri*)

Macaristan, mevâd-ı ibtidâ’iyesine destres olduğu arâzîsinin üçde ikisini gaybetmiştir. Triyanon [Trianon] Hükûmetleri Macaristan’ın bu arâzî ile olan münâsebet ve irtibâtını tamamıyla kat’ ederek elde kalan sanâyi’in terakkîsine ve dolayısıyla idâme-i hayâtına mâni’ olmak istiyorlar.

Daha birkaç ay evvel dirilen Türkiye’de çalışmak isteyen Macarlar için iktisâdî, ilmî pek geniş sâhalar mevcûddur. Türkiye, Macaristan’ın küçülmesi sebebiyle boşda kalan erbâb-ı ilim ve fennimizden çok istifâde edecektir. Bu gibi zevât, kardeşimiz Türklerin memleketinde iş bularak çalışmalı ve bu sûretle Macarların arzu-yı sa’yını ve iktidârını göstermelidirler.

Türk-Macar Muhâdenet Mu’âhedenâmesi’nin mevâdı her iki milletin muslihâne ve dostâne geçinmelerini te’minê sâ’îdir. Binâenaleyh kabûlünü kemâl-i ihtirâmla ricâ ederim. (*Şiddetli alkışlar ve yaşa sadâları*)

2- Mazbata Muharriri olan hatîb-i mûmâ-ileyhden sonra yine hükûmet partisinden Mösyö Mokçai (Mokcsay) ihtisâren kaydedilen nutk-ı âtîsini îrâd etdi:

Mevcûdiyet-i milliyeyi gösteren âteşin vatanperverliğin mu’azzam bir misâlini Türkiye’nin zaferle netîcelenen ef’âl-i teceddüdkârânesinde görmekdeyiz. Türk milleti hakîkaten ölüm hâlinden dirildi. Büyük bir kısmı 1915 senesi mukarrerâtı mûcibince İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya ve Yunanistan arasında taksîm edilecek olan Türkiye, takrîben aynı netîceyi verebilecek olan Sevr Mu’âhedesini kabûl etmeyerek Lozan’da hukûkunu müdâfa’a etmek vesâ’itini tehyî’e etdi.

İşbu Muhâdenet Mu’âhedenâmesi’ni müzâkere eder iken, ittifâkına sonuna kadar sâdık kalan silah arkadaşımız ve kardeşimiz Türk milletinin mûnâkaşa kabûl etmez vatanperverliğini, (*her taraftan tasvîb sadâları*) bî-misâl siyâset-i rakîkasını sükût ile geçişdiremeyiz. Dünyanın yarısıyla çarpışan ve kuvve-i beşeriyenin fevkinde mu’cizeler gösteren Türk ordusunun pek mu’azzez Başkumandanı Mustafa Kemal Paşa’yı dahi kemâl-i hürmetle yâd ederim. (*Şiddetli alkışlar*)

Eğer bu Muhâdenet Mu’âhedesini ni daha geçen asırlarda yapmış olsa idik Türklere ve Macarlara hâs olan ve Türkler tarafından ahîren pek parlak bir sûretde ibrâz olunan millî azim ve temkînden istifâde eder ve beyhûde birbirimize karşı düşman mevki’inde kalmaz idik.

Dört yüz sene evvel silahının kuvvetiyle Macaristan’ı işgâl eden mu’azzam Türk milletinin terbiye-i rûhiyesi bugün, yirminci asırda Macaristan’dan koparılan arâziye hâkim olanlarınsından şübhesiz pek yüksek idi. (*Her taraftan tasvîb sadâları*) Tarihi gözden geçirir isek görürüz ki 150 senelik devre-i istilâlarında Türkler hiçbir zaman millet-i mahkûmeye lisânlarını öğretmek için cebir ve tazyîk göstermemişlerdir.

Mekteblerin seddine dâir dahi hiçbir misâl gösterilemez. Serbestî-i edyâna dahi çok hürmet etmişlerdir. Velhâsıl her husûsda Türklerin verdikleri hürriyet Habsburg krallarının Macaristan’da hükûmrân oldukları zamanlarınsından pek fazladır.

Ma’lûm olan bu hakîkatlere rağmen Yunanistan Parlamentosu Re’îsi 1922 senesi

Haziranında dünyanın bütün parlamentolarına bir ta'mîm göndermiş ve bunda Anadolu'da mukîm Hristiyanlara karşı Türkler tarafından icrâ edilen mezâlimden bahsetmiş idi. Bu iftirâ ve bühtânın ne kadar münâsebetsiz olduğunu Türklerin dört yüz sene evvelki icrâ'âtı ve müsâ'adekârlığı tekzîb eder. Türkler, husûsât-ı dîniyede pek sabırlı olub kimsenin dînine müdâhale etmezler. Çünkü kitâb-ı mukaddesleri olan Kur'ân-ı Kerîm dahi bunu kendilerine emreder.

Türlere ta'n eder iken, Anadolu'da ducâr oldukları inhizâm üzerine yirmi Türk şehri[ni] yakmış ve Trakya'nın tahliyesi esnâsında müdâfa'asız Türk ahâlî-i melekiyesin[ie] karşı hâtıra gelmez, işidilmemiş ezâ ve cefâlarda bulunmuş olan ve muhârebeyi gaybetdikden sonra Hükûmât-ı Mu'azzamanın i'tirâzâtına rağmen 3 nâzır ve 3 ceneralini i'dâma mahkûm etmiş olan Yunanlılar, zanneder isem Hristiyan düşmanlığından dolayı Türklerden şikâyet etmek hakkını çokdan gaybetmişlerdir. Ma'amâfih parlamentomuzun üçüncü ictimâ'ının zabıtnâmesinde muharrer olan ve Yunanlıların şikâyâtını muhtevî bulunan o neşriyâtı bugün burada yine Meclis-i Meb'ûsânda tekzîb etmek isterim.

Hatîb-i müşârûn-ileyh bunun üzerine Mister Jowel'in Tayms'da [Times] münteşir ma'lûm iftirâsıyla buna müşâbih bühtânları tekzîben Anadolu Ajansı'nın, Şark-ı Karîb Amerika Mu'avenet Hey'etinin, Anadolu Hristiyanları Murahhasları Kongresinin beyânât ve neşriyâtını pek mufassalan tarihiyle ve metn-i aslisiyle okudu ve Mösyö Masarik [Masaryk] ile Mösyö Beneş'in [Beneš] ahîren teşkîl ettikleri Néopanslavisme ile Panjermanizm ve Yahudilerin beynelmilel irtibâtına karşı bizim de Budapeşte'den Japonya'ya kadar imtidâd eden ve beş yüz milyon nüfûsu yekdiğerine bağlayan bir zincir olmak üzere "Panturanizmi" bir an evvel vücûda getirmeye eşed ihtiyâcımız olduğunu ilâveten kaydetti.

3- Mösyö Mokçai'den sonra meclis a'zâsından ve muhâlifinden Mösyö Sakaç Andor [Szakács Andor] dahi söz isteyerek ihtisâren naklettiğimiz beyânât-ı âtiyede bulundu:

Ben, muhâlif bir meb'ûs olmakla beraber hükûmetin Türkiye dostluğuna dâir olan işbu kânûn lâyihasını bilhâssa kemâl-i meserretle alkışlar ve kabûl ederim. (*Meclisin her tarafından memnûniyet sadâları*) Birçok kimseler Türkiye'nin, muzaffer milletlere karşı galebe ederek tamâmiyet-i mülkiyesini te'mîn husûsunu silahıyla, azmine medyûn görüyorlar ise de ben, Türklerin yaşamak hakkını kazanmak için uzun müddetlerden beri çalışdıklarını ilâve ederim.

Türk milleti, seksen yüz sene evvel yalnız bir hükûmet-i mu'azzama-i siyâsiye idi. O vakitlerden beri Türkler, birçok husûsâtta ibrâz-ı gayret etdiler. Avrupa medeniyetinden istifâde için ecnebî lisânlarını memleketde ta'mîn ettikleri gibi Arab, Acem kelimeleriyle dolu olan lisânlarını Türkçeleşdirerek millî bir lisâna, bir edebiyâta mâlik oldular ve bu sûretle İslâmiyeti ikinci bir derecede tutarak asıl kanlarıyla yani Türklükle meşgûl oldular.

Abdülhamid'in, Türklük ve milliyet kahramanlarına karşı icrâ ettiği mu'amelât-ı nâ-lâyika hepimizin ma'lûmu olsa gerekdir. Sâha-i ma'neviyette yükselen milletler hiçbir zaman mahvolmazlar. İcrâ'ât-ı fevkalâdeleriyle Türk tarihine yeni, parlak sahîfeler ilâve etdiren bugünkü idâre adamları Türklere, Türklüğü tanıtdırdıkları gibi asrî bir sûretde yaşamak usûlünü dahi öğretmişlerdir. Binâenaleyh bu gibi milletlerin istikbâli emindir.

درت یوز سنه اط سلاطین قزلبه ماجارستانه اشغال ایله معظی تورک ملتک تریه روحیه بکون بکون برمنی عدره
 ماجارستانه قویا یازن ارضیه حاکم اولانلرکنده شهره یه تورک ایله [هطرفه نصیه حله] تاریخ کوزده کیمبرایله
 کوزورنکه ۵۰ سنهک دورده استیلارنده تورکله هیچ بریانه ملت محکوم لاسنی اولرک ایچون جر و قیصه کورنیه
 استیلارک سنهک دژ رفی هیچ برنک کورنیه برن سبتی ادیان رفی چونه حرت ایتمکدر . والیال ههفصه تورکله تیرنکه
 حیت هابوبوغ قزلبهک ماجارستانه حکمرانه اولقوی زماندنکنده یک فکله .

معای اولره بوقیقته غما یونانستانه یالوقوسی شیس ۱۹۰۷ سنهک خیلندنه دیانک بوتون یالوقوسیه برقیم کورنیه وون
 آناطولییه معیم خریستانده قاشک تورکله طرفنده اچا ایله نظامده جشایسه ایله . بواقتا وریانک نه قدر مناسب اولرک
 تورکله درت یوز سنه اولک اجاتی و مساعده لالوق تکلیف ایله . تورکله حضرات ونیه ره یک جیل اولره کیمیه ونیه
 مدخله ایتدر . هیکم کتاب مقصدی اولره قزلبه کیم رفی بوی کندیله ارایدر .

تورکله طین ایدر ایله . آناطولییه ودر اولرکنده انزالام اوزرینه کیمیه تورکله سرری یاتیمه وراکیانک حکم اسانده
 مدفعه تورکله اهلای ملکینه قاشک قزلبه کلز . استیلارک انا و فغاره یونیه اولرک و محاربه غیب استیلارک چوکل حکمات
 معظمنک اعتراضه غما ۷ نظر ۷ خدای اعظم حکم اقیه اولان یونانلار . نطه ایراییم ضویله و دشمندن چلایه تورکله
 شکایت ایتد حق حوققه غیب ایتمکدر . معای یالوقوسیه اچمن اجتماعک جفنام سنه محرر اولره و یونانلارک سلطانای
 محتوی بولنامه او نشرای بکونه بواره نیه مجلس معوانده کندیب ایتله استیم ...

غیب مایله بونفادزین «مدر *Journal*» یک تابعه منش معای اقتضایه بلا مایه یونانی کندیب
 آناطولی آتارنک «شده قریب اولوق معاوت هیکک» آناطولی خریستانیه مرخصی قورقه سک بیانات و نشرای یک معظله
 تاخیله و مشه اصلیه او قورده و مسیو یاساریه ایله مسیو به نش . که اچا تشکیل ایتدیک *Neopanslavisme*
 ایل یانه زده مانیم و یورینیک سیه الملل اریاطم قاشک نیم ده بولشیده دن رایونایه قدر استدار ایله و سه یوز میایون نفوس
 یکلیدیه باغلا یایه برنجیر اچله اوند «یانه تورانیزی» برآه اول و وجوده کیمک استا اشتیاج اولوق علاوه قید ایتد .
 مسیو (موقی) دن حوکل مجلس اعضاسنده و مخالفنده مسیو ساقایه آتور «رفی سوز استیم یک اعتقاد نقل ایتدیک بیانات
 آتیده بولدی :

یه مخالف برمیشت اچله برابر حکومتک تورکیا دوستلغه دژ اولره استو قانونه لایمیش باقیه کلک مرتبه آتیلار و قلی
 ایله م [مجلس هطرفه منویت حله] برجه کیمبر تورکیانک «نظر ملده قاشک غله ایله یک تعایت ملکینه نایم حقون
 سلاطیه غرضه مدیون کویو یزایره به تورکله یاسامه حقن قزاقه ایچون اوزونه مدرنیزه یالوقوسیه علاوه ایله م
 تورکله ملت کسان یوز سنه اول کایز بر حکمت معظله سیاسیله . او وقتد زنی تورکله برجه خوصاره ایزغیت ایتد
 اورویا مدیندن استغاده ایچون اچنی لاسنی ملکنده برقیم ایتدیک کی عرب عجم حکمرانه طلو اولان لاسنی تورکله
 مای برسانه بر اویات مایک اولیر و بوجون اسلامیه ایچم بر درجه طوره اصل قانریه یق تورکله مشغول اولیر .
 عبدالحیدرک ، تورکله ملت قزمانیه قاشک اچا ایتدیک معاملات نالوقه هیزک ساهه اولم کرکدر . ساط معنویه یکسکه
 ملده هیچ برن ان مو اطار . اجانات قورلعه لریم تورکله قزاقه کیه یالارنه حقیفر علاوه ایتدیه بکونکی اداره آدمی
 تورکله «تورکله طاندر دق کی عدر بر جوده یاسامه اصونی رفی اوکرتددر . نایه علی بوجی ملده استقبالی افسدر .
 تورکله ملت کیمیه حیات بهانه ایچره بولک اوستنده یکسکن بوتون مانده قید دی کیمیه . سلطی» ادره شقیه سویریه
 ملی ده موقوسی قبول ایتد . ملک هدر فرین «برجه سیاست و بره بکون آتیجه عوملین والکل بر طرز حکمت اولره

جرویه اعلان ایتد . بوتون یوز طرفه یک بویک مرتبه کوییه اهل اولریدن ، حکومتک لایمیش کلک خلاصه

قبول ایتدیم ...

BELGE / DOKUMENTUM 44

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Macar Temsilcisi Kiss'in Türkiye'yi yakından tanıyan ve 1920 yılından beri Orta Elçi ünvanıyla Macaristan Dışişleri Bakanlığında çalışan Ladislas Tahy'nin Türkiye Cumhuriyeti nezdine gönderilmesi için agreman talep ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 18 Aralık 1923 tarihli şifre telgraf. Telgrafta, Tahy'nin Türkiye'ye hemen gelmesi durumunda gayriresmî temsilci vaziyetinde olabileceği ve Türk-Macar Dostluk Antlaşması'na ilişkin tasdiknamelerin teatisinden on beş gün sonra güven mektubunu Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya sunabileceğinin Kiss'e izah edildiği belirtilmektedir.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 18-án, a külügyminisztériumnak címzett titkos távirata, melyben a minisztériumtól az agreement-ot megkéri, hogy az 1920 óta követi rangban a magyar külügyminisztériumban szolgáló Tahy László megkezdhesse törökországi külszolgálatát. A táviratban kitér arra, hogy Kiss Sándort tájékoztatta arról, hogy amennyiben Tahy azonnal, félhivatalos formában meg tud érkezni Törökországba, a magyar-török barátsági szerződéssel összhangban, 15 napon belül készen áll a megbízólevelét átadni Musztafa Kemálnak.

Aded 427

İstanbul

18 Kânûn-ı Evvel [1]339

159

Hâriciye Vekâletine

Macar Murahhası Mösyö dö Kiş Orta Elçi unvânını hâiz olub Türkiye'de müte'addid konsolosluklarda bulunmuş ve Türkçeye fevkalâde âşinâ ve 1920 senesinden beri Orta Elçi unvânıyla Hâriciye Nezâretinde çalışmakda olan Mösyö Ladislas Tahy'nin [Ladislas Tahy] Orta Elçi unvânıyla Türkiye Cumhuriyeti nezdine i'zâmı için sûret-i resmiyede şifâhen ve tahrîren agreman taleb etmişdir. Bu sırada mûmâ-ileyh Macaristan Nâ'ib-i Hükûmeti Horti'nin Profesör Pröle'yi de Türkiye-Macaristan arasında harsî münâsebâtı takviye için bir me'mûriyet-i mahsûsa ile göndermeye âmâde olduğunu teblîğ eylemişdir. Bu son ifâde hakkında îzâhât istedim ise de Nâ'ib-i Hükûmetin ağızından işitdiği sözleri aynen naklettiğini, fazla tafsîlâtı olmadığını söylemişdir. Hükûmetimiz nezdine göndereceği sefirin şimdiden geldiği hâlde bittabi' gayr-ı resmî vaz'iyetde olabileceğini ve ancak tasdiknâmelerin te'âtisinden on beş gün sonra i'timâdnâmesini Re'is-i Cumhûr Hazretlerine takdîm edebileceğini îzâh etdim. Mösyö Tahy'nin husûsî tercüme-i hâli yarınki posta ile takdîm olunacaktır efendim.

Adnan

استبدل
 ۱۸ کابینه اول ۲۲۹
 ۱۹ کابینه اول ۲۲۹
 ۱۵۹
 ۱۱۱
 ۵۵۷

خا. جیه و حالته

وزارت امور خارجه
 خا. جیه و حالته
 قلم مخصوص و شایسته وزارت
 عکس
 ۶۷

میا. مرفعی موسیور و کیسه اورته ایلمی عنوانی هائز اولوب توکیرده مسعود
 قونوسقده بولونسه و توکیرده فوود العاده آهنا و ۱۹۰۰ سنه سنه بری
 اورته ایلمی عنوانیه خا. جیه نظارتده هالشیقه اولانه موسیور (لاریس تاهینه)
 اورته ایلمی عنوانیه توکیرده مهربوریتی نزدیه اغراضی ایچوره صورت-کیرده شفعا دخررا
 آخیره سنه طلب اتمیه. بوجره ده موسیور الیه مجارستانه نایب حکومتی هدرتیه
 پروشور بر دله یی ده ~~تکلیف~~ تکلیف می-ستانه آه سنه عرقی مناسبی تقوی ایچوره
 بر شایسته مضمون الله کوندر سله آماده اولدغی تبلیغ الیه سنه. بوجره افاده حقنه
 ایضا هات ایتمه دم ایله ده نایب حکومتیه آخرنده ایستیک سوزیری عینا نقل ایتمک
 فضلہ تفصیلاتی اولدغی سوزیه. حکومتی نزدیه کوندره حکم عینل شکرده
 کدلی حالده بالطبع غیر رسمی و عسینه اوله بیلد حکم و آخیره تصدیق ملام تقاطع
 اورته سنه کوندره صدره ایتمه دافتمی یکس مهربور عیالیه تقدیم ایله بیلد حکم ایضا
 ایندم. برسیو تاهینه خصوصی ترجمه حال یاشیه بدسته ایله تقدیم اولوب حقیر اندم

عنوانه

۱۵۱۲
 ۱۵۱۲
 ۲۹-۱۵-۱۵

BELGE / DOKUMENTUM 45

İstanbul Temsilcisi Adnan Bey'in, Orta Elçi Ladislas Tahy'nin öz geçmişini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 18 Aralık 1923 tarihli yazı.

Adnan bej, az ankarai kormány isztambuli képviselőjének 1923. december 18-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára megküldi Tahy László követ önéletrajzát.

1190/540

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

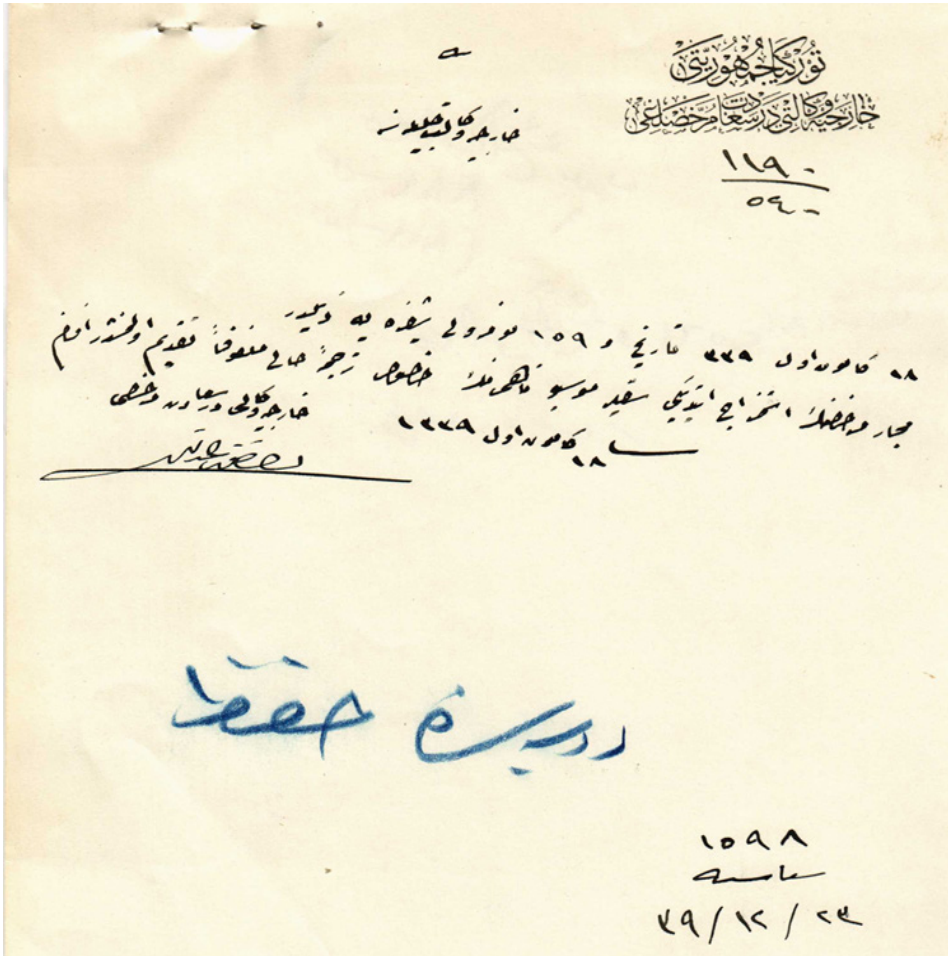
18 Kânûn-ı Evvel [1]339 tarih ve 159 numarolu şifreye zeyldir.

Macar Murahhasının istimzâc etdiği Sefîr Mösyö Tahi'nin husûsî tercüme-i hâli melfûfen takdîm olunmuşdur efendim. Fî 18 Kânûn-ı Evvel 1339

Hâriciye Vekâleti Dersaâdet Murahhası

Doktor Adnan

* * *

* * *

Données personnelles sur

M. Ladislav Tahy de Tahvár et Tarkeö, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire.

Né en 1881.

Absolvé l'Académie Consulaire en 1904;

Service temporaire auprès de la Chambre de Commerce et d'Industrie à Budapest: 1905;

A prêté serment en 1905;

Attaché au Consulat de Bucarest: 1905;

Service auxiliaire au Ministère Impériale et Royale des Affaires Etrangères: 1906;

Vice consul: 1907;

Gérant par intérim à Valona: 1907-1908;

Gérant par intérim du Consulat à Niš: 1908-1909;

Titulaire du Consulat de Mitrovitza: 1909, exempté de cette charge: 1913, avec le titre de Consul et Chargé du Consulat de Bagdad.

Consul effectif: 1914;

IIe Classe de "Mérite Civil en Guerre": 1916;

Chevalier de l'Ordre de la Couronne de Fer: 1917;

Gérant du Consulat de Bagdad à Mossoul: 1918;

Exempté de la Charge du Consulat de Bagdad et mis à la disposition du Ministère des Affaires Etrangères: 1918;

Officier de l'Ordre François-Joseph avec décoration de guerre: 1918;

Service temporaire auprès de l'Ambassade Impériale et Royale à Constantinople: 1918;

Nommé Consul dans le service hongrois des Affaires Etrangères: 1919;

Conseiller de Légation de IIe classe et Délégué auprès du Gouvernement tchécoslovaque: 1920;

Titre d'Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire: 1920;

Service interne au Ministère des Affaires Etrangères: 1922;

Titre et qualité d'Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire: 1922.

BELGE / DOKUMENTUM 46

Dışişleri Bakanlığının, Ladislas Taky'nin Orta Elçi ünvanıyla Türkiye Cumhuriyeti nezdine gönderilmesini teminen agreman talebi hakkındaki Adnan Bey'in telgrafından bahisle, adıgeçenin memuriyetinin kabulü hususunda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa nezdinde gerekli iznin alınmasını Başbakanlıktan istediği 23 Aralık 1923 tarihli yazı.

A külügyminisztérium 1923. december 23-án kelt irata, melyben a miniszterelnökségtől Taky László követi rangban való érkezésének jóváhagyását kéri, illetve azt, hogy amennyiben ez megtörténik, a köztársasági elnöknek, Musztafa Kemálnak a magyar követ átadhassa megbízólevelét.

Türkiye Cumhuriyeti
Hâriciye Vekâleti

Evrâkın umûmî numerosu 2453

Evrâkın tarihi 23 Kânûn-ı Evvel sene [13]39

Başvekâlet-i Celîleye

1920 senesinden beri Orta Elçi unvânı ile Macaristan Hâriciye Nezâretinde çalışmakta ve Türkiye'de müte'addid konsolosluklarda bulunmuş olan Türkçeye fevkalâde âşinâ Mösyö Ladislas Tahi'nin Orta Elçi unvânıyla Türkiye Cumhuriyeti nezdine sefir i'zâmı için Macar Murahhası Mösyö dö Kiş'in sûret-i resmîyede şifâhen ve tahrîren agreman talep etmiş olduğu vekâlet-i âcizî Dersaâdet Murahhaslığından iş'âr kılınmış olmakla müşârûn-ileyhin ol vechle kabûl-i me'mûriyeti husûsuna Re'îs-i Cumhûr Hazretlerinin müsâ'ade-i riyâsetpenâhîlerinin istihsâlini ricâ eder ve sefirin ancak Macaristan'la mün'akid Muhâdenet Ahidnâmesi tasdiqnâmelerinin te'âtisinden on beş gün sonra i'timâdnâmelerini takdîm edebileceğinin Macar Murahhası Mösyö dö Kiş'e ihsâs edilmiş olduğunu arz eylerim.

تورکیہ جمہوریہ

خارجیہ وکالتی

دوسیہ سی

دوسیہ ربط نومرولینک اشارتہ مخصوص محل

۲۵۶۱ عہدہ ۲۹/۱۰/۲۵

۲۷۷ عہدہ (تورکیہ سولہ تہنی)

خارجیہ وکالتی سیاسی مدیریتی

مستند اولدنی اوراق نومروسی	شعبہ نیک قید نومروسی	میش	سود	میز	مدیر	مدیر عمومی
۷۲	۱۰۸۲					

اوراقل عمومی نومروسی ۲۷۷

اوراقل خصوصی نومروسی

اوراقل تاریخی ۲۷۷

خلاصہ

بی ستادہ ادرہ ایلیس

سیسہ تاهہ ایلیس

استماع

باسہ ولات جلیہ

اور ایلیس خزانہ خان اولیہ تورکیہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

و سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی ۱۹۲۰ سولہ تہنی سولہ تہنی

غرض ایلیس باستان خانیم لفظ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

آستانہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

تورکیہ جمہوریہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

انجمن اولیہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

اولیہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

استماعی جا ادرہ سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

معارف سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

انکار سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

روکیہ احساس سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

در سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی سولہ تہنی

BELGE / DOKUMENTUM 47

Macaristan Hükûmetinin Ankara'ya Orta Elçi olarak atadığı Ladislas Tahy adına düzenlenen 7 Şubat 1924 tarihli güven mektubunun o dönem yapılan çevirisi.

A magyar kormány Ankarába küldött követe, Tahy László számára 1924. február 7-én kiállított megbízólevel fordítása.

[Derkenar] *İ'timâdnâmenin tercümesidir.*

Macaristan Krallığı Governörü Nikola Horti dö Nagibanya'dan
Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Re'isi Gazi Mustafa Paşa Hazretlerine

Macaristan Krallığı ile Türkiye Cumhuriyeti arasında ahîren mün'akid Muhâdenet Mu'âhedenâmesi ile te'essüs eden revâbıt-ı vifâkı idâme ve teşyîd etmek emelinde ve her iki hükûmet arasında diplomasi münâsebâtın[ın] te'essüsü Macar milletin kahraman Türk milleti hakkında perverde eylediği hissiyât-ı birâderâneye te-vâfuk eylediği kanâ'atinde bulunduğum cihetle nezd-i riyâsetpenâhîlerinde beni fevkalâde ve murahhas elçi sıfatıyla temsîl etmek üzere hukûk doktorasını hâiz Mösyö Ladislas Tahi dö Tahvar ve Tarkeö'yü intihâb eyledim. Muttasîf olduğu evsâf-ı mümtâze-i zâtiye ile evvelki me'mûriyetlerinde ibrâz eylediği fetânet ve sadâkat mûmâ-ileyhin vazîfe-i cedîdesini ne sûretle îfâ eyleyeceğine bence hiç şübhe bırakmamaktadır. Zât-ı riyâsetpenâhîlerine muhabbet-i hâlisânem te'mînâtını arz ve iblâğ etmesini emrederken Türkiye'nin istikbâline metîn esâslar vaz'ına muvaffakiyet-i riyâsetpenâhîlerini kâfil şanlı harekât-ı cengâverâninin kalbime ilkâ eylediği meftûniyetin tercümanı olmasını da tavsiye eyledim.

Mösyö dö Tahi'nin mazhar-ı hüsn-i kabûl-i riyâsetpenâhîleri olacağına ve ta'lîmâtı dâiresinde vukû' bulacak ve memleketlerimiz beynindeki münâsebâtı tarsîn ve teşyîde en ziyâde hâdim esbâb ve vesâ'ili bilhâssa istihdâf eyleyecek olan teblîgâtına emniyet ve i'timâd buyurulacağına kâ'il olmakla mahzûzum.

Horti
Daruvârî

Peşte'de Saray-ı Kralîde 7 Şubat 1924 tarihinde tanzîm kılınmıştır.

BELGE / DOKUMENTUM 48

Macaristan Hükûmetinin Orta Elçi ünvanıyla Ankara'ya gönderdiği Ladislas Tahy'nin güven mektubunu [11 Mayıs 1924 tarihinde] Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya takdimi sırasında yaptığı konuşmanın o dönem yapılan çevirisi.

Tahy László, a magyar kormány Ankarába küldött követének beszéde (török fordításban), melyet Musztafa Kemál köztársasági elnöknek címzett megbízólevele átadásakor mondott el.

[Derkenar] *Macar Sefîri tarafından îrâd olunacak nutkun tercümesidir.*

Re'îs-i Cumhûr Hazretleri

Nezd-i âlî-i riyâsetpenâhîlerine Macaristan Krallığı'nın fevkalâde ve murahhas elçisi sıfatıyla ta'yînimi mutazammın i'timâdnâmeleri yed-i riyâsetpenâhîlerine tevdî' etmekle iktisâb-ı fahr eylerim.

Hemşîre millet nezdinde memleketimin ilk mümessili bulunmak vazîfesinin uhdeme müfevvez olmasından dolayı mağrûren zât-ı riyâsetpenâhîlerine Macaristan Krallığı Guvernörü Hazretlerinin hürmet-i aliye ve meveddet-i samîmesi te'mînâtını getiriyorum. Aynı zamanda kahramanâne bir mücâhede ile da'vâsını zafere îsâl ve şanlı teceddüdünün temellerini vaz' ve te'sîs etmiş olan Türkiye hakkında Macar milletinin ne derin bir meftûniyet ve ne hâr bir muhâdenet perverde eylediğini zât-ı riyâsetpenâhîlerine arz için Macar millette tercüman oluyorum.

Macar milleti Türk millette âteşîn vatanperverliğin, sebât-kâr azim ve irâdenin timsâli gibi an-samîm meftûndur ve sa'âdet ve refâhı için hâr temenniyâtta bulunmaktadır.

Ve'zâ'if-i me'mûremin hîn-i îfâsında her iki memleketin nef'ine, harsî ve ticârî münâsebetlerinin tekâmülüne bütün kuvvetlerimle çalışmayı hâssaten emel edineceğim.

Bu sa'y-i müsâlemetperverâne ile müşterek mesâ'î ve fedâkârlıklar hâtırasının memleketlerimizi teyemmünen yekdiğerine rabteden revâbıt-ı vifâk ve vedâdî bir kat daha takviyetpezîr eyleyeceğine kuvvetli kanâ'atım vardır. Kendime gelince bu gâyeye hidmet husûsunda hiçbir şey dirîğ etmeyeceğim ve bu emirde zât-ı âlî-i riyâsetpenâhîlerinin müzâheret-i hayırhâhâne ve kaviyyesine güvenmeye cesâret-yâb olmaydım.

BELGE / DOKUMENTUM 49

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın Macar Temsilci Ladislas Tahy'yi kabulü sırasında yaptığı konuşma.

Musztafa Kemál köztársasági elnöknek Tahy László fogadása alkalmával a magyar követnek elmondott beszéde.

[Derkenar] *Nutuk-ı Riyâsetpenâhî müsveddesidir.*

Sefîr Efendi

Macar Krallığı Guvernörü Hazretlerinin zât-ı âlînizi fevkalâde ve murahhas elçi sıfatıyla nezdime me'mûr buyurduklarını müş'ir i'timâdnâmeleri yedinizden büyük bir mahzûziyet ile tesellüm ediyorum.

Müşârün-ileyhin hakkımdaki hissiyât-ı meveddetkârâneye mütedâ'ir te'mînâtdan ve kahraman Macar milleti nâmına izhâr eylediğiniz hissiyât ve temenniyât-ı birâderâneneden an-samîm mütehassis oldum. Türk milleti de Macar milleti hakkında hakikî dostluk hisleri perverde etmektedir.

Memleketeyn beyninde teyemmünen mevcûd revâbıt-ı vifâk ve âhengîn me-sâ'iniz sâyesinde bir kat daha takvîyetpezîr olacağı hakkındaki kanâ'atinize tamamıyla iştirâk etmekdeyim. Me'mûriyet-i âliyenizin emr-i îfâsında nezdimde müstemirren mazhar-ı müzâheret olacağınızdan emîn olunuz. Macar Krallığı Guvernörü Hazretleri hakkında beslediğim yüksek hürmet ve samîmî meveddeti kendilerine iblâğ etmenizi ricâ eder ve zât-ı sefîrânelerine beyân-ı hoş-amedî etmekle iktisâb-ı mesâr eylerim.

BELGE / DOKUMENTUM 50

Budapeşte Başkonsolosluğunu geçici olarak idareye memur Viyana Elçiliği Kâtibi Şakir Cemal Bey'in, Budapeşte Elçiliğine tayin edilen Hüsrev Bey'in Viyana'ya akredite edilmesi hususunda Dışişleri Müsteşarı ve Bakan Vekili Kálmán Kánya'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Mart 1924 tarihli gizli yazı. Yazıda, Kánya'nın, Hüsrev Bey'in Viyana'ya akredite edilmesinin Macaristan'da kötü bir etki yarattığını, bu atamanın gerçekleşmesi durumunda son derece üzüntü duyacaklarını, Macarların yalnız Macaristan'a özgü bir Türk elçi istediklerini ifade ettiği belirtilmekte ve Macaristan'ın bu tayini istememelerindeki sebepler kaydedilmektedir.

Şakir Cemal ideiglenes budapesti ügyvivő, bécsi követségi titkár 1924. március 7-i keltezésű titkos jelentése, melyben ismerteti a külügyminisztériummal, hogy Kánya miniszterhelyettessel való beszélgetése során a magyar fél kifejezte, hogy Hüsrev Gerede bécsi akkreditációját nagy szomorúsággal veszik tudomásul, nagyon fogják sajnálni, amennyiben Hüsrev Gerede valóban elhagyja Budapestet. Kánya kiemelte, hogy ő olyan magyar követet szeretne, aki csak Magyarországgal foglalkozik, ebből kifolyólag pedig Hüsrev Bécsbe küldésének nem örülnek.

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Mahremdir.

Devletlü Efendim Hazretleri

Macaristan Hükûmeti tarafından Türkiye Cumhuriyeti nezdine sefir ta'yîn olunub el-ân burada bulunan Mösyö Tahi dün nezd-i âcizâneme gelerek mühim ve mahrem bir şeyi görüşmek üzere Başvekîl Kont Betlen cenâblarının bendenizle görüşmek arzu ettiklerini ve bendenizi bu sabah saat on birde kabûl edeceklerini tebliğ etdiler.

Bu da'vet üzerine bugün saat on birde Hâriciye Nezâretine gitdim. Başvekîl cenâblarının birdenbire parlamentoya gitmesi lâzım gelib bendenizi bekleyemediklerinden kendilerine vekâleten Hâriciye Müsteşarı ve Nâzır Vekîli Mösyö Kanyo [Kánya] bendenizi kabûl etdiler. Müsteşâr cenâbları Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti hakkında beslediği hissiyât-ı fevkalâde-i samîmâne ve dostâne-sinden bahsetdikten sonra devleteyn beynindeki münâsebât-ı siyâsiyenin te'sîsine ve tarafeynden ta'yîn olunan sefirler mes'elesine nakl-i kelâm ederek Budapeşte'ye ta'yîn buyurulan Hüsrev Bey'in aynı zamanda Viyana'ya da sefir ta'yîn olunacağını haber aldıklarını ve bu haberin burada gerek Nâ'ib-i Hükûmet gerek hükûmet ve gerekse parlamento mahâfilinde pek fenâ bir sûrette te'sîr etdiğini ve şâyed bu şâyi'a hakîkate müncer olursa son derecede müte'essir olacaklarını beyân etdi. Bu te'essüfât ve heyecânın da esbâbı olarak şunları dermeyân etdi: “Bizim gibi Avrupa'nın kenarına sıkışmış, etrafı muhtelif düşmanlarla muhât, cengâver ve hem-cins iki milletin münâsebât-ı siyâsiye, ilmiye ve ticâriyeleri pek samîmî olmak îcâb eder. Hâlbuki Türkiye tarafından Macaristan'a ta'yîn olunan sefir aynı zamanda Avusturya'da da sefir olursa her vesîlede bize zıd giden Avusturya politikasına yani Avusturya'nın ta'kîb ettiği Garbî Avrupa politikasına kapılması ihtimâlî dâimâ mevcûd olduğundan ve Viyana'da da ikâmet etmesi

muhtemel bulunduğundan şimdiye kadar tahayyül ettiğimiz münâsebât aynı şekilde olmayarak gâyet resmî ve sathî bir şekil alacak ve Türkiye hakkında ta'rîf olunamayacak derecede hürmet ve muhabbeti olan Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti cenâblarından itibâren köylüye kadar tekmîl Macar milleti inkisâr-ı hayâle uğrayacaktır. Vâkı'â İsviçre, Felemenk, İsveç, Danimarka gibi hükûmetlerin sefirleri aynı zamanda Avusturya'da da sefir iseler de bunlar hükûmât-ı sagîreden olub Macaristan ile de münâsebât-ı siyâsiye ve ticâriyeleri hemen yok gibidir. Her hâlde Macar Hükûmeti ve milleti, biz yalnız Macaristan'a mahsûs bir Türk sefiri isteriz ve sefir cenâblarının ikâmet ve istirahatini te'mîn husûsunda kusûr edilmeyecektir.

Macaristan koltuk altında şimdiye kadar millî bir siyâset ta'kîb etmeye ma'atte'ssüf muvaffak olamamış idi. Şimdi ise bu mâni'alar bertaraf olmuş ve Türkiye ile diğer hiçbir devletle ta'kîb edilmesi ihtimâli olmayacak bir siyâset ta'kîb etmeye başlamaya son derecede gayret edecektir. Bu beyân ettiğim şeyleri mahremâne olarak derhâl hükûmetinize bildirmenizi ricâ ederim."

Buradaki mevki' ve me'mûriyet-i muvakkate-i âcizânem müsteşâr cenâblarıyla bu husûsda müdâvele-i efkâra müsâ'id olmadığından yalnız buyurdukları şeylerin cümlesini Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine arz edeceğimi kendilerine va'ad ve taraf-ı âcizânemden bir fikir beyân etmekde ma'zûr olduğumu ilâve etdim.

Macaristan Sefâretine ta'yîn buyurulan Hüsrev Beyefendi'nin aynı zamanda Viyana'ya da sefir ta'yîn olunduğu haberi hakîkaten bura mahâfil-i siyâsiye ve ticâriyesince sû-i te'sîr etmiş olduğu mesmû'ât-ı âcizânem cümlesinden olduğunun da ayrıca arzına mücâseret olunur efendim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Budapeşte, fi 7 Mart sene 1340

Budapeşte Başşehbenderhânesini
Muvakkaten İdâreye Me'mûr Viyana Sefâreti Kâtibi
Şakir Cemal

CONSULAT GÉNÉRAL DE TURQUIE
EN HONGRIE

5. BUDAPEST, LE 19...

NO 61
NO 51

خارجیه وکالت جلیله

برای اطلاع و اقدام

برای اطلاع و اقدام
اولاً به اطلاع رسید

دولت اقمم حضرتی

ماجرای نامه حکومتی طرفین تورکیا جمهوری ترکیه غیر تقییه اولونی آله بوراره
بولونامه موسیو دو قاضی «دوه» نزد عاقلانم کلرک مرهم و محرم برشی گوروشک
اوزره باسه وکیل قوت دو قاضی «جنا بدینک» بنده گوروشک آرزو اید کلرکی
بنده گزی و صیاح ساعت اوهره قبول اید کلرکی تبلیغ ایتدیله .

بودعوق اوزرینه بولومه ساعت اوهره خارجیه نظره گنیم . باسه وکیل جنا بدینک
برده بره پارلمنتو گیتی لازم گلوب بنده گزی کلرک هم کلرک بنده کنیدیله و کالفا خارجیه
مستاری و ناظر وکیل موسیو دو قاضی «بنده گزی» قبول ایتدیله . مستار جنا بدینک
تورکیا جمهوری و تورک ملت حقنه بله دیگر هیات قومه العاده صمیمانه دوستانه
بحث ایتدکوه شوکرا دولتی بنده کلرک مناسبات سیاسی ملک تأسیس و طرفین تقییه
اولونامه غیر لر مسئله نقل کلام ایدرک بورایشه تقییه بوبوریلاره خبرو
بگفت عینی زمانه و یاغیه ده غیر تقییه اوله جغنی خبر آلد کلرکی و بوجهرک

بوراده گورک نائب حکومت گورک حکومت و کرک پارلمنتو محافظنده یک فنا بر صورت
تأیید ایتدیله و شاید بوشایه حقیقه منجر اولور شوک درجه ده متأثر اید کلرکی
بیایه ایتدی . بوقافات و هیجان ملک ده اسبابی اولورده شوندری در میانه ایتدی :
(دینم گور آورو پاک کنارینه صقیقه اطراف مختلف و شوندری محاط جنگاور و
هم جنسی ایکه ملک مناسبات سیاسی علمی و تجاری لری یک صمیمی اولور ایجاب اید

لقدیم

هالوكم تورکيا طرفنده ماجارستانه قعييه اولوناه خیر عینی زمانده آوستریا ده ده
خیر اولورس هر وسیله ده بزه ضد گیده آوستریا پولتیقه نه یعنی آوستریا بلک
تقییب ایتدیگ غریب آوروپا پولتیقه نه قایلیمس احتمالی و انجا موجود اولدیفنده و
ویانه ده ده اقامت ایتس محتمل بولوندیفنده شیمی قادی تخیل ایتدیگمز مناسبات
عینی شطره اولای ره نهایت رسمی و طبعی بر شکل آلاجه و تورکیا حقنده تعریف
اوله مایه جبهه درجه ده حرمت و محبت اولور فایده حکومت آمیرال هورتی جنا بدینده
اعتباراً کویلییه قادی تکمیل ماجار ملت آتسا خیالک اغتراب جقه . واقعا اسیمیه
فلمنک ، اسوه چ ، و انجاقه گبی حکومتلرک خیر لری عینی زمانده آوستریا ده ده
خیر ایله لره بوند حکومت صغیره ده اولوب ماجارستانه ایله ده مناسبات سیاسیه
و تجاریه لری لیمانه یوه گبی ور ، هر هاکمه ماجار حکومت و ملت ، بز یالکز ماجارستانه
مخصوص بر تورک خیری ایترت ، و خیر جنا بدینک اقامت و استراحتی تأمین
ضرر صنده قصور ایتدیج جلد .

ماجارستانه قولور آلتده شیمی قادی ملی بر سیاست تعقیب ایتدیج مع اتلاف
موقف اولونامه ایدی . شیمی ایله بوماندیر بر طرف اولور و تورکیا ایله دیگر هیچ
بر دولت تعقیب ایتدیج احتمالی اولامای جبهه بر سیاست تعقیب ایتدیج باشلامه
صوت درجه ده غیرت ایده جلد . بو بیانه ایتدیگ شیمکری بحران اولور
دره حکومتلرک بلیمیشلری رجا ایدرم .
بوراده کی موقع و مأموریت موقت عاجزانم متنا - جنا بدیرم بوفرضه
مداره افکاره مساعد اولادیفنده یالکز بویور دقلر شیمکری جلدنی خارجه
دولت بلیمه نه همه ایده جگم کنفیدرینه وعد و طرف عاجزانم مدنه بر فکر بیانه

ایتمکده معذو - اولدیفنده علله ایتمک .

ماجارستانه خفارتنه قعییه بویور یالامه ضرر و بلک اخذینک عینی زمانده
ویانه ده ده خیر قعییه اولوندیفنده خیری حقیقه . بورا محافل سیاسی و تجاریه
سود تأثیر ایتسه اولدیفنده مسووعات عاجزانم جلد سنده اولدیفنده ده
آیچی عرصه نه مجسوت اولونور اخذیم . اولیایده امر و فرمانده سنده نه لالو لرتور

بودا ایتدیج / مارتنک

بودا ایتدیج پاسه شیمکری خانه نی
موقت اداره مأمور ویانه خفارتی

کاتبی

شیمکری

BELGE / DOKUMENTUM 51

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ve Macaristan Millî Savunma Bakanı Charles de Csáky ile yaptığı görüşmeleri ve sözkonusu görüşmelere ilişkin değerlendirmelerini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Mayıs 1924 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1924. május 16-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol a Horthy Miklós kormányzóval és a magyar honvédelmi miniszterrel, Csáky Károllyal folytatott megbeszéléséről.

Umûmî 15

Budapeşte, 16 Mayıs 1924

Husûsî 10

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Paşa Hazretleri,

1- Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti ve refİKası tarafından dün -15/5/1924- Saraya refİKamla birlikte çaya da'vet edilmişdim. Amiral Macarların en samîmî bir hiss-i uhuvvetle Türklere yardıma âmâde olduklarına dâir harâretle idâre-i kelâm etdi. El-yevm Kırşehir havâlisinde en yeni ve fennî usûllere tevfikân zirâ'at yapan bir Macar müteşebbisi mevcûd olduğunu (Budapeşte'de Âlât-ı Zirâ'îye Fabrikası Müdiri László Sándor), mûmâ-ileyhi Türkiye'den her avdetinde nezdine celb ile vatanımız, istikbâl-i zirâ'imiz hakkında kendisinden dâimâ ma'lûmât aldığını, bu teşebbüsün feyizdâr netâyic vermeye başladığını memnûniyetle gördüğünü, tarafeyn hükûmetlerinin ibrâz edeceği teşvîkât ile bu gibi teşebbüsât-ı husûsiyenin tekessür edeceğini, Türkiye[']nîn bâkir topraklarına yakın âtîde altın yağacağını, bundan her iki kardeş milletin istifâde edeceğini söyledi. Ben de kendisine i'timâdnâmemi takdîm ettiğim gün de bildirdiğim vechle mesâ'î-i zâtîyemin tamamen bu hedefe müteveccih olduğunu zikr ve radikal, terakkîperver Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin necîb Macar kardeşlerimizin ilim, san'at, fen, bilhâssa zirâ'at sâhasındaki vukûflarından milletimizin a'zamî istifâdesini te'mîn husûsundaki mesâ'îye lâıyk olduğu ehemmiyeti verdiğini te'mîn eyledim.

Binâenaleyh bu gibi teşebbüsât-ı husûsiye hâricinde hükûmetimizin nâfî'a, zirâ'at, sıhhiye ilh. gibi husûsâtda Macaristan'dan celbine lüzûm göreceği mütehasssîn mikdâr ve şerâ'iti hakkında âid vekâletlerin sefâret makâmını tavsît eylemeleri lüzûmunu ehemmiyetle arz eylerim.

2- 15/5/1924 sabahı Macaristan Müdâfa'a-i Milliye Nâzırı Ceneral Kont dö Çaki (Charles de Csáky) ile vâkî mülâkâtımda -Erkân-ı Harbiye Re'îsi Müşîr Fevzi ve Müdâfa'a-i Milliye Vekîli Kazım Paşalar hazerâtının bu bâbdaki şifâhî direktiflerine imtisâlen- Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyemizin sırf fennî husûsâtda (tayyâre ve sâire gibi) Macar silah arkadaşlarından istifâdeyi arzu ettiğini söyledim. Müşârün-ileyh cevâben bu bâbda en iyi fennî zâbitleri tahsîse âmâde olduğunu, bu sûretle kardeş ordu ve donanmada hidmetle bu zâbitânın kıymet-i harbiyelerini muhâfaza etmek sûretiyle kendileri de mütekâbilen istifâde etmiş olacaklarını bildirdi (Bu mülâkât Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyeye arz edilmiştir).

3- Macar Müdâfa'a-i Milliye Nâzırı Macaristan'ın aksâm-ı meşgûlesinden üç yüz binden fazla muhâcîr geldiğini, bunların kısmen Türkiye'ye kabûlü hâlinde boş topraklarımızın fa'âl, kıymetli zür râ'a mâlik olacağını, Muhâdenet Mu'âhedesi

mûcibince arâzî satın almak mümkün olamadığına nazaran bunlara kirâ ile tarla verilebileceğini söyledi. Bu bâbdaki nokta-i nazarımı sordu. Ben bu fikrin esâs itibârıyla şâyân-ı te'emmül olduğunu, fakat şimdi ma'lûm olduğu üzere Lozan Mu'âhedeşi mûcibince Yunanistan'da kalan Türkleri bizim Rumlarla mübâdele etmekde olduğumuzu, hatta bu mu'azzam, çetin iş için bir de vekâlet ihdâs eylediğimizi ve bu muhâcirlerin arkası en serî bir senede alınabileceğini, ondan sonra bu fikrin münâkaşa ve tarafeyn hakkında hayırlı bir şekilde tesbîtime imkân hâsıl olabileceğini ümîd etdiğimi söyledim.

Bu bâbdaki şahsî kanâ'atım bir mıntıkada koloni hâlinde toplu bulundurulmamak sûretiyle ileride Macar muhâcirlerinden -memleketimizde kaldıkları hâlde lisân-ı mahallîyi öğrenerek, tamamen Türkleşecekleri cihetle- istifâde ciheti Hükûmet-i Cumhûriyece derpîş olunacak bir mes'eledir.

Budapeşte Sefîri
Hüsrev

[Derkenar] *Muhâcirler için Elçi Bey'le hemfikirim.*

اُورَتہ ایلچیلکی

بودایته ۱۶ خایس ۱۹۷۷

ما-مه و ط ا ن ج ا ل د ه

عمومی ۱۵

۱. محرومی

[illegible]

2000

ولیل یا لہر لری

۱ - نائب حکومت آمیدال کھورنی و رفیقہ کی طرف سے دہہ - ۱۵/۵/۱۹۷۷ء - سرائے

١ - نائب حاكم اميرال كورني و صفيقي مرصده دوله
 - اميرال بحا - كرك ال صفيقي برهس احواله نورطه
 - صفيقله برالده حايه دعوت ايدلشم. اميرال بحا - كرك ال صفيقي
 - صفيقله برالده حايه دعوت ايدلشم. اميرال بحا - كرك ال صفيقي
 - صفيقله برالده حايه دعوت ايدلشم. اميرال بحا - كرك ال صفيقي

ما وجه اماره اولدظريه دائر حراظه اداره حلام ايتد (بودايته ده اوق راغيه
دفي اصولده توقيعا اعت يايانه برجا - شتي موجود اولديني مومي الى نورليانده هر عودنده برويه جلب ايله

فابریقی مدیری (Laszlo Sándor) موی برای تو
 ضم استمال اعتراف همدند کند بنده و اما معلومان الدیفی بویشت فیضدا سراج
 ایدر هلی توفیق الاله بولی

[illegible]

هذه هي صورة ملك اسفند ابد على سوادى به و ...
 ملك مسمى زانية ملك تمام بود و در قوسه شومبه اولدني و كركه اولديقال رقيب و نورليا
 ملك و علي مسمى زانية ملك تمام بود و در قوسه شومبه اولدني و كركه اولديقال رقيب و نورليا

بخدمت اقدس و در خدمت اقدس
چهارمین طومار که در خدمت اقدس
استفاده می نماید و در خدمت اقدس

معلم اعظمی اسنادی
یا علی بولی نیات جہوہ جا۔ عہدہ علمائے نامہ۔ عہدہ
یا علی بولی نیات جہوہ جا۔ عہدہ علمائے نامہ۔ عہدہ

مجا - ساندہ جلیہ لکروم لکروم
موسم الہ ملری لکروم الصیقلہ عمرہ الہرم
صاحی مجا - ساندہ مدافع علیہ ناظری جدالی قوت و دجالی
اندہ مرہ لکری مد فوری و مدافع

Charles de Csaky - ۱۹۴۵/۵/۱۵
الله دافع للافغانه - ا- ب ح د ه و ز ح ط ی ک

تقریباً ۴۵

(٢٤)

أورثية الإيجلکی

بورایته

مردف فی خصوصاً (صبا - و ساره کبی) کار - سلاح اقدارند استفاده فی آرزو اندیشی
 سولدم. ما - الیه جواباً بوبایدہ الی فی صابطی تحقیقہ آمادہ اولدنی بوجہ اولد قروہ
 ا - و و دستارہ خدمتہ بوجہ صابطی قیمت حربیہ لری تحاققہ استیک صوبہ لندبری وہ متقابلو
 استفاده انیسہ اولد جملری بیلدی (بولدافان - طابہ حربیہ عمومیہ بحرصہ ایدلدر)
 ۲ - بجای مدافعتیہ فاضری کا - سناک اقام مقولہ سندہ اوچور بیلدہ فضلہ مزاج طریقی
 بونلک قسماً توریہ قبولی حالندہ بوسہ هدیہ فخرینک فعال قیلمی راعہ مالک اولد حقہ
 کادیت معاهدہ کی موجب ا - فی صائبہ المور مملکہ اولد بقد نظر بولرہ لیرا الیہ نازل ویریلد بیلدی
 سولدی بوبایدہ کی فقط تقرری صوری به بونلک اساسی اعتبار بلہ شایانہ تأمل اولدنی
 فقط شیدی معلوم اولدنی اوررہ فورانہ معاهدہ کی موجب بوناستانہ قالانہ قورطری نرم
 دولرہ مبارکہ ایتلدہ اولد بقری فی بونظم جنبہ ایسہ اچورہ برودہ وکالت احداث ایلد بقری
 و بوجہ جملک ا - کی ال سریع برسدہ الی بلہ جلی اوندہ صولرا بونلک متناقض ورتبہ
 حقینہ خبری برخطہ تبینہ امطابہ حاصل اولد بیلد جلی ایداندیشی سولدم
 بوبایدہ کی کافی ضامن برخطہ ده قولی حالندہ قولی بولند بولماق صوبہ المبرودہ بجای
 مزاج لندہ - مملکوردہ فالد طری حالہ لسانہ کلمی فی اولرہ ن - ک تماماً نورطہ جملری جملہ
 استفاده جری حکومت جبرویہ ج - ویشہ اولد جبر برسدہ

بورایته سفیری

[مهرالری ایسہ بقری]

۳۱۶۶
 ۲۴

BELGE / DOKUMENTUM 52

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macaristan'ın coğrafi, ırki ve ekonomik durumu, mütarekeden sonraki yeniden yapılanması, iç ve dış siyaseti, Türkiye'ye karşı takip ettiği siyaset hususlarında Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 20 Aralık 1924 tarihli gizli rapor. Söz konusu rapor, Macaristan hakkında bahsi geçen elçilikten gönderilen ilk izlenim raporudur.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1924. december 20-iti tkos jelentése, melyben Magyarország földrajzi, társadalmi és gazdasági helyzetét, a béketárgyalások után kialakult új berendezkedését, kül- és belpolitikáját, a Törökországgal kapcsolatos politikáját ismerteti a külügyminisztérium számára. A jelentés a török követ Magyarországgal kapcsolatos első benyomásait tartalmazza.

Mahremdir.

Umûmî: 317

Budapeşte, 20 Kânûn-ı Evvel 1924

Husûsî: 195

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Beyefendi Hazretleri

Türkiye Cumhuriyeti Budapeşte Orta Elçiliğinin bidâyet-i te'essüsünden beri geçen sekiz aylık müddetde matbû'ât-ı mahalliyenin ta'kîbî, mevcûd âsârın tedkîkî, mü'essesât-ı mâliye ve sînâ'îye ile temâs, ricâl-i siyâsiye ve mühimme ile vâkî' münâsebât-ı husûsiye netîcesinde Macaristan'ın coğrâfî, ırkî, iktisâdî vaz'iyetiyle mâlî, ictimâ'î siyaseti[ne], ta'azzuvât-ı dâhiliyesi[ne], dâhilî ve hâricî siyâset-i umûmiyesi hakkında istihsâl edebildiğim ma'lûmât ve kanâ'ate dâir raporumu leffen takdîm ediyorum.

Budapeşte Orta Elçisi

Hüsrev

* * *

Mahremdir.

Budapeşte

Macaristan Hakkında Umûmî Rapor

Coğrâfî

Avrupa'nın vasatında şimâlen ve şarken Karpat silsile-i cibâli, cenûben Tuna ve Sava nehirleri ve garben kısmen Alp Dağları arasında bulunub Hırvatistan ve Slovenya ile birlikte eski Macaristan Kraliyetini teşkil eden kıt'anın mesâha-i sathiyesi 324.811 kilometre murabba'[ra], nüfûsu ise 20.886.487'[y]e bâliğ olmakda idi. Triyanon Mu'âhedesine Macaristan'ı arâzî ve nüfûs cihetinden o kadar azîm zâyî'âta giriftâr etmişdir ki bugün Avusturya, Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya ile hemhudûd olan parçalanmış Macaristan'ın mesâha-i sathiyesi 92.720 kilometre murabba'ına ve nüfûsu ise 7.945.878'e tenezzül etmişdir. Yani arâzîsinin yüzde 71,5 ve sekenesinin yüzde 63,6'sı Sırb, Rumen ve Çekoslovak devletleri tarafında kalmışdır.

Irkî

Mevcûd nüfusun 6.6 milyonu Macar, 521.000'i Alman Şvab, 1.000'i Ruten, 166.000'i Slovak, 22.000 Sırb, 41.000 Hırvat, 80.000'i diğer anâsıra mensûb efrâd teşkil eder. Triyanon Mu'âhedesi'yle memleket 3.33 milyon Macar, 1.38 milyon Alman, 1.78 milyon Slovak, 2.89 milyon Rumen, 463.000 Ruten, 439.000 Sırb, 331.000 anâsır-ı sâireye mensûb ve 2.62 milyona bâliğ olan Hırvatistan ve Slovenya'nın sekenesini gâ'ib etmiştir. Bugünkü nüfusun 4.708 milyonu Katolik, 158.000 Ortodoks Katolik, 1.594 milyon Reforme, 463.000 Evanjelik, 77.000 Grek Ortodoks, 5.000 Üniter, 466.000'i Yahudi, 8.000 edyân-ı sâire sâlikidir. Memleket pek küçülmüş ve kesâfet-i nüfûs tezâyüd etmiştir. Eski Macaristan'da kesâfet-i nüfûs 64.6 iken bugün 85.6'dır.

İktisâdî

Ahâlîsinin yüzde kırk beşi memleketin hakîkî menba'-ı serveti olan zirâ'at ile iştigâl etmektedir. Köylüler zengindir. Paralarını evlerinde sakladıklarından bugünkü buhrân-ı mâlide büyük hisse-i mes'ûliyetleri vardır. Macaristan'a başlıca idhâl edilen mevâd yün, pamuk mensûcât ile kömür, makine, demir ve kâğıd ma'mûlâtı; ihrâcât ise un, kasâblık et, hayvan, şarab, yün ve tüydür. Memleket Triyanon Mu'âhedesi'yle ormanlarının yüzde seksen sekizini gâ'ib etdiğinden her sene odun ve kereste için külliyele meblağ hârice gitmektedir. Harbden evvel 10.7 milyon kental odun ihrâc eden Macaristan 1922 senesinde 16.7 milyon kental odun ve kereste idhâli zarûretinde kalmıştır. Ticâret-i hâriciyesine ârız olan ehemmiyetli tebeddül ise istihsâlâtın yüzde 35 tenezzülünden dolayı zahîre ihrâcâtının tevakkufudur. Zahîre istihsâlâtı hemen memleket ihtiyâcâtına tekâbül etmekte ve pek az bir mikdâr hârice sevk edilmektedir.

Beynelmîlel İstatistik Enstitüsü Müdürü Mösyö Fridrih Felner'in (Friedrich Fellner) tahmînâtına nazaran Amerika'ya hicret eden Macarların sâkin oldukları mahallerin ecânib eline geçmesiyle Macaristan 144.8 milyon kadar bir zarara giriftâr olmuştur. Bugün Macar muhâcirlerinin âilelerine gönderdikleri meblağ, mikdârı 7.8 milyar kurona [kron] bâliğ olan düyûn fâ'izinin ancak iki sülüsünü teşkil etmektedir. Ban[li]yö mahallerini ihtivâ eden menâtıkın da Macaristan'dan infikâkı bu memleketin zararlarını ehemmiyetli bir sûrette tezyîd etmiştir. Yalnız ticâret-i hâriciyesi ile îfâsına mecbûr olduğu azîm sarfiyâta karşılık bulabilecek olan Macaristan ihrâcâtın[d]a târî olan noksânı iktisâdî menabî'in zıyâ'ını, Rumen işgâlinden ve Bolşevik İhtilâli'nden mütevellid zararları ancak uzun müddet ciddi i'mâr fa'âliyetinde bulunmakla telâfi edebilecektir. Hayât-ı iktisâdiyede vukû'a gelen tebeddülât Macaristan'ın ticâret-i hâriciyesine olan te'sîrini göstermeye başlamıştır. Arâzîsinin iki sülüsünü gâ'ib edişi ticâret-i hâriciyesinin tenâkusuna bâdî olduğu gibi memleketin kuvve-i iştirâ'iyesini de azaltmıştır. Macaristan ticâret-i hâriciyesi şu sûretle inkişâf etmektedir:

Sene	İdhâlât (Milyar kuron)	İhrâcât (Milyar kuron)	İdhâlât Fazlalığı (Milyar kuron)
1920	24,3	9,5	14,8
1921	43,0	22,3	20,7
1922	166,2	91,1	75,1

Esbâb-ı ânıfeye nazaran Macaristan ticâret-i hâriciyesinin evvelce olduğu gibi uzun bir zaman ihtiyâc-ı dâhilîyi te'mîn edecek bir menba'-ı vâridât olmakdan uzak bulunduğu tezâhür eder. Hayât-ı iktisâdiyesi intizâm-ı sâbıkına avdet ettiği ve istihsâlât-ı sînâ'îye ve zirâ'îyesi harbden evvelki nisbetine eriştiği takdirde Macaristan ticâret-i hâriciyesi ne manzara arz edecektir? Kat'î ma'lûmât-ı i[st]ih[sâ]îye fıkdanına mebnî bu su'âle bugün cevâb vermek tabî'î mümkün değildir. 1923 senesi istatistikî de nazar-ı itibâra alınırsa 116 milyon dolar idhâlâta mukâbil 99½ milyon dolar ihrâcât olduğu, binâenaleyh 1920 senesinden itibaren idhâlât ihrâcât farkı (passivité) 60½, 61½, 42½, 16½ olarak Macaristan'ın lehinde inkişâf eylediği görülmektedir.

Siyâset-i Mâliye

Gâyet düşkün ve mütehavvil olan Macar kuronu kıymetini tesbît ederek ahvâl-i iktisâdiyeye istikrâr bahşetmek endişesiyle Macaristan Cem'iyet-i Akvâm'ın müzâheretiyle hâricden yüzde 7½ fâ'izle 250 milyon altın kuron yani 10 milyon İngiliz lirası istikrâz akdetmiştir. Bu meblağ 1926 senesine kadar bütçe açığını kapamaya tahsis olunacaktır. Bu suretle dâimâ mütehavvil olan kuron piyasasını tesbîte muvaffakiyet hâsıl olmuştur. Filhakika bugün bir İngiliz lirası 343,000 kuron kıymetinde sâbitdir. Fakat buna mukâbil Macaristan şimdilik istiklâl-i mâlisini tamamıyla gâ'ib etmiştir. Cem'iyet-i Akvâm tarafından fevkalâde komiser olarak i'zâm olunan Mösyö Şmit'in (Smith) muvâfakati olmaksızın Macar Hükûmetinin bir santim sarf etmeye salâhiyeti yoktur. Vâridât ve sarfiyât tamamıyla Mösyö Şmit'in taht-ı murâkabesindedir. Müşârün-ileyhin Cem'iyet-i Akvâm'a takdîm eylediği 2, 3, 4, 5, 6 numarolu raporlar melfûfen (1) numero tahtında takdîm edilmiştir [*arşivimizde rastlanmamıştır*].

Kuronun tesbîtine, paranın kesb-i sıhhat etmesine ma'tûf olan bu teşebbüs Macar parasının halk nazarında kesb-i itibâr etmesine, ahâlînin Macar kuronuna i'timâdının artmasına sebep olmuş, küçük sermaye ashâbının bankalar[d]a olan mevdu'âtı on beş misli ziyâdeleşmiştir. Fakat buna mukâbil hayât-ı umûmiyede şimdilik hiçbir salâh yapamamıştır. Çünkü idhâlât ihrâcâta tekâbül edememekde, mü'essesât-ı sînâ'îye bir taraftan mevâd-ı ibtidâ'îye noksânından, diğer taraftan beynelmilel rekâbetin fâ'ikiyetinden mu'attal kalmaktadır. İhtiyâcât-ı sâireden sarf-ı nazar Macaristan'ın zirâ'at memleketi olmasına rağmen levâzım-ı i'âşe fiâtırları bile son derece yüksektir. Yalnız Macaristan'ın komşuları ile ticâret mu'âhedeleri akdetmekde olması ve beynelmilel istikrâz sâyesinde parasının kıymet-i iştirâ'îyesinin pek tabî'î olarak yükselmesi nazar-ı dikkate alınırsa şu aylarda meşhûd olan bahâlîlik dehşetinin pek uzun sürmeyeceğine ihtimâl vermek lâzım gelir. Ma'a-hazâ kanâ'at-i âcizânemce bu buhrân-ı mâlî ve iktisâdî (müdhiş bahâlîlik) hiç şübhesiz 1925 senesi içinde dahi devam edecektir.

Siyâset-i İctimâ'îye

Harekât-ı ictimâ'îye Macaristan'da 1840 senelerinde başlamış ve 1867 senelerinde terakkî göstererek 1890'da asrî bir amele hareketi şeklini iktisâb etmiştir. Bu hareket evvelâ adem-i takdîr netîcesinde gâyet kuvvetli muhâlefet karşısında kalmıştır. Amele, menâfî'ini te'mîn ve müdâfa'a zımında yekdiğerine şiddetle muhâlif iki zümre etrâfına toplanmıştır ki bunlar da 200.000 mukayyed a'zâsı bulunan "Sosyal Demokrat"lar ile kezâ yine bu kadar a'zâyâ mâlik olan "Sosyalist Hristiyan Parti"leridir. Sa'y-ı zâtîsi ile te'mîn-i ma'îşet eden Macarlar arasında

amelenin mikdârı yüzde 52.2 nisbetinde, münevverânın ise (intellectuals) mikdârları yüzde 48'dir. Nüfûs-ı umûmiyenin yüzde yirmisi şehirlerde mukîmdir.

Mütârekeden Sonraki Tahavvülât

Macaristan'ın yakın mâzîsine bir nazar: 1867 i'tilâfını müte'âkib müsâvât-ı hukûk esâsı üzerine Avusturya ile birleşen Macaristan ma'lûm olduğu üzere müttefikleriyle Harb-i Umûmî'ye iştirâk etmiş ve düvel-i merkeziyenin mağlûbiyetini müte'âkib 1918 senesinde mevki-i iktidâra gelen Kont Karoli Mihay (Comte Károlyi Mihály) Macaristan'da halk cumhûriyetini i'lân etmiştir. Ancak altı ay süren bu idâre yerine 1919'da Rusya'dan esâretinden avdet eden Kun Bela (Kun Béla) memleketin ye's ve nevmîdî içinde bulunduğu bu buhranlı zamanda Bolşevik idâresini ikâmeye muvaffak olmuştur. Ma'lûm olduğu vechle 1918'de umûmî cebhenin bozulması ve Teşrîn-i Evvel İhtilâli üzerine Çek, Rumen ve Sırb orduları kardeşlerini Macar boyunduruğundan kurtarmak vesilesiyle mütârekenin ta'yîn ettiği hatta ve daha ilerilerine kadar ilerlemişler idi. Triyanon Mu'âhedeşi hemen tamamıyla Sırb, Rumenler ve Çekler tarafından işgâl edilen bu vâsi' arâziyi Macaristan'dan fekketmiş idi. Bela Kun komünistleri haksız olarak işgâl edilen bu arâziyi istirdâd zımnında Rumenler ile Çekler aleyhine harekât-ı askeriyede bulunmuş iseler de muvaffak olamamışlar, binnihâye Rumen ordularının Peşte'yi işgâliyle bu rejim de hitâma ermiş idi. Bundan sonra mevki-i iktidâra gelen milliyetçiler tarafından bu arâzinin müsellahan istirdâdı hakkında bir hareket yapılmamıştır. Yalnız delâ'il-i hukûkiye ile işgâlin haksız olduğu isbâta çalışılmış fakat tabî'î olarak bu propagandalar bir netîceye iktirân edememiştir. Bu kâ'idenin bir istisnâsı olmuştur ki o da bâ-mu'âhede Avusturya'ya terk edilmiş olan Ödenburg [Sopron] şehri ve havâlisi ahâlîsinin esnâ-yı devr ü tesliminde kıyâmı ârâ-yı umûmîye mürâca'atla bu şehri civârıyla beraber Macaristan'a bırakmaya sebep olmuştur. Bu müsellah kıyâmda Uyanık Macarlar rû'esâsından Kâ'immakâm Baron Pronai Pal (Prónay Pál) askerle dağa çıkarak Avusturyalıların tardına muvaffak olmuştur. Macaristan'a mücâvir olan Sırb, Rumen ve Çekoslovak hükûmetleri Macaristan'ın Avusturya ile ittifâkına mâni' olmak, Triyanon Mu'âhedeşi ahkâmını muhâfaza ve te'mîn etmek ve Habsburg Hânedânı'nın Macar taht-ı kralîsine su'ûduna mâni' olmak üzere aralarında i'tilâf etmişlerdir. Puankare'nin [Poincaré] teşcî ettiği Küçük İ'tilâf nâmını alan bu ittifâk Kral Şarl'ın Macaristan sergüzeşterleri zamanında mevcûdiyet ve te'sîrini tamamen göstermiştir. Sırf kendisine karşı akdedilmiş olan bu Küçük İ'tilâf'ı tabî'î Macarlar husûmetle telakkî etmekde ve za'af-ı hâzırına ve ahvâl-i umûmiye-i siyâsiyeye binâen intizâr politikası ta'kîb etmekle beraber şiddetle muhtâc bulunduğu mübâdelât-ı ticâriyeyi te'mînen mezkûr hükûmetlerle ticârî i'tilâflar akdine sarf-ı mesâ'î etmekdedir. Bugünkü vaz'iyet mevki-i iktidâra gelen milliyetperverlerin i'lân eyledikleri Macaristan Kraliyeti'dir. Amiral fon Horti Nâ'ib-i Hükûmet ta'yîn olunmuştur. Cumhûriyetin i'lânında hârice firâr eden Kral Şarl [I. Karl] 1921 senesi Paskalya Yortusu'nda ve sonbaharında iki defa Düvel-i İ'tilâfiye'nin arzusu hilâfına olarak taht-ı kralîyi istirdâda teşebbüs etmiş ise de birinci defa firâra muvaffak olmuş, ikincisinde esîr edilerek müttefikler tarafından Mader (Madaire) Adası'na sevk olunmuş ve burada 1922 senesi Nisanının birinci günü vefât etmiştir. Vefâtından biraz mukaddem müttefiklerin ısrârı üzerine Macaristan Meclis-i Millîsi kendisini tahtından ıskât ederek Habsburg Hânedânı'nın Macar Krallığı üzerindeki hukûkunun ilgâ edildiğini i'lân eylemiştir. Buna rağmen el-yevm Macaristan'da başda Kont Andraşi

ve Aponyi (Andrássy et Apponyi) olduğu hâlde asilzâdegânın kısm-ı a'zamı müteveffâ Şarl'ın büyük oğlu on iki yaşındaki Otto'yu tahta iclâs etmek ümîdini beslemekte ve bu maksadla propaganda yapmaktadırlar.

Ta'azzuvât-ı Dâhiliye

Teşkilât-ı Esâsiye ve Fırkalar: Macaristan meşrûti bir hükûmet-i kraliyedir. Kral Şarl'ın teşebbüs-i ma'lûmu neticesinde mağlûbiyet, esâret ve teb'îdinden sonra hukûk-ı hükümdârî meclis kararıyla Habsburg Hânedânı'ndan nez' edilerek gayr-ı mu'ayyen bir zaman için Amiral Horti Nâ'ib-i Hükûmet tayin edilmiştir. Nâ'ib-i Hükûmet, meclise karşı mes'ûl olan hükûmet vâsıtasıyla memleketi idâre eder. 1920 senesinde akd-i ictimâ' eden ve iki sene sonra dağılan Meclis-i Meb'ûsân monarşi zamanındaki mecâlis-i teşrî'îye vezâ'ifini ifâ eylemiş ve 1922 senesi Haziranının 19'unda beş sene müddetle yeni bir intihâb yapılarak bugünkü meclis vücûd bulmuştur. Bu intihâb köylerde alenî, belediye teşkilâtı olan şehirlerde hafî olarak, Peşte'de ise liste usûlüyle icrâ edilmiştir. Komünizmin sükûtundan sonra gâyet dîndâr olan bu memlekette dîne ehemmiyet-i fevkalâde verilmiştir. Bolşevikliğin sükûtundan sonra başlıca Hristiyan Millî ve Küçük Arâzî Sâhibleri (Çiftçi) Fırkası olarak iki fırka mevcûd iken ve Muhâlefet Demokrat ismini taşıyan ve kısm-ı a'zamı Musevî olmak üzere 8-10 meb'ûsu geçmez iken pek az zaman zarfında müte'addid fırak-ı siyâsiye tevellüd etmiştir. Birinci meclisin kuvvetli bir grubu bulunan Küçük Arâzî Sâhibleri (Çiftçiler) meb'ûsları Hristiyan Birliği ile tevhid-i mesâ'î ederek Sosyal ve Millî Hristiyan Partisini teşkil ve hiziblerle birlikte hükûmet fırkasını vücûda getirmişlerdir. Re'is-i Nüzzâr Kont Betlen (Bethlen) mevki'-i iktidâra gelince Köylü Partisi'ni siyâsetine tarafdâr kılarak hizibleri, Hristiyan Partisi'ni, Mutavassıt Fırka'yı, Huzûr ve Sükûn Fırkası'nı, Müttehid Müstakiller Fırkası'nı, İttihâd Fırkası ile birleştirecek Hristiyan, Küçük Emlâk Sâhibi, Köylü ve Burjuvazi Fırkası nâmı altında ve taht-ı riyâsetinde bir İttihâd Fırkası daha doğrusu grubu teşkil etmiştir. Bu fırka ile son intihâbâtı icrâ eden Kont Betlen meclisde bu fırkaya mensûb 142 re'yden mâ'adâ Ernst-Husar-Heynrih (Ernszt, Huszâr, Heinrich) grubları da hükûmete teveccühkâr olduklarından 162 re'ye istinâd etmekde idi. Muhâlefeti teşkil eden Lejitimistler (Légitimistes - Habsburg kral tarafdârları), Haller Grubu (Sosyal Hristiyan, Katolik Sosyalistler), Rassay'nın Liberal Burjuvazi Grubu, Vajoni'nin (Vázsonyi) Nasyonal Demokrat Grubu, 1848 senesinde teşekkül eden fırkaya izâfeten ve Kont Batyanyi'nin (Battyányi) riyâsetinde bulunan Koşut Partisi (Kossuth), hiçbir fırkaya mensûb olmamakla beraber mesleken muhâlif bulunanlar, sosyal demokratlar dahi dâhil oldukları hâlde muhâlefetin mecmû' adedi 82'yi tecâvüz etmemekte idi. Birinci meclisde pek za'îf bulunan sosyal demokratların son intihâbâtta 25 meb'ûs çıkarmaları ve Lejitimistlerin 12 mevki' gâ'ib etmeleri şâyân-ı tezkârdır.

Mütemâdî tahavvül ve tebeddüllere uğramakta olan meclisdeki zümreler bugün şu sûretle tasnif edilebilir:

1- Lejitimist yani meşrû'iyet tarafdârları; Habsburg âilesinin hukûk-ı hükûm-rânîsini kabûl, bu husûsdaki eski yeminlerine sâdık olanlar. Bu fırka bilâ-kayd ü şart müteveffâ Şarl'ın oğlu Ottó'yu Macaristan sandalî-i kralîsine is'âd etmek fikrindedirler. Kral Şarl'ı iki defa darbe-i hükûmet tecrübesine sevk eden bu fırkadır. Fakat Macaristan aleyhinde Küçük İtilâf'ın teşekkülüne hidmetden başka bir netice elde edememişlerdir. Küçük Antant mevcûd oldukça ve bilhâssa

Düvel-i İ'tilâfiye de Harb-i Umûmî netîcesinde gâlibiyetlerine istinâden çizdikleri Avrupa haritasını muhâfazada bittabi' menfa'atdâr olduklarından bu fırkanın maksadına vusûlü muhâl görülmektedir. Kont Andraşi (Andrássy), Kont Aponyi (Apponyi), Marki Pallaviçini (Pallavicini), Kont Çiraki (Csirák), Kont Şigrai (Sigray), Edmön Benitski (Benitzky), Prens Karl Odeskalki (Odeschalky), meb'ûs Yozef Sabo (Szabó) bu fırkanın meşhûr sîmâlarıdır.

2- Serbest kral intihâbı tarafdârları; bunlar Habsburg Hânedânı'nın Macaristan'daki hukûk-ı hükûmrânîsini red ile Avrupa hânedân-ı hükûmdârîsinden birinin veya hâlisü'd-dem Macar ırkından bir zâtın meselâ Amiral Horti'nin kral intihâb olunmasını arzu ederler. Yalnız müşârün-ileyhin Protestan olması dolayısıyla fırka içinde bu fikre muhâlif olanlar da vardır.

3- Sosyal Demokrat Fırkası; cumhûriyet ve her memleketdeki sosyal partileri gibi islâhât-ı ictimâ'îye tarafdâridirler. Meclisde 25 a'zâsı vardır. Liderleri Paydel (Peidl) ve Payer'dir. İçlerinde komünist a'zâ bulunduğu iddi'â edilmektedir.

4- Nasyonal Demokrat Fırkası; meşrû'iyet tarafdârı Musevilerden mürekkebdır. Hristiyan meşrû'iyet tarafdârlarıyla beraber çalışırlar. Meclisde 3 a'zâsı vardır. Lideri Vajoni Vilmoş'dur (Vazsonyi Vilmos).

5- Radikal Oktobrist Fırkası; cumhûriyet tarafdâridirler. Meclisde 8-10 kadar a'zâsı vardır. Sosyalistlerle münâsebetdârdır.

6- Müstakiller; meşrû'iyet ve liberal islâhâta tarafdârdır. Meclisde 25-30 kadar a'zâsı vardır.

7- Irk Müdâfa'ası Fırkası (Uyanık Macarlar-Ébredő Magyarok); Macar unsurunun hâkimiyet-i mutlakasını taleb eden ve Yahudi aleyhdârlığı ile müştehir bulunan bir fırkadır. Fedâ'iler, propagandacılar, sporcular şu'belere münkasımdır. Meclisde altı a'zâsı vardır. Açıkdan açığa irredantizm tarafdârı olan bu zümrenin meşhûr sîmâları Gömböş (Gömbös), Vilmoş Pröle (Pröhle Vilmos), Ekhard (Eckhardt), Baron Pronai Pal (Pronáy Pál), meşhûr Avukat Ulen (Ulain), Lendvai (Lendvay), eskrim mu'allimi Tot Ferenç (Tóth Ferencz'[dır]) nâm zâtlardır.

8- Hristiyan Sosyalist Fırkası; Sosyalist Fırkası programını Hristiyanlık rûh ve esâsâtıyla bitta'dil tatbîk etmek isteyen yani riyâkâr bir sosyalist fırkasıdır. Milliyet esâsları dâiresinde radikaldirler. Lideri Haller'dir. Meşhûr sîmâları Çilleri (Csilléry), Volf (Wolff)'dür.

Bundan mâ'adâ Hristiyan Sosyalist Teşkilâtı sırf sosyal demokrasi cereyânına karşı müttehiden bir cebhe teşkil için bir blok te'sîsine karar vermiştir. Ma'a-hazâ bu ta'azzuv bir fırka-i siyâsiye mâhiyetini hâiz olmayacaktır.

9- Demokrat İttihâdı - Landesverband; geçen Teşrîn-i Sâni'nin yirmi üçünde meclisde on altı meb'ûsun iştirâkıyla bir Demokrat İttihâdı zümresi teşekkül etmiştir. Bu fırkanın maksadı millete demokrasi esâsâtını telkîn ve zarûrî addedikleri iktisâdî, mâlî ve ictimâ'î islâhâtı icrâ ve tatbîk ve irticâ'a karşı mücâdele ile memleketde demokrasi[yi] te'sîs etmektir.

Programları umûmî, müsâvî ve hafî intihâbât icrâ, serbestî-i intihâbı te'mîn. Bunun için yeni bir intihâb kânûnuyla yeni bir meclis intihâb etmek, şekl-i hükûmeti ve Teşkilât-ı Esâsiye'yi re'y-i âmm ile tesbît etmek, mücrimîn-i siyâsiye hakkında afv-ı umûmî i'lân eylemek, hayât bahâlılığını ref' etmek, el değışdirme

(Mübâya ât Vergisi) gibi muhık olmayan vergileri ilgâ etmek, serbestî-i ictimâ'î te'mîn ve arâzî ıslâhâtını icrâ etmek.

10- Millî Hristiyan İttihâd Partisi; hâricde efrâdı olmayan, meclisde hükûmete zahîr bulunan bu fırkanın meşhûr a'zâları Kont Ziçi (Zichy), Doktor Ernst (Dr. Ernsts), Doktor Hegeshalmi (Dr. Hegyeshalmy), Karl Husar (Karl Huszár), Doktor Setler (Szetler)'dir.

Siyâset-i Dâhiliye

Asilzâdegândan bulunan Kont Betlen gâyet liberal fikirli bir recûl-i hükûmetdir. Harb-i Umûmî'den münhezimen çıkan, muhrib Bolşevik idâresini yaşayan, Rumen işgâl-i elîmini gören Macaristan'ın Triyanon Mu'âhedesî'yle Düvel-i Mütelife tarafından çizilmiş yol üzerinde iktisâdî, mâlî ve ictimâ'î ıslâhâtı yapmak mecbûriyetinde bulunduğunu müşârûn-ileyh nüfûz-ı nazarıyla temyîz ederek kat'î icrâ'ata girişmiştir. İhtilâl ve kral intihâbı gibi mesâ'il bugün tâlî bir ehemmiyeti hâiz ise de bu iki buhrân dolayısıyla teşekkül eden fırak-ı siyâsiye el-ân muhâfaza-i şekl etmektedir. Kont Betlen istinâd ettiği meclisde elli a'zâsı bulunan Küçük Emlâk Sâhibi Çiftçiler ile, mutavassıt sınıfla, bilhâssa sermâyedârân ile tasavvur ettiği ıslâhâtı mevki'-i icrâya koymaya başlamıştır. Muhâlefet mevki'inde yekdiğerleriyle az çok râbitadâr meşrû iyetçiler, sosyalistler ve diğer demokrat grubları bulunmaktadır. Aynı zamanda demokrat ve Habsburg tarafdârânı gibi görünen Yahudiler ekseriyetle demokrat gruplarını teşkil etmektedir. Her zaman ve her yerde mü'essis idâre ile hareket eden zengin Yahudi bankerleri tabî'î bu gruplara dâhil değildirler.

Kont Betlen huzûr, sükûn ve i'tilâf politikası mürevvici olmak münâsebetiyle irredantist ve Yahudi aleyhdârı olan ve ikinci intihâbâtda kendisinin istinâdgâhı olmuş bulunan eski siyâsî dostu Uyanık Macarlar Cem'iyet-i meşhûresi ile kat'-ı râbita eylemiştir. Daha doğrusu bidâyetde bu partinin propaganda ve müzâheretinden bilistifâde mevki'ini tahkîm etdikden sonra Uyanık Macarların beynelmilel istikrâza muhâlefeti vesîlesiyle siyâset-i dâhiliyedeki meleke ve vukûfu sâyesinde bunları bertaraf etmeye muvaffak olmuştur. Uyanık Macarlar Teşkilâtına mensûb olub Peşte'de Erjebetvaroş Kulübüne bomba atdıklarından dolayı taht-ı muhâkemede bulunan ve son günlerde efkâr-ı umûmiye ve matbû'âtı pek ziyâde işgâl eden Marfi (Márffy) ve Maroşi'nin (Marosi) mahkeme tarafından i'dâma mahkûmiyeti bu miyânda bilhâssa şâyân-ı kayd bir misâldir. Fikren yekdiğerine zıd bulunan Lejitimist asilzâdegân ile sosyalistler ve Yahudi aleyhdârı milliyetperverler ile demokrat Yahudiler yan yana Betlen Kabinesine ayrı ayrı yollardan muhâlefet yapmaktadırlar. Yalnız muhâlefet noktasında birleşen bu kadar efkâr-ı mütehâlife erbâbından teşekkül eden bir muhâlefetin memleketde sulhperver, liberal, milliyetperver bir siyâset ta'kîb eden Kont Betlen'i za'afa ducâr edemeyeceği müte'addid tecârible anlaşılmıştır. Zamanında şiddet, zamanında mülâyemet ibrâzıyla menâfi'-i âliye-i memleketi muhâfazaya kudretyâb olan başvekilin en büyük kuvveti husemâ-yı siyâsiyesinin bu za'afidir. Re'îs-i Nüzâr Macaristan'ı kurtarmak için ta'kîb edilecek en eslem tarîkin Triyanon Mu'âhedesî'ne teba'iyet ve mutâva'atda olduğunu görmüş ve bu ma'kûl siyâsete tarafdâr ekseriyeti te'mîn eylemiştir. İ'timâdını hâiz bu ekseriyet Macaristan'ın bir Macar krala mâlik olmasını arzu eden köylü ve mutavassıt sınıflarından ibâretdir. İttihâd Partisi nâmını taşıyan bu ekseriyet meclisde Betlen Kabinesinin müzâhir-i siyâsisidir. Geçenlerde arâzî ıslâhâtı dolayısıyla Köylü

Partisi ile Kont Betlen arasında hâdis olan ihtilâf Köylü Partisi re'îsi olub ahîren füc'eten vefât eden Zirâ'at Nâzır-ı sâbıkı Sabo (Szabó) tarafından tanzîm olunan sûreti melfûf on altı maddelik bir teklîfin müşârün-ileyh tarafından kabûlüyle bertaraf olmuştur. Bu sûretle demokrat ittihâdının programına birçok yerlerde müşâbeheti bulunan mezkûr on altı maddenin kabûlüyle büyük arâzî sâhibi Macar aristokrasisi zararına arâzî islâhâtını kendi programına idhâl etmiş olan Betlen Kabinesi demokratik bir renk almıştır. (Çiftci Partisi'nin teklîfâtı 2 numero tahtında melfûfdur [*buraya alınmamıştır*])

Macaristan ta'azzuvât-ı siyâsiye-i dâhiliyesinde mühim rol oynamakda bulunan Küçük Arâzî Sâhibleri (Çiftci) Fırkası hakkında bilvesile tafsîlât vermeyi fâ'ideli addetmekdeyim. Daha 1904'de Macar aristokratları arasına ayağındaki çizmeleriyle meb'ûs olarak karışan köylü Etyen Sabo (Szabó István) tahsîlinin mutavassıt olmasına rağmen yüksek zekâ ve nüfûz-ı nazarı, demokratik hilkatı sâyesinde bu fırkanın temellerini atmaya muvaffak olmuştur. Bidâyetden beri fırkanın esâs gâyesi ihtilâlsiz arâzî islâhâtını yaptırmak (ufak arâzînin muhtâriyeti, mer'âların taksîmi, büyük arâzî vergilerinin artdırılması) idi. Tabî'î aristokrasinin hâkim ve nâfız olduğu monarşi devrinde Çiftci Fırkası parlemenda [parlamento] tarafdâr kazanamamıştı. Fakat Harb-i Umûmî'den sonra akli başında olanlar memleketin asıl sâhibi köylü olduğunu gördüklerinden Macaristan'ın sarsıntılardan yıkılmaması için arâzî islâhının mübrem bir ihtiyâc olduğunu hissetdiler. Asıl bundan sonradır ki Çiftci Fırkası parlemenda fazla tarafdâr kazanmaya başlamıştır. 1918'de Nakatad (Nagyatád) köylü Sabo'nun (Szabó) Kont Jan Hadik (Jean Hadik) Kabinesine Zirâ'at Nâzırı oluşunun yegâne sebep ve hikmeti bu fikir ve ihtiyâc idi. Zâten mûmâ-ileyhin ihtilâl kabinesi Karolyi (Károlyi) zamanında da nâzır oluşu, Bolşevik fırtınasının def'inden sonra Husar (Huszár) ve Teleki ve en nihâyet Betlen kabinelerinde yani birbirinden az çok farklı siyâset ta'kîb eden muhtelif kabinelerde mütemâdiyen zirâ'at nâzır oluşu Çiftci Partisi'nin Macaristan siyâset-i dâhiliyesinde bir mihver teşkil ettiğini göstermekdedir. Zaten Sabo'nun isti fâ ve müte'âkiben vefâtından sonra küçük çiftçiler tarafından fırka lideri intihâb edilen Mayer'in Zirâ'at Nezâretine ta'yîni 20 Teşrîn-i Sâni [1924] tarih ve 272/174 numarolu tahrîrâtta arz ettiğim vechle [*buraya alınmamıştır*] el-yevm Kont Betlen Hükûmetinin meclisde Çiftci Partisi müzâheretiyle te'mîn-i ekseriyet eylediğini te'yîd etmektedir.

Macarlar müfrit milliyetperver, fedâkâr, mağrûr adamlardır. Ma'ârif müterakkîdir. 6 yaşından yukarı Macarların yüzde altmış sekizi okur yazar. 1913 senesinde Macaristan[']da intişâr eden gazetelerin, mecmû'aların adedi 1.780'e bâliğ olub bunlardan 1.494'ü Macar, 166'sı Alman, mütebâkîsi elsine-i muhtelifede tahrîr edilmiştir. Peşte'de el-yevm intişâr eden gazetelerin esâmîsi melfûf (3) numarolu listede mündericidir [*arşivimizde rastlanmamıştır*]. Memleket mes'elesinde Macarların aralarında ittihâd kolaylıkla husûl bulur. İdâre makinesinde atâlet ve teşevvüş mahsûsdur. Fırka hayâtı ile diğer memâlik-i garbiyeye nisbeten istîfâsları za'îfdir.

Bolşevizmin sükûtunda Beyaz Ordu teşkilâtı yapan ve Yahudilere dehşet saçan Pronai (Prónay), Heyyaş (Héjjas), Uyanık Macarlar Meclisi a'zâsından ve sâbık Erkân-ı Harbiye zâbitânından Gömböş Gyula (Gömbös Gyula) gibi[ler] ... Macar siyâset-i dâhiliyesinde komite hayâtındaki nüfûzları ve Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti ile münâsebet-i kadîmeleri dolayısıyla hâiz-i mevki'dirler. Meclis-i Meb'ûsânın in'ikâdına rağmen Horti, Betlen vaz'iyetin yegâne hâkimidirler.

Hayât bahâliğının dehşeti yüzünden me'mûrîn arasında sû-i isti'mâlât mevcûddur. Yahudi düşmanlığı bir akîde hâlini iktisâb etmiştir. Geçenlerde Eşküt'ün (Esküdt - Zirâ'at Nezâreti me'mûrlarından, müteveffâ nâzır-ı sâbık Sabo'nun kâtib-i husûsîsi) muhâkemesi münâsebetiyle meclisde para mukâbilinde birçok idhâl ve ihrâc vesîkası satmakla maznûn nüzzâr ve yüksek me'mûrîn hakkında söz söylemek isteyen sosyalist meb'ûslar meclis muhâfızları vâsıtasıyla meclisden ihrâc olunmuştur. Binâenaleyh idâre-i dâhiliyede şeklen değilse bile hakîkatde bir diktatörlük mevcûddur denilebilir. Dâhilî muhtelif cereyânlar karşı muhâfaza-i mevki'e muvaffak olan Re'îs-i Nüzzâr Kont Betlen şahsen kuvvetli bir politikacıdır. Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti ise Harb-i Umûmî'de Adriyatik Denizi'nde yüksek kıymet-i askeriyesini isbât etmiş bir bahriyelidir. Şahsen samîmî Türk dostudur. Siyâset-i dâhiliyedeki temâyülü -müte'addid mülâkâtlarımdan anladığıma göre- tamamen diktatörlük yapmaya, devlet idâresini disiplin, zabt u rabt altında sevk etmeye müteveccihdir. Sosyalistler sosyal demokratlara, bilhâssa Yahudilere karşı hissîyât-ı hasımkârâne beslemektedir. Macaristan'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin geçdiği halâs yolundan yürümesini son derece özler, fakat bugünkü imkânsızlığı müdrikdir.

Siyâset-i Hâriciye

Triyanon Mu'âhede'si Macaristan'ı düşmanlarla ihâta etmiştir. Macaristan zararına arâzî cihetinden kesb-i vüs'at eden memleketler irredantizmden ihtirâzen Macaristan'ı nezâret-i mütemâdiye altında bulundurmaktadır. Bugünkü vaz'iyet-i siyâsiyeye nazaran Macaristan'ın mücâviri bulunduğu hükûmetlerle münâsebât-ı dostâneye samîmiyetle girişmesi gayr-ı mümkündür. Hissen sosyalistlerden mâ'adâ bütün fırak-ı sâire müntesibîni irredantistdir. Büyük Macaristan'ın bir gün tekrar ihyâ edileceğine kâni' bulunan Macarlar, mu'tekid bulundukları bu mes'ûd istikbâle intizâren cebir ve tazyîk siyâseti tahtında Triyanon Mu'âhede'si ahkâmına bizzarûr mutâva'at göstermek mecbûriyetinde bulunduklarını anlamaya başlamışlardır. İngiltere'ye karşı mevcûd olan muhabbet, Londra Hükûmetinin Triyanon Mu'âhede'si hakkında aldığı vaz'iyetle sarsılmıştır. Bolşevik tehlikesi ve hissîyât-ı kadîme-i dostâneleri Macaristan'ı Polonya'ya takrib etmektedir.

Muhât olduğu Slav [Slav] çenberi dolayısıyla İtalya ile de bir zemîn-i mukârenet te'sisine sâ'î olmaktadır. Geçenlerde Macar meb'ûslarının İtalya seyâhati bu mukârenet fikrine ma'tûf olacaktır. İnşâ'âtta ve fabrikalarda çalışmak üzere son zamanlarda Fransa'ya epeyce mikdâr Macar gitmiştir. Rusya ile münâsebât-ı siyâsiye ve diplomatikiye te'sîsi zımnında bir mukâvele imzâlanmıştır. Ahvâl-i dâhiliye ve memleketde bu mukâveleye karşı mevcûd cereyân hasebiyle henüz meclise sevk edilemeyen i'tilâfnâmenin 1925 Kânûn-ı Sâni'si evâsıtında meclise verilmesi muhtemel olduğunu Hâriciye Nâzır-ı cedîdi Tibor Sitovski (Tibor Sztovszky) ile birâderi Meclis-i Millî Re'îsi Béla Sitovski'den (Bela Sztovszky) işitdim. 25 Eylül [1924] tarih, 210/147 numarolu tahrîrâtla Hâriciye Müsteşârı Mösyö Kanya (Kánya) ile Berlin'de Kertinski (Kertinsky) arasında akdolan bu i'tilâfnâme hakkında arz-ı ma'lûmât etmiş idim [*buraya alınmamıştır*]. Son zamanlarda matbû'âtta buna dâir neşriyât olmadı. Tabî'î meclise verildikten sonra müzâkeresi sıralarında mes'ele tekrar canlanacaktır. Muhtelif Macar ricâliyle (eski ve yeni nüzzâr, asilzâdegân, sermâyedâr Musevî, muta'assıb Hristiyan milliyetperver) temâslarımdan hâsıl edebildiğim kanâ'atler[e] nazaran hükûmet ve sermâyedârlar böyle bir i'tilâfa taraftârdırlar. Sanâyi'i mu'attal

Rusya'ya zirâ'at makinesi ve sâire gibi ihrâcât yapacaklarını, binâenaleyh Macar mü'essesât-ı sinâ'iyesinin iş bulmasına yardım edeceğini düşünüyorlar. Macar milleti Bolşevik tehlikesini pek acı bir tecrübe ile gördüğünden Sovyetlerin yapacağı propagandadan hükûmet pek korkmuyor. Fakat bugünkü işsizlik, bahâlılık nazar-ı dikkate alınınca son derece ihtiyâtkâr olmak lüzûmunu da i'tirâf ediyorlar. Muta'assıb milliyetperverler i'tilâfa aslâ tarafdâr değillerdir. Bunlar, bu i'tilâfnâmeden Macaristan'a hiçbir hayır gelmeyeceğini iddi'â ediyorlar. Misâl olarak Almanya ile Rusya arasında i'tilâf olduğu hâlde Ruslar[ın] sipârişlerinde dört sene va'deli kredi istediklerini ve tabî'î bugünkü şerâ'itle hiçbir mü'essese-i sinâ'iyenin buna muktedir olamayacağı[nı], ham mevâd celbine gelince esâsen şimdi bile Macaristan'a Rusya'dan bu gibi idhâlât vâki' olduğunu, beyhûde yere Bolşevizm propagandasına kapı açmaya lüzûm olmadığını ileri sürüyorlar. Her hâlde mecliste müzâkerâtın harâretli olacağı anlaşılmaktadır. Küçük ve Büyük İ'tilâf tarafından zincirbend edilen Macarlar ticâret odaları teşkilâtı, te'sîrât-ı harsiye (talebe te'âtisi, mü'ellefât ve gazete irsâli), Fransız parlamentosu a'zâlarından müteşekkil Fransız-Macar Muhâdenet Cem'iyeti gibi vâsıtalarla muhik addetdikleri da'vâlarına yani Büyük Macaristan'ın ihyâsına her tarafdâ tarafdâr kazanmaya gayret etmektedirler. Triyanon Mu'âhedesi ahkâmı dâhilinde sırf millî bir siyâset ta'kîb etmekde olan Başvekîl Kont Betlen Macaristan'ın içinde bulunduğu müşkilât-ı ictimâ'îye ve iktisâdiyeyi memleketi sadmelere ma'rûz kalmaksızın huzûr ve sükûn içinde hal ve ecnebî memleketinde kalan Macarlara kezâ Triyanon Mu'âhedesi'yle te'mîn edilen ekalliyet hukûkuna alâkadâr devletler tarafından ri'âyet edilmesi husûsunda fa'âliyet ibrâz etmektedir.

Macaristan siyâsî zümrelerden hiç birine dâhil değildir.

Bize karşı ta'kîb etdiği siyâsî ve ticârî gâye: Bize karşı cidden dostâne ve samî-mâne hissiyât perverde eden Macaristan'ın memleketimizde siyâsî bir gâyesi olmayıp münâsebât-ı ticâriyesini tevsî' etmek, bu miyânda vatanlarının ufalması yüzünden fazla ve açıkda kalan Macar erbâb-ı ilim, san'at ve ihtisâsına âdetâ ikinci bir vatan addeylediklerini söyledikleri Türkiye'yi bir mahrec yapmak en büyük arzusudur. Çünkü hâlen birçok mühendis, kimyager, mu'allim ve sâire gibi erbâb-ı ihtisâs ve mütefekkirîn işsizlik, bahâlılık yüzünden geçinmek için Amerika'ya kadar hicrete mecbûr olmaktadır. Hiçbir emel-i siyâsîsi olmayan Macar Hükûmetinin, ırkî kardeş muhabbeti besleyen Macar milletin bugünkü vaz'iyet-i mahsûsasından mu'ayyen, umûmî bir plan dâhilinde a'zamî istifâde etmek Hükûmet-i Cumhûriyemiz için hiç şübhesizdir ki iyi bir fırsattır. 17 Kânûn-ı Evvel sene 1924 tarih ve 313/191 numarolu tahrîrâtımda bu husûsdaki nokta-i nazarımı bilvesile arz etmiş idim.

Budapeşte Orta Elçisi
Hüsrev

(ماجارسان حقنه عمری لیرور)

صفحه ۲

اوردنه ایالتی

بودایشه

قورونک تبئیه، یاره نیک کب حجت اتیه معلوف اولان بونشیت ماجار یاره سنک خایه نکرده کب اعتبار اتیه، اهلینک ماجار قوروننه انعامونیک آتیه سبب اولسه، کورونک سربایه اجمانک، بانکره اولاره موردقا اولدیه سنک زیاده لشکر. فقط بوکا مقابلیات عمومی ده سیدیک هیج بر صلاح یارماشد. هیجک اوقالات اخراجاته قباله ایدیه مکرده، موسسات صنایع بر طرفون مواریتدیه نقصانن، دیر طرفون بیاهلل قاتیک فاعیتدن معلول قالمکرده. احتیاجات سائردهن صرفکر ماجارسانک زراعت مملکت اتیه نعماً لوانم لکاشه قاتری بله طرف ورج یولک در. یانکر ماجارسانک قورونک ایل تجارت مکرده یی عقد آئنده اولسی و حیه الملا استقراره سایه سنه یاره سنک خیتا اشتدای سنک یک طبعی ای رده یوکسمی نکرده آتیه سوا آیدیه سئور اولان برالیه لکشتیک یار اوزونله سوریکجه قوی یول لایم کدر. یه کلا قناعت عارفانه یه بوجمله مالی واقعاتی (مکرده برالیه) هیج شیه نه ۱۹۰۰ سنه سی ایجنده دخی دولتم ایدیه مکرده.

حکات اجتماعیه ماجارسانده ۱۸۹۰ سنه لرنده باشلاسه و ۱۸۹۷ سنه لرنده ترقی لرنده رک ۱۸۹۰ ده عمری برعله حرکتی شکان آتیه. بو حرکت اولایم تغییر نیتمه سنه غایت خرابی مخالف قورونک سوسئورده قلمده. عدم تضامنی تأسیه و ملازمه محسوسه، یکدیگرینه شیده مخالف آتیه نکرده اطفافه طریقه لکشتیک بهرره (۱۰۰۰۰) مقید اعضای بولندن سوسئورده و حرات، لراییم کذا یه بوقدر الحاضیه مالک اولان سوسئالیست خرسئان یار لیرور سعی زانسی ایل تأسیه معیت این ماجار لر آرسنده عملدیک مقداری یوزده (۵۰۰) نشتیه، مکرده لک ایل (intellektuel) مقداری یوزده (۶۰۰) در، نفی عمومی دیک یوزده یکدیسی سئورده مکرده.

سیاست اجتماعیه

ماجارسانک یقینه ماضیه برنکر: ۱۸۹۷ اتلافی مقاب مساوات حقوقه ای اوزیه برلشن ماجارسان معلوم اولدنی اوزره متفکرین حرب عمومی اشتدای اتیه و دول مرکزی دیک معلوماتی مقاب ۱۹۱۸ سنه مکرده موقع اقتداره کله (فارونی خجای - *Mustafa Kemal Atatürk*) ماجارسانده خلمه جهروتی اعلان اتیه. آنجه آتیه ای سوردهن بوارده برینه ۱۹۱۹ ده روسیه دن اسارتدن عودت این (قون به لا - *Mustafa Kemal Atatürk*) مکرده یاس و نومیدی ایجنده بولندنی بوجیلانی زمانه باش ویک اوره سی اقامیه مکرده اولدیه. معلوم دلایلی و ایلله ۱۹۱۸ ده عمری جهرنک بوزولسی و قسیدارک اخطارک اوزرینه یک، روسیه و حرب اردوری قورده سکرینی ماجار بویوندوغندن قوراکارمه و سربله مکرده یک یقینه اتیکه خلمه و دلا ایلدیرینه قدر ایلدیرمه مکرده. تیریا یولنه، مکرده لک لکان قلمیه حرب، روسیه و حکمر طرفون اشتدای ایلدیه بوزولسی اتیه یی ماجارسانده خک اتیه ایلدیه. به لا قون، قومونستیک حقنر اوزرده اشتدای ایلدیه بوزولسی اتیه روسیه لک لکان عیان حرکت عکرده، بوزولسی ایلدیه مکرده مکرده لک لکان، بالزابه روسیه اردورده شته یی اشتدایله بوزولسی اتیه روسیه ده ختمه ایلدیه. بوزولسی حوکا موقع اقتداره کله ملتجه طرخدن بواصلیه مکرده استزدای حقنه بر حرکت یارماشد. یانکر دلاش حقوقیه ایل اشتدای حقنر لک لکان یارمه ایلیتیه فقط طبعی اولرجه بویرو یاغاندالر بر نتیجه اقتداره ایدیه مکرده. بوقده مکرده بر استنای اولدیکه لوره با معاهده استنای تره ایلدیه اولان (اودونو یو یو - *Mustafa Kemal Atatürk*) شهری و والیه اهللیتیه اتیه دور و سربله قیام

مکرده لک لکان

صفحه ۴

أمانة الألي جليلة

(ماجاریستان حقده عمومی ایپور)

بودایشه

آری عمومی مراقبه بوسهزی هجایه برابر ماجاریستانه برافته سبب ایلشد. بومیل قیاسده اویاغده ماجارلار روستانه قاعظام (بارون پروناثی پال - *Proseny Pal*) عسکرله داغه حقیقده اوتیریالدرک طردنه موضعه ایلشد. ماجاریستانه مجاور اولان حرب، روم و هکوسلووانه کلیمندی ماجاریستان اوتیریالده اتفاقه مانع ایلله، بریالون، معاهده ای اقلانی محاط و تاسیله نیک و هابسبورغ خانانلیک ماجار تحت والیسین صهرینه مانع ایلله رنده آلارده ائتلاف ایتدیرر. بواقداره نیک شجیع ایتیکه لوهیک ائتلاف نامی آلان بوتاقده قالد (سارک) ماجاریستانه سرکوشندری زمانده موجودیت و تاسیسی عا نا کوشمیش. حرف کندی قاری عهده ایسید اولان بکره لیک ائتلاف طبعی ماجار حکومتله تلقی اقلده وضعف حاضریه و اهلوال عمومیله سیاسییه نیاؤ انتظار بولشیکه نقیبه ایتیکه بار سنده محتاج بولمیش بولالون تجاری نأ مشأ مذکور حکمده لیه تجاره ائتلافده عقیدینه حرف معنی ایتیکده ده. بکونی وضعیت موقع اقتداره کله ملیتورک اعلامیه ایلرکلی ماجاریستانه قوالیه در. آمیدال (فوهه لوهی - *Amidall*) نایب کلیمت نقیبه اولونشدر. جهوریکه اعلامیه خایم فرلایره قالد ۱۹۱۱ سنه یی باسقالیه بولمیشده و هیک بارنده آیه دفعه دول ائتلافلیک آزادی خلاصه اولورده تحت قرایی استدراره قشیمتیه لیه ده برنجی دفعه فراره موضعه ایلشه ایتیمیشده اسیدایدرک متفق طرقدن مایه - *Handbook* ایلیمه سوده اولونشده و بواره ۱۹۱۱ سنه یی نیلیک برنجی کونی وفات ایتشد. وفاتندن برآز مقدم منتقد ایلری اوزرینه ماجاریستانه مین ملیت کندی تختدن اسقاط ایدرک هابسبورغ خانانلیک مجار قرالینی اوزرینده حکومتله الفا ایدریکین ایلان ایلشد. بکونغا ایوم ماجاریستانده باشده قوت ایتدیمی و آتونی - *Andrássy et Apponyi* اولونیه حالد ایلزارکانک قشیم اعلی موتی سارک بولیک ایلک اوله آیه باشده یی (آدو - *Adolf*) تخت ایلدیک ایتیک اسیدیه سارکله و بومعقله پرویایغا باقیمده درر.

نصرت دایله

تکلیفات اساسیه و فرقر : ماجاریستان مشروطی برکلیت قوالیه در. قالد سارک قشیم معلوی نیمه سده مغلوبیت، اسارت و تبعیدندن حوره حکومتلرکلی مین قاریم هابسبورغ، خانانلندن نزع ایدرک غیرمیه برزماله کویه آمیدال لوهی نایب حکومت نقیبه ایدرک. نایب حکومت، مجلس قارم ملول اولان حکومت واسطه لیکلی اداره ایدر. ۱۹۱۰ سنه سنده عهده اجتماع ایدر و ایکی سنه حورک داغلان مین بویان موناری زمانده کی مجلس قشیمه و هالفا ایفا ایدر ۱۹۱۱ سنه یی فریاده ۱۹ سنه سنده مین کل براتخاب یا ایدر بکره لیکلی وجود بولشد. بوتاقان کولیده علنی، بلدی قشیم لوق اولورده سهرلره حقی اولورده شیده ایی لست ایلرله ایل ایدر. قومونیزمک سقونلک حوره غایت رندا اولورده بومعلکده دینه اکیهت خودالعهده بولمیش. بالیه و لیکل سقونلک حوره بالیه (فرستیان ملی) و کولرله ارضی صهری (چینی) فرقی اولورده آیه فرق بولر ایل و نیلغت دهورقان اسم طایفه و قشیم اعلی رهسوی ایلر اوزره ۸ - ۱۰ مینوی کیمز ایلرله یه آز زمانه طرفده مقصد فرق سیاسته تولد ایتشد. برنجی مجلس قونی برغزین بولناه کولرله ارضی صهری چینی، مینوی فرستیان برکلیت ایلر توحید سامعی ایدرک سوسیل ملی فرستیان باریشیه شکیل و خیزبله بلکده حکمت فرقنی وجود کیمشدر. ریشی لکار قونل تلک - *Belk*) موقع اقتداره کلمه لوی باریشیه سیاسته طرفدار قیدرله فریزی، فرستیان باریشیه متوسط فریزی جمهور و کون فریزی، متحد متفق فریزی، اتحاد فرق لایر باریشیه لک [فرستیان کولرله ایلرک صای،

صفحه ۵

(ماجاریستان خفده عمری ایور)

اؤزبک ایلیجلیکی

بودا پشته

کوبی و بورژوازی) فرقی نامی آئنده و تحت ریاسته بر اتحاد فرقی و له لوفری غوی تکلیت آئنده . بوفرقه اید
 حوک انتخابی اید اید فونت بلمه بلمه بوفرقه سنیه ۱۹۰۰ اید ماعدا آرست هوسا - هاینریش هوسا
Henriod Husar غوی ده حکومت توجیه اولدورنه ۱۹۰۰ اید استاد آئنده اید . مخالف
 تکلیت اید لریستیت *Leopold von* (هابسبورغ قوال طرفدار) ، هالار غوی (سویال فرستیان) ، قولیک
 سویالست *Passay* ، فک لیدرک بورژوازی غوی *Adamski* و لوفری نک ناسیونال ده موقرانی غوی
 ۱۸۹۸ سنیه تکلیت اید فرقی اضافه و قوت باستانی - *Radetzky* ، نک ریاسته بلمه فوشو باستانی
Kassuth ، هیچ بفرقی سنیه اولامه بار مسلک مخالف بولاند ، سویال ده موقرانی لوفری اولدورنی حاکمه
 مخالف جمع عدی ۸۰ ی تجاوز اید بلمه اید . برقی بلمه نک ضعف بولاند سویال ده موقرانی حوک انتخابه
 ۰۵ بجهت چقارلری و له لریستیت لک ۱۰ موقع غایب ایدری شایه ندرکار .
 ماری تحول و بولاند اولدورنه بلمه کی زمره لکون سوهوستر تصنیف ایدری بیلر :

۱ - لریستیت یعنی مشروعیت طرفدار ، هابسبورغ خانسه حقونه حکمرانی قول ، بوجده کی ایدری
 حاکمه اولاند . بوفرقه بلا قید و شرط موقع سالت ایدری ، *Kassuth* ی ماجاریستانه ضدائی قوالیه ایدری ایدری
 قوال سالت ایدری دفعه ضربه حکومت تجریم سنیه سوهوستر بوفرقه در . فقط ماجاریستانه علمیه لکون ایدری حاکمه
 باسقه برقی ایدری بولاند . کوهلر آتانت مهور اولدورنه و با فک دول ایدری ده عرب غوی نیوسده غایب ایدری
 استاد چیدری ایدری و با فک ایدری محافظه بالیج منفقد اولدورنه بوفرقه نک مقصدی و لوفری لکون لکونده در .
 قوت ایدری *Radetzky* ، قوت ایدری *Radetzky* ، ماری *Pallavicini* - بالادینی ، قوت ایدری *Radetzky*
 قوت ایدری *Radetzky* ، ایدری به نیت *Radetzky* ، پرنس قوال ایدری *Radetzky* ،
 بجهت بوزف صابو - *Kassuth* بوفرقه نک مهور سیمایدر .

۲ - سربت قوال انتخابی طرفدار ، بونر هابسبورغ خانسه ماجاریستانه کی حقونه حکمرانی رایل ایدری
 خانسه حکمرانیدن برینه و با حاله عالم ماجار عرقدن بر نیتک مثلا ایدری لوفری نک قوال انتخابی اولدورنه آرزو
 ایدری . بالادینی ایدری و بولاند اولدورنه بوفرقه مخالف اولدورنه واردر .

۳ - سویال ده موقرانی فرقی ، جمهوریت و له لکونده کی سویال باستانی کی اصلاحات ایدری طرفدار .
 بلمه ۰۵ اعفیه واردر . لیدری ایدری *Radetzky* و با فک *Radetzky* در . ایدری قومیت اعفیه
 بولاندینی ایدری ایدری .

۴ - ناسیونال ده موقرانی فرقی ، مشروعیت لوفری مهورین مکبر . فرستیه مشروعیت طرفدار ایدری
 هاینریش . بلمه ۰۵ اعفیه واردر . لیدری *Radetzky* - و لوفری دهمی در

۵ - رادفیل اوقوبریت فرقی ، جمهوریت طرفدار . بلمه ۸ - ۱۰ قدر اعفیه واردر . سویالست
 مناسبتاردر .

۶ - مستقله ، مشروعیت لیدرک اصلاحات طرفدار . بلمه ۰۵ - ۰۶ قدر اعفیه واردر .

صفحة ٢

وَرَكِيهِ بِهَوْنِي

اُورَتہ ایلچیلکی

بودايشه

(ماجاستان حقنہ عمرہ (پور)

۷ - عیبه ملائکه فرقی (اولیخه ماجار - *Obredo Magyarok*)؛ ماجار عقیقه حاکمیت مطلقه
طبیایره ویرودی علیه دلائله مشتهر بولانه بر فرقدور. *هائیکه*، پروایغا ناجید، سوجید سبازیه مقصد. بمسده
آتی اعضای دارد. *ایقیقه* آیفه ایره دانستم *هرفزاری* اولانه بو زمره *دنه* مرئز *سکاری* گویمه - *Gombos*،
وایدیه بروله - *Röhl Vilmos*، *اکارد* - *Eckhardt*، *بارونه* یونانی پال - *Pimay Pal*،
Ullain - *سئور* اوقات اوله ن، له ندائی - *Lendray*، *ایقیه* معای توت فروغیه - *Totik Terence*،
نام زائدور.

۸ - فرستادن سوسیالیست فرقه‌ی؛ سوسیالیست فرقه‌ی پروتانی فرستادن روح و اساساً به بالفتین تعلیم
افقی است به یغریا کار بر سوسیالیست فرقه‌ی سر. ملتی استری دانه سده رادیکال در. لیدی هاله -
Haller در. مژدر سیاری چله‌ی - Baillory، وولف - Wolff در.
بونده ماله فرستاده سوسیالیست تکلیفی حرف سوسیال ده موزای درانه قادی ممداً برجه تکلیفی به برابره
ناستنه قرار دیندر. میلهذا بو نفو فرقه‌ی سیاسی ملتی خازن علییه هجده.

۹- ده مورتان اتحادی *Landesverband*؛ کجیه تشریف نمانده بکریه او عینده مجله ده اودا کی مبعوثان اسرائیلکله بر ده مورتان اتحادی زمره کی تشک افیتد. بو مورتان مقدی ملت ده مورتانک اساساتی نقلیه و فردی علیت کجاری اختیار، مالی و اجتماعی اصلاحاتی اجرا و تطبیق و اجتماع قاننی مجارله ایله ملکه ده مورتانک تأسیس اتکدر. برینداری عمری مساوی و هفت انتخاباتی اجرا، سرستی انتخابی نامیه. بونجه بحیثیه کای بر انتخاب قانونیه کای مجلیس انتخاب اتی، شکل حکومتی و تمایلات اساسیه رای عام ایله تشبیه اتی، بر صبه سیاسی حقده عفو غوری اولایلیک حیاتی برالیتیه فی اتی، ال کسیتیریم (مایدان ویدی) کج مجله مجارله و برکوری الفا اتی، سرستی اجتماعی نامیه و افنی اصلاحاتی اجرا اتی.

۱۰ - می فرستاده اختار بایچه؛ هایدیه افرادی اهلایه، بجلده مکونه فزار بولانه بوخونه قن موز اعشاری
قوت زیجی - *Lichy*، دوقور ارنست - *Ernst*، دوقور هر ستمی *Heppschalmey*،
قار هوا - *Karl Huesar*، دوقور سندر - *Skeller* " در .

سیاست خارجی

اصلاحات در بیانیه دولت به شرح زیر است. در بیانیه دولت آمده است که دولت در پی اصلاحات است و این اصلاحات را در چهار زمینه می بیند: ۱- اصلاحات اقتصادی ۲- اصلاحات اجتماعی ۳- اصلاحات فرهنگی ۴- اصلاحات سیاسی. در بیانیه دولت آمده است که دولت در پی اصلاحات اقتصادی است و این اصلاحات را در چهار زمینه می بیند: ۱- اصلاحات مالی ۲- اصلاحات صنعتی ۳- اصلاحات بازرگانی ۴- اصلاحات مالیاتی. در بیانیه دولت آمده است که دولت در پی اصلاحات اجتماعی است و این اصلاحات را در چهار زمینه می بیند: ۱- اصلاحات بهداشتی ۲- اصلاحات رفاهی ۳- اصلاحات آموزشی ۴- اصلاحات فرهنگی. در بیانیه دولت آمده است که دولت در پی اصلاحات فرهنگی است و این اصلاحات را در چهار زمینه می بیند: ۱- اصلاحات ادبی ۲- اصلاحات تاریخی ۳- اصلاحات علمی ۴- اصلاحات هنری. در بیانیه دولت آمده است که دولت در پی اصلاحات سیاسی است و این اصلاحات را در چهار زمینه می بیند: ۱- اصلاحات انتخاباتی ۲- اصلاحات قضایی ۳- اصلاحات پارلمانی ۴- اصلاحات محلی.

بیاض و خلیه

صفحه ۷

(ماجاریستان حقیقه عربی)

دولت عثمانی

بودا پشته

اورتیه ایلیچلیکی

قوت به تنه . چنانکه ، سکون و تأمل و برتری مروجی اولیه مناسبت ابره دانست و برپوری علمداری اولان و انکی
استحبابه کندسینک استنادگاه اولسه بولان آکی سیاسی دوشی اویاخیه ماحارر جمعیت سرپوره ایله قتلور اوله مضر
دها طوخیس بایسته بولایتیک یروباغانا وظاهرندن بالاستفاده موقعی تحکم ایندن حکره اویاخیه ماحاررک
بیه الملل استقامت مخالفی وسیله سیاحت داخله ده کی ملکه و وقوفی ساه سنده بوزنی بر طرفی انکی موقع
اولدر . اویاخیه ماحارر تشکیلده منسوب اولور شیره ده بئر ربه و واریده « فاجیه بویوما آندقدننه طولای
تحت محاکمه بولان وصول کوندره انکار عمیه و طبعاتی بک زیاده اشغال ایله مانی - *Marshall* و ماروشی -
Marshall) نیک حکم طرفند اعلی محاکمی بویمازده باخاص سلیانه قید بر مشالر . حکماً یکدیگرینه ضد یلما
له بی قیست ایدزاکاه ایله سوسیالیستد و برپوری علمداری ملتیور اوله ده موقرات *Marshall* یانه یانه (تله)
قابینه سنه آری آری یلاردن مخالفت باعقد درر . لیکز مخالفت فکرم سنده برلشه بوقدر افکار مخالف اربابندن
تکلی ایله بر مخالفه مکتبه صاحبور ، لیکال ، ملتیور بر سیاست تعقیب ایله قوت بلیه فی ضعفه دهه
ایله میهنی متعدد تجاریل اکلشمشدر . زمانه سدر ، زمانه ملایت ابرایم منافع عالیله مکتبه مخالف قریاب
اولایه باسه و کلیک الک بول قوتی همای سیاسی سیک بو ضعفه . یلی نظر ماحارستان قوتنا بره انکی تعقیب ایله
اک اسم طرفین تریانون معاهده سنه تبعیت و وظا وعده اولیق کورسه دبو معقول سیاست طرفدار آندری نامیه
ایلدر . اعتدالی حاضر بواکثرت ماحارستان بر ماحار - قوال مالک المانی آرزو ایدن کوی و منوط خضرندنه عبارتدر
اتحاد یاتیشی فانی طاشان بواکثرت مجله به تنه ، قابینه سیک وظاهر سیاسیست . کیندره ارضی اصطلاح
طولای سیله کینی یاتیشی ایله قوت بلیه . آره سنده حادث اولایه اهلاق کوی یاتیشی یلی اولور ایدر فیه وفات
ایله زیارت فانی سابق (صباو - *Shavva*) طرفنده تنظیم اولانه حوری ملتیور اوله ماده لک بر تنظیم مآلیه
طرفند قبولم بر طرف اولدر . بوجورده موقرات اتحادیه یروغانه بیجورده برده مآلیه بولان مکرور ادعا کی درده
قبله بزرگ ارضی صبی ماحار - آریستوراسی ضریم ارضی اصطلاحات کنی بر وغانه ارضی اقبیه اولان بلیه قابینه
ده موقرات بر نیک المشر . (چینی یاتیشی تنظیماتی ، ندر و تحفه ملغور)
ماحارستانه تعویض سیاسی داخل سنده هم یوا اوسامده بولانه کویله ارضی صبی (چینی) فرقی حقیقه باولیه تفصیلات
ویکی فاندوی عداقده . ده عامه ده ماحار - آریستوراسی آره سنه آیاقده کی جیز بر بر مبره اورد قریان
کوی (نمینه صباو - *Shavva*) تحفه قوسط ایله غنا بولک زکا و فخر نظری ، ده موقرات
حلقی سایینه بوقرنک عداوی آغه موقره اولدر . بایندری فرقنک اساسی غایبه اهلالنه ارضی اصطلاحاتی
یابریقه (اوقدا ارضیه خلیت ، واران تقسیم ، بولور ارضی ویرولور ایدر بلیم) ایله . طبعی آریستوراسی حکم
وفاق اولین موانی دورنه چینی فرقی بارزده طرفدار قازانه ماسدی . فقط حرمه مین حوکا علقه باشده
اولدر مکتبه اصل صبی کوی اولیق کورده ماحارستانه جاسیتدن بیقاسا امون ارضی اصطلاحات بیم
براحتی اولیق حسن ایتیلر . اصل بوزن حوکا ده کی چینی فرقی بارزده خطه طرفدار قازانه باشلدر .
1918 ده ناک آناد - *Magyars* کوی صباو - *Shavva* ده قوت ژان هادی - *Jean Hadik*
قابینه سنه زیارت نیک اولوشیک یانه سبب و حکمتی بوقدر واحیایه ایله . زانا مولای اهلال قابینه قوی -
نیک مکتبه زمانه ده نیک اولیق ، باله ویله فرقی سیک رفیق حوکا هوب - *Shavva* و تله لک - *Shavva*
وان نایت بلیه ، قابینه یلی بر بوزن آره جوره فرقی سیاست تعقیب ایدن مختلف قابینه مآلیه ارضی نیک اولیق

صفحه ۸

(ماجاریستان حقیقه عملی لایحه)

اؤزبک ایلیچلیگی

بودايشه

حقیقه یارسیسک ماجاریستان سیاست داخلسنده بر مجور تکل ایسکین کوسه مکده در. زانا جاهو نکل اسقف و معاصیر
و فاشدن حواری کویله حقیقه طرخندن فرق لیدری اتخاب ایدیه (مایه - ۱۹۱۸) ان زراعت لک نر تیفی، تریفان
تاغ و ۱۹۱۸ لیدلو تحریرده عهده سیک و کوله الوم قوت تلان کاهنسل جمله حقیقه یارسیسک وظایفله
نامیه اکثریت ایدیکه تأیید ائکده در.

ماجاری مفرط ملتپور، فلکار، سفور آملور. معارض مقید. (۶) یاسنده یوقاری ماجاریل یوزده آلمه سکر
اوقور یازار. ۱۹۱۷ سنه سنده ماجاریستان ایسکین غزیرلک، مجمل لک عدوی (۱۷۸۰) ه بالی اهل
بیزدن، ۱۹۱۷ ی. ماجاری ۱۹۱۷ ایسکین، سباقی السنه نخلورده تحریر ایدیه در. سینه ده الوم استار
ایسکین لک اسسین ملوف (۱) لیدلو لیتیه ده مذهبی. مکتب سنه سنده ماجاریل آلمه الزمه اتحار قولایلم حول
بلور. اوره ماکزنده عقلت و سینه محوسدر. فرق حیات اجم ویکر مللک غیریه نسبه ایسکین ضعیفدر.
بولنوزیک سولتورده یسکین اردو تکلایق یابان ویرودیه هکت صاجان پروانی - Phomay، هر ساسه -
مقرن لک، اویاتیه ماجاری مجلس اعضا سندن و سابه ارکان حرب ضابطا سندن "گومیه گولا - گولا نیکونه" و
ماجاری سیاست داخلسنده قومیه حیاته ک نفورلی و نائب حکومت آمیزل
کبی

هورق ایل مناسب قیدیری دولایسکله خاخر یوقسدر. مجلس مبعوثان افغانستان غنا هورق، بکه ن وضعت
یکانه هاکمیدر. حیات برالایفیک دهشت یوزدن ماموریه آلمه سده سواستحلاق موجوددر. اوره دشمن بر عقیقه
حالی اسباب ایتدیه. لیدره ره شلوق - شلوق لک (زراعت نظره ماموریه، ملکی ندر سابه صابو) ن کتابت
مخوسیه) محاکمی مناسبه جمله یاره مقابله بر هیووه اهل و اخراج و تفرقه صانعله مکلون نظر و یولک ماموریه
حقیقه سوز سولیه ایتیه سوسیالیست مبعوثر مجلس محافظی واسطه سیر بلند اخراج اولوغسدر. بنا علیه اوره داخله
شکلا رکسیرله حقیقه بر دلیکاتوریه موجوددر. دله یلیر. داخلی مختلف جریانه قانی محافظ موقعه یوقسدر. اولان
رئیس نظر قوت بکه ن تحفا قوتی بر یولیه حیدر. نائب حکومت آمیزل هورق ایل حرب محوسده اوریاتیه دکرده یولک
قیمت عکری اتباق ایتیه بر جریه لیدر. تحفا صهیون یولک دوستیدر. سیاست داخله دهک تمامی - مقد مدقار یون
آکلا دله کوره - تمام دلیکاتوریه یا مینه، دولت اداره یی دیسیلمیه، ضبط و رابط آلمه سوه اتی متولیه، سوسیالیست
سویل ده موقرانه بالیه پرویه قانی حیات حکمکارانه بیلکده در. ماجاریستان توریه جمهوریته کویلی خلاص
یولندن یوروسی حوک دیر اوزل ققل بولیک اکانترلی مدکرده.

تربانونه معاهده ماجاریستانی و غزله اهاط ایتدیه. ماجاریستان خریه ارضی جونسدن کب وسعه ایدیه کلمله
ایره و اتیزدن اختار ماجاریستانی نظارت متایه آلمه سده بولنیه مقدردر. بولکوی وضعیه سیاسییم نظر ماجاریستان
مجاری بولنیه حکومتل مناسب و دستایه صهیونیه کیرسیه غیر مکلدر. هئ سوسیالیستون ماعلا بوتون فزیه سازه
منسبیه ایره داخیت در. بولیک ماجاریستان بکون تکر ایا ایدیه حکم قانی بلندن ماجاری، معقد بولنیه
بو معوردا سقبله اشطایر و وضعیه سیاسی تحسده تربانون «معاهده اکانتر بالفور و مطاوعت اکثریت
مجموعه بولنیه قانی آکلا مغه باسلا مکرده. انکاره قارنو ملور اولان محبت، لوره حکومتل تربانون معاهده
حقیقه آلمه سده وضعیه صهیونیه. بولن ویکر تکل و حیات قدیم دستایه لک مابریه یولونیه ندر ایتدیه در.

سیاست خارجی

BELGE / DOKUMENTUM 53

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Macar Askerî Doktor Gyula Kemény tarafından düzenlenen konferans hakkında Dışişleri Bakanlığına gönderdiği [gün eksik] Nisan 1926 tarihli yazı. Konferansta, Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye-Filistin Cephesi'nde savaşan Macar askerleri temel konu olarak işlenmiştir.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1926 áprilisában irt levele, melyet a külügyminisztérium számára címzett és amelyben Kemény Gyula katonaorvos által rendezett konferenciáról számol be. A konferencia témája az első világháború során a szíriai és palesztinai frontokon harcoló magyar katonák voltak.

Umûmî 1002

Budapeşte

Nisan 1926

Husûsî 76

Hâriciye Vekâletine

Vekîl Beyefendi Hazretleri

Etibbâ-yı askeriyeden Stabsarzt Doktor Kemeni Gyula (Kemény Gyula) tarafından zâbitân gazinosunda verilen ve elçilik hey'etinin med'uvven hazır bulunduğu projeksiyonlu konferansın bir hülâsasını berây-ı ma'lûmât [ve] ber-vech-i zîr arz ediyorum:

“Macarların Harb-i Umûmî’de muhtelif harb cebhelerinde çarpıştıkları cümleinin ma'lûmu olduğu hâlde Kaşşa [Koşice], Budapeşte, Keçgemet [Kecskemét] gibi yerlerde mütevellid ve Macaristan’ın en gazanfer askeri addolunanlardan birçoğunun Kudüs, Şam ve Süveyş Kanalı civârında terk-i hayât etdiklerinden pek az kimse haberdârdır. Macarlar, kardeş millet olan Türklere mu'âvenet için Süveyş’e kadar giderek kanalı kapatmaya ve Mısır’ın İslâm ahâlisini ayaklandırmaya çalışmışlardır. Bu husûsu te'mîn için Almanların taht-ı idâresinde olarak iki kuvve-i seferiye tertîb edilmiştir. Ma'lûm olduğu vechle İ'tilâf Devletleri Çanakkale’yi geçmeye uğraşırlar iken Avusturya-Macar ağır bataryaları ve havan topları tam zamanında yetiştiğinden İ'tilâf kuvvetleri kumandanları teşebbüslerinden vazgeçerek Fransız ve İngiliz ordularını Bağdad ve Kudüs üzerine çevirmişler idi. Bu sûretle Gazze civârında üç müsâdeme olmuştur. Macar topcuları Alman ve Türk asker arkadaşlarıyla omuz omuza düşmana karşı çarpışmışlar fakat mühim zâyî'âta da uğramışlardır. Alman Mîralayı fon Kres (von Kress)’in emri altında olan bu kuvvetler Süveyş Kanalı’na kadar ilerleyerek İngilizleri ansızın basdırmaya muvaffak olmuşlar ise de bu küçük kuvvet neticede, müdhîş İngiliz kuvvetlerinin karşısında dūcâr-ı acz olmuştur. Cesûr Türk milleti on seneden beri devam edegelen harb ve darb sebebiyle kuvvetden düşmüş bulunuyor, aç kalanlar yalnız ahâlî olmayıp ordu dahi yiyecek bulamıyor, buna rağmen bî-çâre cesûr Türk askeri kemâl-i tahammül ile vatanı için îfâ-yı vazîfeden geri kalmıyordu.

1917 senesinin Kânûn-ı Evvelinde Kudüs sūkût etdi. Bu şehir bu sûretle mevcûdiyetinden beri 37'nci defa olarak muhâsara edilmiştir. Yeni Türk cebhesi 75 kilometrelik bir hatt-ı mefrûz üzerinde teşkîl edilmiştir. Almanların Mîralay fon Open (von Open)’in idâresindeki Asya kolu, Ceneral Falkenhayn’ın Yıldırım Ordusu, Irak Cebhesi’ne takviye kıta'âtı olmak üzere gönderildi. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dahi Şark Kolordusu nâmı altında bir teşkîlât yapıp ise

de bu kuvvet Şark'a gönderilemeden hissedilen ihtiyâc üzerine Piyave'ye [Piave] gitti ve yalnız topçu ile sıhhiye te'sisâtı Türkiye'ye i'zâm edildi.

Her iki taraf hesâb görmeye hazırlanıyordu. 19 Eylül gecesi çarpışıldı. İngiliz menâbi'ine nazaran Türklerin 23.000 silahı, 3.000 kılıcı, 340 topu, 2 tayyâre topu ve 5 tayyâresi var idi. Buna mukâbil İngilizlerin 57.000 tüfengi, 12.000 kılıncı, 540 topu ve 150 tayyâresi mevcûd idi. İngiliz kuvvetlerinin mühim bir kısmını vahşî Gurkalar, Hindliler, zenciler, Berberîler ve Senegalliler teşkil ediyordu. Hiçbir sûretle şâyân-ı i'timâd olmayan Arab kabîlelerini dahi İngilizler satın aldıklarından aşâ'ir, Dürzîler, Bedevîler müttefik Türk ordusunun arkasını almış bulunuyorlardı. Nitekim bu esbâbdan, Türk ordusu târumâr oldu ve hareket pek güç olan çölden geçerek Toros'a kadar ric'ate mecbûr edildi. Almanların Mîralay Hammerştayn (Hammerstein) idâresindeki 146'ncı Piyâde Alayı dahi bu ric'at harekâtına iştirâk ediyor, Macar bataryaları ise son dümdârlığı îfâ ediyordu. Yüzlerce kilometrelik bir sâha üzerindeki ric'at yalnız geceleri yapılabiliyor, ta'rîfi müşkil mevânî'i mûcib oluyordu. Düşman mukâvemet edebilecek küçük kıta'âtı mütemâdiyen ta'kîb ediyor, ric'at mezâhimine tahammül edemeyerek arkada kalanlar için ölüm muhakkak bulunuyordu. Çünkü Bedevîler bu gibileri soyduktan sonra bilâ-terahhum öldürüyorlardı. Bu sûretle Macar askerleri miyânında dahi birçokları yırtıcı hayvanların acı sesleriyle gece gündüz mu'azzeb olduktan mâ'adâ çakalların, sırtlanların şikârı olmuşlardır.

Anadolu'da, bu dullar memleketinde ise bilcümle Alman ve Avusturya kıta'âtı İ'tilâfkuvvetlerinin eline esîr düşmüştür. Çek, Sırb ve Rumen milliyetinde bulunan zâbitân ve efrâd açık bayrak altında olarak İ'tilâfcılar cihetine geçmişler; Almanlar, Avusturyalılar, Macarlar ve Boşnaklar inkisâma uğrayan zavallı vatanlarına avdet edinceye kadar yekdiğerinden ayrılmamışlardır. Kahraman, vefâkâr Türk milleti ise bir zaman silah arkadaşı olan bu 3.500 kişiyi teslim etmemiştir. Avusturyalılar ve Macarlar harcırahlarını kendileri te'diye ederek memleketlerine dönmüşler. Hâlbuki Almanlar Büyükada'ya enterne edilmişlerdir. Macarlar ve Avusturyalılar bazı Almanlara kendi elbiselerini giydirecek vapura almışlar ve 12 günlük yorucu bir seyâhatden sonra nihâyet Trieste'ye vâsıl olmuşlardır."

Konferansı veren zât nihâyetde kardeş Türk milletinin kahramanlığına dâir birkaç söz söyledikten sonra Asya'nın güzel toprağında müştereken pek çok zahmet çeken fakat tarihî hâtırâta şâhid olan Alman ve Avusturya silah arkadaşlığına dâir dahi samîmî ve kalbî beyânâtda bulunmuştur.

Peşte Orta Elçisi
R. Hüsrev

صفحه

برداشت

اؤزبک ایلیچلیگی

دسته خالیدر تکیه اییوردی. هیچ برهمنه سایه اتحاد ایمان عیب قبله منی انکار صحنه آله نه عمار، در زیر،
 بدو منقنه نوزله اردوسه آرتقنی آلمسه بولونوردی. ننگ بوسایدن، نوزله اردو تار و مار اولدی و حرکت بکرج اولان
 هولده کیمیک طورسه قدر رجعته مجورایلیه. آلمانلرک میدلاه (ها هم رشتاین - Hammerstein) اداره
 ۱۶۶۶ نیمی یاره آلاهی دنی بورجهت حلقه استرال اییور، بهار بطاریک ایه حول دملرلن اینا اییوردی. یوزله کیمیک
 برسام ووزنه تی رجعت نایز کیمیک، یا یله یایور، تقدیم شکل ملان بهیا اولوردی. دکره مقاومت ایه یله جل کویور
 قطعی متدیاً تعقیب اییور، جعت مزاحمه تحمل ایه میرک آرتوره فالانر ایچول اولوم محقه بولونوردی. قهله بدو بکسیدی
 حورقون کوله بلاترم اولدی ییوردی. بوجورنر ماجار عسکری میانه دنی برهمنی بیتیمی یوزلرک آجی سسله کیمیک کونوز
 مغرب اولدقدن مامد حق لاله، حیدرلرک سکی اولدور.

آنا هولده، بولطیر ملکسده ایه باطله آلمانه وادریا قطعی اعلان قهریف الله ابر دیکدر. حیک، حرب ورومه
 ملنیه بهتن ضابطان و افراد آجیه بایرانه آتقه ادره املایر حقه کیمیک، آلمانلر، اوتریالیلر، ماجار و بوشاندر
 انقام اولایان زولای وکلر عورت ایدجه یه قدر بکیمیکه آیدیکلر. قهرانه، وفایار نوزله ملن ایه برزنامه سلاح
 آرتقنی اولان بو ۵۰۰ کیمیکه تسلیم ایتدور. اوتریالیلر و ماجارلر خولهلر کیمیکه تأدی ایدرک ملکله ندر دیکدر
 کیمیکه آلمانلر بولویع اطیم آتدنه ایدیکلر. ماجارلر و اوتریالیلر بعضی آلمانلر کیمیکه البانی کیمیکه له وایور و آلملر و
 کیمیکه بوجی برسیادن حکره نایز تربته به اصل اولدور.
 قوتلانی ویره زان نایته فردره نوزله ملن قهرانلر دایر بقیای سوز سوبلرک حکره آسیانلر کوزل طویغده
 مستقلاً بکیمیکه نعت کیمیکه فقط تاریخ خاطره سهد اولان آلمانه وادریا سلاح آرتقنلر دایر دنی صحنه قهرانه
 بولندور.

نیمه اوره آلمس

✓

۹۹

۷۶۶

تکیه
 ۹۹
 ۸۰
 ۷۹۹

BELGE / DOKUMENTUM 54

Milletler Cemiyeti'ne havale edilen Musul Sorunu görüşmelerinde Türkiye'yi Cenevre'de temsil eden Ali Fethi Bey'in, meselenin çözümü için kurulacak komisyona Kont Pál Teleki'nin dâhil edilmesinin uygun olacağını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 2 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Ali Fethi (Okyar) bej Genfben, a Népszövetség elött a Moszul-kérdésben Törökországot képviselő diplomatának 1924. október 2-án a külügyminisztérium számára küldött titkos távirata, amelyben arról tájékoztatja a minisztériumot, hogy Teleki Pált megfelelő személynek tartja arra, hogy a felállítandó Moszul Bizottság tagja legyen.

Cenevre

Aded 18

2 Teşrîn-i Evvel sene [1]340

45 numerosu

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Macar Hey'et-i Murahhasasında bulunub Sofya'dan ahhâbım olan bir zâtıdan Kont Teleki hakkında aldığım ma'lûmâta göre mûmâ-ileyh gâyet zengin ve müstakillü'l-efkâr bir zât olub hiçbir sûretle İngiliz tarafdârlığı beslemediği ve (üç grub halledilememiştir) cem'iyetlerine mensûb olmak itibarıyla hissiyatın daha ziyâde tarafımıza mütemâyil olacağı ve her hâlde i'timâda şâyân mühim bir zât bulunduğu anlaşılmıştır. Binâenaleyh evsâf-ı matlûbeyi hâiz olduğu ahhâbım tarafından dahi te'mîn edilen bu zâtın yerine başkasının taharrîsi zâ'id olacağı arz olunur.

Fethi

BELGE / DOKUMENTUM 55

Musul Sorunu görüşmelerinde Milletler Cemiyeti nezdinde Türkiye'yi temsil eden Ali Fethi Bey'in, meselenin çözümü için kurulacak komisyona Kont Pál Teleki'nin seçilmesinin kabul edildiğini Milletler Cemiyeti'ne bildirdiğini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 2 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Ali Fethi (Okyar) bej Genfben, a Népszövetség elött a Moszul-kérdésben Törökországot képviselő diplomatának 1924. október 2-án titkos távirata, melyben arról tájékoztatja a külügyminisztériumot, hogy értesítette a Népszövetséget arról, hogy Teleki Pál bizottságba való jelölését a török fél megfelelőnek találta.

Cenevre

Aded 23

2 Teşrîn-i Evvel sene [1]340 keşîdesi

45 numerosu

Hâriciye Vekâletine

Macarlı Teleki'nin gâyet bî-taraf olduğu tahakkuk etmesi üzerine bunu kabûl ettiğimizi Cem'iyet-i Akvâm'a bildirdim. Bugün Branting nezdinde med'uv bulunmasından bilistifâde diğer a'zâ hakkında görüşdüm. İsveç Hâriciye Nezâretinde Müsteşar Sjéborg'u gayet doğru ve şâyân-ı i'timâd olmak üzere tavsiye ve fikrimi istifsâr etdi. Ben de kendisi tarafından istiklâl-i efkârı ta'ahhüd edilen bu zât hakkında hiçbir i'tirâzımız olamayacağını söyledim. Ancak Branting kendisiyle görüşmeden evvel resmen bu zât hakkında teklîfde bulunmayacaktır. Bu zamana kadar Branting'in verdiği ma'lûmâtın aksi tebeyyün ettiği takdîrde îcâbına bakılmak üzere mezkûr ma'lûmâtın İstanbul İsveç Sefâretindeki Kolmodin vâsıtasıyla te'yîd etdirilmesini ricâ ederim.

Salı günü sabah Lozan'dan hareket edeceğiz efendim.

Fethi

جنوری

تشریح اولیٰ کتبہ
تشریح اولیٰ کتبہ
نومبر ۱۹۵۰

فکر و فکر
فکر و فکر

خارجہ رکابی

خارجہ رکابہ

فکر و فکر
فکر و فکر

عکس

۷۷

مبارکی نہ کہی نہ غایت بیطرف اولدنی تقوا انجی اور رہی بونی قبول
ایندیکری جمعیت اقوام بلدی دم . بکلمہ . برانست . نزد مدعو بلدی
بالاستفاده دیگر اعضا حفظ کوردم . اسوہ . خارجہ دفعہ زندہ منتسار
دفعہ . غایت طوعی و شایانہ اعتماد اولیٰ اور رہی توصیه
دفعہ . استفسار ایست . بندہ کندوی طر فندہ استقلال افطاری
تقریر ایدیلہ بود ذات حفظ بصح . اعتراض اولیٰ جفی سولیم .
آنچه . کند وسیلہ کوردم . دہ اول رکابو
ذات حفظ تکلیف دہ بولنایہ جقدر . بوزمانہ قدر
ویردکی معلوما تار عکسی تبیہ ایستکی تقدیر دہ اجابہ با قلمو اور رہ
مذکور معلوما تار متابع اسوہ . سفارندہ کہ قول مودبہ واطلسیلہ
تأیید ایستریطنی جبا ایدرم .
صالی کوفی صباح بوزاندہ حرکت ایدہ جکذا افتم

فنی

BELGE / DOKUMENTUM 56

Dışişleri Bakanlığının, Macar Kont Pál Teleki hakkında İstanbul Temsilcisi Nusret Bey ile Budapeşte Elçiliğine gönderdiği 3 Ekim 1924 tarihli telgraf. Telgrafta, Musul Sorunu için araştırma yapmak üzere Milletler Cemiyeti tarafından bir komisyonun kurulduğu, komisyonun Macar üyesinin Kont Pál Teleki olduğu belirtilmekte, yapılacak araştırma sonucunda adigeçen hakkındaki görüşlerin bildirilmesi istenmektedir.

A külügyminisztérium 1924. október 3-án kelt jelentése Teleki Pálról, melyet az ankarai kormány isztambuli képviselőjének, Nusret bejnek, valamint a budapesti követségnek címeztek. A forrásban szó esik arról, hogy a Népszövetség létrehozott egy bizottságot a Moszul-kérdés kivizsgálására, melynek Teleki Pál az egyik tagja, ebből kifolyólag pedig kéri a címzettet, hogy a Telekivel kapcsolatos nézeteiket osszák meg a minisztériummal.

Hâriciye Vekâleti

Evrâkın tarihi 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]340

Nusret Beyefendi'ye

Cem'iyet-i Akvâm tarafından Irak hudûdu hakkında tahkîkât yapılmak üzere bir komisyon takarrür etdi. Bu komisyona a'zâ olarak Norveçli Mikail Hanson ki uzun zamandan beri İskenderiye İstinâf Mahkemesinde hâkim imiş, düşünülüyor. Bu zâtın İngiliz tarafdârlığı ve istikâmet-i fikriyesi hakkında ma'lûmât tedârîki mercûdur. İsveç Sefâretinde Doktor Kolmodin'den veya İsveç Sefîrinden ma'lûmât alınabilir zannındayım. Cenevre'de re'yimizi bildirebilmek için müsta'celen netîcenin iş'ârı. Komisyonun Macar a'zâsı Kont Pol Teleki'dir. Bu zâtın müstakillü'l-efkâr olduğu te'mîn olunuyor. Siz de bir defa Macar Sefârethânesinden tahkîk buyurabilirsiniz.

* * *

Peşte Elçiliğine

Musul Mes'elesi için tahkîkât yapmak üzere intihâb olunan komisyona Macaristan'dan Kont Pol Teleki me'mûr edilmiştir. İstikâmet ve istiklâl-i fikrîsine dâir te'mînât verilen mûmâ-ileyh hakkında sizin ma'lûmâtınızın da sür'at-i iş'ârı mercûdur.

BELGE / DOKUMENTUM 57

İstanbul Temsilcisi Nusret Bey'in, Kont Pál Teleki'nin Türk dostu olduğunu Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 4 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Az ankarai kormány isztambuli képviselőjének, Nusret bejnek 1924. Október 4-án kelt titkos távirata, melyben közli a külügyminiszterrel, hogy Teleki Pál szerinte törökbarát.

İstanbul

Aded 2310

4 Teşrîn-i Evvel sene [1]340 keşîdesi

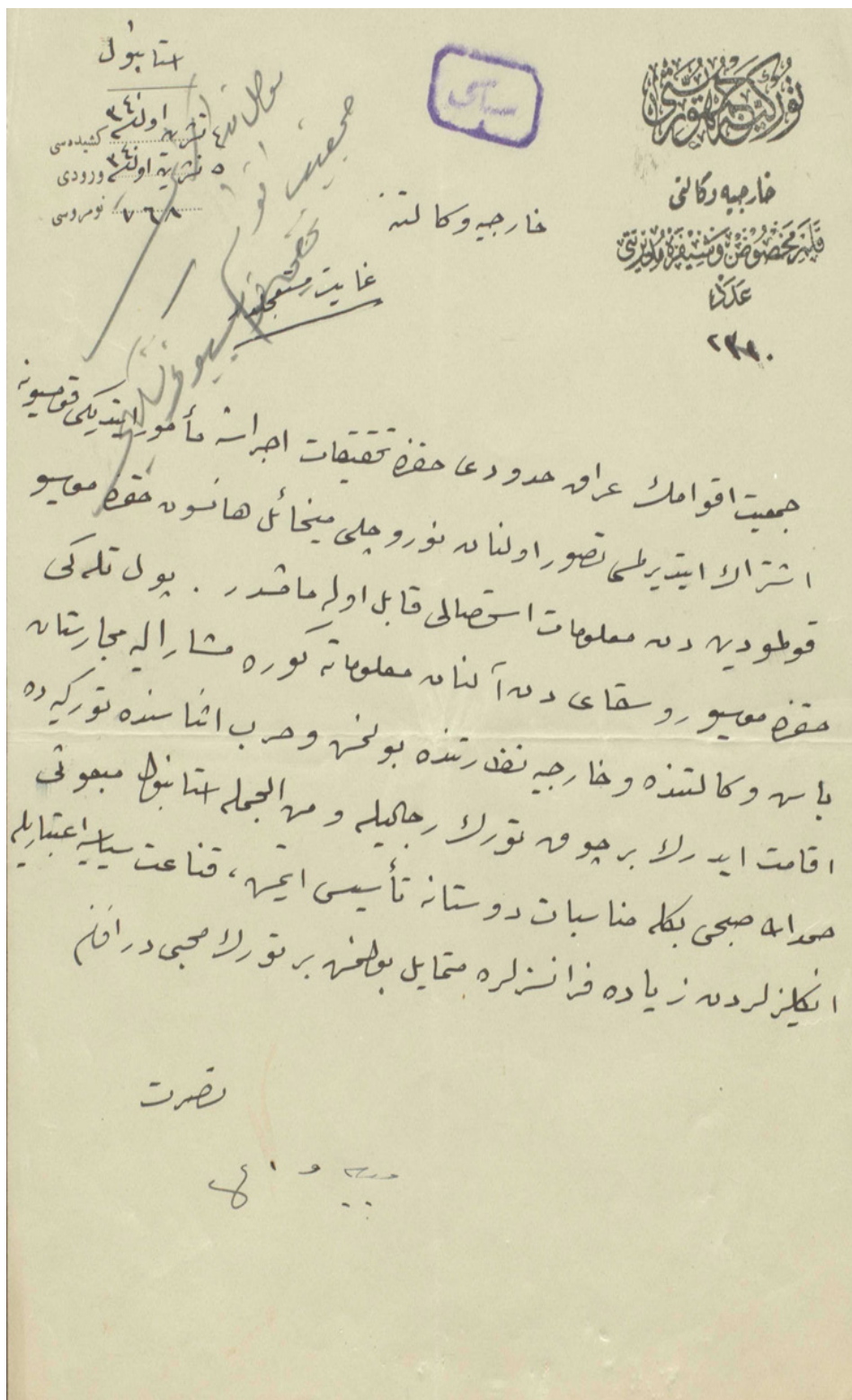
768 numerosu

Gâyet müsta'celdir.

Hâriciye Vekâletine

Cem'iyet-i Akvâm'ın Irak hudûdu hakkında tahkîkât icrâsına me'mûr ettiği komisyona iştirâk etdirilmesi tasavvur olunan Norveçli Mihail Hanson hakkında Mösyö Kolmodin'den ma'lûmât istihsâli kâbil olamamıştır. Pol Teleki hakkında Mösyö Ruskay'dan alınan ma'lûmâta göre müşârün-ileyh Macaristan başvekâletinde ve hâriciye nezâretinde bulunmuş ve harb esnâsında Türkiye'de ikâmet ederek birçok Türk ricâliyle ve mine'l-cümle İstanbul Meb'ûsu Hamdullah Subhi Bey'le münâsebât-ı dostâne te'sîs etmiş, kanâ'at-ı siyâsiye i'tibâriyle İngilizlerden ziyâde Fransızlara mütemâyil bulunmuş bir Türk muhibbidir efendim.

Nusret

BELGE / DOKUMENTUM 58

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Kont Pál Teleki'nin Türk dostu olarak tanındığını, adıgeçenin Milletler Cemiyeti'nin teklifine onay verdiğini ve konuya ilişkin araştırmalarına başladığını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Ekim 1924 tarihli şifre telgraf.

Hüsrev Gerede budapesti követ 1924. október 8-án kelt, a külügyminisztérium számára irt titkos távirata, melyben kijelenti, hogy Teleki Pált törökbarátnak ismeri és a magyar gróf már elfogadta a Népszövetség felkérését, melyet követően már el is kezdte a munkát a Moszuli Bizottságnak.

Aded 2346

Budapeşte
8/10/[1]340 keşidesi
153 numerosu

Hâriciye Vekâletine

C:

Şahsen mu'ârefem olan Kont Teleki Türk dostu olarak tanınmıştır. Bugün Cem'iyet-i Akvâm'a muvâfakat cevâbı vermiş ve tettebbu'âta başlamıştır. Musul Mes'elesi'ne dâir vesâ'ik istiyor. Da'vâmıza müfîd Türkçe, Fransızca, Almanca, İngilizce âsâr ve haritaların sür'at-i irsâli müsterhamdır.

Kendisiyle mülâkât tafsîlâtı postadadır.

Hüsrev

بورایسته

۱/۱۰/۱۰۰۰ کشیده می

۹۰۰ ورودی

۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

۷۰

خارجیه و کانی

فکر مخصوص و شایسته و...

عکرا

۷۷۶۶

خا - جیه و کانه

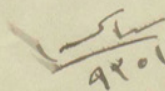
2.

خفاً معارفه اوله قوت ته که کی تورک روسی اوله ره لایقته . بکونه
 جمعیت اقوامه موافقت جوی ویرسه و تنهغه ته باشلامه . موصل مکته نه دار و ناس
 ایته یو . دغایزه سفیر ترکیه ، فرانسه ، آلمانیه ، انگلیزه آنا و غربله / ک
 سرمتا - سالی سرحد .
 کنیه ملاقات تفصیلاً یوسته ده ده .

خرو

ب. و . ۸

مقدمه سادریه تصدیق

۷۰۰
۷۷۶

۷۰/۱۰/۱۸

115

BELGE / DOKUMENTUM 59

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Sorunu hakkında Kont Pál Teleki'yle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Ekim 1924 tarihli yazı. Yazının son maddesinde Teleki'nin şahsı ve bulunduğu görevler hakkında bilgi verilmektedir.

Hüsrev Gerede budapesti követ 1924. Október 8-án kelt, a külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben a Moszul-kérdésről Teleki Pállal folytatott beszélgetéséről számol be. A jelentés utolsó bekezdésé Teleki Pál személyiségéről és az általa folytatott munkáról ad tájékoztatást.

Umûmî 231

Husûsî 154

Budapeşte, 8 Teşrîn-i Evvel [1]924

Müsta'celdir.

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Paşa Hazretleri,

Bugünkü şifreli telgrafnâmeye zeylen ma'rûzdur.

1- Kont Pol Teleki'ye Cem'iyet-i Akvâm tarafından Musul Mes'ele'si'nin tedkîkine me'mûr komisyona ta'yîn[in] teklîf olunduğuna fakat cevâb-ı muvâfakat verib vermeyeceğinin bilinemediğine dâir ma'lûmât almışdım. Esâsen şahsen mu'ârefem olan ve Türklere karşı pek dost görünen mîr-i mûmâ-ileyh ile, emir-nâme-i devletlerini alır almaz, bir an evvel görüşmek istememe rağmen Habsburg Hânedânı'ndan Peşte'de mukîm Arşidük Jozef'in oğlu Arşidük Jozef Fransuva'nın Saksonya prenseslerinden An [Anna] ile vâki' düğüne müşârün-ileyhin med'uv bulunması münâsebetiyle ancak bu sabah kendi evinde buluşabilmek mümkün olabildi.

[2-] Müşârün-ileyhe; Kont Teleki gibi Türk dostu hakîkî bir Macar ve bilhâssa ma'lûmât-ı ilmiye ve secâyâ-yı ahlâkiyesi ve bî- taraflılığı ile ma'rûf bir şahsiyet-i mümtâzenin Musul Mes'ele'si gibi Türkiye için meşrû', pek haklı ve pek mühim bir da'vânın tedkîkine me'mûr edilmiş olmasının hükümetimce bir fâl-i hayr addedildiğini söyledim. Cevâb-ı muvâfakat vermesinin bizlerce son derece şâyân-ı arzu olduğunu da ilâve eyledim. Kendisi vürûdumdan bir iki dakîka evvel muvâfakat cevâbını keşîde eylediğini söyledi. İcâbı vechle teşekkür etdim. Musul Mes'ele'si hakkında tedkîkât ve tettebbu'âtda bulunub bulunmadığını, komisyonun diğer a'zâsının kimler olduğunu sordum. Musul'un bugünkü vaz'iyetini tedkîk etmediğini, fakat son aylarda Irak'ın Osmanlılardan evvelki zamanına âid tarihine dâir tettebbu'ât-ı ilmiyede bulunduğunu, tabî'î bu ma'lûmâtın hâiz-i kıymet olmasına rağmen bugünkü vazîfesi için esâs olamayacağını, bunun için vazîfenin teklîfini müte'âkib Musul'a âid Almanca, Fransızca âsâr celbetdiğini ve tettebbu'a başladığını, harita olarak da elinde Alman Erkân-ı Harbiyesinin hizmet için Harb-i Umûmî'de kullandıkları bir haritadan başka bir şey olmadığını, tarafımızdan vazîfesini teshîl için eser, harita gibi şeyler verilirse pek müteşekkîr olacağını söyledi. Kendisine Musul Mes'ele'si hakkındaki muhtıramızı verdim. Musul Mes'ele'si hakkında Türk nokta-i nazarına âid gazetelerimizde münteşir makâlât ve beyânâtın tarafımızdan işâret edilerek kendisine tercüme edilmek üzere muhibbimiz müsteşrikinden Profesör Vilmoş Pröle'ye verilmesini de

aramızda takarrür etdirdik. Binâenaleyh telgrafla istirhâm eylediğim vechle da'vâmızın lehimizde halline medâr olacak Fransızca, İngilizce, Almanca hatta Türkçe ne gibi âsâr, vesâ'ik ve haritalar varsa müşârün-ileyhe verilmek üzere sür'at-i irsâlini istirhâm ederim. Arkadaşları hakkında henüz resmî bir teblîgât almadığını, ma'a-hazâ şu günlerde ma'lûm olacağını, işitdiğine nazaran bunlardan birisinin Cem'iyet-i Akvâm tarafından Arnavudluk hudûduna vaktiyle me'mûr edilmiş olan ve an-asl Finlandiyalı bulunan İsveç Murahhası Söderholm olacağını söyledi. Kendisine Musul da'vâsı hakkındaki nokta-i nazarımızı muhtasaran anlatdım. Tedkîkât-ı ilmiye miyânında kendilerinin mahallinde yapacakları tahkîkât ve ahâlinin temâyül ve arzusunun vaz'iyeti tamamıyla tenvîr eyleyeceğini îzâh etdim. Kendisi de nüfûs mes'elesinde istatistiklerin bile medâr-ı istinâd olamayacağını, mahallinde tahkîkât yapılmasının en doğru sûret-i halli bulacağı kanâ'atinde bulunduğunu cevâben bildirdi.

3- Ma'rûzât-ı sâlifeme Kont Teleki'nin şahsı ve mevki'i hakkında muhtasaran ma'lûmât ilâvesini fâ'ideli görmekdeyim: Müşârün-ileyh Zibenburgerli (Siebenburger) asıl Teleki â'ilesindendir. Kırk beş yaşında vardır. Ma'rûf bir jeograf ve kartografdır. 1905'den 1913'e kadar Coğrafya Enstitüsü Riyâsetini îfâ eylemiş, Harb-i Umûmî'de "Harb Şefkat Yurdu" riyâsetini îfâ eylemiş ve Nöyyi'de (Neuilly) Macaristan'ın başlıca murahhası olarak bulunmuşdur. İki kere Meclis-i Millîye Hristiyan Partisi meb'ûsu olarak intihâb edilmiştir. 1920'de kendisi bir kabine teşkîl ederek re'is-i nüzzâr olmuşdur. Kral Şarl'ın Oster'e gelmesi, Triyanon Mu'âhedes'i'nin imzâlanması zaman-ı hükûmetine tesâdüf eder. 1921'de riyâset-i hükûmetden isti'fâ etmiştir. Ondan sonra Muhâcirîn Umûru Riyâsetini îfâ etmiştir. En ma'rûf âsârı şunlardır:

The Evolution of Hungary and it's Place in European History, New York 1923.

Géographie économique de l'Amérique,

Notre situation économique en comparaison des pays voisins,

La carte géographique et statistique dans la géographie économique.

Peşte Orta Elçisi

Hüsrev

برداشت

اؤرۇنۇلۇپ چىكىلى

اكون شروع . بلك حقي ديك مهم برعوانك تدقيقه مأور ايلسه اولسا معلوم بولال
 خير عد ايلدينى سولدم . جواب واقف ديرسل بلرجه صوك د-جه ايان ا-رد
 اولدينى ده علامه ايلدم . كندى درودمن برالى تدقيقه اول واقف جوابي ليده
 ايلدينى سولدى . اجابي دهرله تشارايدم . موصل مسلمى حقه تدقيقات تدبيرانه
 بولوب بولمايدىنى . قومبولك ديار احضا سلا ليلر اولدينى سوردم . موصلك بولون
 دىقتى تدقيقه ايلدينى . فقط صوك ايلده عرافك عماما تيلرون اولدى . مانه عا
 تايجه دائر تنقات علميه ده بولندينى . طبعى بومعلومانك حاض قيت اولسه عماما بولون
 دىقتى اكون اساس اولميه حقي . بولك اكون دىقتى نك تطيقى متعاب موصله عا
 الحاجه . فرانزيم انا . جلب ايلدينى دىقتى باسلايدىنى . خريط اولدده ده انده المان
 ا-طان مريه سلا خدقت اكون عرب عموميدى قوللاندىرى برخريط دن باشقه برى
 اولدينى . طرخزون دىقتى نى نرسل اكون اتر . خريط لى كيل ديريلور . بلك نشر
 اولدده حقي سولدى . موصل مسلمى ^{مقده} تورك نقطه نظريه عا^{مقده} نقره نقره نشر مقالات
 ديانالك طرخزون اشات ايلدىك كنديه ترجم ايدلك اورده مجهر متقنين
 بردور . ديلجوسه پردل . به ديرلى ده ا-امزده نقره ايلديرك . بناء عليه تلفاظا استرهم
 ايلديكم دهرله دعوانك لهرده خلفه مدار اولميه فرانزيم . انظرهم . الحاجه حى توبل
 نى انا . دناوه دهريله ل-دا-ه-فا-البه ديرلك اورده رعت ا-الى استرهم

برائتہ

تاریخ ۱۳۰۲

اورزہ ایچیکلی

ایدرم . آ- قدائری حقیدہ خود- رکی برلیطان المدینہ . مع کذا شولونوردہ معلوم
اولیضی . ایستبدلہ نظراً بولرون بریط جمعیت اقوام طرفدن آزاد دولہ حدودینہ دخیلہ
شامو- ایلمہ اولون وعرہ اصل قتلانیدیای بوللان اسوج مرضی . خود- رھولم Soderholm
ادلہ حقہ سولدی . لندیہ موصل دعوائی حقیدہ لی نقص نظریہ حقیدہ اطلاعیم . تدقیقات
علمیہ میانندہ لندیانیک محندہ بایہ حقیری تحقیقات دھالیکلہ قابل دانہ دخیلہ
کامیلہ خیر ایلمہ حقہ ایضاع ایندم . لندیہ دہ نفی ملہ سندہ اتانیتیکلہ
یلمہ مار- استار اولمہ حقہ . محندہ تحقیقات بایلمہ الہ هویری صورت حلی بولمہ حقہ
خاتمندہ بولندیقی جواباً بیلدی .

۲- معلومات الفہم قوتہ لہ لی . ملک حقہ موقعی حقیدہ حقراً معلومات علادہ
خاتندہ لی کو- ملدہ ہم : مثلاً الیہ- بین بولمہ . Sieben burger . اصل لہ لی وائلہ سندہ
فرہبہ بائندہ دار- . معروف بر- لہ توغراف و دقا- توغراف د- . ۱۸۰۵ دن
جریجی . ۱۸۱۲ ہ قد- جغرافیا نسیقوی- بائنی ایضایلمہ د- . نوکی . Neuilly
دہ جہا- تانک بائیمہ مرضی اولدہ بولمہ . ایلی کرہ مجلس ملی جغرفیان باینی
مبعوثی اولدہ انتخاب ایدلہ . ۱۹۰۰ دہ لندیی برقیانہ تکیل ایدہ لی- یس
نظا- اولدہ . قرال- سالک- او- . Oster . دہ طکی . تریانون
معاهده لہ افعالوسی- مان خلوتہ تضاروف ایدر . ۱۹۱۰ دہ- بایت خلوتدن

٤

برداشت

وزارت امور خارجه

اوزه اليچيكي

استفادیم. ادین هولرا مرابریه اموری ریاستی ایضا ایمید. الی معروف انلی
شوند:

The Evolution of Hungary and it's Place in European History,
New York 1923.

Géographie économique de l'Amérique,

Notre situation économique en comparaison des pays voisins,

La carte géographique et statistique dans la géographie
économique.

بسته اداره ایلی

خبر

BELGE / DOKUMENTUM 60

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Komisyonu ve bu bağlamda Musul Sorunu hakkında Kont Pál Teleki'yle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Aralık 1924 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ a Moszul Bizottságról és a Moszul-kérdésről Teleki Pállal folytatott megbeszélésének összefoglalója, melyet a külügyminisztériumnak címzett 1924. December 8-án.

Umûmî 301

Budapeşte; 8 Kânûn-ı Evvel 1924

Husûsî 185

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Beyefendi Hazretleri,

Noél yortusunu âilesi nezdinde geçirmek üzere Londra'dan Peşte'ye avdet eden Kont Teleki'yi ziyâret etdim. Musul Komisyonu'nun 29 veya 30 Kânûn-ı Evvel'de İstanbul'da bulunacağını, 31 Kânûn-ı Evvel veya 1 Kânûn-ı Sâni'de Ankara'ya muvâsalat edeceklerini, İstanbul'daki sefâretlere, İngiltere ve Balkan sefâretlerine mensûb olmamak şartıyla Arapça, Kürtçe, Türkçe bilen iki tercüman bulmalarını ricâ eylediklerini, Türkiye Cumhuriyeti ve İngiltere Hükûmeti tarafından komisyona ilhâk olunacak iki mu'âvinin mümkünse bu lisânlara âşinâ olmaları, aksi takdîrde ayrıca kendileri için tercüman almaları lâzım geleceğini, komisyonun Ankara'da ikâmetgâh olarak kullanacakları aynı trenle Şam'a kadar gideceklerini, oradan otomobillerle erzâk iştirâ etmek için Bağdad'a uğrayacaklarını, Bağdad'da iki gün kaldıktan sonra Musul'a hareket eyleyeceklerini, 15 Kânûn-ı Sâni'de Musul'a muvâsalatla burasını karârgâh ittihâz eyleyeceklerini, her iki tarafda yapacakları tedkîkât ve mesâ'inin herhâlde iki buçuk ay kadar devam eyleyeceğini söyledi. Diğer iki refîkinden Bükreş Sefiri olan İsveçli af Wirsén deniz tarîkiyle İstanbul'a gelecektir. Belçika mîralaylarından olub el-yevm Kongo'da ticâretle iştigâl eden Mösyö Paulis Afrika'da, İngiltere ve Belçika kolonileri arasında tahdîd-i hudûdda bulunmuş imiş.

Kont Teleki'ye Cenevre ve Londra'[da]ki tedkîkâtları netîcesinde Musul Mes'elesi hakkında velev ki ibtidâ'î olsun bir fikir hâsıl edib etmediğini sordum. Müşârûn-ileyh cevâben Cenevre'de komisyonun mu'âhedenâmeyi, hükûmetlerin muhtıralarını ve bu işe müteferri' neşriyâtı tedkîk eylediklerini, muhtâc-ı tenvîr ve îzâh gördükleri mevâdî su'âller şeklinde her iki hükûmete sorduklarını, İngiltere'ye gönderdikleri su'âllerin kendileriyle beraber Londra'ya vâsıl olmuş bulunması, Londra'da kaldıkları altı günün dört günü seyâhat malzemesi iştirâsı ile geçtiğinden ve bilhâssa vakit de kalmadığından İngiltere Hükûmetinin bu su'âllerin ancak bir kısmına cevâb verebildiğini, aksâm-ı mütebâkiyesine Musul'da cevâb vereceğini bildirdiğini, hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti bir ay zaman kazanmış olacağından komisyonun Ankara'ya muvâsalatıyla cevâbları tamamen hazır bulacaklarına şübhe olmadığını, hatta belki Peşte'den de bir iki şey sormak icâb edeceğini, bu vechle sefâretin tavassutuna mürâca'atından vaktiyle Ankara'yı haberdâr etmek sûretiyle bu mu'ahhar su'âller cevâbının da ihzârına komisyonun Ankara'ya muvâsalatına kadar vakit bırakılmış olacağını, kendilerinin mes'ele

hakkında henüz mu‘ayyen hiçbir fikir sâhibi olamadıklarını, kanâ‘atince müsbet bir fikir husûlünün ancak su‘âllere tamamen cevâblar alındıktan sonra Musul’a muvâsalatla mahallinde yapılacak hiç olmaz ise bir aylık tedkîkât netîcesinde dâire-i imkâna gireceğini söyledi. Arz-ı ma‘lûmât eder, deniz ve kara tarîkiyle vatanımıza gelecek Musul Komisyonu a‘zâsının me‘mûrîn-i âidesi tarafından teshîlâta ve hüsn-i mu‘âmeleye mazhar olmalarının te‘mînini istirhâm eylerim.

Peşte Orta Elçisi

Hüsrev

نور حکیم ہوتی

اُورْتَه اِيْلَچْنَلِكِي

فَاجِبِهِ وَكَالَتْ جَلِيلَهُ

عموم ۲۰۹
مجموع ۸۵

بودايشته؟ ۸ كانون اول ۱۳۴۷

مذبحه: قوت پیکری، اید مراقبتہ راز.

وکیل بد افتخاری

[illegible]

کرنه طبعه است بوله کلمه . با اینها میفرمودند . بفرموده امیر .
نقطه . وایقیا قولی آراسته تحیدر حدوده بفرموده امیر .
قوت (ترکی) . جیره واوزدی . قیاسی تیرسند . کایونک نوزده لری و بواش متغیر شریک بقوه ایلم کندی .
صویرم . شالیه جوان . جیره ده قوسینک معصده ناری . کایونک نوزده لری و بواش متغیر شریک بقوه ایلم کندی .
متغیر وایقیا کور کندی . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده
اوزده . وایقیا ایلم بوش . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده
قالدیندن انقده کایونک بوش وایقیا ایلم بوش . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده
کایونک نوزده لری و بواش متغیر شریک بقوه ایلم کندی . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده
قالدیندن انقده کایونک بوش وایقیا ایلم بوش . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده
کایونک نوزده لری و بواش متغیر شریک بقوه ایلم کندی . اوزده ده قالدی آلای کونک رن کونی سیاحت مالزمی استای ایلم کینیدن وایقیا م وقده

نور محمدی

اُورْتَه اِيْلَچْخِيْلِكِي

محمد

بودايشه

هیه بر قدر حاجی اولم بقدری ، قاضیه میت بر قدر چهلک آغیه سؤالره تماماً جوبده اند قون کوراً موصل باصله
مسئله یا یله یه ایملار ایسه برآینه تحقیقات تیره سده زارده سلطان لیکه یکن سولیک . علمه معلوما تاید کون قره خونه
کله کت موصل قومسینو اعضا سکت مأمو ریه عاده سی طرفین تسلیات و عهد معاهد نظر اولمده ما یکنی اتمام ایدم .

فہرست اور تہ المجلد

BELGE / DOKUMENTUM 61

Osmanlı Devleti'nin eski Budapeşte Başkonsolosu Ahmet Hikmet Bey'in, Musul Sorunu ve Kont Pál Teleki'nin Musul Komisyonu'ndaki görevi hakkında adigeçenle [İstanbul'da] yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 3 Ocak 1925 tarihli gizli yazı.

Az Oszmán Birodalom korábbi budapesti főkonzulja, Ahmet Hikmet 1925. Január 3-i titkos távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot arról, hogy Moszullal kapcsolatban a bizottság tagjával, Teleki Pállal egyeztetett.

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Mahremdir.

Ma'rûz-ı kemterânemdir.

Macaristan başvekîl-i sâbıkı ve Cem'iyet-i Akvâm tarafından Musul ihtilâfını tedkîke me'mûr hey'et a'zâsından muhib-i kadîmim Kont Pal Teleki beraberinde Ankara Halk Müzesi Müdüriyetine intihâb buyurulan Macar Mösyö Gula Meysaroş [Gyula Mészáros] olduğu hâlde dün öğleden evvel berây-ı ziyâret bendehâneye geldi. Peşte Başşehbenderliğinde iken Türkler ile Macarlar arasındaki münâsebâtı takviye için sarf eylediğimiz mesâ'î-i müsterekeden bahsetdikden sonra mükâlememizi müşârün-ileyhin bugünkü vazîfesine intikâl etdirerek dedim ki: "Deyl Kronikl [Daily Chronicle] gazetesi, Macarların Türklerle hem-ırk olmaları ve sizin de öteden beri Türk-Macar muhâdenet cem'iyetlerinde sarf-ı mesâ'î etmeniz hasebiyle bî-taraf bulunmanız[ın] kâbil olmadığını iddi'â etmişdi. Hâlbuki Türklerin zâhir olan hakları, tarafgîr bulunmanıza lüzûm göstermeyecektir. Türkler sizden lütuf değil, adâlet bekliyorlar. Şöhret-i şâyî'anız, Macar olmanız da, bizim ümîd ve intizârımızı takviye edecek bir hâldedir. Musul Mes'alesi İngiltere için, bir petrol mes'alesidir. Bu bâbda anlaşılmak da mümkündür sanırım.

Kont, bunun üzerine:

- Hayır, ihtilâf bir petrol mes'alesi değildir. Çünkü Musul petrolleri cins itibâriyle kıymetsizdir! Bakü damarlarıyla münâsebeti yokdur!? Mes'eleyi tedkîk etdim. Bu mes'eledede prestige daha mühim bir rol oynar. Bana evvel emirde, bu vazîfeyi teklîf edenler, Macaristan'daki Cem'iyet-i Akvâm'ın Amerikalı mâliye murâkıblarıdır. Cem'iyet-i Akvâm İngilizler ile Türklerle mütemâyil iki muhtelif milletden iki delege intihâb etmek istemiş ve İngiliz muhibbi olarak İsveçli Mösyö Virsen'i ve Türk dostu nâmıyla Macarlardan beni ve bî-taraf olarak da Belçikalıyı intihâb etmişlerdir. Bu intihâblar için Türk ve İngiliz hükûmetlerinin re'yleri[nin] alınmamasına karar verilmiştir. Ben hîn-i intihâbımda Türklerle hüsn-i münâsebâtta bulunduğumu söylemekden çekinmedim. Bizim vazîfemiz Musul'da ahâlî ile temâsda bulunmaktan ve ilmî bir sûrette tedkîk-i mes'ele etmekden ibâretidir. Fakat millî mesâ'ilin ilmî ve mantıkî sûrette halli kolay değildir. Macaristan'da riyâset-i vükelâda bulunduğum esnâda ârâ-yı umûmiyeye mürâca'atımızda, nice hâlisü'd-dem Macarların Çek tâbi'iyetini ve Çeklerin Macar idâresini tercîh ettikleri görülmüşdür. Mücâdele-i hayâtîyede menfa'at, hissiyâta ekseriyâ galebe ediyor. İhtimâl ki Musul'da aynı şey vâki' olur ve bu râbta-i menâfi'den Türk Cumhuriyeti istifâde eder.

Bendeniz de cevâben:

“Milliyet hissine, Macaristan’da olduğu gibi, menfa‘at râbitasının galebesi Musul’da kâbil değildir. Çünkü ihtilâfın Arablarla Türkler arasında olmadığı zâhirdir. Türk’ün idâresini istemeyenler, Arab tâbî‘iyetini değil, daha dün kendilerini tayyârelerle bomba yağmuruna tutan İngiliz boyunduruğunu tercîh felâketine dûcâr olacaklarını pek a‘lâ bilirler. Mısırlıların Musullulardan çok müterakkî oldukları hâlde isyânları buna delildir. Musul’da ekseriyet Arablarda değil, Türklerde ve Kürdlerdedir. İmparatorluğun ihmâlinden dolayı Türklerin ve Kürdlerin pek çoğu bugün Arablaşmış bir hâldedir. ... Biz oralarını silah kuvvetiyle zabt etmedik. Kürdler tâ Selim-i Evvel zamanında tav‘an Türk câmi‘asına iltihâk etdiler. Kürd erbâb-ı asâleti ve münevverânı bugün İstanbul’da ve Ankara’da me‘mûr, meb‘ûs ve hoca olarak mütemekkindirler. Prolétariat’sı ise yine İstanbul’da hammallık ve kundura boyacılığı ile iştigâl ederler. Hiçbirisi Türk câmi‘asından ayrılmayı ne menfa‘aten ve ne hissen arzu eylemezler. Meselâ mütâreke esnâsında burada Makâm-ı Meşihatı ihrâz eden sâbık a‘yândan Haydarîzâde İbrahim Efendi Türk ve Kürd baba ve anadan tevellüd etmiştir. A‘yânın idâreten ilgâsıyla açıkda kalmış olduğundan Musul’daki arâzisini işletmek üzere o tarafa me‘yûsen avdet etdi. Sâbık Padişah Vahideddin ile ihtilâfından dolayı isti‘fâ eden ve bir Türk’den fazla Türk olan bu zât bugün Irak Hey‘et-i Vükelâsına dâhil olmakla nasıl İngilizlerin oralara tasallutuna râzı olur. Türk ile Kürd arasındaki fark Macarlarla Kumanlar beynindeki fark kadar bile değildir. Türklere gelince bilirsiniz ki kable'l-mîlâd oralarda sâkin Midyelilerin, Sümeriyenlerin, Akkadların aslen Türk oldukları Avrupa etnografi ulemâsı tarafından keşf ve iddi‘â edilmektedir. Abbasiler zamanında İslâm olan Türkmen ve Türkler askerlikle akın akın oralara hicret etmişler ve Abbasi hilâfetinin rûkn-i mekîni olmuşlardır. Türklerin en büyük şâ‘iri Fuzuli Bağdad ve Musul arasında mütemekkin Türk aşîretlerinden Bayat aşîretine mensûbdur. Macaristan’dan Erdel (Transilvanya) kıt‘asını nasıl cebren, hiç münâsebeti olmadan Rumenler menfa‘atine Avrupa ayırdıysa Musul’u da bizden öylece ayırmak istiyorlar. Mazlûm, mazlûmun hâlini anlar. Kont ecdâdınızın ervâhı harekât ve mukarrerâtınızda size dâimâ mutarassıd olacaklardır.” dedim.

Müdâfa‘atımı dikkatle dinledikten sonra Kont Teleki, defterine Haydarîzâde İbrahim Efendi’nin ismini yazdı ve kendisinin tamamen bî-taraf olacağından emîn olmaklığımı ve şimdiki hâlde ümîd verecek ifâdâda bulunmak istemediğini, ancak Hükûmet-i Cumhûriyemizin ârâ-yı umûmiyeye mürâca‘atı teklîf etmesi için ora ahâlisinin hissiyâtından emîn bulunması lâzım geldiğinden bu itmi‘nânın âtî için fâl-i hayr addedileceğini söyledikten sonra, müşârûn-ileyh ilim ve irfân vâdisinde Türklerle Macarların birlikde çalışmaları zımnında, meclis idâresi a‘zâsından bulunduğum İstanbul Türk Ocağıyla Peşte’deki Turan Komitesinin muhâberât ve münâsebâtta bulunması elzem olduğunu ve bunun için Ankara’da İstanbul Meb‘ûsu Hamdullah Subhi ve Yusuf Akçura Beylerle dahi görüşeceğini ifâde eyledi. Mülâkâtımız bir buçuk saat kadar devam etdi.

Müşârûn-ileyhin hîn-i ziyâretinde beraberinde bulunan Mösyö Gula Meysaroş, gece saat on râddelerinde tekrar bendehâneye gelerek Kontun selâmından bahisle Kont Teleki’ye Irak’daki Haydarîzâde İbrahim Efendi ile, Hükûmet-i Cumhûriyemizin menfa‘ati nâmına, sûret-i husûsiyede görüşmek üzere bir tavsiye mektûbu vermekliğimi müşârûn-ileyhin ricâ etdiğini ifâde etdi. Bendeniz

dahi el-yevm bir vazîfe-i resmiye ile muvazzaf olmadığım, hükûmetimizin müsâ'adesi olmadan böyle bir mektûb verebilmekliğimin ihtimâli olmadığını söyledim.

İşbu arızamın eydî-i devletlerine vusûlü anında Musul Hey'et-i Tahkîkiyesinin Ankara'ya vürûdu tabî'î olduğundan Kont Teleki ile mülâkâtımızın hülâsasının, sûret-i mahremânede, huzûr-ı devletlerine arzını vazîfe addeyledim. Esâsen gâyet ciddî ve vatanperver olan Kont Teleki efkâr-ı mâziyesine ve muvâcehe-i âcizânemde tamamıyla izhârından çekindiği hissiyât-ı samîmesine nazaran hükûmetimize hayırhâh bir vaz'iyetde olduğundan bu mes'elede hüsn-i hizmeti görüleceği me'mûldür. Ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 3 Kânûn-ı Sânî sene 1341

Peşte Başşehbender-i Sâbıkı

Bende

Ahmed Hikmet

خارجیه دکت جلد ۳
۱۳۴۱
۳۰/۱

معه وصیه کتبه امده .
 ماجارستانه بایسته دکتل راجعی و جمیع اقوام طرفه منصوص اختلافی تدقیقاً ما مور لقیعت اعفانده محب قدیم قوت بال تلهک
 بیا برنده آنقره خیمه موزه سی مدینه انتخاب چور و دکت ماجار موسو گولایه ی ساروسه اولغی حالده دونه ارکدره اول برای
 زیارت بخ خانه بکدی . بینه بایسته بکده ایتمه تورک طایفه ماجارلار آسانده کی مناسبی تقویه ایچنه حرف اید بکتره ساعی
 منکره ده بخت اید که صوکره مکالمه منی شارابراک بکوئی و طیفه من انتقال اید بره رک دیدیم که : « ده بل فردوق غنسی ،
 ماجارلرک تورکله هم عرو اولاری درنک ده اوترونه بره تورک ماجار . مخاوت جمیعده ده حرف سکی اید که حسیله طرف
 بولما که خالی اولادین اوعا ایتدی . حالوکه تورکله کاهراولر حقیدی ، طرفیله بولما که لزوم کوسرمه یه کدر . تورکله
 سرونه لطفه دکت ، عیالت بکدر بولر . شهرت شایعه کتر ، ماجار اولاس کتره ، بزم امید و انتقام منی تقویه اید و جاک بر حالده ده .
 موصی مندی ، انقاره ایچنه ، بریدول مندی بر . بولایده اکلایمه ده ککدر صایتم .
 قوت بولک اوزرینه ؛

- خایه ، اختلاف بریدول مندی دکت . چونکه موصی بریدولری جنس اعتبارله جیتمورر ؛ بالو دامارلرک مناسبتی بوقدر ؟
 مندی تدقیق ایتیم ، برسته ده سالتله ده واریم بریدول اومار . بکا اولامده ، بره طیفه منکلف ایدیم ، ماجارلر
 جمیع اقوامک آمریقای مایه مراقیدی ده . جمیع اقوام انکیزلرایله تورکده مقابل ایکی مختلف مننده ایکی دکت انتخاب
 ایتک ایتمه و انکیز ایچ اولر ده اسوچی موسو « ورسنه » ی و تورک دوستی نایسه ماجارلر ده بی و ج طرف اولریده
 بیجفاقی انتخاب ایتدورر . بو انتخاب ایچنه تورک و انکیز حکومتلرک رأیبری آلمانلر قار و بریدیم . به جمیع تحایره
 تورکله حسیله مناسب بولنه منی سولم مکنده هیکدم . بزم و طیفه من موصله اهلایله عماده بولمقده و علمی چشورک منینه
 منله ایتلده عبارت . فقط منی سالت علمی و منطقی صورتح حقی قولی دکت . ماجارستانه ربات و دکتدره بولمق مناده
 آرای عمومی برامچیتده ، بجم خالصه ادم ماجارلرک جاک نایقنی و حیکمک ماجارلرک منی ترجیح ایدیکلری کورولنده . مجادله
 حیایر ده منفعت ، حیایه انکیز باغیم ایدیمور . اصلوکه موصله غنی شی واقع اولور و بولایله منافعده تورک عمومی استفاده
 ایدر کتره جواب ؛

ملیت خنه ، ماجارستانه انکیز ایچنی ، منفعت رابطنلرک غلبی موصله قابل دکت . چونکه اختلاف عریله تورک آسانده
 اولادین کاهورر . تورکله اولاده منی ایتمه منیله ، عرب نایقنی دکت ، دهاده کتره بیری طیاره لرله بولما باغوریه طویانه انکیز
 بولمورده منی ترجیح فکرت ده جیار اولر حقیدی بیک اعتدیللر . مصلحتک موصیلر ده جوده شرق اولدیکری حالده عیالری
 برکالیدر . موصله اکثریت عریلر ده دکت ، تورکدره و کوردره در . امیرالطریلق اهلانده طویلاک تورکله و کیدلرک بک یوخی
 بکوره عریلر شیه بر حالده در .
 بزادارلری سدع قوتیه خط ایتدک . کوردر نا سولر
 زاننده طوعاً تورک جامعه مننه التماس ایدیلر . کوردر بابا صاتی و منورانی بکوره آسانلده و آنقره ده ماسور ، موصود و
 خواج اولر ده منکدر . شایسته کتله ده سی ایسه نه آسانلور حالوکه قوتدره بولایقنی ایه اشتغال ایدر . همی بی
 تورک جامعه مننه آریقنی نه منفعت ده حیا آرزو ایدیلر . مندر منارک آسانده بوراده مقام شیخی احراز ایدر رابنه
 اعیانده جمیع زاده ابراهیم انی تورک و کور بازا و آفانده تولد ایتد . اعیانک اولر الفایسه آجیده قلمبه اولمقده موص
 اراضی ایتدک اوزر و لهرنه مایوساً هودق ایتدی . سابقه بارشاه و هیالده ایدر اختلافده طویلاک استقامت ایدر و برتورکله

فضله تورك اولم بوزات بكونه عرافه لقبه وكنسه داخل اولقمه ناصح انكيزلرك اولاره تسلطه راضي اولور . تورك ايله
 كورد آراسده كي خرقه ماجارلاره قوماندان بنده كي خرقه قدر بيه دكر . تورك كره كنجي بيلرسنك قبال الميورد اولارده
 سكه (ميدانليرك) (سومري يه) لرك (آفقاد) لرك اصلد تورك اولدقدي آوروپا اتوغرائي علماسي طرفنده كف و
 ادعا ايتيلكه در . عباسلر زمانده اسلام اولم توركده دتوركدر عسكرلر آقبه آقبه اولارده لهجت انجند عسكاري
 خدمتلك كره كنجي اولمدر . توركدر لك بوبوك شجري (فضولي) بغداد و موصل آراسده نكته تورك عتيرننه نه
 (بيات) عتيرنه منوبدر . ماجارسانده اردل (ترانيلوانيا) قطعني ناصح جبار ، لهج مناسجي اولارده رومند نكته
 آوروپا آبيديس موصلده برونه اولمدر آبيديس ايت بورلر . مظلوم ، مظلومك حالتي اكثار . قوت اجدارلرك ايله
 حر كات و مضرا كننده سده دالما مضدا اولمدر . ديدم .
 مدافعاتي وقتله ديكدر ديكدر صوكرا قوت تله كي ، و فتنه حيدري زاده ابراهيم افنديك اتخي بازدي ، وكنسليك
 ناصح طرف اولمدر حيدري امير اولقملي و شيركي حالده امير دهره حله افارنده بولميه ايتيرد كنجي ، انجه حكومت جمهوريت
 آري عموميه يه مراجعي تظليفا نيجسي ايجنه اورا اقبالسك حسابنده امير بولماسي لازم كدر كنده بوا اقبالسك آقي
 ايجنه فال خيد عدا بديجني سوبد كدره صوكرا ايتار ايله علم و عرفانه وادنده توركدرله ماجارلرك بلنده هالستاري
 خدمت ، مجس دار و اعفانده بولميه سابلول تورك او جاعليه يته ده كي تورانه قوتيه سلك مخا بارت و مناسبتده
 بولماسي لازم ايرضي و بونك ايجنه انقده ده اسانوي مبعوث محمد ايه جي و بوش آتچورا لغيرله دني كوروش قلمني افانه
 ايدري . مدافعاتي بريجه يفت قدر دوام ايتدي .
 شاريهت حيه زيارنده برابر بولميه موسيو گولامه ي سارده ، كچه ريفت اوده راده لنده نكرار بخر خانه
 كدر لك قوتلك سندنه جمل قوت تله كي عرافه كي حيدري زاده ابراهيم افندي ايله ، حكومت جمهوريت لاسفني
 نامه ، صرف حضورده كوروشلر اوزره بر توجه مكتوب و بر ملكلي مناديرك رجا ايتد كنجي افاده ايتدي . بخر
 دني اليوم بر طيفه سيمه ايله موطف اولمدر بغيره ، حكومتلك مساعدتي اولمدره بويه بر مكتوب ويره بيلكمليك اخلا
 اولمدر دني سوبدم .
 ايتو عريف ملك ايتدي دولندي و هوو آنده موصل لقبه تحقيق سلك انقده يه ورددي طبعي ايرضنده قوت
 تله كي ايله مدافعاتك خلد صرسله صرف حرمانده ، حضور دولندي عرضي و طيفه عدا بيه دم . اسان غايت حيدري
 دولمه يرد اولم قوت تله كي افقا ما خيسته و مواجبه عجزانه مده غاسيله افارنده چيكندي حسابات صميمه نظر
 حكومتده خيخواه بر وضعده ايرضنده بوسنده صبه خدمتي كورولم كنجي ماعولدر . اصحاب امروضا نه حفظ مده ل اوزره
 نيته باسه نيزه سبقي

حيدر

كانونه

۹۸/۱/۱
 ۹۸
 ۹۰۹

BELGE / DOKUMENTUM 62

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Musul Komisyonu üyesi Kont Pál Teleki'nin Budapeşte'ye geliş sebebi ve Musul'a ilişkin araştırma ve incelemelerinin sonuçları hakkında adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 27 Mayıs 1925 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1925. Május 27-én kelt, a külügyminisztériumnak címzett távirata, melyben a Moszul Bizottság tagjával, Teleki Pállal való budapesti egyeztetését, a volt magyar miniszterelnök kutatásainak eredményét írja le.

Umûmî: 496

Budapeşte, 27 Mayıs 1925

Husûsî: 88

Mühimdir.

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vekîl Beyefendi Hazretleri

1- Birkaç gün için Budapeşte'ye gelen Musul Tahkîk Komisyonu a'zâsından Kont Pol Teleki-Paul Teleki ile görüşüdüm. Peşte'ye sebep-i vürûdunu, tercümanlar mes'elesine ve Musul ve havâlisindeki tahkîkât ve tedkîkâtları neticesine dâir nokta-i nazarını sordum. Raporlarının bu ictimâ'a yetiştirilememesinin, binâenaleyh bizim için hayâtî ve müsta'cel bir iş olan Musul Mes'elesi'nin tâ Eylül ictimâ'ına kadar dûcâr-ı te'ahhur olmasının, Türkçe matbû'âtan anladığıma göre, efkâr-ı umûmiye muvâcehesinde hüsn-i telakkî edilmediğini sarâhaten söyledim. Bu husûsda herhangi bir taraftan bir tazyîk veya bir î mâ vâkî' olup olmadığını açıkca sordum.

Cevâben; komisyon a'zâlarının vezâ'îfi aralarında taksîm eylediklerini, kendisinin harita ve istatistik işleri ile meşgûl olduğunu, Peşte'deki eski rûfekâ-yı mesâ'îsiyle harita işini daha serî' bitirebileceği için buraya geldiğini, esâsen kendisinin el-yevm Cenevre'de mukîm addolunabileceğini, çünkü burada kimse ile temâs eylemediğini, vaktini tamamen işe hasreylediğini, tercümanlar mes'elesinde hükûmetimizin komisyona ihbâr etmeden ta'yîn etmiş olduğu Fettah ve Nazım Beyler yüzünden husûle gelen hâdis[nin] komisyonu maâlesef üç hafta beyhûde yere işgâl eylediğini, ihtisâsları olduğu iddi'â olunan bu zevâtdan Fettah Bey'in bu mesâ'ide hiçbir fâ'idesi dokunamayacak kıratda bir zât olduğunu, Nazım Bey'in işe yaradığını, ma'a-hazâ böyle bir müşkilât çıkmasına sebebiyet vermekdense eski Musul Vâlisi Haydar Bey gibi hakîkaten mütehassıs zevâtın tedârîki elbette daha ma'kûl olmuş olacağını, ma'a-hazâ bir kere ta'yîn olunduktan sonra İngilizlerin yaptıklarının da doğru olmadığını, binnetîce her iki tarafa karşı komisyonun dilgîr olduğunu söyledi.

Tahkîkât ve tedkîkâtı komisyonun kemâl-i bî-tarafî ile yapmış olduğunu, raporun Cem'iyet-i Akvâm'a takdîmine ve mes'elenin intâcına kadar nokta-i nazar dermeyân etmemeye aralarında kat'î karar vermiş olduklarını, şahsî bir dostu olmaklığım dolayısıyla bu bâbda ağız açamamak mecbûriyetinde kaldığından çok müte'ezzi olduğunu, sûret-i umûmiyede mesâ'îlerinden memnûn olunacağını bildirdi. Kendisine avdetlerinden sonra İngilizlerin o havâlîde tazyîkât yapmaya ibtidâr eylediklerini, ahâlî-i mahalliyenin lehimizde Cem'iyet-i Akvâm'a birçok

mazbatalar gönderdiklerini bildirdim. Bu gibi vesâ'ikin kâmilten komisyona havâle edilmekde olduğunu söyledi.

Te'ahhur mes'elesinde de doğrudan doğruya hiçbir taraftan bir iş'âr vâki' olmadığı, yalnız Cem'iyet-i Akvâm muhâtinde kendilerine bu ictimâ'da mühim mevâd olmadığından Düvel-i İ'tilâfiye nâzırlarının iştirâk eylemeyeceklerini, binâenaleyh raporun Eylûl ictimâ'ına te'ahhuru hâlinde memnûn olunacağını işrâb edildiğini; esâsen aksi hâlde kendilerinin de pek sıkışarak mükemmel bir rapor takdîminde tamamen dûcâr-ı müşkilât olmuş bulunacaklarını, binâenaleyh bu te'ahhurun mesâ'îlerinin temiz ve muntazam olmasına hizmet edeceği cihetle memnûn olduklarını bildirdi.

Hülâsa olarak kendisine, İngilizlerin Musul Mes'elesi'nde bizzât kendi menfa'atleri aleyhinde bir siyâset ta'kîb eylediklerini, eski Türkiye ile yeni Türkiye arasındaki farkı göremediklerini, tam komisyon çalışır iken ... isyânın patlak vermesindeki ma'nâyı anlatdım.

2- Gazetelerimizde hükûmetin bu aralık Musul Mes'elesi'ne dâir bir "Kırmızı Kitâb" çıkarmak üzere olduğunu okudum. Önümüzdeki bu üç ayın kıymet-i siyâsiyesi büyüktür. Macaristan matbû'âtında Musul Mes'elesi'ni yeniden canlandırmak, nokta-i nazarımızı müdâfâ'a etmek, vesâ'ik neşretirmek lâzımdır.

Herhâlde Fransızca ve İngilizce olarak basılacak olan "Kırmızı Kitâb"ın neşri uzayacaksa aksâm-ı mühimmesinden Peşte Elçiliğinin peyderpey ma'lûmât dâr kılınmasını ve bu bâbda yapılacak propagandaya dâir zamanında irşâdât da bulunulmasını ehemmiyet ve müsta'celiyetle arz ve teklîf ederim.

Peşte Orta Elçisi
Hüsrev

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ

اُورَتۂ ایل چیلکی

Σ 47 : 1945

^ ^ : olap

خا-صه، و ب-صه، و ج-صه

سید

[illegible]

BELGE / DOKUMENTUM 63

Türkiye'nin Sofya Elçiliği Başkâtibi Ali Bey'in, Macaristan'ın Sofya Askerî Ataşesi Ruszkay'la yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Ağustos 1925 tarihli yazı. Yazıda, Ruszkay Kont Pál Teleki'nin Musul Sorunu'nu araştırmakla görevli komisyonun Milletler Cemiyeti'ne sunduğu rapora ilişkin görüşlerini Ali Bey'e nakletmekte ve sözkonusu hususların Teleki'nin talebi doğrultusunda Başbakan İsmet Paşa'ya iletilmesini istemektedir. Teleki, sözkonusu raporda üç çözüm yolunun önerildiğini, nihai kararın Milletler Cemiyeti'ne bırakıldığını, önerilen çözüm yollarının Irak üzerindeki İngiliz mandasının yirmi dört yıl süreyle uzatılması, bunun kabul edilmemesi durumunda bütün Musul vilayetinin Türkiye'ye bırakılması veya Musul'un Türkiye ile Irak arasında paylaştırılması olduğunu, birinci ve ikinci şıklara ihtimal verilmediğini, üçüncü şıkkın kabul edilmesinin kuvvetle beklendiği görüşünde olduğunu ifade etmektedir.

A szófiai török követség titkárának, Ali bejnek az 1925. Augusztus 7-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol Magyarország szófiai katonai attaséjával, Ruszkay Jenővel való megbeszéléséről. A jelentés szerint Ruszkay Teleki Pálnak, a Népszövetség számára felterjesztett, a Moszul-kérdéssel kapcsolatos álláspontját közvetíti a török fél számára és egyben arra kéri Ali bejt, hogy Teleki Pál kérésére az elhangzottakat tolmácsolja a török miniszterelnök, İsmet İnönü pasa felé is. A forrás szerint Teleki három megoldási javaslatot terjesztett fel a végső döntés meghozatalára jogosult Népszövetség elé. Vagy hosszabbítsák meg Anglia iraki mandátumát további 24 évvel, vagy adják át az egész területet Törökországnak. Harmadik, és egyben a Teleki által is erősen preferált, a leginkább reális megoldás az lehetne - állítja forrásunk -, hogy a területet osszák fel Törökország és Anglia között.

Umûmî: 2649

Husûsî: 459

Mühim ve müsta'celdir.

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Macaristan'ın Sofya Sefâretinde ataşemiliterlik vazîfesini îfâ ve memleketimize muhabbetini her vesîle ile izhâr eyleyen Mösyö dö Ruszkay bizzât Kont Teleki'den alınan ma'lûmât-ı âtiyenin Başvekîl Paşa Hazretlerine iblâğını ricâ eyledi.

Musul Mes'elesi'ni tedkîke me'mûr komisyon Cem'iyet-i Akvâm Meclisinin nazar-ı tasvîbine üç sûret-i tesviye arz etmiş ve karâr-ı kat'î i'tâsını meclisin takdîrine havâle eylemiştir:

- 1- İngiliz Irak mandasının yirmi dört sene müddetle temdîdi.
- 2- İngiltere'ce masârif-i azîmeyi müceb olacak olan bu sûret kabûl olunmadığı takdîrde bütün Musul vilâyetinin Türkiye'de bırakılması.
- 3- Musul vilâyetinin Türkiye ile Irak beyninde taksîmi. Bu takdîrde Musul şehri ile havâlîsi Türkiye'de kalacak ve vilâyetin aksâm-ı mütebâkiyesi Irak'a terk olunacaktır.

Kont Teleki'nin, birinci ve ikinci şıkların meclisce kabûl edileceğine ihtimâl vermeyib üçüncü sûretin ittihâzı kuvvetle me'mûl olduğu kanâ'atinde bulunduğu

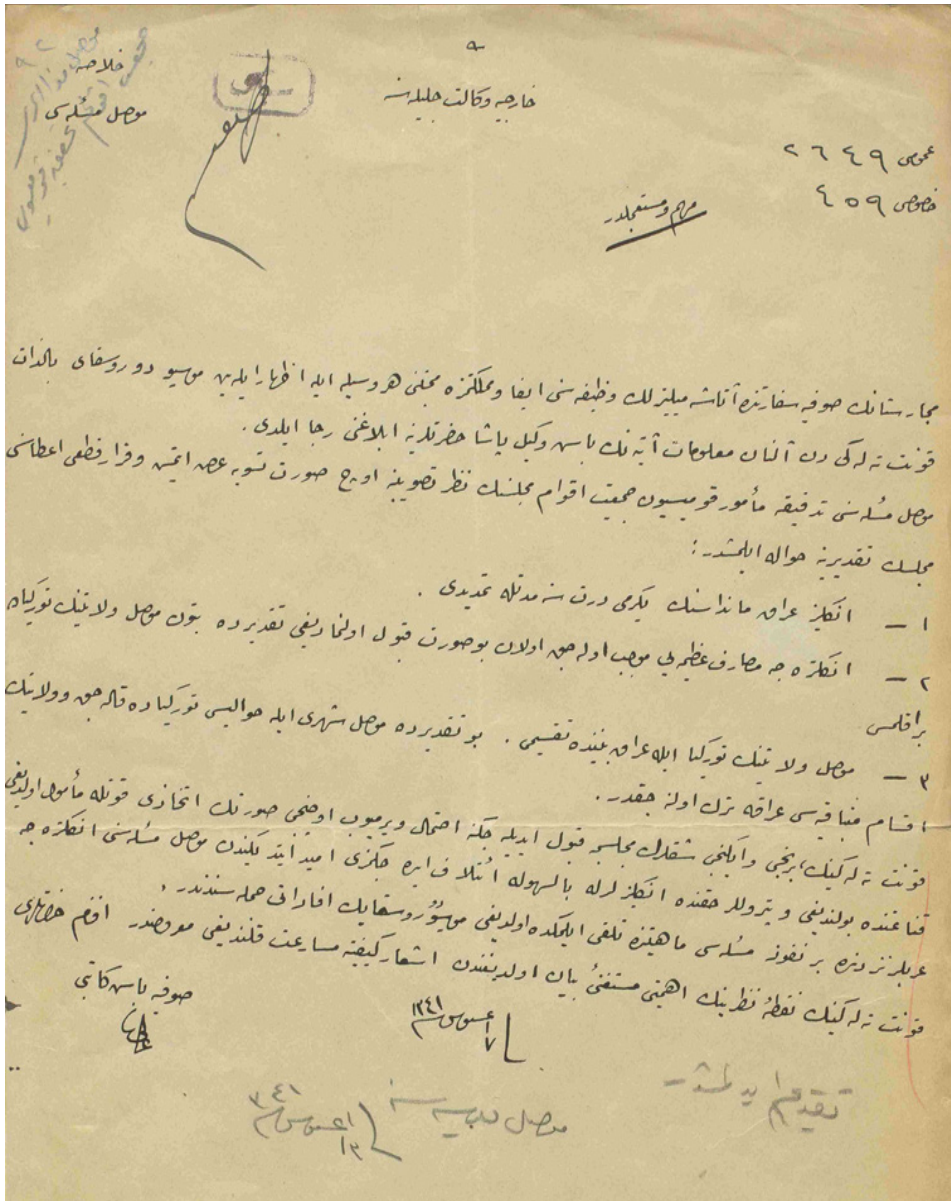
ve petroller hakkında İngilizlerle bissühûle i'tilâf edeceğimizi ümîd etdiğinden Musul Mes'elesi'ni İngiltere'ce Arablar nezdinde bir nüfûz mes'elesi mâhiyetinde telakkî eylemekde olduğu Mösyö dö Ruskay'ın ifâdâtı cümlesindendir.

Kont Teleki'nin nokta-i nazarının ehemmiyeti müstağnî-i beyân olduğundan iş'âr-ı keyfiyete müsâra'at kılındığı ma'rûzdur efendim hazretleri.

Fi 7 Ağustos sene 1341

Sofya Başkâtibi

Ali

BELGE / DOKUMENTUM 64

Münih Konsolosu Haydar Mehmet Bey'in, Musul Komisyonu üyelerinden Kont Pál Teleki'nin Musul Sorunu hakkında Münih'te verdiği konferansın kaydedeğer hususlarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Ocak 1926 tarihli yazı.

Haydar Mehmet müncheni konzul 1926. Január 16-i jelentése, melyben a Moszul Bizottság tagjának, Teleki Pálnak egy Münchenben, a Moszul-kérdésről rendezett konferencián elmondott szempontjait tolmácsolja a külügyminisztérium felé.

Aded 44/4

Münih, 16 Kânûn-ı Sâni [1]342

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Vaktiyle Cem'iyet-i Akvâm tarafından Musul'a gönderilen Tahkik Komisyonu a'zâsından ve sâbık Macar nüzzârından Macar Comte Teleki Münih'de Coğrafya Cem'iyetinin vukû bulan da'veti üzerine 14/15 Kânûn-ı Sâni gecesi Künstlerhaus Salonunda Musul hakkında bir konferans verdi. Konferansda hazır bulundum.

Kont Teleki konferansına başlarken, Musul Mes'alesi'nin coğrâfi, tarihî, sevkü'l-ceyşî, etnografî ve iktisâdî aksâm-ı muhtelifeye ayrıldığını zikir ile bunların siyâsî nikâtına girişmeksizin ve belki bunlara belli bellisiz temâs ederek yalnız ve hâssaten tarihî, etnografî, coğrâfi ve iktisâdî cihetlerinden projeksiyonlu harita ve resimler üzerinde iki saat kadar pek meraklı ve nâfi' bir sûrette bast-ı kelâm eyledi.

Salon boş tek bir yer bırakmaksızın dolmuş ve âdetâ herkes bütün kulak kesilmiş olarak mevzû'u dinliyordu.

Kont Teleki konferansa evvelâ: Musul'a [ta'ayyün ta'yîn] edilen komisyonun vazife-i mühimmesinden ve halli kendilerinden beklenen mes'elenin 'Musul vilâyetini Irak'dan ayırmak için en iyi ve tabî'î hudûdun hangisi olduğu' şeklinde sırf ilmî bir mes'ele gibi gözükürken bunun aslen 'Musul vilâyeti Türkiye'ye mi rabtedilmelidir, Irak'a mı rabtedilmelidir' şeklinde doğrudan doğruya bir siyâsî mes'ele olarak mes'elenin ne kadar müteferri' aksâm-ı tedkikâta ayrılmakda bulunduğunu îzâh ile söze başladı ve tedkikât-ı mezkûreye esâs olmak üzere her iki tarafın birçok raporlar, argümanlar, [i]statistik ve lâyhalarla komisyonun muhtâc olduğu malzemeyi ihzâr etdiklerini bildirdi.

Mezopotamya ile Musul vilâyetinin coğrâfi hudûdlarını îzâh sadedinde, Lozan Konferansı'nda Mezopotamya'daki bütün askerî garnizonların İngiliz kıta'âtı tarafından işgâl edileceğine dâir maddesinden bahsederken: "O zaman İngiliz kumandanının bu madde üzerine Mezopotamya'nın en doğru hudûdu hangisi olduğunu bilmeden Musul şimâlinden geçen hudûdu intihâb etdi ve oraya kadar ilerleyib işgâl etdi" derken: 'Musul vilâyeti başka, Mezopotamya havâlisi başka' demek ister gibi olduğu kıyâsen mahsûs oluyordu.

Sonra sırasıyla vilâyetin mesâha-i sathiyesi, nüfûsu, vilâyetde sâkin Kürdler, Türkler, Arablar, Nasturîler, Yahudiler, Yezidîlerin tarihî ve etnografik ahvâlinde resimlerle bahsetti. Kürdlerin menşe'leri tamamen ma'lûm değilse de bunların Asurîlerin halefleri olduğu ihtimâlinin daha ziyâde bulunduğunu ve vilâyetin şimâ-

lindeki Kürdlerin âdât ve an'anât cihetiyle Türklere, cenûbdakilerin de -hâssaten şîve-i lisân dolayısıyla- İranîlere daha yakın olduklarını zikretti.

Musul vilâyeti[ni] 1056 sene-i mîlâdiyesinde Türklerden Ertuğrulzâdelerin zabt ve orada yerleşmiş olduklarını zikrederken: "İngilizler, Türklerin 400 seneden beri, hâlbuki Türkler 900 seneden beri, Musul'u zabtettiklerini iddi'â ediyorlar. Gerçi Musul o zaman Bağdad'daki halîfenin taht-ı idâresinde idi ve fakat vilâyet[ın] ismen mevcûd olan halîfenin mi, yoksa fî'ilen idâre-i hükûmet eden Türk kumandanının mı daha ziyâde taht-ı idâresinde bulunmuşdur, câ-yı su'âldir" tenkîdi bir Türk'ün Türklüğünü okşamaktan hâlî kalamıyordu.

Vilâyetin jeoloji nokta-i nazarından dağlık ve çöllük aksâmının şimâldeki Amanos silsilesi ve cenûbdaki çöllerle olan teşkîlât-ı arziye itibârıyla münâsebâtını derin vukûflu bir fen adamı vuzûhuyla îzâh etti.

Musul vilâyetinin şimâl ve cenûbdaki muhtelif tabî'atdaki arâzîsinin cenûb veya şimâldeki arâzînin şekl-i tabî'ine geçişindeki jeoloji tabî'at-ı mahsûsasından bahsederken, bu mıntikanın müstakil bir tabî'ata mâlik bulunduğunu îzâh ediyordu. Bu îzâhât ile Musul'un müstakil kalması fikrinde olduğunu hissetmedim. Bu îzâh sırf o havâlinin jeolojik olan hey'et-i mahsûsasına âid ve onunla mukayyed bir bahs-i fennîden başka bir şey değildi.

Musul'un mukadderât-ı siyâsiyesinin hallinde, Türklerin plebisit taleb etdiklerini ve İngilizlerin de Musul halkının nereye intisâb etmek istediklerini bilmek istediklerini dermeyân ederken bu bahsin bu noktasını, bir İngiliz kulağının işitmesi ihtimâli karşısında 'İngilizler plebisite yanaşmıyorlar' dememek için bir hitâbet maskesine sardığı anlaşılıyordu. Ve bilvesile İngiliz mandasının bugünkü şeklinin muhtâc-ı tedkîk bir besitzergreifung mes'elesinden ibâret olduğunu zikrediyordu. 'Tesâhub, vaz'-ı yed, istimlâk' gibi muhtelif ma'nâların delâletiyle efkâra yelpâzevârî hulûl eden bu kelimeyi şuraya aynen kaydeyledim. Bu da, açık değilse bile, şekl-i hâzır ve müstakbele temâs eden bir işâret kabîlinden olsa gerekdi.

Havâlî-i mezkûrede sâkin Hristiyan akvâmın bahsinde, hudûd civârından Türkler tarafından tard edilen bunların hâlen ilticâ etmiş bulundukları mahaller zikredilmiş ve resimde gösterilmiş idi.

Bahis Musul havâlîsinde Türklerin yaptıkları rivâyet olunan mezâlîme intikâl etdikde: "Bu havâlîde kimin silahı varsa öldürür ve kimin silahı yoksa mutlak öldürülür" sûretinde tasvîr eyledi ve misâl olarak evvelâ vaktiyle Rusların teşkîl ve techîz etmiş oldukları bir Ermeni taburunun Revandiz havâlîsinde beş bin Kürd'ü uçurumlara atmak sûretiyle mahvetdiklerini ve sonra, ellerinde dâimâ silah bulunan Türk ve Kürdlerin de Hristiyanları öldürmekden hâlî kalmadıklarını zikreyledi.

İkinci misâlin sâmi'în üzerinde uyandıracağı ürpermeyi birinci misâl -şükür olsun ki- çokdan ifâ edib geçmişdi.

Havâlînin iktisâdiyâtından bahsederken: petrolle âid olarak onların bulunduğu mahali gösterdi ve sonra şimâlden gelen yolların Musul'da temerküz ettiğini, cenûb yollarının daha ziyâde mütebâ'id bulunduğunu ve cenûbdan Musul'a doğru ilerleyen demiryolunun dar hat, şimâlden Musul'a ilerleyen hattın da normal hat bulunduğunu îzâh ederek, tabî'aten pek ziyâde münbit, mahsûldâr

ve feyizli bir âtî-i iktisâdiyâta mâlik ve Basra Körfezi transiti ile Anadolu'nun ana hat demiryolunun iltisâkında bulunan Musul vilâyetinin mukadderâtının gireceği safhanın pek şâyân-ı dikkat ve ehemmiyetle ta'kîbe lââyık olduğunu ve bu husûsda şimdiden bir şey söylenemeyeceğini zikir ile büyük alkışlar arasında konferansına nihâyet verdi.

Bu son fıkralar üzerindeki mevzû'u dahi hissiyâtı Musul'u şimâle doğru rabt-etmekden hâlî kalmıyordu.

Kont Teleki'nin seyâhatinin siyâsî bir maksadı hâiz olduğu hakkında bazı Viyana ve Alman sosyalist ve komünist gazetelerinin beyânâtını, Münih Macar Konsülü gazetelere beyânâtında tezkîb etmekde idi.

Arz ederim efendim.

Münih Şehbenderi

Haydar Mehmed

اورادہ پٹنہ اولہ فارینجے ذکر اید کہ : « انکیزلر، نورکرلر، ۹۰۰ سنہ دی برعہ مالولر
نورکر ۹۰۰ سنہ دیرے موصلی خطبہ اندکارینے ارعا ایدجورلر کریم موصلی اورعات بقداودک
خلیفہ فلک ختہ اولہ سندہ ایسہ وقفہ ولایت اسما موصود اولان خلیفہ فلک محمد یوسف
معلّا اولہ حکومت اید نورک خومانڈانکے واکھار یاود ختہ اولہ سندہ قبولوتندر جای خوالد
تقیہ بر نورک نورکٹن اوقاف مقصد خانہ قلا میور دی .

ولایت زہ اولورے فقط قطرہ صغلی وچولک اقامتہ شمالہ کی

آفاقہ مسلمہ و جنوبیہ کی چولک اولان فیکلا فہ ارضہ اغیار یلم مناسبتہ وریہ
وقولہ برقعہ آدای ودرعیلہ اوضاع ایدہ .

موصلی ولایت شمال و جنوبیہ کی خلفہ طبعہ کی اراضیت ختہ و با شمالہ کی

اراضیتہ شکل طبعہ کیستہ کی زہ اولورے طبعہ مخصوصہ سند جس اید کہ یوسف فلک منقل

بر طبعہ مالک پولونڈین ایشاع ایدجور دی . بواضا خانہ ایل موصلا منقلہ قاطبہ فکرندہ
اولہ بقعہ حسنہ ویم . بواضا حرقہ او حوالیلک زہ اولورے اولان ختہ مخصوصہ سنہ
عائہ و فقط مقبہ بر جس فندیہ یا شفا برکے وکندہ .

موصلا منقلہ منقلہ سیاسہ سنہ خلدہ ، نورکرلر : یلم بیجیت طیب اندکارین

وانکیزلر لہ : (موصلی خلقیل زمرہ انسا یہ انیمک اید وکارت) (اوقیانہ اید کہ یو

جک یوسف منقلہ منقلہ ایشاع ایشاع فارینجہ) (انکیزلر یلم بیجیت

یا قاسما بولر) ویدمک ایوت بر خفایت هاسک سنہ صا . دین آکلا بولر دی . ویا بولر

(انکیزلر مانڈانکے یوکولک شکلک خراج نقی بر *Besiktirpian* منقلہ منقلہ عبادت

اولہ بقعہ ذکر ایدجور دی . (فصاعہ وضع بد استعمال) کی مختلف مضارک ولایت

اقطارہ بلایزہ واری حلالہ اید یوکولک یو رایہ عجبا قیما یلم ویم . بودہ آجیہ وکندہ یلم

شکل ماحر و منقلہ خاص اید برائے قیلہ ن اول کرکدہ .

جمالی مذکورہ وہ سا کر فرینان اوقامک ختہ . عدد و حوالہ نورکر

خرقتہ طر و اید بلان بوندک مال انجا اید بولونڈی حلالہ ذکر ایدمک ویدہ کونکولک دی .

جس موصلی حوالیہ نورکرلر یا بید قلعہ وایسہ اولان فہلہ انتقال اید کہہ :

یو حوالہ کیلک سلاوی وار س اولدیر وکیلک سلاوی یوسف مطلق اولدیر ولور « صورندہ

تصور اید دی ، کومال اولرہ اولر : وقیلہ رسدک فیکل وخریزہ انیم اولر قاری بر

ارضہ طاووریلک واندیز حوالیہ بسہ یلم کوروی اوچور ودرہ آقہ صوریلک یو ایدکارین

وکرہ اولاندہ وایسہ سلاوی بولان نورک وکولرلک ودرہ فرینان اولر یکرکدہ خالی

قالم ودرینجہ ذکر اید دی .

ایکینجی منقلہ سامعیہ اورندہ اوچاندیرہ یلمیہ اور پیرم ی برنجی مال

شکر اولون کر - یوسف ایشاع اید کیستہ .

حوالیلک اقشہ ویا تہ جس اید کہ : یو ولاندہ عام اولر زہ نرک بولونڈین

مک کور دی وکرہ شمالہ کلر بولانک موصلا منقلہ منقلہ اید کیستہ جنوب بولانک

واکھار یاود فیاعد بولونڈین جنوبیہ موصلی طوغرہ ایدر لیت وچیر بولانک وار خطہ

شمالہ موصلی ایدر لیت خیلک وہ نور حال خط بولونڈین ایشاع اید کیستہ طبعہ

بلکہ زیادہ مفت محمولہ دیکھ کر آئیے! اخلا ویاہ مافک ویدہ کو فری ناسینی
 ایلہ آفا طویلک ویدہ بولنے الحاقہ بولان موصہ ورا نیلک معدرائیلہ کیرہ یکہ
 صفہ فک بلکہ شایان وفتہ والکھیلہ تعقیبہ لای اولہ ففتہ و یو خوصہ صدیت بری
 سولہ یہ یکہ ذکر ایلہ بویولک آلفشدرائیلہ فونفہ رائے زبائنه ویری
 بوسولک فقرہ لراوزرئہ کے موضوعہ وفتہ ہیایہ موصہ سوال طوغری ربط
 انکلت خالی خالایوری

فونہ Celeki فک مباختلک سیاسہ بر موصہ شاز اولہ فک مفعہ یعہ
 دیانہ و آلامہ سوبالیتہ و قومونیتہ غزنہ لیلک بیا فاقہ مونیخ ماچار فونوی غزنہ لہ
 بیا فاقہ فک یہ انکلتہ ایلہ
 عفتہ ایدم افتم

مونیخ شیدری

۴

خارجہ وکالتہ جلیلہ بر لبہ بویولک ایلک
 جانبہ علینہ فتم فاقہ

۹۲۰

BELGE / DOKUMENTUM 65

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Mohaç Meydan Muharebesi'nde hayatını kaybedenleri anmak için Mohaç Ovası'nda düzenlenecek törene Türk Elçiliğinin davet edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 22 Ocak 1926 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede budapesti követ 1926. Január 22-én írt, a külügyminisztériumnak címzett jelentése, melyben tudatja, hogy a Mohácson megrendezett, a mohácsi csatában elhunyt magyarokra történtő megemlékezésre meghívták a török követséget.

Umûmî: 871

Budapeşte, 2[32] Kânûn-ı Sânî 1926

Husûsî: 17

Hâriciye Vekâletine

Vekîl Beyefendi Hazretleri

Peşte'deki Turan Cem'iyeti Re'îs-i Sânis-i Mösyö Moritz Péter dünkü gün husûsî sûretde beni ziyârete gelerek önümüzdeki Ağustos'un sonlarına doğru Mohaç Meydan Muhârebesi ölülerinin tezkâr-ı nâmı için bütün memleketin iştirâkiyle Mohaç Ovası'nda mu'azzam merâsim tertîb edileceği ve mezkûr merâsimde Peşte Türk Sefirinin veyahud sefâret hey'etinin bulunarak, meselâ Macar-Türk ölüleri için bir çelenk vaz' etmesi sûretiyle te'yîd-i meveddet ve muhabbet eylemelerinin Turan Cem'iyetince nazar-ı şükrân ile görüleceğinden başka bütün Macar milleti tarafından heyecân-ı memnûniyetle karşılanacağını beyân ve bu fikrin cem'iyet a'zâlarının bazıları arasında nebe'ân etmiş bir mâhiyet-i husûsiye hudûdunu kat'iyen tecâvüz etmemiş olduğunu kat'iyetle te'mîn eylemiştir.

Merâsimin teferru'âtı henüz mechûldür. Türkiye Cumhuriyeti munkarız Osmanlı İmparatorluğu ile alâkadâr olmamakla beraber Mohaç Muhârebesi şübhesiz ki mefâhir-i milliyemizdendir. İhtifâl hey'eti tarafından henüz böyle bir da'vet de vâki' olmamıştır. Merâsim programı mazbût olur, herhangi bir sû-i tefehhümü mücib olabilecek beyânâtın vukû'u ihtimâli mevcûd olmazsa tarafımızdan âdetâ bir (ma'nevî barışma) şeklinde böyle bir iştirâkin hiç şübhesiz kıymet-i mahsûsası olacaktır. Kat'î bir teklîfe ma'rûz kalmadan evvel vekâlet-i celîlenin mütâlâ'a ve nokta-i nazarını istirhâm ederim.

Peşte Orta Elçisi

R. Hüsrev

BELGE / DOKUMENTUM 66

Dışişleri Bakanlığının, Mohaç'ta düzenlenecek törende Türkiye'nin millî hislerini rencide edebilecek durumların ortaya çıkmayacağından emin olunduğu takdirde sözkonusu törene katılım sağlanmasında bir sakınca görülmediğini Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 3 Şubat 1926 tarihli yazı.

A külügyminisztérum 1926. Február 3-i leirata, melyben kifejtik, hogy amennyiben a magyar fél garatantálja, hogy a Mohácsra tervezett megemlékezésen Törökország nemzeti érzéseit nem sértik meg, nem emel kifogást a török követség eseményen való részvétele ellen.

Evrâkın umûmî numerosu 53236

Evrâkın husûsî numerosu 18

Evrâkın tarihi 3 Şubat sene [1]926

Peşte Orta Elçiliğine

22 Kânûn-ı Sâni sene [1]926 tarih, 871/17 numarolu tahrîrât-ı vâlâları cevâbıdır.

Önümüzdeki Ağustos'da Mohaç'da icrâ edilecek merâsim esnâsında, îrâd edileceği derkâr olan vatanperverâne nutuklar mündericâtında ve vukû' bulacak tezâhürât sırasında hissiyât ve mefâhir-i milliyemizi rencide edebilecek beyânât ve hâlâtın adem-i vukû' u zât-ı âlilerince meczûm olduğu takdîrde bu merâsime iştirâk eylemenizde be'is bulunmadığı beyân olunur efendim.

دوسیه ربط نومرولرینک اشارته مخصوص محل

دوسیه سی

خارجیه دوائی مقام مستقیم

مستند اولرلی اوراق نومرولی	شعبه کد لید نومرولی	میتض	مسود	میز	مدیر	مدیر عمومی
اوراقل عمومی نومرولی	۵۲۴۴۶					
اوراقل خصوصی نومرولی	۱۸					
اوراقل تاریخی	۹۴۶					
خلاصه	۲					

بسته ادرا تا ایچینک

«کانونی» تاریخ ۱۷۱ / ۱۷ نومرولو تحریکات

والا لیس جوابیده

ادکتره کی آغوشه مراجه اجرا ایدیه

سازمان اسامی انسان ایدیه کی درکار

اداره و طبعه پروانه نفقه مندرجات حساب

مفاضله مندرجات

و حالات عدم وقوعی ذات عالی

آیدیه کزده باس بولوغاد

بیانه اولونور ایدیه

BELGE / DOKUMENTUM 67

Budapeşte Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Mohaç Meydan Muharebesi'nde hayatını kaybedenleri anmak için 29 Ağustos'ta Mohaç'ta düzenlenen törenin kaydedeğer hususlarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 2 Eylül 1926 tarihli yazı. Yazıda, sözkonusu tören ayrıntılı şekilde anlatılmakta, Hüsrev Bey'in törende yaptığı konuşma metnine yazı ekinde yer verilmektedir.

Hüsrev Gerede budapesti török követ 1926. Szeptember 2-i jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja a Mohácson, a mohácsi csatában elhunyt magyarok emlékére megrendezett megemlékezés említésre méltó részleteiről. A forrás részletesen leírja az eseményt és csatolva található Hüsrev Gerede ott elmondott beszéde is.

1240/178

Budapeşte, 2 Eylül [1]926

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

Mohaç Meydan Muhârebesi ölülerinin tezkâr-ı nâmı için bütün memleketin iştirâkiyle Mohaç Ovası'nda mu'azzam merâsim tertîb edileceği cihetle mezkûr merâsimde Peşte Türk Sefirinin hazır bulunarak meselâ Macar ve Türk ölüleri için bir çelenk vaz' etmesi sûretiyle te'yîd-i meveddet ve muhabbet eylemesinin Macar milletince heyecân-ı memnûniyetle karşılanacağını Turan Cem'iyeti tarafından âcizlerine ifâde edilmiş olduğunu 22 Kânûn-ı Sâni [1]926 tarih ve 871/17 numarolu tahrîrâtında arz ederek bu husûsdaki evâmîr ve mütâlâ'ât-ı devletlerinin iş'ârını istihâm eylemişdim.

Şeref-vârid olan 3 Şubat [1]926 tarih ve 53236/18 numarolu tahrîrât-ı devletlerinde icrâ edilecek merâsim esnâsında îrâd edileceği derkâr bulunan vatanperverâne nutuklar mündericâtında ve vukû' bulacak tezâhürât sırasında hissiyât ve mefâhir-i milliyemizi rencide edebilecek beyânât ve hâlâtın adem-i vukû'u meczûm olduğu takdîrde bu merâsime iştirâk etmekde be'is olmadığı emir ve iş'âr buyurulması üzerine ta'limât-ı devletleri dâiresinde lâzım gelen mahâfil ile temâs ederek hissiyât ve mefâhir-i milliyemizi rencide etmek şöyle dursun bilakis Türkler ve Türklük lehinde mu'azzam tezâhürâtda bulunulacağı hakkında te'mînât istihsâl etmiş ve bu sûretle mezkûr merâsime ma'al-memnûniye iştirâk edeceğimi bildirmişdim. Hatta bu sıralarda kendisine med'uv bulunduğum Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti Hazretleri de Mohaç merâsimine iştirâk etmek husûsundaki verdiğim cevâb-ı muvâfakatten dolayı fevkalâde beyân-ı memnûniyet eylediğini bir münâsebet getirerek söylemişti.

Temmuz evâsıtında istihsâl eylediğim kırk günlük me'zûniyeti ikmâl ederek 25 Ağustos'da Peşte'ye avdetimde Klerikal [Clérical] Partinin mürevvic-i efkârı olan "Nemzedi Uysak" [Nemzeti Újság] gazetesinde Türkiye Sefirinin millî mâtem olan mezkûr merâsime da'vet edilmesi keyfiyetini tenkîd eden bir makâle müsâdif-i nazarım olduğundan derhâl Hâriciye Nâzırı Mösyö Valko [Walko] cenâblarını ziyâret ederek matbû'âtdaki bu neşriyât hakkında nazar-ı dikkati celbeylemeyi lüzûmlu gördüm. Müşârûn-ileyh cevâben serbestî-i matbû'âtı olan her memleketde bu gibi neşriyâta tesâdüf tabî'î bulunduğunu ve benim bu merâsime iştirâkimi Nâ'ib-i Hükûmet, Macar Kraliyeti Hükûmeti ve hatta efkâr-ı

umûmiyenin son derece arzu etdiğini ve şâyân-ı arzu olmayan hiçbir hâdisenin vukû' bulmayacağını te'mîn etmiş ve ayrıca da Sarayla görüşerek mürâca'atının esbâbını arz ve îzâh eylemiş ve oradan da aynı sûretle tatmînkâr ifâdâtını nakle delâlet etmiştir.

Esâsen Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti Hazretleri, Arşidük Jozef ve Turan Cem'iyeti Re'isi tarafından îrâd edilecek olan nutukların metnine evvelce vukûf peydâ etdirildiği cihetle ve verilen te'mînâtı da sened ittihâz ederek Ağustos'un 28'inci akşamı ihzâr edilen husûsî bir vapurla Nâ'ib-i Hükûmet, arşidükler ve kabîne a'zâlarından bazıları yüksek rütbede me'mûrîn-i mülkiye ve ümerâ-yı askeriye ile birlikde Peşte'den hareket ederek ertesi günü Mohaç'a muvâsalat eyledim.

Nâ'ib-i Hükûmet ve arşidükler şehre giderek kilisede icrâ edilen merâsim-i dîniyeye iştirâk etdikleri bir anda ben, Turan Cem'iyeti Re'isi ve re'is-i sânisî ve Macar Tarih-i Harb Müzesi Müdürü ile birlikde Süleyman Kanunî'nin ihrâz-ı galebeden sonra meydân-ı harbde çadırını kurdurduğu ve el-yevm Türk Tepesi tesmiye olunan mevki'de icrâ edilecek merâsime iştirâka da'vet edildim.

Mârrû'l-arz mevki'de Turan Cem'iyeti Re'isi bir nutuk îrâd ederek Türk Sefîrinin Mohaç merâsimine iştirâkinden mütevellid memnûniyetini beyân ve bu bâbda teşekkür eylediğini söyleyerek Türk-Macar kardeşliğinden harâretli bir lisân ile bahseylemiştir.

Bilâhare Erkân-ı Harbiye Mîralayı Gyalokay Yenö [Jenö Gyalókay] tarafından Mohaç Meydan Muhârebesi'nin sûret-i cereyânına dâir askerî harita ve arâzî üzerinde tafsîlât i'tâ edilmek sûretiyle mükemmel bir konferans verilmiştir. Bunu müte'âkib Tarih-i Harb Müzesi Müdür Vekîli Kâ'immakâm Agyhazy Kamil [Kamil Aggházy] Macar Kralı İkinci Lui'nin [II. Lajos] Budin'den Mohaç'a ve Sultan Süleyman'ın Mohaç'dan Budin'e duhûlünü naklederek geçilen yerlerin ehemmiyetini ve o zamandan beri Türklerden kalan âsâr-ı mevcûdeyi tesbît eylemiş ve Macarların mağlûbiyetinde mühim bir rol oynayan Bosna Beylerbeyi Hüsrev Bey'e nakl-i kelâm ederek Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü mümessilinin isminin de Hüsrev Bey olmasını Türk-Macar münâsebât-ı hâzıra ve müstakbelesi nâmına bir fâl-i hayr addettiğini beyân eylemiş ve Türkiye Re'is-i Cumhûru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin temâdî-i ömür ve âfiyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin te'âlî-i satvet ve şevketi temenniyât-ı samîmânesinde bulunarak nutkuna hâtme vermiştir.

Turan Cem'iyeti Re'isi Mösyö Pekar [Pekár] gelecek sene bu tepede rezkolunacak âbide-i tarihiyenin ehemmiyet-i ma'neviyesinden bahsederek beraber ölen Türk-Macar kahramanlarının te'yîd-i nâmı için bir çelenk vaz' eylemiş ve tarafımdan da âbidenin temeline birkaç taş vaz'ı ricâ edilmiştir. Türk Tepesi'nde icrâ edilen bu merâsimi müte'âkib Mohaç'a gidilmiş ve orada Arşidük Jozef îrâd ettiği nutk-ı iftitâhîde Macar millet ve kralı arasında Mohaç vak'asından beri hiçbir zaman sulh ve ittihâdın te'essüs edememiş olduğundan bahseyledikten sonra takarrüb ve yekdiğerine karşı ibrâz-ı muhabbet gibi milletleri yaşadan kuvvetler sâyesinde Macarlık ve Macaristan'ın tekrar hayât bulacağını zikreylemiş ve re'is-i fahrîsi bulunduğu Turan Cem'iyeti nâmına Türkiye Sefîrinin da'vete icâbetinden dolayı teşekkür ettiğini bildirerek iki milletin münâsebât-ı hasenesinden bahseylemiştir.

Bilâhare Turan Cem'iyeti Re'isi sâbık nüzzârdan Mösyö Pekar îrâd ettiği nutukda “Mohaç mağlûbiyeti bizim için ders-i ibret ve basîret olacaktır. Mohaç'dan sonra nasıl hayât bulduk ise Triyanon'dan sonra da ba'sü ba'de'l-mevte mazhar olacağımız muhakkaktır” demiş ve “Sözü Türk kardeşimiz ve büyük dostumuz Hüsrev Beyefendi'ye terk ediyorum. Müşârün-ileyhin Macar milletinin kederâmîz mukaddes bayramına iştirâkı bizim için büyük ve ma'nevî barışma alâmetidir” diye nutkuna hâtme vermiştir.

Bunun üzerine bir sûretini leffen arz ve takdîm ettiğim nutku îrâd eyledim. Bu nutuk Elçilik Tercümanı Cevad Osman Bey tarafından tercüme edildi. Hâzîrûn ve halk kitlesi tarafından her cümlesi birçok ve medîd alkışlara mazhar olan bu nutku müte'âkib çelenklerin vaz'ı merâsimine ibtidâr edildi.

İlk çelengi Amiral Horti Hazretleri vaz' eyledi. Ve âtîdeki nutku îrâd etti:

“Dört yüz sene evvelki Mohaç hâ'ilesinden bahsederken bir şâ'irimiz ‘Millî büyüklüğümüzün büyük mezârı Mohaç’ demişdi. Hakîkaten başlarında kral olduğu hâlde Macarların büyüğü, küçüğü, köylüsü ve münevverânı garba doğru ilerlemek isteyen ırkdaşlarımıza karşı ‘Garb medeniyetini kurtaracağız’ diye silaha sarılmış ve ölmüş idi. Dâhilî ihtilâfât, anlaşılamazlık ve zabt u rabtın mefkûdiyeti milletimizin kuvvetini ifnâ ederek Macarları esîr hâline getirmiş idi. Ondan sonra kendimizi toplayabilmek için çok uğraşdık. Ve çok müşkil dakîkalar geçirdik. Nihâyet bir gün eski düşman dost oldu. İki kahraman ırkdaş milletler arasındaki ihtilâfât halledilerek yerine mütekâbil muhabbet ve samîmiyet kâ'im oldu. Bugün Türk milletinin mümessili aramızda bulunarak bizim için kederli olan o günlerin acısını unutturuyor. Kral ve kahraman askerlerinin hâtırası önünde baş eğerek ta'zîmkâr hissiyâtına işâret olan bu çelengi vaz' ediyorum.”

Çelengin vaz'ı programında alelusûl arşidüklerden sonra çelenk vaz' etmeğliğim tesbît edilmiş bulunmasına rağmen Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti Hazretlerinin vukû' bulan bir işâreti üzerine program dakîkasında tebdîl edilmiş ve benim arşidüklere takaddüm etmek sûretiyle çelengi ikinci olarak vaz' etmeğliğim ricâ edilmiştir.

Bu tarihî güne lâyük sûretde yapıdırılmış olan çelengin kurdelesine “Mohaç şeref meydanında kahramanca ölen cengâver Macar ve Türk ecdâdımızın mukaddes hâtırasına Türkiye Cumhuriyeti Sefâretinin derin nişâne-i ta'zîmî” ibâresi yazdırılmışdır.

Merâsime bu sûretle nihâyet verilmiş ve vapura avdet edilmiştir. Uzun süren avdet seyâhatinde de Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti Hazretleri memleketimize ve milletimize karşı perverde etmekte olduğu muhabbetden dûr ü dırâz bahseylemiş ve bilhâssa Re'îs-i Cumhûr Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin vücûda getirdikleri şâheser olan mu'azzam inkılâb hakkında hürmet ve takdîrini söylemiştir.

Sûret-i cereyânını nakl ve hikâyeten arz ettiğim bu merâsim esnâsında Türklüğe ve Türklere karşı Macar milletinin samîmî ve kalbden nebe'ân eden tezâhürât-ı dostânesini kayd ve işâret etmeyi bir vecîbe telakkî ediyorum. Mağlûbiyetin acı ve hazîn bir hâtırasının tezkârı esnâsında, bir mâtem-i millîde bile izhâr edilen bu hissiyâta bir kıymet atfetmemek gayr-ı mümkündür. Resmî mahâfilin bu tezâhürâtına halkın daha azîm bir mikyâsda iştirâk etmekte olduğunu bizzât

müşâhede etdim. Günlerden beri bütün Macar gazeteleri Türkler hakkında sitâyîşkâr ve muhabbetkâr bendlerle mâlâmâl olarak intişâr etmededirler. Bu husûsda müsâdif-i nazar olan bendlerden en mühimlerinin tercümelerini leffen arz ve takdîm ediyorum [*buraya alınmamıştır*]. Harsen ve irfânen yükselmiş olan Macarların bize karşı ibrâzından hâlî kalmadıkları bu muhabbetden amelî bir sûrette istifâde etmekteyiz yollarının taharrî edilmesi husûsuna nazar-ı dikkat-i devletlerini bu münâsebetle celbederim efendim.

Budapeşte Orta Elçisi
R. Hüsrev

* * *

Îrâd Eylediğim Nutuk Sûreti

Kardeşlerim

Bu meydân-ı şehâmetde yan yana yatan cengâver ecdâdımızın mübârek huzûrlarında sizlere hitâb ederken bu tarihî günde resmiyetden ziyâde ırkdaşlığımızın îcâbâtına teba'iyetle "kardeşlerim" diye söze başlıyorum.

Bugün dost iki milletin tarih huzûrunda, büyük ölüleri huzûrunda her türlü siyâsî düşünceden uzak olmak üzere, âdetâ bir ma'nevî barışma merâsimi olan bu büyük ihtifâle, şahsımın, Türkiye Cumhuriyeti Sefîrinin da'vet edilmesi -kim ne derse desin- emîn olunuz Macar-Türk tarihlerinin altın kalemle kaydedeceği pek ulvî ve necîb bir hâdisedir.

Tarihlerimizi bî-arafâne bir tedkîk ile okursak görürüz ki mezheb muhârebeleriyle boğaz boğaza gelen ve bu yüzden en fecî' kanlı hâdisâta sahne olan o zamanki Avrupa'ya geçen Türkler din te'sîriyle aslâ hareket etmemişlerdir. Her işgâl ettikleri yerde en geniş müsâmahakârlığı göstermişlerdir. Takaç'ın [Takâts] (Budin Paşalarının Macarca Muhâberâtı) nâmıyla son zamanlarda neşrolunan eseri ile diğer müverrihlerin eseri bu tarihî şahidlerdendir.

O hâlde ırken iki kardeş demek olan Türk ve Macarların kavgalarında siyâsî bir hedef aramak lâzımdır. Tarihen müsbettir ki Osmanlı Türklerinin o zamanki hedefleri yalnız Bizans idi. Ve bunu mağlûb etmek için büyük mikyâsda çevirme hareketi yapıyorlardı. Balkan şibh-i cezîresinde Macarlarla ilk müsâdememiz bu harekât-ı askeriye netâyicinden idi.

Cümlece ma'lûm olan bu hakâyık-ı tarihiyeyi burada zikretmeyeceğim. Yalnız o zamanki Avrupa'nın iki büyük kuvvetli hükümdârının beyindeki şedîd rekâbeti ehemmiyetle hatırlatmak isterim.

Burada yatan büyük ecdâdımıza derin hürmetler takdîm ederken Macar Hürriyet Harbi büyük kahramanı vatanperver Rakos Ferens'i [Ferenc Rákóczi] ta'zîmle yâd ederim.

500/100

فوز كبري

اُزْبِيَّةَ اَيْلِچِيْكِ

152.

178

بوداییه ۹ / المول / ۹۷۲

شوق

an area of 100 sq. ft.

مذہب و احوال و عادات

7, 11, 12

[illegible]

بودایته

تورکجه

اوزنه الچلیک

عزیز قریبی نهن و همکار عزیز ایچیم بد و اسم انا سده توکل و توکلره قاری ماها مقصد صمیمی و قدیمه نغانه ایدیه
 نهنه ان دوستانه سی قید و انا ان ایکی برهیمه نهنه ایچیم . معنویک آچی و قریبه قیلمه سنک انا سده
 راتیم میده بجه اولایا ایچیه بد و عیانه برقیق عطف ایتامک قیلمک . کونوردی بونه ماها غنای توکلر جعده ساقلا . و
 مقاصده انا ان ایچمه اولدین انا ان مقاصده ایدیم . کونوردی بونه ماها غنای توکلر جعده ساقلا . و
 مقاصدا بزرگه مایمال اولدیه انا ان ایچمه ایدیم . کونوردی بونه ماها غنای توکلر جعده ساقلا . و
 قیما و عیانه بزرگه اولدیه ماها ان بزرگه ایدیم . کونوردی بونه ماها غنای توکلر جعده ساقلا . و
 قیما و عیانه بزرگه اولدیه ماها ان بزرگه ایدیم . کونوردی بونه ماها غنای توکلر جعده ساقلا . و

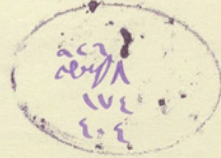
بودایته اوزنه الچلیک

۱۰۰

تقسیم ۱۱

نیم ۱۱

نیم ۱۱

۱۰۰
 ۱۱
 ۱۱

BELGE / DOKUMENTUM 68

Budapeşte Elçiliği Maslahatgüzârı Numan Rıfat Bey'in, 1 Kasım'da Budapeşte'deki yeni görevine başladığı cihetle 3 Kasım'da Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'yla ve 8 Kasım'da Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ile yaptığı görüşmeleri Dışişleri Bakanlığına ilettiği 13 Kasım 1926 tarihli yazı.

Numan Rıfat (Menemencioğlu) bej budapesti ideiglenes ügyvivő 1926. November 13-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol arról, hogy november 1-jén megkezdett külszolgalata után november 3-án találkozott Walko külügyminiszterrel, illetve november 8-án a magyar kormányzóval, Horthy Miklóssal is.

1370/221

Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

1 Teşrîn-i Sâni [1]926 ve 216 husûsî numarolu telgrafnâmemle arz etmiş olduğum vechle 1 Teşrîn-i Sâni Pazartesi günü Budapeşte'ye muvâsalat ve vazîfe-i cedîdeme mübâşeret eyledim. İki gün sonra ziyâretinde bulunduğum Hâriciye Nâzırı Mösyö Valko'ya me'mûriyet-i âcizânemi müş'ir tahrîrât-ı devletlerini tevdi' etmekle beraber iki dost millet arasında cârî olan münâsebât-ı samîmânenin idâme ve inkişâfı hükûmetimce mültezim olduğundan şeref telakkî etdiğim ta'limât-ı vekâletpenâhîlerine tevfikân bu maksadın te'mînine hasr-ı mesâ'î eyleyeceğimi söyledim. Âcizinizi fevkalâde dostâne tezâhürât ile hüsn-i kabûl eden nâzır-ı mûmâ-ileyh başda Büyük Gazimiz olduğu hâlde Türk milletine karşı mütehasis olduğu hürmet ve muhabbeti anlatarak iki kardeş millet münâsebâtının takviyesi için hâlisâne müzâheretinden emîn olabileceğimi beyân eyledi.

8 Teşrîn-i Sâni'de Nâ'ib-i Hükûmet Amiral Horti cenâbları tarafından kabûl olundum. Müşârün-ileyh âcizlerini bir saatden ziyâde nezdinde alıkoymuş ve Harb-i Umûmî esnâsında Türk zâbitânıyla birlikde çalışarak esâsen pek sevdiği milletimize büsbütün rabt-ı kalb etmiş olduğunu ve dâhî Re'is-i Cumhûrumuzu şahsen tanımadığına çok te'essüf eylediğini ve Gazimizin pek yüksek fazâ'iline meftûn idüğünü samîmî bir lisân ile beyân etdikden sonra geçirdiği azîm felâketlerin iltiyâm-nâ-pezir yaralarını taşıyan Macaristan'ın Türkiye'nin parlak istihlâsını ta'kîb eden mu'cize-âsâ terakkiyatını derin bir alâka ile telakkî etmekde bulunduğunu ilâve eylemiştir.

Hâriciye Nezâretindeki Protokol Müdürü dost devletler mümessillerinin Peşte'de mukîm arşidükleri sûret-i gayr-ı resmîyede ziyâret etmeleri mu'tâd idüğünü söylemiş olduğundan müşârün-ileyhimi de usûlû dâiresinde ziyâret eyleyeceğim.

Arz-ı keyfiyet ve bilvesile te'yîd-i hürmet eylerim efendim hazretleri.

Fî 13 Teşrîn-i Sâni sene [1]926

Maslahatgüzâr
Menemenzâde Numan Rıfat

BELGE / DOKUMENTUM 69

Budapeşte Elçiliği Maslahatgüzarı Numan Rıfat Bey'in, Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy ve eşi onuruna 28 Şubat'ta verdiği akşam yemeği hakkında Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği 4 Mart 1927 tarihli yazı.

Numan Rifat (Menemencioğlu) bej budapesti ideiglenes ügyvivő 1927. Március 4-én Tevfik Rüsti külügyminiszternek küldött jelentése, melyben a török diplomata beszámol a Horthy Miklós kormányzó, illetve a felesége tiszteletére február 28-án adott vacsoráról.

1516/38

Hâriciye Vekîli Doktor Tevfik Rüşdü Beyefendi Hazretlerine

Şubat'ın 28'inci günü akşamı Nâ'ib-i Kralî Horti ve zevcesi şerefine elçilikde büyük bir suvare tertîb eyledim.

Ecnebî sefâretlerine ender bir sûretde giden, bu sene hiçbir sefâretin da'vetine icâbet etmemiş ve hatta birkaç gün evvelki Alman Sefâretinin balosuna bile bütün ümüdlere rağmen iştirâk eylememiş olan Horti da'vetimi memnûniyetle kabûl etdi ve tam saat on buçukda zevcesi ve iki oğluyla beraber elçiliğe geldi. Suvarede zevceleriyle birlikte Başvekîl Kont Betlen, Hâriciye Nâzırı Mösyö Valko, Müdâfa'a-i Milliye, Dâhiliye ve Ma'ârif nâzırlarıyla, Hâriciye Nezâreti müdürleri, Budapeşte'deki bütün ecnebî sefâret hey'etleri ve Macar cem'iyetinin en yüksek tabakasına mensûb iki yüzü mütecâviz med'uvvîn bulunuyordu. Da'vetliler için mükemmel ve zengin bir büfe tertîb ve Nâ'ib-i Kralî ile Macar ricâl-i devleti için de ayrı bir salonda mükellef bir supe ihzâr olunmuşdu. Peşte'nin en iyi bir caz bandıyla elçiliğin muhtelif salonlarında sabaha kadar dans edildi. Mu'tâdı hilâfına olarak saat ikiye kadar elçilikde kalan Horti ve zevcesi re'îs-i devletlik merâsimini bertaraf ederek alelâde da'vetliler gibi muhtelif salonları dolaşdılar ve herkese iltifât etdiler. Esnâ-yı müfâratında Nâ'ib-i Kralî memleketimize karşı hissiyât-ı samîmâne-i dostânesinden uzun uzadıya bahsetmiş ve Gazi Re'îs-i Cumhûrumuz hakkındaki meftûniyet ve hürmetini birçok da'vetliler arasında harâretli bir lisân ile te'yîd ve izhâr nezâketini göstermiştir. Sabahın saat beşine kadar devam eden suvarenin güzîde da'vetlileri âcizlerine harâretle beyân-ı teşekkür ve minnetdârî eylediler. Husûl-i ma'lûmât-ı devletleri zımnında arz-ı keyfiyet ve te'yîd-i ihtirâmât eylerim efendim hazretleri.

Fî 4 Mart sene 1927

Maslahatgüzâr
Menemenzâde Numan Rıfat

بُودَاشْتِهْ اِلچِيَانِي

۱۹۱۲
۲۸

۴۰

خواجه وکیل دوغور توفیق رشیدی بدافق حفرتیه

شباط ۲۸ بج کوفی آقای نایب قرائی هورق وزوجی شرفه ایلچیلده ببولک بر سواره ترتیب الیدیم .
 اجنہ سفارتینہ اند بر صورتہ کیدہ ، بوسنہ ایچہ بر سفارتک دعوتہ اجابت ایتیمہ وقتی بر خاچ کوبہ اولکی آلمانہ سفارتک
 بالوسنہ بیلہ بوتون امیدارہ نغما اشتراک الیدیمہ اولان هورق دعوتی مخونیلہ قبول ایتدی ونام ساعت اون بومہوتہ
 زوجی والکی اوغلیہ برابر ایلچیلک کلدی . سوارہ دہ زوجہ لرلہ برلکہ باسہ وکیل قوت بقیمہ ، خاچہ ناکری مسیو
 والقو ، مدافعہ ملیہ ، راحیلہ و معارف ناظر لیلہ ، خاچہ نظارک میدری ، بوداشتہ دکی بوتوہ اجنہ سفارتک لہیتدی
 ومارجار جمعیٹک الک بولک طبقہ منسبہ ایکی یوزی تجاوز معویہ بولویوردی . دوتیلر ایچہ مکمل وزکیہ بر بوفہ
 ترتیب و نایب قرائی الید مارجار ہاک دولتی ایچہ دہ آیری بر سالونہ مکلف بر سویہ احضار اولوغندی . شہنہ الک ای
 بجاز بانڈیلہ ایلچیلک مختلف سالونہ صہام قدر دانسی ایلیدی . معاندی خلافتہ اولورہ سعت ایکی قدر ایلچیلکہ
 قلائن هورق وزوجی رئیس دولٹک مارسمی بر طرف ایدک علما عادیہ دوتیلر کی مختلف صاونری طولاسیئر وکرک
 القات ایتیر . انانی مفارقتہ نایب قرائی ملکک قاری حیات صحبانہ دستانہ سندن اوزونہ اولورہ عجب ایتہ
 وغازی رئیس جمہوریتک حصہ کی معونیت ومرتقی جیورہ دوتیلر آہ سنہ مرانی بر لسانہ الید تائید و افکار تراکتی
 کوشتمہ . صاحب ساعت شہنہ قدر دولہ الید سوارہ نک کزیدہ دوتیلدی عاجز لیلہ وارک بیاہ قکر و مسداری
 ایلدی . معلول معلومات دولتی غصہ عہدہ کیفیت و تائید اعدا مات الیدم اقم ۱۳۳۱ھ

مہمانکدہ
مستادہ نعمت

۱۰ مارچ ۱۳۳۱ھ

تقدیم ۱۰/۱۳۳۱

تقدیم ایلک

۱۳۳۱/۴/۲۷

دوسرہ

۱۳۳۱
۴۹-۲
۱۳۳۱

امور سیاسیہ بیجی شہ

۷۵۴

BELGE / DOKUMENTUM 70

Budapeşte Elçiliğine Müsteşar olarak atanan Maslahatgüzar Ferruh Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e ilettiği 28 Ekim 1927 tarihli yazı.

A budapesti követség attaséjává kinevezett Ferruh bej 1927. október 28-i jelentése, melyben Tevfik Rüştü külügyminiszter számára leírja a Walko Lajos magyar külügyminiszterrel folytatott megbeszélésének tartalmát.

Umûmî 1787

Husûsî 163

Hâriciye Vekîli Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerine

Dünkü gün Macaristan Hâriciye Nâzırı Mösyö Valko tarafından kabûl edilerek müşârûn-ileyhe hitâben me'mûriyetimi hâvî olarak taraf-ı devletlerinden yed-i âcizâneme tevdi' buyurulmuş olan mektûbu takdîm etdim. Müşârûn-ileyh nereden geldiğimi su'âl etmesi üzerine doğrudan doğruya Ankara'dan gelmekde olduğumu söyledim. Cevâben yeni pâyitahtımızın pek çok inşâ'ât ile tevsî' ve tezyîn edilmekde olduğunu Macar Sefiri Mösyö Tahi'den işitdiğini ve Macar Hükûmetinin de sefâret binâsı için şimdilik bir pavyon inşâ etdirmiş olduğu gibi her sene bûdcesine bir mikdâr tahsisât vaz'ıyla sefâreti tevsî' fikrinde olduğunu ve bu sûretle Macar hey'et-i sefâretinin sûret-i dâ'imede Ankara'da ikâmetinin te'mîn edileceğini söyledi.

Yed-i bendegâneme tevdi' buyurulmuş olan tavsiyenâme-i devletlerinde esâsen Peşte'ye karîben bir elçi i'zâmı mevzû'bahis olduğu ve bir gün akdem Vasîf Beyefendi'nin ta'yîni husûsunu Macar Hükûmetinden serî'an istimzâc etmekliğim emir buyurulduğu cihetle Hükûmet-i Cumhûriyemizin bu arzusunu Mösyö Valko'ya tebliğ etdim. Müşârûn-ileyh Peşte'de bir Türk sefirini görmekten pek memnûn olacağını ancak Macaristan'ın Çekoslovakya Hükûmetiyle ma'lûm olan münâsebâtı hasebiyle i'zâm edilecek sefirimizin aynı zamanda Prag'[d]a da akredite olmayacağı ümîdinde bulunduğunu ve Vasîf Beyefendi hakkında taleb edilen agreman için birkaç gün sonra cevâb-ı kat'î vereceğini bildirdi; ilâveten şâyed bûdce mes'elesinden dolayı buraya i'zâm edilecek sefirin başka bir memleket nezdinde de akredite olması icâb ediyorsa bunun bilfarz Prag yerine Viyana'da da akredite olan bir elçimizin Macar Nâ'ib-i Hükûmeti nezdinde hüsn-i kabûl göreceğini söyledi.

Vasîf Beyefendi'nin i'zâmı tasavvuru hakkındaki telgrafnâme-i sâmillerinde müşârûn-ileyhin Prag'dan Peşte'ye naklen ta'yîni zikredilmekde olduğu cihetle buna istinâden müşârûn-ileyhe cevâb olarak: Hükûmet-i metbû'amdan bu bâbda almış olduğum telgrafnâmede Vasîf Beyefendi'nin aynı zamanda Prag'[d]a da akredite olacağına dâir kayıd olmadıktan mâ'adâ Prag'dan Peşte'ye nakil (transférer) edileceği bildirilmiş olduğundan müşârûn-ileyhin me'mûriyetinin ancak Peşte'ye münhasır olacağı zannında bulunduğumu söyledim.

Bunun üzerine Mösyö Valko Peşte'yi nasıl bulduğumu ve İstanbul'dan hangi tarikle seyâhat ettiğimi su'âl etdi. Cevâben Bükreş tarikiyle geldiğimi ve bu tarîki ihtiyârdan maksadımın Macaristan'ı alâkadâr eden Romanya'yı ve büyük

muhârebe netîcesinde Romanya'ya intikâl eden Transilvanya'yı re'yü'l-ayn görmeye müstenid bulunduğunu ve filhakîka zâyî' edilen arâzînin pek vâsî', pek münbit ve pek güzel topraklar olması hasebiyle bir eski müttefik ve kardeş millete mensûb bir ferd sıfatıyla samîmen te'essüfümü mûcib olduğunu bildirdim. Müşârün-ileyh bu beyânât-ı şahsiyemden pek mütehassis olarak Macar milletinin bu zıyâ'dan pek ziyâde zarar-dîde olduğunu ve bundan mütehaddis optant'lar mes'elesinin el-yevm Cem'iyet-i Akvâm'da mevzû'-ı müzâkere bulunduğunu ve henüz bir netîceye iktirân etmemekle beraber önümüzdeki Kânûn-ı Evvel'de yeniden Meclis-i Akvâmca tedkîk edileceğini ve netîcenin Macaristan lehinde zuhûrundan ümîdvâr olduğunu ifâde eyledi.

Müşârün-ileyhe vedâ' edeceğim sırada Hükûmet-i Cumhûriyemizin Macaristan'a karşı öteden beri perverde ettiği hissiyât-ı meveddet ve muhâlesetin kemâkân pâydâr bulunduğunu ve i'zâm edilecek yeni sefirimizin bu münâsebât-i muhâlesetkârâneyi bir kat daha teşdîd ve takviyeye bezl-i gayret eyleyeceğinden emîn olduğumu beyân etdim. Müşârün-ileyh cevâben Macaristan Hükûmetinin de Türkiye Hükûmet-i Cumhûriyesi hakkında mütekâbilan aynı hissiyât-ı dostâne ile mütehassis olduğunu ve gerek âcizlerine ve gerek gelecek olan elçimize dâimâ izhâr-ı teshîlâtı kendisine sevimli bir vazîfe addedeceğini ve esâsen aynı ırktan olan iki dost millet arasında böyle bir mu'âmelenin pek tabî'î bulunduğunu bildirdi.

Hâriciye Nâzırına bu beyânâtından dolayı teşekkürle arz-ı vedâ' ederek ayrıldım. Husûl-ı ittîlâ'-ı devletleri zımnında arz-ı keyfiyet eyler ve bu vesîle ile de ta'zî-mât-ı amîkamın tenezzülen kabûlünü istirhâm eylerim efendim hazretleri.

Fî 28 Teşrîn-i Evvel sene [1]927

Büyükelçilik Müsteşarı
Maslahatgüzâr
Bende
Ferruh

بدریہ المجلد سدی
عقدہ
فرغی

۹۷۷

$< .97$

سے / ۱۲ / ۷۷

م

$$\frac{1}{\sqrt{1-\beta^2}} = 1 + \frac{1}{2}\beta^2 + \dots$$

۱۹
 ۱۰۲
 ۲۰۶

۴۱

①

DOKUMENTUM / BELGE 71

Tahy László ankarai magyar követ Isztambulban írt, 1927. október 20-án kelt jelentése, melyben a magyar külügyminisztériumot tájékoztatja a magyar kezdeményezésre készülõ szerzõdés szövegtervezetérõl.

Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Ankara Hükûmetinin Macaristan ile bir antlaşma imzalama girişimlerine dair değerlendirmelerini Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 20 Aralık 1927 tarihli yazı.

Yazıda, başta Fransa olmak üzere büyük güçlerin Balkanlar dâhil Avrupa'da izledikleri siyasete değinildikten sonra Fransa'nın bütün gücüyle Atina ile Ankara arasında iyi niyet yaratmaya, böylelikle Türkiye'nin Küçük İtilaf'a karşı çıkmasını engellemeye çalıştığı, hatta mümkünse bu oluşuma katılmasını istediği, Türkiye'nin etkin rolü olmadan herhangi bir büyük gücün desteğiyle bir Balkan ittifakının kurulmasını kendisi için büyük bir tehdit olarak gördüğü, diğer bir ifadeyle, Türkiye'nin Balkan politikasının ya kendisinin de rol alacağı bir Balkan ittifakının kurulması ya da Balkanların parçalanmış hâlinin devam etmesi olduğu, böylece Balkanlar'daki dengeyi sağlamayı düşündüğü belirtilmektedir. Devamla, Türkiye'nin ya Fransa'nın oyununa gelip böylelikle Küçük İtilaf yani Macaristan'ın düşmanlarının tarafını güçlendireceği (bu durumun Macaristan için iyi olmayacağı) ya da İtalya'nın kendisine karşı herhangi bir kötü niyeti olmadığına ikna olduğu takdirde İtalyan politikasını destekleyebileceği, dolayısıyla Ankara'da 1928 yılının İtalya ve Fransa'nın rekabetiyle geçeceği kaydedilmekte ve Avrupa'daki siyasi durumun Lozan'dan beri Türkiye'nin siyasi önemini artırdığı vurgulanmaktadır. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey ile geride kalan yıllar içerisinde yaptığı görüşmelerde, Tahy, Türkiye'nin Macaristan'a karşı dürüst ve samimi bir politika izleme ve Türkiye ile Macaristan'ın dış politikasının mümkün mertebe paralel olması eğilimini gözlemlediğini, Tevfik Rüştü Bey'in sözde Almanya'nın desteğiyle Türk-Rus merkezli bir siyasi oluşum ortaya koymaya çalıştığı, bu oluşumun Batılı emperyalist güçlere karşı bir Doğu bloğu gibi olacağı ve bu oluşumun savaşı kaybedenlerin ittifakını meydana getireceği, Macaristan'ın İtalya'yla yaptığı Dostluk ve Tahkim Antlaşması'yla izolasyondan çıkıp uluslararası prestiji yükselen bir ülke olduğunu, Tevfik Rüştü Bey'in Macaristan'ın Türkiye ile de benzer bir anlaşma yapması durumunda ülkenin uluslararası etkisinin artacağını düşündüğünü, böylelikle Macaristan'ın en azından dolayı bir şekilde Rusya'yla da siyasi bağlarının olacağını, Türkiye'nin ise İtalya ile daha yakın temasta olabileceğini, Türk-Macar antlaşmasının Atina'daki Fransız etkisini de etkili şekilde azaltacağını, İtalya'nın Ankara Büyükelçisiyle konuşurken Avrupa'nın büyük sorunlarına değinmekten titizlikle kaçındığını, Tevfik Rüştü Bey'in bu düşüncelerinde İtalya'nın ne kadar etkisinin olduğundan emin olmadığını, ancak Türkiye'nin geleneksel Fransa yanlılığından şaşkırtıcı şekilde uzak olduğunu, Tevfik Rüştü Bey'in önerisinin özellikle Türk-İtalyan ilişkilerinin iyileşmesinden, bir Yunan-Yugoslav ittifakından korkmasından ve Macaristan'ın siyasi öneminin artmasından kaynaklandığını düşündüğünü, sözkonusu öneriye karşı herhangi bir fikir beyan etmediğini ve durumu olduğu gibi Ekselanslarına havale ettiğini ifade etmektedir.

Tahy, bir Türk-Macar dostluk antlaşmasının Türkiye ile Macaristan arasındaki siyasi ilişkileri pratik şekilde değiştirmeyeceğini, ancak iki ülke arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkileri kesinlikle güçlendireceğini, zira Türk halkında geleneksel olarak mevcut olan Macar dostluğunu ve karşılıklı bağları tekrar gündeme getireceğini, Türkiye'yi Küçük İtilaf ve Fransız etkisinden uzak tutacağı için etkisinin çok önemli olabileceği, Türkiye'nin Fransa tarafına geçmesi Küçük İtilaf'ın gücünü ve özgüvenini Macaristan aleyhine tehlikeli olacak kadar artıracığı gibi İtalya'yla yapılan antlaşmanın değerini de azaltacağı, Türk-Macar antlaşmasının Macaristan'ın düşmanlarının sayısını daha da artırmayacağı gibi dostlarının sayısının artacağı ve uluslararası gücü ile değerinin daha büyük olacağı şeklindeki şahsi düşüncelerini ilave etmektedir.

Tárgyára való tekintettel fogalmazó által
macolm.

Faly.

41

54/pol

1927.

Sztambul, 1927. december 20.

Tárgy: Magyar-török barátsági
egyezményi és döntőbírósi
szerződés kötésére irányuló
török kezdeményezés.

III ref

Titkos I

Lágy fuvalmak indultak meg Páris és Roma között. Briand ur Locarno által Németország, Doumergue ur tavalyi londoni látogatása által az entente cordiale, Itália felé pedig engedékeny hangok által igyekszik békehangulatot teremteni, sőt laphirek szerint az Egyesült Államokkal is egy örök békepaktumot tárgyal.

Biztató jelei az időknek ! Franciaország érezve a minden oldalról fenyegető veszélyt s saját relatív gyengeségét és izoláltságát paktumokkal akarja a többi nagyhatalom koncentrikusan feléje irányuló nyomásának feszültségét korlátozni. ~~a múlt tapasztalatai szerint.~~

A nagyhatalmak egyikével sem tudván azonban szövetséges vagy ^{horos} nagy baráti viszonyt teremteni, középeurópai kreaturái ^{szer} megvezetésével és a Balkán megnyerésével óhajtja az európai egyensúlyt biztosítani.

E célból mindent elkövet, hogy Szerbia és Görögország között a régi szövetséges viszony vissza-

MAGY. KIR. KÜLÖTÖMINISZTERIUM

Politikai osztály.

Wanko Lajos

Ért. 1927. XII. 28

5201

sz.

Y. drb. mell.

Előirat

M. kir. külügyminiszter urnak

5201/907
32/7

Budapest

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

35

42

állításával Görögországot ha nem is kifejezetten, legalább hallgatólagosan a kis entente mozaikjába illessze, mely Lengyelországgal és Görögországgal kiegészülve nem megvetendő hatalmi faktor lenne.

Franciaország továbbá egész befolyásával azon dolgozik Athénben és Angorában, hogy a két állam között jó viszonyt teremtsen, hogy Törökországnak ne legyen oka a tervezett alakulat ellen állást foglalni, sőt abban lehetőleg kifejezetten, vagy legalább hallgatag maga is részt vegyen.

Mint Törökország Balkánpolitikájáról irt számos jelentésemben ismételten kifejtettem, Törökország a maga részére a legnagyobb veszélynek tekintené, ha bármely nagyhatalom égisze alatt Balkán-szövetség létesülne az ő aktív részvétele nélkül.

Törökország külpolitikájába tehát csak vagy egy, az ő aktív részvételével megalakult Balkán-szövetség illik bele, vagy pedig arra kell törekednie, hogy a Balkán régi megosztottsága továbbra is fennmaradjon, mely esetben ő támogatásával szükség szerint az egyik vagy másik csoportot erősítve tarthatja fenn az öt legközelebből érintő Balkán-i egyensúly állapotát.

A dolgok jelenlegi állása szerint tehát Törökország vagy belemegy a francia játszmába, ami a kis enten-teot, szóval ellenségeink szervezett táborát erősíténé, s így ránk rendkívül káros állapotot teremtene, vagy pedig ha meggyőződést és biztosítékokat nyer, hogy Olaszországnak vele szemben nincsenek ellenséges szándékai, az olasz politikát támogatja.

Mint már szerencsém volt jelezni, az angorai politikai helyzetet a küszöbön álló év folyamán úgy vélem

43
jellemezni, hogy az az olasz és francia versengés jegyében fog legolyjni.

Az európai politikai konstelláció és saját növekvő belső ereje tehát Törökország politikai jelentőségét Lausanne óta egyre fokozzák.

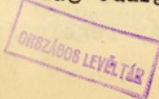
Tevfik Rusdi bej külügyministerrel évek óta folytatott számos politikai eszmecsere folytán Magyarországgal szemben őszinte rokonszenvet s azt az állandó törekvést tapasztaltam, hogy Török- és Magyarország külpolitikája lehetőleg egy nevezőre hozassék.

Tevfik Rusdi bej az oroszokkal való szövetségi viszony, a Balkán megosztása, Magyarország bekapcsolása és Németország hallgatólagos támogatásával gondol egy politikai kombinációt létesíteni, mely a nyugati hatalmak imperiálizmusával szemben quasi egy keleti hatalmi csoportosulást létesítené s ~~quasi~~ mintegy a háború legyőzöttjeinek koalíciója volna.

Magyarország az olasz barátsági és döntőbíróági szerződéssel kilépett izoláltságából és nemzetközi tekintélye egy-szerre megnövekedett.

Tevfik Rusdi bej eszméje szerint ha Magyarország Törökországgal is hasonló szerződést kötne, amire a török kormány ez iránti lépésünkre hajlandó volna, további nemzetközi utókártyát nyernénk. Ily módon egyelőre legalább, közvetve, az oroszokkal is politikai viszonyba kerülnénk, politikai súlyunk Bukarestben is emelkednék, amint az olaszokkal való szerződésünk megkötésével Belgrádban történt. Törökország ^{viszont} mint Olaszországgal kerülne közelebbi kapcsolatba s a török-magyar szerződés hathatósan paralizálná Athénban a francia befolyást s értékünket Belgrád szemében is újból emelné.

Az olasz nagykövettel szemben a nagy európai kérdések érintését a legóvatosabban kerülöm s így nem tudom megállapítani, hogy Olaszország ujja benne van-e Tevfik Rusdi bej e kombinációjának kialakulásában, mely Törökország eddigi hagyományos

44
- Franciabarátságának megvilágításában meglehetősen meglepő.

Nézetem szerint Tevfik Rusdi Beyt közvetve főleg a török-olasz viszony erősödése továbbá egy görög-yougoszláv szövetségtől való félelme és Magyarország fokozott politikai számbavétele birták javaslatára.

Én Tevfik Rusdi Bey javaslatával szemben strict receptiv viselkedtem s azt bátor vagyok tel quel Nagyméltóságod bölcs megfontolása elé terjeszteni.

Amennyiben megengedhető, hogy a javaslatához szerény nézetem röviden csatolhassam, ezt oly módon vélném kifejezésre juttatni, hogy egy török-magyar barátsági, egyeztetési és döntőbíróági egyezménynek közvetlen praktikus haszna vagy szüksége Törökország és Magyarország egymás közötti politikai viszonya szempontjából nem volna, kétségtelen hasznát eredményezne azonban közgazdasági, és kulturális viszonyunk kiépítése szempontjából, a török nép széles rétegeiben újra felélesztvén a tradíción alapuló magyar-barátságot és egymásrataltságunk érzetét. Közvetett erkölcsi értéke azonban Törökország távoltartása által a kis ententétől és a francia érdekszférától igen jelentékeny lehetne, mert a francia tábornak Törökország csatlakozása által való megerősödése a kis entente erejét és önbizalmát annyira megnövelné, hogy ez ránk erősen fokozott veszélyt jelentene s olasz szerződésünk értékét is lényegesen csökkentené.

A szerződés megfogalmazása a népszövetségi paktum szempontjából elég nehéz volna s feltétlenül nemzetközi feltűnést és polémiaát támasztana.

Ellenségeink azonban jobban ellenségeinkké aligha válhatnának, viszont kimondott barátaink táborát szaporítaná s nemzetközi súlyunkat és értékünket növelné.

Igen valószínű, hogy Tevfik Rusdi Bey velem szemben e kérdésre rövidesen vissza fog térni, másrészt Törökország új budapesti követe Vassif Bey, kinek Budapestre érkezése az új év legelejére várható, és azt Nagyméltóságodnak alig-

45 44. 5201/1-1
927
hanem szóvá fogja tenni. Tisztelettel kérem tehát Nagyméltóságodat, hogy Tevfik Rusdi Bey javaslatához állást foglalni s szavaim irányítására nekem lehetőleg a legközelebbi kebelbeli futárral a kellő utasításokat megadni méltóztassék.

Fahy.

DOKUMENTUM / BELGE 72

A Magyar Királyság Külügyminisztériumának 1928-ban írt titkos leirata (a pontos dátum nem ismert), melyben a feladatát Isztambulból ellátó Tahy László követ számára fejtik ki a magyar-török kapcsolatok alakulását.

Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığının, Türk-Macar ilişkilerine dair Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'ye gönderdiği [tarih eksik] 1928 tarihli gizli yazı. Yazıda, Tahy'nin 19 Mart 1928 tarihli raporunda Balkanlar'daki gelişmeler ve bunların Türkiye'ye etkisiyle ilgili ileri sürülen düşüncelerin çok doğru ve ilginç olduğu belirtildikten ve Macaristan'ın izlediği dış politika hakkında bilgi verildikten sonra izlenen politikayla Macaristan'ın dış politikasının bağımsızlığını koruyabildiği, bu bağımsız politikasını Türk-Rus merkezli bir oluşuma kurban etmenin yararlı olmayacağı, ancak Türkiye'yle en samimi dostluklarını devam ettirmek istedikleri kaydedilmektedir. Devamla, Macaristan Hükûmetinin herkesle dürüst ve dostluğa açık bir siyaset izlediği, kimseye bağlı olmak istemediği, bu nedenle Türkiye'ye karşı herhangi bir hareketin parçası kesinlikle olmayacağı, Macar milletinin her tabakasında Türkiye'ye karşı derinden bir dostluk duygusunun beslendiği, bunu devam ettirmenin Macar Hükûmeti için önemli, ancak Macaristan'ın mevcut koşullar altında böyle bir oluşuma katılmasının imkânsız olduğu belirtilmektedir. Macaristan'ın genel durumunun belirsizlikleri, özellikle Balkanlar'daki dengesizlikleri dikkate alarak dış politikanın bağımsızlığını korumaya önem verdiklerinin ve Tevfik Rüştü Bey'in Türk-Macar dostluk antlaşmasından bahsetmesi durumunda Türkiye'den daha güçsüz ve durumu belirsiz olduğundan Macaristan'ın bağlı olduğu Milletler Cemiyeti Misakı'na karşı çıkmasının imkânsız olduğunun adıgeçene iletilmesi istenmektedir.

KÜLÖGYMINISTER.

130 res.
KÖM.

Politikai ügyosztály

A beadvány eredete: Stambuli köv.
száma: 130/res.
kelte: III/19.

Eloírat:
Utóirat:
Együttel elintézve:
Kapcsolatos:

Tárgy:

A balkan helyzet minatása
Törökországra.

Határidő:
Utasítás a másolóknak:

Utasítás a kiadónak:

Másolta:
Egyeztette:
Elküldte:
Kivezette:
Irattárba érkezett:

Alapszám:

„Sürgös”, „Távirat”, „Ministerfandós” és hasonló jelzésekre.”

Aláírásra:

Jóváahagyás elött:

Kiadás elött:

Irattárba helyezés elött:

TITKOS!

Kizárólag sajátkezü fel-
bontásra !!

Tahy

S t a m b u l

Méltóságod f.év március
19.én kelt 130/res. számú jelentésében foglalt igen találó fejtegetését a jelenlegi Balkan-helyzetről illetőleg ez utóbbinak Törökországra gyakorolt reakciójáról nem értesítettem. Teljesen osztom Méltóságod nézetét, hogy a legutóbb lezajlott események ismét mozgásba hozták a Balkanon érvényesülő erőket, mivel az olasz szerb viszonyai - bár kezdettől fogva természetellenesnek és rö-

Turán. Központi 16/b sz. nyomtatvány.

vidéletének látszott - mégis fontos faktora volt a Balkán békéjének és a meglepetésszerűen hamar kitört vi- szály igen aggasztó perspektivákat nyújt. Azonban ép ez a körülmény ig- azolja a magyar külpolitika irányelvei nek helyes voltát. Méltóságod jól tud ja, hogy a kormány évek óta egész ere- jét az ország anyagi és erkölcsi sza- nalásának szenteli, hogy Magyarország így meggyarapodva sulyra és tekintély re tegyen szert. Békére és nyugalomra van szükségünk, hogy a művet sikeresen befejezhessük. Ezért tervszerűen ar- ra törekedtünk, hogy mindenkivel de- elsősorban szomszédainkkal jó xxxxxxxx viszonyban legyünk. F. Viszonyunk norma- lizálása a Kisentente-államokkal xxx ugyancsak nehéz feladat ~~és~~ és kü- lönösen román valamint cseh viszony- latban még távol ~~van~~ ^{áll} a megvalósulás- tól, ezzel szemben Jugoszlávia törek- véseinket ~~szívesen~~ több megértéssel honorálta, amiért is ehhez a Kisen- tente-országhoz való viszonyunk dif- ferencialódott. ^{hiszen} A kölcsönös megértési politika fejleményeké- a belgrádi kormány kezdeményező lépést tett a magyar-szerb viszony ~~xxxxxx~~ bensősé- gesebbé tételére, amire a magyar kor- mány készséggel volt hajlandó. Az a terv alakult ki, hogy a békeszerződés- ből folyó gazdasági, pénzügyi, közle- kedési és jogi függő kérdéseket mi- előbb létesítendő egyezmények útján küszöböljük ki és a jövőbeni viszá-

*Fapuskán gondoltam
valószínűleg arról, hogy
háromszögletű kapcsolat-
nak állítsuk magunkat*

hogy tengeri kereskedelmünket elő-
nyös feltételek mellett a fiumei ki-
kötőn keresztül bonyolítsuk le. Ezért
a magyar kormány örömmel él az alka-
lommal, hogy az így kialakult barát-
ságos viszonyt tartalmassá és állan-
dóvá tegye^{de}, de akcióképességünket
ez sem fogja a legessékélyebb mérték-
ben megbénítani.

Mindezekből kitűnik, hogy siker-
ült megőrizni a magyar külpolitika
teljes függetlenségét. Méltóságod bi-
zonyára egyetért velem abban, hogy nem
volna üdvös ezt a függetlenséget fel-
áldozni egy oly alakulat kedvéért,
melynek ^{névkapcsolat} ~~küldetésében~~ az orosz-török
szövetség képezi, bár természetesen
változatlanul a legnagyobb súlyt he-
lyezzük arra, hogy Törökországgal a
legőszintebb barátságot tartsuk fenn.

Ha a török külügyminister most
már Méltóságoddal ~~xxxxxx~~ szemben az
ismeretes koncepciójára visszatérne,
szíveskedjék neki~~a~~ kifejtteni, hogy
Magyarország tekintettel az általá-
nos helyzet bizonytalan volta és
nevezetesen a labilis balkáni hely-
zetre fokozott gondossággal iparko-
dik külpolitikájának függetlenségét
megőrizni. Szíveskedjék neki megmagya-
rázni, hogy a magyar kormányt nem
gyötri a szerb- vagy olasz orientáció
dilemmája, mivel őszintén arra törek-
szik ugyan, hogy ^{vagyis mindkét} ~~mindkét~~ állammal ben-
sőséggé és barátságossá tegye, de
lekötöttséget egyikkel szemben sem,

de egyáltalában senkivel szemben nem
vállal, tehát senki által sem sodorha-
tó oly helyzetbe, hogy egy esetleges
törökellenes akció részese legyen.
A Törökország iránti barátság xxxxxx
xxxxx mélyen gyökerezik a magyar
nemzet legszélesebb rétegeiben és an-
nak apolását minden magyar kormány
xxxxx őszinte céljának tekinti,
mindazonáltal Magyarország mai hely-
zetében lehetetlen volna, hogy egy
olyan alakulathoz csatlakozzék, mely-
nek érdekei tulságosan messzefekvők
és csak távoli vonatkozásban állnak
~~Magyarországgal, az övéivel.~~

IV/1 5
F
A Törökország iránti barátság
minden magyar kormány
őszinte céljának tekinti,
mindazonáltal Magyarország mai hely-
zetében lehetetlen volna, hogy egy
olyan alakulathoz csatlakozzék, mely-
nek érdekei tulságosan messzefekvők
és csak távoli vonatkozásban állnak
Magyarországgal, az övéivel.

ma -
kérlek
K 64 1927-41

BELGE / DOKUMENTUM 73

Budapeşte Elçisi Vasıf Bey'in, Pesti Napló gazetesine verdiği mülakatın çevirisini Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği 4 Ocak 1928 tarihli yazı. Vasıf Bey'in yeni görev yerine varışı sebebiyle verdiği röportaj Türk-Macar kültür ilişkileri, Macarların Ankara'daki yeniden imar çalışmalarına katkısı, Mustafa Kemal Paşa ve Türkiye hakkındadır.

Vasıf Çınar budapesti török követ 1928. Január 4-i keltezésű jelentése, melyben a Pesti Napló vele készített interjújának a fordítását küldi Tevfik Rüştü külügyminiszternek címezve. Vasıf Çınar budapesti kinevezése apropóján adott interjú, amelyben többek között szót ejt a magyar-török kulturális kapcsolatokról, a magyarok szerezpéről Ankara újjáépítésében, illetve Musztafa Kemálról és Törökországról.

Umûmî 1858

Husûsî 3

Hâriciye Vekîli Doktor Tevfik Rüşdü Beyefendi Hazretlerine

Peşte'ye muvâsalatım münâsebetiyle Macar cerâ'id-i mu'teberesinden Peşti Naplo [Pesti Naplo] gazetesi tarafından vukû' bulan taleb üzerine vermiş olduğum mülâkât mezkûr gazetenin 3 Kânûn-ı Sânî sene 1928 nüshasında intişâr etmiş ve işbu mülâkâtı hâvî gazete maktû'asıyla [*buraya alınmamıştır*] sûret-i mütercemesi leffen takdîm kılınmıştır. Fî 4 Kânûn-ı Sânî sene 1928

Peşte Elçisi

Vasıf

* * *

Türkiye'nin Yeni Sefîri H. Vasıf Bey'in Macar-Türk Münâsebât-ı Harsiyesine, Macarların Ankara'daki Mesâ'isine ve Gazi Hazretlerinin Programlarına Dâir Beyânâtı

Muhâbir-i mahsûsumuzdan- Vaktiyle, Sultanın kudret ve kuvvet-i tâmmе[yisini] hâiz Budin Vâlisinin ikâmet ettiği kal'ayı mehîb yeniçeriler muhâfaza etmekte idiler. Şimdi ise Türk Cumhuriyeti Elçisinin mukîm bulunduğu küçük Budin Sarayı'nın kapısını açan jaketli birisi oldu.

Birkaç basamak çıkıp da kabûl odasına girdiğimiz zaman, Macarcayı fevkalâde bir sûretde konuşan bir kâtib tarafından karşılandık. Mûmâ-ileyh bizi duvarları al renkde, ipek parlaklığını veren kâğıdlar ile kaplanmış elçi odasına idhâl etdi. Zarîf bir tarzda mefrûş olan bu mesâ'î odasında yalnız bir levha mevcûddur. O dahi Kemal Paşa'nın mu'azzam bir fotoğrafı.

Türk Elçisi Vasıf Bey, Budapeşte'ye dün vâsıl olmuştur. Müşârün-ileyh iri bir atlet vücûduna, gâyetle enerji ve zekâ irâ'e eder bir çehreye mâlikdir. Gözlüğünün arkasından ise çok siyah, Şarklılara mahsûs parlak gözler nümâyân. Yoksa ne Vasıf Bey'in hâricî karakterinde ve ne de odasının tarz-ı tefrîşinde Şark'ı derhâtir etdirebilecek bir şey mevcûd değil.

İlk su'âl-i mu'tâdi irâd etdik:

- Zât-ı devletleri me'mûriyet-i cedîdelerine ne gibi bir programla vâsıl olmuşlardır?

- Programımın nikât-ı esâsiyesinden biri, iki memleket arasında eskiden beri câygîr olan hâr, samîmî münâsebâtı derinleştirmekdir. Binâenaleyh bu husûsda te'mîn-i muvaffakiyetin şerâ'it-i asliyesinden bulunan revâbıt-ı harsiyeyi tahkîme çalışacağım. Türklere Macar ilim ve irfânını ve Macarlara ise Türk harsını tanıtmak isterim. Macar âsâr-ı edebîyesinin Türkçeye tercüme edilmiş olmaması ve İstanbul Dârülfünûnunda ise el-yevm bir Macar kürsüsü mevcûd bulunmaması pek şâyân-ı te'essüfdür. Fakat ümîd ederim ki bütün bunlara serî'an çâre bulunur. Revâbıt-ı harsiyenin te'yîd ve takviyesini hüsn-i intâc için yakında Macar lisânı hakkında tedkîkâta başlamak isterim. Macarca ile Türkçe arasında mevcûd bazı karâbete nazaran bunun müşkil de olmayacağını zannetmekteyim.

Vasîf Bey bütün bu sözlerini büyük bir itmi'nân ile söylüyordu; çünkü müşârün-ileyh her şeyden evvel bir ma'ârif politikacısıdır. 1924 senesinde Türkiye'nin Ma'ârif Vekîli olan Vasîf Bey, Kemal Paşa'nın en başlıca rûfekâ-yı mesâ'îsinden olduğu gibi asrî Türkiye'nin vücûd bulmasında dahi büyük roller oynamış, bütün Türk ma'ârif ve tedrîsâtını kökünden ıslâh etmiş, müte'addid mekâtib-i ibtidâ'îye, tâliye ve dârülmü'allimînler te'sîs eylemiştir. Vasîf Bey bu husûsda beyânât-ı âtiyede bulunmuştur:

"Hükûmet-i Cumhûriye, bu mekteplerden mâ'adâ birçok zirâ'at ve sanâyi' mektepleri dahi açmıştır. Bu mekteplerdeki tedrîsât için en modern Fransız tarz-ı tedrîsi nümûne ittihâz olunmuştur. Birçok ibtidâ'î mekteplerde erkek çocuklar, kızlarla beraber tahsîl görmektedirler. Ma'amâfih ayrıca kız i'dâdîleri, mu'allime mektepleri dahi mevcûddur. Bu mü'essesât-ı irfân tamamen yeni teşkilât netîcesidir. Eskiden tahsîl-i inâsa ehemmiyet verilmediği hâlde bugün memleketimizde Türk hanımlarından müte'addid tabîb ve da'vâ vekîli vardır. Türk kadınlarının artık peçe ve çarşaf iktisâ etmedikleri ma'lûm-ı cihândır. Hanımlarımız tamamen serbestdirler ve bu serbestîlerinden pek memnûndurlar.

- Pek a'lâ, fakat bu gibi tebeddülât hakkında Türk zevcelerinin fikirleri nedir? su'âlini göze aldım.

- Türk zevceler, bu tebeddülâta ma'al-memnûniye tarafdâr göründüler. Çünkü evvelce söylediğim gibi Türk halkı esâsen muhâfazakâr bir rûh taşımaz. Bugün eski imparatorluğun yerine tamamen yeni bir Türkiye kurulmuştur. İsviçre Kânûn-ı Medenîsi'ni kabûl etdik. Vaktiyle lisân-ı edebîimizde Arapça esâs olduğundan halkın azîm bir kısmı bu edebiyâtdan hiçbir sûretle istifâde edemez idi. Hâlbuki bugün lisân-ı edebiyât, lisân-ı halktır. Hükûmet Latin hurûfâtının kabûlüne de tarafdârdır. Hayât-ı iktisâdiye kesb-i kuvvet ettiği gibi günbegün tevessü' etmektedir. İşsizlik el-yevm Türkiye'de ma'lûm olmayan bir şeydir. Ecnebî sermâyesi yardımıyla her tarafda yeni şimendifer hatları inşâ edilmekte ve alelumûm ebniye inşâ'âtı ise büyük bir mikyâsda devâm etmektedir. Ankara inşâ'âtında müstahdem mimar, mühendis ve amele başlarının ekserîsi Macar'dır. Bunun için Ankara'nın bir Avrupa şehri hâline gelmesi husûsunda Macarların büyük hizmetleri vardır denilebilir. Herkes bunların işlerinden memnûn olduklarından Macarlar sevilmeğe ve takdîr edilmektedirler. Türkiye efkâr-ı umûmiyesi Macarlara karşı büyük bir sempati beslemektedir. Bu muhabbet yalnız mahâfil-i âliyece değil, tabakât-ı halk tarafından dahi ibrâz edilmektedir. Memleketimizde hiçbir kimse Macarlara yabancı gözüyle bakmaz. Onun için dost ve akrabâ telakkî ettiğimiz bir millet nezdine ta'yîn edilmiş olmak vazîfe-i siyâsiyemi

teshîl edeceği gibi bu vazîfeyi bana pek de hoş göstermekdedir.

- Lord Rotermer'in [Rothermere] fa'âliyeti Türkiye'de ne gibi akisler tevlîd etmiştir?

- Türk halkının Macaristan'a karşı dâimâ büyük bir sempati perverde ettiğini bu münâsebetle de tekrar ederim.

Ba'dehu Kemal Paşa mevzû'bahis oldu ve Elçi Vasıf Beyefendi, Gazi'nin Türkiye'de beyne'l-halk fevkalâde sevildiğini söyledi.

- Gazi vilâyâtda seyâhat ettiği vakit, köyler ahâlîsi müşârün-ileyhi dâimâ büyük bir şevk ve tehâlûk ile karşılarlar. Bu vecd fevkalâde samîmîdir ve sun'î merâsim şeklinde değildir. Bilakis halk muhabbetinin vehbî bir tarzda tecellî ve tezâhürüdür. Kemal Paşa tarafından vücûda getirilen ıslâhâtın, zaman ile diğer memâlik-i İslâmiyede dahi intişâr edeceği muhakkaktır.

- Türkiye'nin komşuları ile olan münâsebâtı ne merkezdedir?

- Münâsebâtımız mümkün olduğu kadar dostâne ve muslihânedir.

- Yunanistan'la?

- Yunanistan'la dahi münâsebâtımız artık iyileşmiş, eski ihtilâfât mündefi' olmuşdur. Türkiye herkesle iyi geçinmekdedir.

Elçi Vasıf Beyefendi bu sözlerini müte'âkib yeni Türkiye'ye dâir mufasssalar ma'lûmât verdikten sonra okuyub yazmak bilmeyenler adedinin günden güne sür'atle tenâkus ettiğini, Türk matbû'âtının ehemmiyeti ise bu nisbetde yükseldiğini, Türkiye'nin büyükce taşra şehirlerinde bile gazeteler intişâr ettiğini, halkın bu sûretle hâdisât-ı âleme muttali' olduğunu söylemiş ve ıslâhât-ı cedîdenin hissiyât-ı dindârâneyle haleldâr etmediğini, nitekim Hükûmet-i Cumhûriyenin de buna tarafdâr olmadığını, Türk sınıf-ı rûhânîsinin vaz'iyet ve ahvâli iyi kavrayarak ona göre tevfiğ-i hareket ettiğini ilâveten kaydetmiştir.

خارجہ دہلی و قور قور رسدی بقا بقا حقارت

بودا شہ ایلیکٹی

عمر ۸۵۸

۲

ایلیکٹی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی
ایلیکٹی و امضہ دہلی

ملفوظات

دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی
ملفوظات دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی
دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی

دہلی و امضہ دہلی

دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی

۱۹
۲۵۷

دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی

دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی

دہلی و امضہ دہلی (بقا بقا) قور قور رسدی

مکاتبه نامه شماره ۱۸۵۸ تاریخ ۲۰ خرداد ۱۳۰۸ هجری قمری
تحریرات ملفوظه

تورکینک دایه سفیدی ج . واضف کچک ماجار-تورک مناسبات حریفه سنه ، ماجارلک
انقره ده دایه ماعینه و خانی هفتارینک بر و غرامدینک دایه بیانات

مخبرینکدن - وقته ، سلطانک قدرت و قوت تاری هانز بودیم والیه اقامت ایستیک قلعی مرید بکچیدر محافل ایلده
اییدر... سیدی ایس تورک جمهوریتی ایلیجینک مقیم بولندیق کویوک بودیم سزایه قیوسی آجانه ژالکی بری اولور .
برقاج باجه ماقه چمنورده قبل اولمسه کیرکیز زمان ، ماجارجی قولعهاده جوزن قونسان بکایت طرفدن قارسیلارید .
مهمالیه بنی دیواری آک ریکده ، ایله یارلاقلیق ویرن لاهدرایله قارسیله ایلی اولمسن ایلک . لطیف برطرزده معونه
اولون بوماعی اولمسه دیکر بلوم موجودور . اوکی کای یاش نه معنی بر فوطخانیجی .
تورک ایلیجی واضف کچک ، بولمسه یه دون واصل اولمور . مالمالیه ایری برآنکیت و جوبینه ، غایله نه ندرک و زلا ایلک
برچهره یه کاکدر کونکله آرقه سنک ایس هچنه سیاه ، شقلیده مومله یارلاک کوزلر غایان . یوقس نه واضف کچک خارج
قاراقته رنده ونه ده اولمسنک کوز نفرینده سرتی درخاظر ایتیده یله جی بری موجود ککل . .

ایک سوال مقادی ایلادینک :

- ذات دولتی ماموت حیدرکین نه کی بر و غرامده واصل اولمور؟
- یوخاامک نقاط اساسی سنک بری ، اکی کلکت آره سنه اسکیدینک جاکدا اولون هار صمیمی مناسبات دینلیدیکدر .
- بنایه بوجوقه تأیید موقیقک شرایط احلی سنک بولان روابط حریفی تحکیمه جالیبیم . تورکجه ماجارعلی و خانی
وماجارلر ایس تورک حریفی طاعتیه ایسیم . ماجار آثار ادبی سنک تورکجه به ترجمه ایلیجه اولمسن و استاذک دالافون
ایس ایلیجی برماجار کرسیجی موجود بولماسی به بیان تأسید . فقط ایلک ایدر کله بوتون بیزه سزایه حایره بولور .
روابط حریفه تأیید و تقویه سنی هسبناجی ایچون یقینه ماجارلانی حقده تدقیقاته باشلامایم . ماجارجی ایله تورکجه
آره سنه موجود بجه قرابت نظر بوند شکل ده اولمخجی ظه ایلکده . . .
- واضف کچک بوتون بوسوزلرینی بولوک بر اطمینان ایلی سولورون ؛ هچک مالمالیه هسین اول برعارف بولمسه چیسیدر .
عج سنه سنه تورکینک معارف و کلی اولون واضف کچک یاشانک الک باسلیجه رفقای ماعیندن اولمخجی علفی
تورکینک وجود بولمسه دخی بولوک رولرا وینامه ، بوتون تورک معارف و تدریاتی کونکدن اصلاح ایتیه ، مقصد مطاب
ایتنیه ، تالیه و ارا المعانیله تأسیس ایدیم . واضف کچک بیانات ایتیه بونمور :
- « حاکمیت جمهوریه ، بولمکدرده ماعل بر جونه زراعت و صنایع کلتیوری ایتیمور . بولمکدرده تدریسات ایچون الک موده ره
فرانز کوز تدریجی عونه افتاز اولونمور . جویته ابتدای ملکیده ارطک هچهره ، قیدلک برابر حق کورمکدر . روح ماضیه
آیریمه قیز اعلی کوزن ، معالیه کلتیوره دخی موجودور . بوموسسات عضان تماماً بایک قشیلان نیجه سیدر . اسکین مقبل
انانه الهیت دیرلیدی هلد بکون مکلرته تورک خاندنر مقصد جلبی و جوی کلیه و لدر . تورک قادینر ایتیه جیمه و خانیف
اکتا ایتیه کیم معالی هاند . خاندنر عماما سربسدر و بوسربسیدینک به نموندر .
ایس ایتیه کیم معالی هاند . خاندنر عماما سربسدر و بوسربسیدینک به نموندر .
- یه اعلی فقط بویک تیلان حقده تورک زوینر کملرک نه در ؟ سوالی کوزده ایدیم .
- تورک زوینر ، بوتیلایته مومنونیه کوزدر کورونیلر . هچکده اولجه سولیدیم کی تورک خلق اساسی محافل طار بر و ج

طایفه‌ها. بگویند اسکی ایملر اولمک ینیه قانما یک بر توریله تورولمدر. اسوچره قانون منسی قبول ایدرک. وقتله لاله ایزده
 و حجه اساس اولمقدن خلقک غلطی برسی بوا یامدن هیچ بر توریله استفاده ایدر نایدن. حالولک بگویند لاله ایزده
 لاله خلقک. کلمت لایحه مرد فاندک قبوله طرفدار. حیات احقا به کب قوت ایدکی کی کون بکون توسع ایلکده در.
 ایشینک ایلم توریله در معلوم اولمایدن برسیدر. انجی ساریه یار و یله هر طرفه کای سمندوز خطاری انا ایلکده و علی العموم
 انجی انا ایلم بویولک بر مقیاسه دولتم ایلکده در. انقده انا آنده سونم معار نهده و عملک با سندی اکثری ماحاردر.
 بوند یومره انقده نه بر آوردن سهری حالته کلمی مخوف ماحارک بویولک خدمتی واردر و یله بیلدر. کهره بوزلک ان ایزده
 منون وارقدن ماحارک سولیکده و تقدیر ایلکده در. توریله افکار عمده ماحارک قادی بویولک بر سیمای بیلکده در. بر حسب
 ماکزافن عالمی بر کون طایفه خلق طرفه دخی ابراز ایلکده در. ماکزده هیچ کیم ماحارک یا با انجی توزیه یا قمار. اولمکون
 دوست و اقربا بلع ایلک بر ملت نزدیکه تقسیم یلکم اولم و طیف سیاسی تسلیم ایدر کجی بو وظیفی بل یه ده خنده کوسیده در.
 - لورد (روتر) ک خلقی توریله ده نه کی عکس تولید ایتدر ؟
 - توریله خلقک ماحارستانه قادی و اما بویولک بر سیمای بر ورده ایتکی بوناسیله ده تکرار ایدر.
 - بعد کای یان موضوع بحث اولدن و ایلمی وصف بواقف، غازیله توریله ده بعد خلقی فوئده العاده سولیکدن سولمدر.
 - غازی و لایحه سیاحت ایدکی وقت تولید اهلایی ممالکی لاما بویولک بر سیمای و تلال ایلم قارسیلاردر. بو وجد فوئده العاده
 صمیمدر وصف مراسم شکله گذر. بالکس خلقی بحثی و هی بر طرزده تجلی و ظاهریدر. کای یان طرفه وجود کتیریه
 اصالهاتک، زمانه ایلم و کمالک اسلامیه ده دخی انتشار ایدر کای محققدر.
 - توریله قوملری ایلم اولمک مناسبی نه مرکزدر ؟
 - مناسب تر مکره اولمق قدر دستانه و عملانه در.
 - یونانسانه ؟
 - یونانسانه دخی مناسب تر آینه ایلمسه، اسکی اختلافات منفع اولمدر. توریله کهره ای ایلکده در.
 - بیتی و وصف بواقف بوسولری متعاقب کای توریله یه دار مصلحت معانات ویرکده کورک او قویون بازیمه یلیم ندر عدولک کوندره
 کونه عکس تا قی ایتکی، توریله طبعانه ایتکی بونسیده بولکدن، توریله بویولک طره سهرنده بیلک عکس ایتکی.
 ایتکی، خلقک بوسولر حاربان عالمه مطلع اولمق سولمسه و اصلاحات جدیدنه حیات دیزاندی خللدار ایتکی ناکم
 کلمت بر ورده ده بولا طرفدار اولمق، توریله صف رها سندن وضعیت واحوال ایله قادیله ده اولمک کوره توفیه حرکت ایتکی
 علاوه قید ایتدر.

DOKUMENTUM / BELGE 74

Az isztambuli képviselet ideiglenes ügyvivőjének 1928. Szeptember 19-i jelentése, melyben a külügyminisztérium számára beszámol az új török ábécé elfogadásáról és az ezzel kapcsolatos kilátásokról. A csatolmányban található broszúra az új ábécé elkészítésével megbízott bizottság által jóváhagyott betűket tartalmazza.

Macaristan'ın İstanbul'da mukim Ankara Elçiliği Maslahatgüzaranının, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesine ilişkin değerlendirmesini Macaristan Krallığı Dışişleri Bakanlığına ilettiği 19 Eylül 1928 tarihli yazı. Yazıda, 1927 yılında ve 1928 yılının ilk aylarında Latin alfabesine geçişle ilgili sadece cılız seslerin olduğu, Türkiye'nin büyük devrimcisi Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılılaşması yolunda yine, yeni ve önemi öngörülemeyecek kadar büyük bir kültürel ve ekonomik adım attığı, bu büyük reformun sayılamayacak kadar büyük yararlarını göz önünde bulunduran Gazi'nin üç ay önce ani bir kararla konuyla ilgili inceleme yapmak için bir komisyon kurduğu, bu komisyonun Gazi ile beraber konu hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yaptığı, Kasım ayı başında açılacak TBMM'nin ilk işlerinden biri yasanın çıkarılması olmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa ile İsmet Paşa'nın emriyle yeni yazının artık neredeyse zorunlu hale geldiği, bunun yanı sıra İsmet Paşa'yla birlikte daha önce görülmedik bir tanıtım hareketine öncülük ettiği, yeni harflerin tanıtılması sonucu ülkenin en uzak bölgelerinde dahi yeni alfabenin öğrenilmeye başlandığı, kamu binalarında, ticarethanelerde ve tren garlarındaki eski Arap alfabesiyle yazılan yazıların indirildiği, yerine yeni yazıların asıldığı belirtilmektedir. Devamla, yeniliğin önemini İsmet Paşa'nın en son Dolmabahçe Sarayı'nda milletvekillerinin, komisyon üyelerinin, üniversite rektörünün, öğretmenlerin ve gazetecilerin katıldığı konferansta yaptığı bir konuşmada açıkladığı, Gazi'nin yeni harflere geçmek istemesinin sebebinin Türk halkının ancak bu şekilde cahillikten kurtulabileceğini düşündüğü, halkın büyük kısmının okuma-yazma öğrenebilmesi için yeni alfabeye kesinlikle ihtiyaç olduğu, zira daha önce 600 farklı Arapça karakter ile okuma-yazma öğrenmenin birkaç sene sürdüğü, bunun neredeyse bir sanat dalı öğrenmek gibi olduğu, İsmet Paşa'nın konuşmasını "Bu konuyla ilgili herhangi bir tartışma yaratılmamalıdır. Çünkü yeni yazı bilimsel zemine dayanmakta ve Türk dilinin karakteri ve fonetik ihtiyaçlarını tamamen yansıtmaktadır. Bu yüzden yeni Türk alfabesi başka dillerden alınmış bir yazı değil, Türklere özgü millî bir yazıdır." şeklinde bitirdiği kaydedilmektedir. Yazıda, yeni Türk alfabesinin yürürlüğe girmesinin hem kültürel hem ekonomik açıdan şimdiye kadar yapılan reformlardan daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kültürel anlamda Türk bilim insanlarının Batı'nın fikirlerine kolaylıkla erişim sağlayabileceği, aynı zamanda yabancıların Türk bilim ve edebiyat eserlerini rahatlıkla okuyabilecekleri, bu şekilde Batı'yla olan fikrî ve kültürel bağların güçleneceği belirtilmektedir. Ekonomik anlamda ise Türk istatistiki verilerinin yabancılar için artık ulaşılabilir olacağı, biraz çabayla bunların tamamen okunabileceği, böylelikle Avrupa'da Türkiye'deki ekonomik hayata ve konulara olan ilginin çoğalacağı, öte yandan Türk toplumunda Batı teknolojisinin zamanla gelişmesiyle Batı ticaret ve ekonomisinin ilkelerini bilen kişi sayısının artacağı, bunun sonucunda daha yoğun ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkacağı, bu şekilde ülkenin ekonomik durumunun daha da gelişeceği kaydedilmektedir. Yeni harflerin belirlenmesiyle görevli komisyonun son halini verdiği, harfleri içeren broşürün bir nüshası yazı ekinde yer almaktadır.

1543/kig.

1928.

Sztambul, 1928. szeptember 19.

Tárgy: Az új török alfabét
bevezetése.

1.drb.melléklet.

Gázi Mustafa Kemal Pasa Törökország

nagy reformátora ismét egy új beláthatatlan kulturális és gazdasági jelentőségű lépéssel vitte előre a fiatal török köztársaságot az elnyugatosítás terén. Az elmúlt év folyamán és a folyó év első hónapjaiban még csak itt-ott szólaltak meg bátortalan hangok a latin betűkre való áttérés célszerűsége mellett. E nagy reformnak mérhetetlen előnyeit kellően értékelve a Gázi spontán elhatározással ezelőtt három hónappal kommissiót bízott meg a kérdés tanulmányozására, ami mellett Ismet Pasával együtt az új írás bevezetése érdekében Törökországban eddig még nem látott nagyszabású propaganda akció élére állott.

Dacára hogy a vonatkozó törvényjavaslat megszavazása a csak november hó folyamán újra-összeülő parlament első feladatát fogja képezni, a köztársasági elnök és Ismet pasa az új írást pusztán hatalmi szóval már most tették szinte kötelezővé.

A kérdés tanulmányozásával a Gázi az erre kijelölt bizottsággal együtt behatóan fog-

MAGY. KIR. KÜLÜGYMINISZTERIUM
Politikai osztály
Ert. 1028. IX/25
3870 sz. 1 drb. mell.
Emlékeztető

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Budapest

3870/928
32/1

lalkozott. Az új írásjelek érdekében kifejtett propagandája eredménye már ma is az, hogy az ország leg-távolabbi részeiben is tanulják az új alfabetot. A középületekről úgy Sztambulban, mint Angórában és az ország többi városaiban sorra eltűnnek a régi arabs felírások; üzletesek és magánosok hatósági felszólításra szintén már nagy számban cserélték fel cégtábláikat és felírásaikat az új írásjelek felhasználásával. A vasuti állomások homlokzatáról is mindenütt eltűnt a régi felirat.

Ez újítás jelentőségét Ismet pasa miniszterelnök összefoglalta legutóbb a sztambuli Dolma-Bagtche palotában konferenciára összegyűlt képviselők, a kommissio tagjai, az egyetem rektora, tanárok és újságírók előtt tartott beszédében.

Kiemelte, hogy a Gazi az új írásjelek bevezetésére azért határozta el magát, mert csak ez uton látja biztosítva azt a célját, hogy a török nemzet a tudatlanságból kiemelje. Hogy a népszerű széles rétegei írni és olvasni megtanuljanak, feltétlenül szükség van az új írásjelekre, mert eddig az írástudás a több mint 600 különböző jellel rendelkező arabs írás alapján valóságos művészet volt, melynek elsajátítása hosszú éveket vett igénybe.

"Mindennemű vitát el kell kerülni e tárgy felett, fejezte be Ismet pasa beszédjét, mert az új írásmód tudományos tanulmányok alapján jött létre és teljesen megfelel a török nyelv természetének és fonetikai szükségleteinek. Ennélfogva az új írás nem más nyelvekből átvett írásmód, hanem speciálisan török nemzeti írás."

Az új török írásjelek bevezetése úgy kulturális mint gazdasági vonatkozásban az összes eddigi reformokat jelentőségében felülmulja.

Kulturális téren a török tudományos körök számára hozzáférhetővé fogja tenni a nyugat szellemi termékeit, viszont a török tudomány és irodalom munkái az idegenek számára is olvashatóvá fognak válni, mely körülmény a nyugattal való szellemi és kulturális kapcsolatok kimélyítéséhez fog szükség-szerűen vezetni.

Gazdasági téren a török statisztikák török számadatok nem lesznek többé egy hétpecsétes könyv az idegenek szemében, kis fáradsággal minden idegen el fogja azokat olvashatni, ami Európában a török gazdasági élet és gazdasági kérdések iránti érdeklődést csak növelni fogja. Viszont magában a török társadalomban mindjobban fog szaporodni azon személyek száma, akik a nyugati technika vívmányaival, a nyugati kereskedelem és gazdaság elveivel megismerkedhetnek, minek egyenes következménye lesz az egyesek intenzívebb gazdasági tevékenysége, majd az egész ország gazdasági helyzetének emelkedése.

Az új írásjelek megállapításával megbízott kommissiónak kiadmányát, mely az immár végleg megállapított írásjeleket tartalmazza, van szerencsém csatoltan egy példányban felterjeszteni.

Magyar
követségi titkár.
ideiglenes ügyvivő.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

22

Ad: 3870/mad
928

NECMEDDİN SADIK

نجم الدين صادق

TÜRK ALFABESİ

تورك آلفابهسى

ارمینی طبعی

تورك حرفلریله اوقومیهنی آز زمانده هر كسه اوكره تیر

Büyük taarruza karar verdiğ-im zaman İsmet
paşaya : görecek-sin neler olacak ! demiş dim ;
şimdi size söylüyor-um : görecek-siniz, neler
olacak !

Gâzi M. KEMAL

استانبول

نشر مطبعه

1928

Türk Alfabeti

تورک آلفابہسی

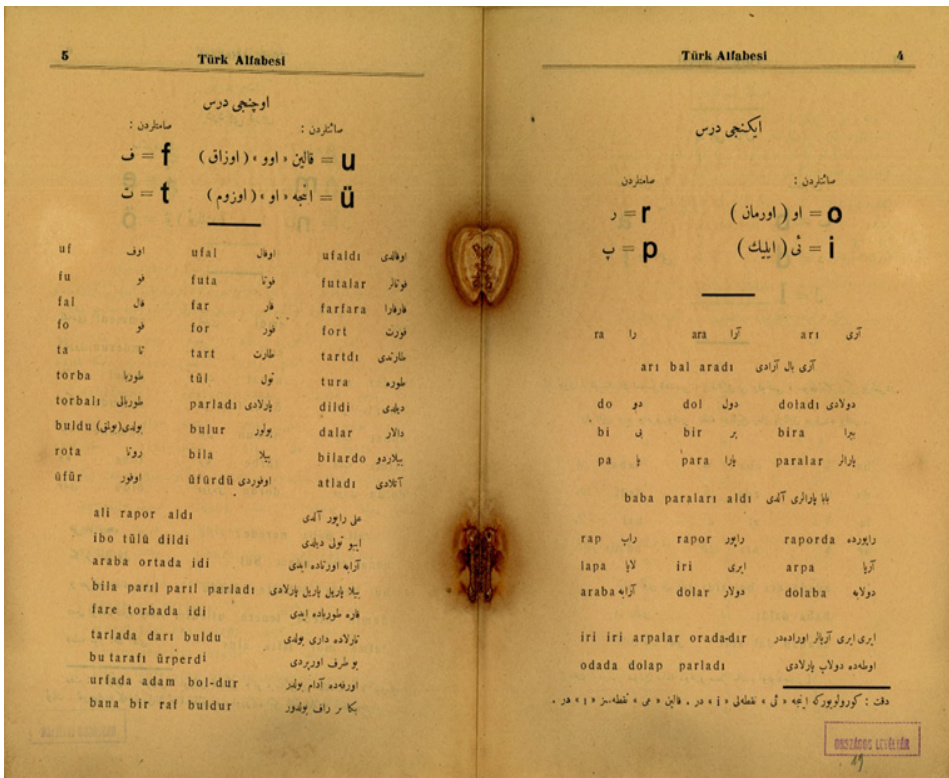
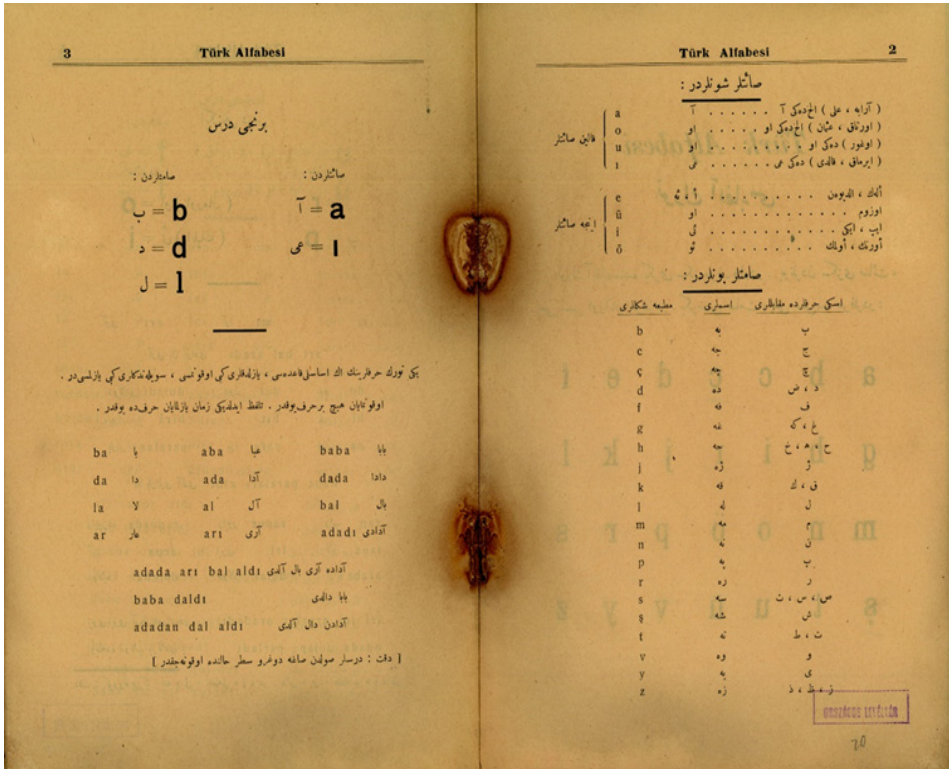
تورک آلفابہسندہ یکرمی سکز حرف وارد . بونلردن سکزی صائت ،
یعنی سسی اوزاتان حرفلردر . یکرمیسی صامت ، یعنی سس سز حرفلردر :

a b c ç d e f

g h i l j k l

m n o ö p r s

ş t u ü v y z

Türk Alfabeti

7

بشنجی درس

اشاژن : سامیزدن :

آ = â س = s
ؤ = û ش = ş
ئ = î

1 — سامیزى اوزاننى لازم كلكىكى وقت اوزۇرئى (ا) اشارقى ئوقۇر .

2 — تۈرككەدە ت ، س ، ص حرفىزى ھ ب « س » حرفىلە افادە ايلىيۇر . كراژئەدە فرى پولۇر . (s) آتېم سامیزئىك اۆكئەدە (ص) ، غىف سامیزئىك اۆكئەدە (س) صداسى چىقارۇر .

sa	ما	se	ه	as	ئس	es	اس
sana	سكا	ses	سس	asti	آستى	esti	استى
sabri	مىرى	seslendi	سسلندى	uslu	اوسلو		
şu	شو	şişe	شىشە	şış	شىش	beş	بەش
salı	مالى	sadı	سعدى	âli	عالى	mâll	مالى

[دفت : اوزاننى آ = â ، س ، ص ، ش حرفىزى آراسىندەدەدە دفت ايپىكر]

sabride	مىرىدە	sabâ	مىبا	sipa	مىپا
garap	شاراپ	güle	شەلە	sûdi	سودى
selâmet	سلاەت	sepet	سپت	sefâret	سەفەرەت
sâlim	ساالىم	bana	بانا	seslendi	سسلندى
sende	شىندە	şîş	شىش	parladı	سپارلادى
murat	مىرات	şîş	شىش	beş	بەش
anım	انىم	sepetim	سپتيم	nerede	نەردە
alın	الىن	sofrasına	سوفراسىنا	oturdu	وتۇردى
sen	سەن	boş	بوش	laf etme	لاف ايتمە

Türk Alfabeti

8

دودنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

م = m ە = e
ن = n ۆ = ö (ئۆلك)

em ام emdi امدى emmedi امەدى

en ان enli انلى enderun اندرون

medar مەدار nebat نەبات melal مەلال

ömer عمر (امير) ömür عمر (جات) önmüde اۆنمۇدە

nöbet نوبەت nûmun نونۇمۇن nûmune نونۇمۇنە

fatma فاطمە türbe تۇرپە töbe توبە

doldu دولدى dordu دوردى öldü ئۆلدى

ali baba nerede? على بابا نەردە ؟

bana bir adam bul بىكا بىر ادام بول

bu nefer nöbette durdu بۇ نەفر نوبەتدە دوردى

dem otmüde enere utledim دەم اوتمۇدە ەنەرە اوتلەدىم

fatma mor tifta aldı فاطمە مور تافتا آلدى

[دفت : (اولى) ، سوزى ، اوزاننى (دەم) ، او ، م ، س ، ن شەكلدە ، (گوردك) ، ئۆلك ، توبە (توربە) ، كەزەمكى (ئۆ) ، سامیزدە ، اوزۇندە ايكي غەلە ايله د شەكلدەدە .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بونى بىكا وردى ، بىن آكەم . سىشەندەن سۇ اىچتىك . والى بۇرادەدە . نىچون شۇ جامى آچتىك . كام حسن افەندىنىكىدە . پارالى رەمدە خرچ ايتتىك .

Türk Alfabeti

8

آلتىجى درس

اشاژن : سامیزدن :

ج = c ە = كە اشارقى
چ = ç ە = برلشەدیرە اشارقى

ca	جا	cam	جام	can	جان
ça	چا	çam	چام	çan	چان
çâre	چارە	çarşai	چارشاي	çamaşır	چاماشىر
cânan	چانان	câmi	جامى	cumâ	جەمە
meire	مىرە	mecid	مىجىد	neclâ	نەلە
mes'ûl	مسؤل	mêmur	مەمۇر	mûmin	مۇمىن
munâcât	مىناجات	biçâre	بىچارە	cefâ	جەفا
cife	جىفە	patlican	پاتلىكان	solucan	سولكان
mes'ut	مىسود	mebde'	مەبدە		

[ج ايله چ حرفىزى آراسىندەدەدە كۆپۈك دفت ايپىكر]

كەركەك وغلەكەك موكەكەك (در) ادات خىرى كەكەن بىر بېچىك ايله آرىيىر :

bu-dur بوئدۇر aç-dır آچىدۇر bog-tur بوغئۇر

دفت : تۈرككەك اوقۇندى ، نەقق اىلدىكى كى بازلەنى ، وازلەنى كى اوقۇندى ، اوتۇنلىك : بولت اچىدۇر (در) ادات خىرى ، كەكەك موكەكەك اوقۇندى كى بازلەنى .

د خرقى غەلە ت خرقە تىپل اىلدى .

ملا (بوئدۇر) كەكەك غەلە نەقق اىلدىكى كى (بوغئۇر bogtur) شەكلدە بازلەنى .

Türk Alfabeti

9

يدنجى درس

اشاژن : سامیزدن :

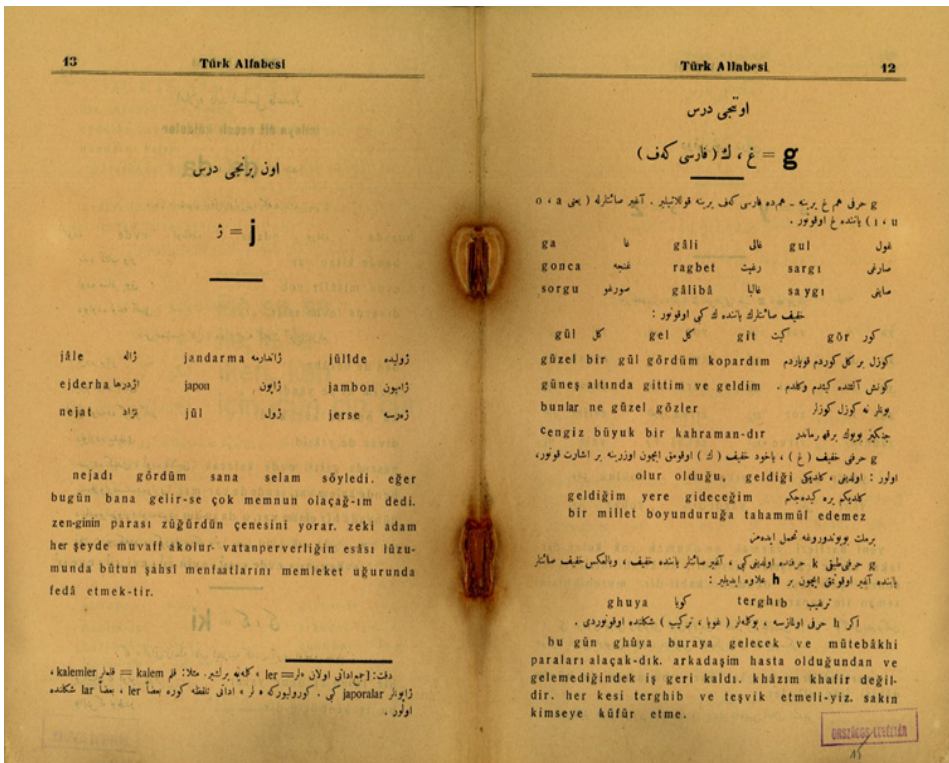
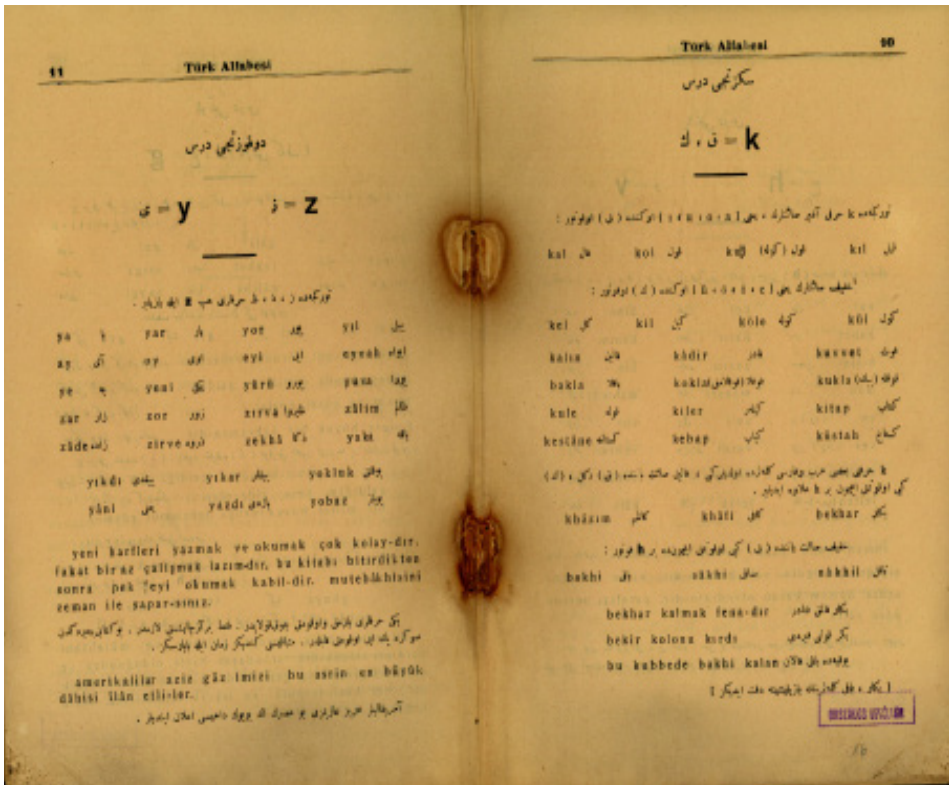
ح = h و = v

تۈرككەدە (ح ، و ، م) حرفىزى آرى آرى دكادىر . جىسى (h) حرفىلە افادە اولتۇر .

hal	حال	hol	هول	hibe	هەبە
haber	خەبەر	hatır	خاتىر	hanım	خانىم
hisim	خىسىم	hasım	خاسىم	his	خىس
mâh	مەھ	mahşer	مەھشەر	mahmut	مەھمۇت
ve	و (وہ)	veli	ولى	vur	دور
ver	ور (وہر)	verdi	وردى	vehim	وہىم
vehham	وہام	vehab	وہاب	vehbi	وہبى
fellah	فلاە (مىرەپ)	felâh	فلاە	hâle	هالە

ahmed bunu bana verdi, ben aldım, sen bu şîşeden su içdin. vâli burada-dır. niçin şu camı açdım. hamam hasan efendinin-dir. paraları nerede harc ettin

اعدە بون

15	Türk Alfabeti	Türk Alfabeti	14
	«ک» اولورسه ، بی مکان ائده ایچرسه گهله برچیجکی ایله برلئیر : bir insanada-ki zekha evde-ki pazar çarşıya uymaz bende-ki kalem görülyor ki bu iş o kadar güzel-dir کوردیله یورک بو اینسان دیگه مملکتلرده- کیرلر کادامه ارفان صاحیبولمادی-دیر .	املایه عالیہ اساسی قاعدہ imlâye âlî esâsî kâideler de = ده «د» مقول ادائی اولورسه کئیمه برلئیر : burada evde اولمده یوراده bende kitab var بئده کتاب وار evde misâfir yok اوده مسافر یوق divarda levha asılı دیوارده لوحه آسلی دی حسانه سکن (ده) ایسه کادن آیری بزلئیر : ben de berâber بئده برابر bizim evde yandî بزم اوده یاندی bu oda da küçük-tür بو اودا ده کوچوک-تور divar da yıkıldı دیوارده ییقلدی hasanda gitti, evde kalacak حسنده گئدی ، اوده قالاج bende kalem var, sende de var-mı? بئنده کالیم وار ، سنده ده وار-می ؟ dünyada bir elim var, o da şudur اودم شوره ، اوده شوره دلت : تورکده ، کوردیله یورک بو یوق مقول ادائلی گهله برلئیر . خلا : ev , آده : eve , آوی : evi , اود : evin , اوده ، اودن	
	تورکده کده بو یوق اینسان دیگه مملکتده کیرلر قدر عریان ساحیبولمادی .		
	ise, se, sa = ایسه ، سه ile, le, la = ایله ، له iken, ken = ایکن ، کن için, için, çin, çün = ایچین ، ایچون ، چین ، چون ایسه ، ایله ، ایکن ، ایچون .. بو یوق بزلئیرسه باش بشته آیری قالیر : olmuş ise اولمش ایسه benim ile بنم ایله hastaiken حسته ایکن bunun için بوتنا ایچون senin için سنن ایچین اگر قیسه اولورق ، سه ، له ، کن ، ایچون ویا چین شکندره برچیجکی ایله گهله ربط اولورور :	ki = که «ک» ادائی رابط ائده ایچرسه کادن آیری اولورق بزلئیر : bir insan ki okur yazar بر انسان کی اودور یازار bu iş ki böyle-dir بو ایس کی بو یله-دیر اواین کی بو یله	
	olmuş-sa اولمشه benim-le بنله hasta-yken حسته کن [نقطه ایچون بر لا علاوه اولمده] bunun-çün بوتنا کیچون کئیمه arkadaş-la ارکاداشه çocukken چوکوککن senin-çin سنن کیچین	onsözünLEVELİM	

Türk Alfabeti

mi

mi

mu

mu

ی می ؟

گشتمی mi	گشتمی mi
yapdı mı	sattı mı
gördü mü	sürdü mü
oldu mu	sormuş mu

ahmet buraya geldi mi? geldi-se senin ile birlikte yukarı çıksın. yanınıza kalemede alınız. bende khaat var. aklınızda-ki cümleleri iyi-ce yazınız. ahmet usluca bir çocuk-tur değil mi?

ahmed buraya geldi mi? (mi) . کاشده (*) سنک ایل (mi) . یوزری چیشین ، یانکده قرده (*) آلیکیز - بندہ (*) کاند وار . غلکزدمک (*) چلاری زیجه (*) یزیکیز . احمد اوسلوجہ (*) بر چوجوادر دکلی (*) ؟

Türk Alfabeti

ce

ce

ça

چه ؟ چا

کلرک سوکه کن "چه" اداتی اکیلکشدکه یازینیر . منای-حقیقه-لک ایچون قولانلیپیرسه . کلکه مربوط اولور :

کوزله (می کوزله ایله) بر یازینیر .
 iyice bir adam ایچه بر آدم
 temizce ev تبرجه او
 oldukça fena اولدجه ها
 حال افاده ایدرسه به بر یازینیر :

bu böyle kaldıkça - یو بویله قالدیکه
 okuyup yazmak öğrenmedikçe adam olamaz اوکویوب یازمک اوکر نهدیکه آدم اولار
 ظرف حال افاده ایدرسه کلدن بر یزیکیز ایل آریلیر :

bu adamı güzel-ce doğdum یوآدی کوزله دوکدم
 bu yazıya iyice dikkat ettim یوزری به ایچه دقت اینتم
 türk askeri arslan-ca çarpışdı توره عسکری ارسلان-چا چارپشدی

(۲۵) اداتی کلرک یازینده دات (دیکار)

özellikle seviye

21

Türk Alfabeti

مستشارك نصرته مثال :

terbiyeli-yim

تربىلىم

terbiyeli-sin

تربىلىسك

terbiyeli-dir

تربىلدىر

terbiyeli-yiz

تربىلىز

terbiyeli-siniz

تربىلىسكىز

terbiyeli-dirler

تربىلىدۇر

استفهام لامعنى اوان [mi] اولمە كوسىزدىكىركى ، كامەن آبرى بايلىرى ، غلوردە زمان لامعستەن سوزكەر ، كامر :

görür mü, gelir mi, olur mu

اولمەد شەخس لامعنى غلېب ايدىز ، وچىركىز ابلەزلىك :

görür mü-yüm, gelir mi-yim, olur mu-yum

يوتۇن زامانلاردا بولمىدۇر . مثال :

ben buraya gelir mi-yim?

بىن بورايە كېلىرىم

sen çok okuyor mu-sun?

سەن چوق اولقورمىدىك

sen çok okuyor mu-sun?

غلېر يورادە كوردۇمى ؟

sen çok okuyor mu-sun?

سەن كىر بى شى سولمەتسىم

sen çok okuyor mu-sun?

غېيا بىر مەكتۇب يازسامى ؟

sen çok okuyor mu-sun?

يوكۇن كىركە كىدىمى ؟

sen çok okuyor mu-sun?

سەن بولمە كوزملىرىم .

sen çok okuyor mu-sun?

سەن بولمە كوزملىرىم .

اسم مېنىستەك لامعلىرى ھېچ آرىلىق :

gür

گل

görüñ

گلەين

görüñüz

گلەينىز

görüñler

گلەينلىر

Türk Alfabeti

20

ben bu kitabı okudum, fakat bir kerre daha okuyacağım. okur-sam yeni türk harflerini güzel-ce öğreneceğim. bunları evvelce oldukça güç sanır-dım. halbu ki pek kolay-mış. siz de öğrenmek istiyor-sanız benim gibi çalışmalı-sınız. akhsi takdirde cahil kalır-sınız.

بىن بۇ كىتابى اوكلۇدۇم . فاكەت بىر كەررە دىھا اوكلۇدۇم . اوقورسام يەنى تۈرك ھارفلىرىنى گۈزەل-جە ئۆگەنەچەك-م . بۇنلارنى ئىلگىرى بولدىكە گۈچ سانىر-دېم . ھالبۇكى پەك كولايمىش . سىز دە ئۆگەنمەك ئىستىيور-سانىز بېنىم گىبى چالاشمىلى-سىنىز . اكھسى تەكدرىدە كاھىل كالىر-سىنىز .

اسمىلر شەخسى صىدىرلىرىنى سولمەت بايلىق :

o adam ben-im

اودام بېنىم

bu adam sen-sin

بۇ ادم سەنىن

hirsız o-dur

ھىرسىز اودۇر

bu memleketin sahibi biz-iz

بۇ مەملىكەتنىڭ سەھىبى بىز-ىز

beni seven siz-siniz

بەنى سەون سىزسىز

bunu yapan onlar-dır

بۇنى بايلىق اولقۇردى

ben-im

بەن-ىم

دەت : (بىر كامىر) شەكىللىك كىتابىم كىتابىم شەكىلدە بايلىق .

بىنام ابلە ، بىنام ابلە كىتابىم شەكىلدە دەت ابلە .

اسمىلرەدە مەنىلەردەكى لامعەلەردە آرىلىق :

ben çocuğ-um

بىن چوقۇغۇم

bu benim çocuğum

بۇ بىنىم چوقۇغۇم

bu çocuk benim-dir

بۇ چوقۇك بېنىم-دېر

ben işte o çocuğ-um

بىن ئىشتە او چوقۇغۇم

sen çocuk-sun

سەن چوقۇك-سۇن

o çocuk-tur

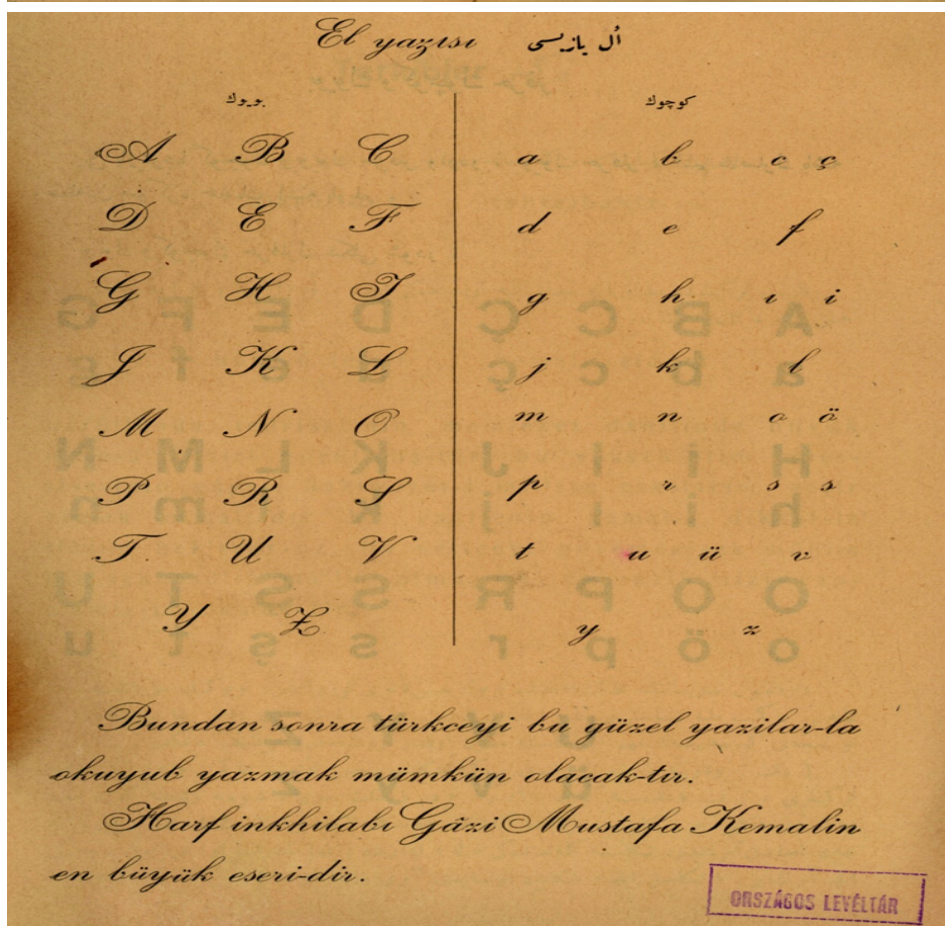
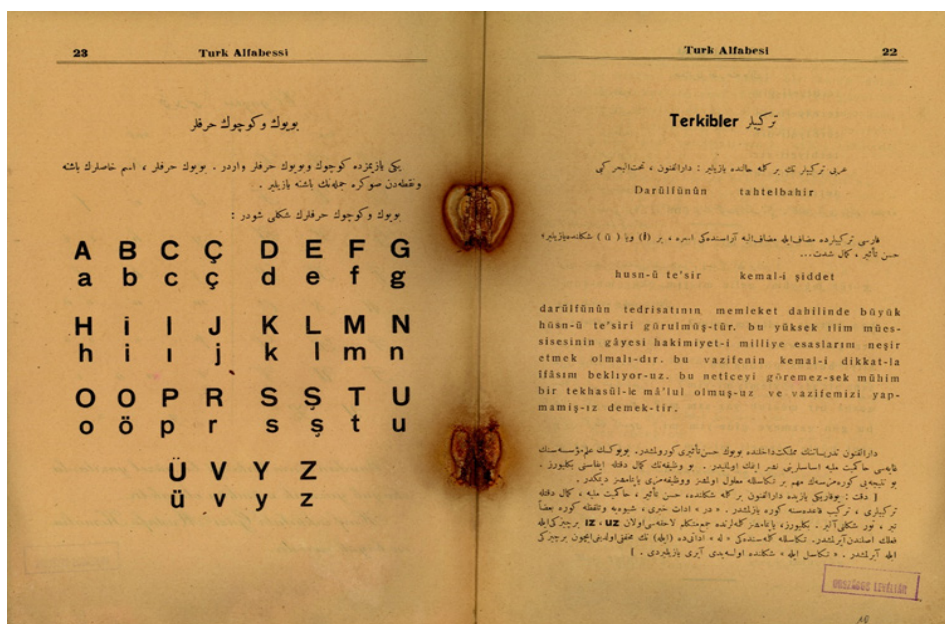
او چوقۇك-تۇر

biz çocuğ-uz

بىز چوقۇغۇز

siz çocuğ-sunuz

سىز چوقۇغۇسىز

BELGE / DOKUMENTUM 76

Budapeşte Elçisi Vasıf Bey'in, Budapeşte ziyareti sırasında Tevfik Rüştü Bey'e gösterilen dostluk ve nezakete teşekkür etmek amacıyla Macaristan Dışişleri Bakanı Vekili Kont Héderváry ile yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 15 Eylül 1928 tarihli yazı.

Vasıf Çınar budapesti török követ 1928. szeptember 15-én kelt levele, melyben beszámol a külügyminisztérium számára arról, hogy Héderváry külügyminiszter-helyettessel való találkozásja során tolmácsolta a török fél köszönetét a Tevfik Rüştü budapesti látogatása során tapasztalt szívéllyes fogadtatásért.

Umûmî 4031

Husûsî 214

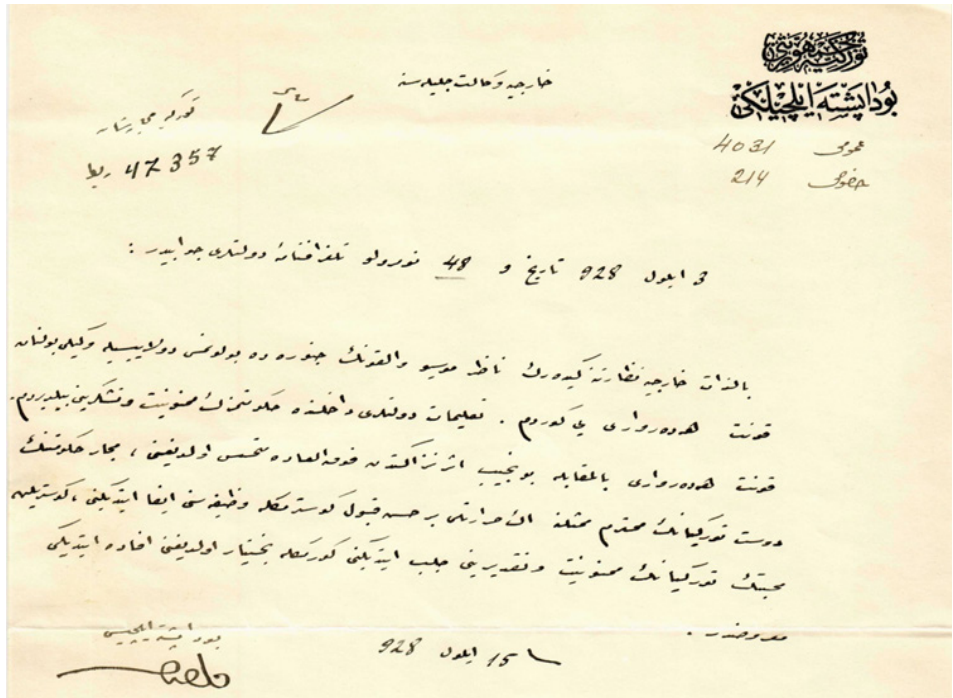
Hâriciye Vekâlet-i Celîlesine

3 Eylül [1]928 tarih ve 48 numarolu telgrafnâme-i devletleri cevâbıdır:

Bizzât Hâriciye Nezâretine giderek Nâzır Mösyö Valko'nun Cenevre'de bulunması dolayısıyla vekili bulunan Kont Hedervari'yi [Khuen-Héderváry] gördüm. Ta 'lî-mât-ı devletleri dâhilinde hükûmetimizin memnûniyet ve teşekkürünü bildirdim. Kont Hedervari bilmukâbele bu necîb eser-i nezâketden fevkalâde mütehasşis olduğunu, Macar Hükûmetinin dost Türkiye'nin muhterem mümessiline en harâretli bir hüsn-i kabûl göstermekle vazîfesini îfâ etdiğini, gösterilen muhabbe-tin Türkiye'nin memnûniyet ve takdîrini celbetdiğini görmekle bahtiyâr olduğunu ifâde etdiğî ma'rûzdur. Fî 15 Eylül [1]928

Budapeşte Elçisi
Vasıf

* * *

BELGE/ DOKÜMENTUM 77

Dışişleri Bakanlığının, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'ya seyahat isteğinin memnuniyetle karşılandığını, adigeçenin Aralık ayında teşriflerinin beklendiğini Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 17 Ekim 1929 tarihli şifre telgraf.

A török külügyminisztérium 1928. október 17-i titkos távirata, melyben jelzik a budapesti török követség számára, hogy Walko Lajos külügyminiszter ankarai látogatását örömmel fogadják, és arra előreláthatólag december hónapban kerülhet sor.

Hariciye Vekâleti		D I Ş İ		Müdiriyyeti				
Evrakın umumî numérosu	74956	müstenit olduğu evrakın numérosu	şubenin kayt numérosu	mübeyyiz	müevvit	mümeyyiz	müdür	umumî müdür
Evrakın hususî numérosu	73	12. te b.	9094/15	1935				
Evrakın tarihi	17-10-929	214	743					
Hulasa		Peşte Elçiliğine						
M. Walkonun Türkiyeyi ziyareti hakkında		215 nümerolu tahrirat cevabıdır : Mösyö Walkonun Ankara seyyahati haberini çok memnuniyetle telakki ettik . Dost memleket Hariciye Nazırını burada layık olduğu ve arzu ettiği-miz tarzda ızaz ve ikram edebilmek ve kendisine muhitimizle en şamil ve en müsait teması temin eylemek maksadile teşriflerinin kânunuevvel evailine tesadüf etmesini muvafık mütalaa eyleyoruz . Selâm ve hürmetlerimle birlikte memnuniyetimizi ve bu mütalaatımızı mûgarileyhe bildirerek seyyahat tarihini beraberce tesbit ve iş'ar buyurmanızı rica ederim efendim .						
<i>Şifre Telgraf</i> <i>13.</i> <i>yağda</i> <i>16/10/29</i> <i>Kapatıldı</i> <i>17/10/929</i> <i>980</i>								

BELGE / DOKUMENTUM 78

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Dışişleri Bakanı Walko'nun Şubat sonu veya Mart ayı başında Ankara'ya gelebileceğini, bu tarihlerin uygun olup olmadığını istifsar ettiğini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 30 Ocak 1930 tarihli şifre telgraf.

Behiç Erkin budapesti követ 1930. január 30-i titkos távirata, melyben Walko Lajos külügyminiszter február végi vagy március eleji ankarai látogatásának véleményezését kéri a külügyminisztériumtól.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Şifre Müdürlüğü No 182	<u>Budapeşte Elçiliği</u> Yazıldığı tarih 30 kâ.Sani 930 Geldiği tarih 1 şubat 930 Nümerosu (000)
---	--

Hariciye Vekâletine

Şimdi M.Walko telefonla "Şark Tamirat Maliye Komisyonu" nun 5 şubatta Paris'te toplanmasında ısrar edildiğinden Komisyonun devamınca burada ve bazen Paris'te bulunmak mecburiyetine mebnî - Ankara'ya şubat sonlarında veyahut mart iptidalarında gelebileceğini ve bu zamanın muvafık olup olmadığının istizasını söylediği maruzdur .

Behiç.

Tebliğ edilmiştir
B-1
1.2.930
aceb. mal
2.2.930
DŞ1

X, 8, 2.2.930
180

Ha. V:	
Evrak numarı müdürüğü	
Tarih	2.2.930
K. No.	21
Sayı	852

BELGE / DOKUMENTUM 79

Dışişleri Bakanlığının, Walko'nun Ankara'yı Mart ayı sonlarında ziyaret etmesinin uygun olduğunu Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 17 Şubat 1930 tarihli şifre telgraf.

A külügyminisztérium 1930. február 17-i leirata, melyben tudatja a budapesti követséggel, hogy Walko Lajos Ankarába tervezett látogatása március végén lehet alkalmas.

Macar

A. I. A. !

rapt numarası

 Kaytettim 3
1
10

Hariciye Vekâleti

Evrakın umumi numerosu
82093

Evrakın hususî numerosu
12

Evrakın tarihi
17 Şubat 930

Müdiriyyeti

müstenit olduğu evrakın numerosu	şubenin kayt numerosu	mübeyyiz	müsevvit	mümeyyiz	müdür	umumi müdür

Hulasa

*Yazıldı
17/2/30
M. W. W.*

*Kapatıldı
17/2/930 saat 20,15
N. H. Refik*

5148

S. T.

Peşte Elçiliğine

Mekil Beyfendinin telefonla vaki emri veçhile kapa-tılmıştır.

Reisicumhurumuz Hazretleri bu ayın sonuna doğru İzmir seyyahatine çıkacaktır ve martın 15 den sonra Ankaraya avdet buyuracaklardır. Bu itibarla zaten Pariste işleri devam etmekte olan Mösyö Valkonun martın son 10 günü zarfında yani martın 20 sinden itibaren Ankaraya teğrifleri en muvafık olacağı hususunun münasip surette izahı ile behemahal ve vaitleri mucibince tahakkukunu beklediğimiz bu dostane ziyaretin martın 20 si ile 30 u arasında yapılmasının temin buyurularak işlerini rica ederim. Madam Valkonun bu ziyarete iştirake karar verdiğinden dolayı refikam ve benim nâmına teşekkürlerimizi lutfen arzediniz efendim.

D. V. V. I.

Kayıt
Tarih **20-5-934**

BELGE / DOKUMENTUM 80

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara seyahati için Bakanlıkça önerilen tarihi uygun bulduğunu, Yunanistan'ın Budapeşte Elçisinin Walko'yu ziyaretle adigeçenin Ankara dönüşü Atina'ya uğramasını rica ettiğini, Walko'nun bu hususta Türkiye'nin görüşünü sorduğunu Dışişleri Bakanlığına ilettiği 27 Şubat 1930 tarihli şifre telgraf.

Behiç Erkin budapesti követ 1930. február 27-i, a külügyminisztérium számára címzett titkos távirata, melyben közli, hogy Walko Lajos ankarai látogatásának dátumát a magyar fél is jóváhagyta. Érdeklődik továbbá a török fél meglátásairól abban az esetben, ha a magyar miniszter a budapesti görög követ kérésének eleget téve, az ankarai látogatás után Athénba utazna.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Şifre Müdürlüğü № 365	<u>Budapeşte Elçiliğinden</u> Yazıldığı tarih 27 Şubat 1930 Geldiği tarih 1 Mart 1930 Nümerosu (54)
--	--

Hariciye Vekâletine

1- Paristen avdet eden M.Valkoya 17 gubat tarihli ıgarı Devletlerini izah ettim . Mart sonlarında azimetini muvafık buldu . Bu gün tekrar Parise gitmiştir . Avdetinde hareket gününü tayin edeceğiz .

2- Dört gün evvel Yunan Sefiri M.Valko'yu ziyaretle Ankara'dan avdetinde Atinaya da uğramasını rica etmiştir . M.Valko da Hükümetimizin mütalâasını almadan kat'î bir cevap vermemek maksadile Sefire verdiği cevapta Yunanistanı ziyaret arzusunda ise de ıglerin göstereceği vaziyete nazaran bu ziyaretin Ankaradan avdeti esnasında veya biraz sonra olması hakkındaki kararını Paristen avdetinde bildireceğini söylediğini gayet mahremane kaydile beyan etmiş ve mütalâamızı soruştur .

İlgarileyhe iblâğı muktazı mütalââi Devletlerinin inbasına muntazıram.

Behiç.

BELGE / DOKUMENTUM 81

Dışişleri Bakanlığının, Walko'nun Ankara'dan Budapeşte'ye döndükten sonra Atina'yı ziyaret etmesinin daha uygun olacağını, bu hususta Türkiye'nin görüşünü sormuş olmasının memnuniyetle karşılandığını Budapeşte Elçiliğine bildirdiği 5 Mart 1930 tarihli şifre telgraf.

A külügyminisztérium 1930. március 5-én a budapesti követség számára küldött leirata, melyben örömmel konstatálják a magyar miniszter athéni útjával kapcsolatos felvetését, és egyben megerősítik, hogy nem látnak kifogást az Ankarából Athénba való utazást illetően.

Hariciye Vekâleti D . I . Ş . I -----Müdiriyyeti

Evrakın umumî numérosu 82733	müstenit oldugu evrakın numérosu	şubenin kayıt numérosu	mübeyyiz	müsevvit	mümeyyiz	müdür	umumî müdür
Evrakın hususî numérosu 17	Vakil Bf. tel. Şifre M. 375	185					
Evrakın tarihi 5-3-30							

Hulasa

Budapeşte Elçiliğine

Mösyö Valko ^{min} soruşu hususata atideki şekilde cevap vermenizi rica ederim : " Yunanistanla aramızdaki münasebat gittikçe iyileşmektedir . Yakında bir itilağa varılacağı ve imza edileceği muhtemeldir . Binaanaleyh Mösyö Valko Tıpkı Mösyö Grandi gibi Ankarayı teşriflerinden sonra Budapeşte'ye avdet buyururlar ve pek yakında imzası M.Veniselosun ziyaretile müterafık olarak beklenen itilâfı müteakip Peşte'den Atina'ya ziyarete giderlerse çok muvafık olur . Biz de müteşekkik kalırız .

İşbu beyanatıma takdimen M.Valkonun bu mesailde mütalaamızı sormak suretile göstermiş olduğu dostluk ve nezaketten dolayı Cümhuriyet Hükûmetimizin teşekküratını ve pek mütehassıs olduğumuzu arzetenizi ve martın son on günün zarfında ziyaretlerine memnuniyetle intizar etmekte olduğumuzun ilâvesini rica ederim .

Dr.Tevfik Rüştü

Şifre tel

Yazıla
5/3/30
Arşiv

Kapadın
5 . III . 930
Şifre Depo
Ş 250

BELGE / DOKUMENTUM 82

Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti programı.

A magyar külügyminiszter, Walko Lajos ankarai látogatásának programja.

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Tefrifat Umum Müdürlüğü

Macar Hariciye Nazırı MÜSYÜ W A L K O ve Refikası nın
Ankara yı ziyaretlerine ait ~~marasim Programıdır.~~

münasibetile tespit edilen program

Mösyö *refakatlarında bulunan Zevce*

~~M.~~ Walko, Refikaları ve ~~Refikası~~ 22 mart 1930 Cumartesi
günü akşamı Konvansiyonel trehine merbut hususî vagonla Türki-
yeye vasil ^{caadır} olacak. Tiren Edirne (Karaağaç) ye geldiğinde Vali
Beyfendi Hükümet namına kendilerine beyanı hoşamedî edecekl-
tir.

Protokol Umum Müdür Muavini Hariciye Vekâleti/ve Hususî
Kalem Mümeyyizi Vekil Beyfendi Hz. ^{namına} MÜSYÜ Walkoyu selam-
layacaklar ve birlikte seyahata devam edeceklerdir.

~~Misafirler~~
~~M. Walko, Refikaları ve Refikası~~ martın 23ncü
Pazar günü saat 9,40 da İstanbul (Sirkeci İstasyonu) na vasil
olacaklardır. İstasyon Türk ve Macar bayraklarla tezyin edile-
cektir.

Mösyö
~~M.~~ Walko ve refikaları İstasyonda İstanbul Vali Vekili
ve Şehremini ^{Vekile} Beyfendi tarafından istikbal edileceklerdir.

Misafirler emirlerine amade bulundurulacak otomo-
billere rakiben Pera Palasta ihzar edilen dairelerine azimet
edeceklerdir. Bir müddet istirahatattan sonra M. Walko Vali Vekili
Beyfendiye ziyaret ve Kol-ordu Kumandanı ^{Paza Hg. ne} kart bırakacaktır.

İstanbul Vali Vekili ^{saat 13 de} misafirler şerefine bir öğle
ziyafeti keşide edecektir. *(saat 13 de)*

./.

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Teşrifat Umum Müdürlüğü

بازدید از مقامات عالی رتبه و دریافت اطلاعات در مورد اوضاع و احوال

İlg.

Kol ordu Kumandanı Paga/otele kart bırakmak suretile
iadei ziyaret edecektir.

Yemekten sonra şehirde gezinti.

Saat 18 de bir istimbot misafirleri Haydarpasaya ge-
girmek üzere Tophanede Seyrisefain rıhtımında emre amade buluna-
caktır.

Nazır, Refikalari ve maiyetleri ^{icin} Haydarpasadan saat
19 da hareket eden Anadolu Ekspresinde bir vagon tahsis edile-
cektir.

Haydarpasa İstasyonu Türk ve Macar bayraklarla tez-
yin edilecektir.

Istanbul Vali Vekili Beyfendi istasyonda misafirleri
teşgi edecektir. 24 Mart 1930 pazartesi günü/9 da Ankara'ya mu-
vasalat olunacaktır. İstasyon Türk ve Macar bayraklarla tezyin
edilecektir. Nazır ve Refikalari istasyonda Hariciye Vekili Beyf.
Hz., Müsteğar Beyf., Birinci Daire Umum Müdürü ve Protokol ^{ve bu}
~~ve bu~~ ^{kurum} Müdürü Beyfendiler tarafından istikbal olunacaktır.

Misafirler kendileri için daireler ihzar edilen Anka-
ra Palasa nazil olacaklardır.

Müsyö Walcko Hariciye Vekili Beyfendi Hazretlerine o
gün ilk resmî ziyaretlerini saat 11 de ifa edecekler ^{tır.} ~~ve diğer~~ Müte-
akiben Meclis Reisi Kâzım ve Bagvekil İsmet Paşalar Hazaratını
ziyaret edecekler ^{ve diğer} Vekil Beyfendilere kart bırakacaktır. Bu
ziyaretler müğavunileyhe derhal iade edilecektir.

Hariciye Müsteğarı Menemenli Numan Beyfendi Müsyö ve
Madam Walcko ile Macar Sefareti erkânına hususî bir üğle ziya-
feti verecektir.

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Teşrifat Umum Müdürlüğü

*Reisi Cümhür Hazretleri Müsyö Walko ~~saat~~
de kabul buyuracaklardır.*

Öğleden sonra Madam Walko Hariciye Vekili Beyf. Hazret-
lerinin Refikaları Hanımefendiyi ziyaret edecek ^{ve} ~~M. Kâzım~~ ve
İsmet Pağalar Hazeratının refikaları ^{ve} ~~Rehim~~ fendilere kart bi-
rakacaktır.

Vekil Beyfendi Hz. inin Refikaları Hanımefendi saat
17 de misafirleri çağa alıkoyacaklardır.

Akşamı Hariciye Vekili Beyf. Hz. Müsyö Walko şerefi-
ne saat 20/Ankara Palasta resmi ziyafetlerini vereceklerdir.
Bu ziyafeti zevatı ^{ve} resmînin ve kor diplomatiğin med'u buluna-
cağı bir ^v suare takip edecektir.

25 Mart 1930 salı günü:

Başvekil Paşa Hz. ~~M. Kâzım~~ Köşklisinde, hususî ^{bir} ~~ve~~ ~~saat~~
öğle yemeği vereceklerdir. Diğer zevata ^{Müdürü} Orta Elçi
Esat Beyf. tarafından ^{ve} öğle yemeği verilecektir. (saat: 13,30 da)
Öğleden sonra Gazi Çiftliğini ziyaret.

Akşamı Macar Sefiri tarafından Ankara Palasta ziya-
fet ve ^v suare.

26 Mart 1930 çarşamba:

Sabah, Şehir ve civarında gezinti.

Hariciye Encümeni Reisi Saffet Beyfendi ^t bir öğle
ziyafeti verecektir.

Öğleden sonra:

16,30 da Etnografya Müzesi ~~ve~~ ziyaret edilecek
ve müteakiben Türk Ocağında gay içilecektir.

Akşam:

Saat 19 da Anadolu Ekspresinde tahsis edilecek va-
gonla İstanbula müveccihen hareket.

Muvafık
M. Kâzım

BELGE / DOKUMENTUM 83

Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüşti Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyareti nedeniyle [24 Mart 1930 tarihinde] yaptığı konuşma.

Tevfik Rüşti külügyminiszter 1930. március 24-én kelt beszéde, melyet magyar kollégája, Walko Lajos ankarai látogatása alkalmából mondott el.

HARİCİYE VEKİLİ DOKTOR TEVFİK RÜŞTÜ BEYFENDİ
HAZRETLERİNİN MACAR HARİCİYE NAZIRI M. WALKO ŞEREFİNE VERİLEN
ZİYAFETTE İRAT BUYURDUKLARI NUTKUN TERCÜMESİDİR.

Nazır Hazretleri,

Bu gün merkezi hükümetimiz dost memleket ve kardeş milletin mümtaz Hariciye Nazırının ziyaretini kabul etmekle büyük bir sevinç hissetti.

Cumhuriyet Hükümeti ve şahsım namına Zatı Devletlerine beyan etmekle bahtiyar olduğum hoşamedide bu umumî negenin intibakını bulmak ve size burada arzettiğim selâmı türk milletinin asil ve şanlı macar milletine karşı duyduğu hararetli muhabbetin bir ifadesi telekki etmek sizin için müşkil olmayacaktır.

Macarlar ve Türkler biri birlerine karşı daima samimî ve kalbî bir cazibe hissetmişlerdir. Bundan dolayı aralarındaki münasebatın kardeşçe bir dostluk yolunda inkıfâf etmesi tabiidir. Peştede macar-türk dostluğunu tarsin etmek vasıtalarını tayin ettiğimiz zaman zaten mevcut olan filî bir vaziyeti tesbit etmiş olmaktan başka bir şey yapmıyorum intibaindayım ve dostça yapılarak iki milletin vekilleri tarafından mısaraatla kabul edilen mukavelemizin şeraitini ifade etmekte hiç bir güçlük çekmemiştim. Ziyaretiniz işte bu mes'ut vakıayı takip ediyor, Nazır Hazretleri, ve türk milleti bugün Ankarada sizi misafir etmekten dolayı izhar eylediği meserrette pek mütebariz bir muhabbet ve teveccühle telekki olunan bu vakıaya terettüp eden hisse de tezahur eylemektedir.

Aziz Dostum Nazır Hazretleri, Peştedeki ikametimizde ve Hükümetinizin güzel merkezinde bize gösterilen hararetli istikbalden zevce-min ve benim unutulmaz bir hatıra sakladığımızı söylemeksizin sözümü bitiremeyeceğim. Bundan dolayı size bir defa daha teşekkür etmek ve

Ankarada birkaç gün geçirmek üzere sizinle beraber gelmek lutfunda bulunmakla bize büyük bir bahtiyarlık bahşeden Madam Walko'ya da sureti mahsusada teşekkür eylemek isterim. Madam Walko zerafetkâr hususlarıyla bu ziyaretteki samimiyeti artırarak şükranlarınıza diğer bir vesile tehiye ettiler.

Kuvvetli ve samimî dostluk ve derin muhabbet hisleriyle müte-hassis olduğum halde, vatanpervarane ve mümtaz mesai hususunda pek fe-yizli olan Niyabetinin onuncu yıl dönümünü Macar Milletinin ahiren pek hürmetkâr bir muhabbetle tes'it etmiş olduğu Kral Maibi Hazretlerinin gereflerine kadehimi kaldırır;

büyük bir Devlet recülü olan sevgili ve muhterem Başvekiliniz Kont Betlen'e hürmetkâr bir selâm yollar;

asil Macar Milletinin seadet ve refahına, sizin ve Madam Walkonun sihhatinize iğirim.

BELGE / DOKUMENTUM 84

Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyareti nedeniyle basına yapılan 26 Mart 1930 tarihli bildiri.

Walko Lajos magyar külügyminiszter 1930. március 26-án kelt sajtóközleménye, mely az ankarai látogatása apropóján készült.

Rapt numarası							
Kaytettim							
Hariciye Vekâleti		19. 6. 1930		Müdiriyyeti			
Evrakın umumî numérosu	Müstenit olduğu evrakın numérosu	Şubenin kayıt numérosu	Mübeyyiz	Müevvât	Mümeyyiz	Müdür	Umumî müdür
Evrakın hususî numérosu					26 Mart 1930		
Evrakın tarihi							
Hulasa		Macar Hariciye Nazırı Mösyo Walkon nun Ankaraya seyahati dolayisile matbuata yapılan resmi teblig. <i>Eelorsname</i>					

Matbuat Umum Müdiriyyetinden :

Macaristan Hariciye Nazırı Mösyo Walko'nun ziyareti münasebetile Ankarada cereyan eden mükâlemeler esnasında iki memleketi alakedar eyleyen mes'eleler gözden geçirilmiştir . Macaristan ile Türkiye arasındaki münasebetlerin en sağlam ve samimî bir dostlukla meşbu olduğu ve mütemadiyen kuvvetlenmek yolunda inkişaf eylediği her iki tarafca müşahade edilmiştir .

Bu taatii efkâre iştirak eden devlet ricali , Türk-Macar dostluğunun ve bu dostluğun inkişafının gerek her iki memleket havalisini ve gerek umumî müsalemeti alakedar eden çok mühim bir sulh ve vıfak amili olduğu neticesine varmak hususunda temamilen mütehit kalmışlardır .

BELGE / DOKUMENTUM 85

Dışışleri Bakanı Walko'nun, Ankara'yı ziyareti sırasında gösterilen samimi dostluktan ötürü Türkiye'yi terk ederken Dr. Tevfik Rüştü Bey'e gönderdiği [29 Mart 1930 tarihli] teşekkür telgrafi.

Walko Lajos külügyminiszter 1930. március 29-én kelt, Tevfik Rüştünek címzett köszönőlevele, melyben az ankarai látogatása során tapasztalt baráti légkör feletti háláját fejezi ki.

Macar Hariciye Nazırı Mösşyş Walko'nun Hariciye Vekili

Dr. Tevfik Rüştü Beyfendiye huduttan gönderdiği

telgrafnemenin tercümesi.

Türkiyenin misafirperver toprağını terketmeden evvel zati devletlerine hemşire millet arasında ikametim esnasında izhar buyurdukları kalbî dostluktan dolayı pek hararetli tegekkürlerimi takdim etmek isterim. Dostluğu Macaristana karşı beslediğiniz muhabbetin tezahuru telâkki ettiğim için bir derece daha minnettarım.

Zatı Devletleri emin olabilirler ki bütün kalbimizle kendisi için en büyük refah ve ganlı bir istikbal temenni ettiğimiz Türkiyeye karşı Macaristanın muhabbetleri her zamankinden daha kavidir.

BELGE / DOKUMENTUM 86

Sofya Orta Elçisi Hüsrev Bey'in, Ankara'dan Budapeşte'ye dönen Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Sofya'dan geçişi sırasında adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 31 Mart 1930 tarihli yazı.

Hüsrev Gerede szófiai követ 1930. március 31-i távirata, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot az Ankarából Budapestre visszatérő magyar külügyminiszterrel, Walko Lajossal történt megbeszéléséről.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SOFYA ELÇİLİĞİ

sofya, 31 Mart 1930

No. 340-213

Macaristan Hariciye nazırının
avdeti .

Hariciye Yüksek Vekilligine .

Bittisik

4

Ankara'dan avdet eden Macaristan Hariciye nazırı M.(Walko)'yı 29 akşamı Sofya'dan geçerken garde tekrar selâmladım.

Hariciye nazırı M.(Barof)'ta yine gara gelmişti. M.(Walko) her ikimizle ayrı ayrı, hususî surette, görüştüm beynimle yaptığı mulâkatın hulâssesi şudur :

" Tevfik Rıştî beyefendinin tavassut ve delâletleri semeresile Gazi gibi bir büyük devlet adamının, cihannın takdir ve hürmetini kazınmış bir dâhinin şerefmesulüne neil olduğundan behtiyerim, pek uzun süren kıymetli milâkatın, üzerimde bıraktığı tesirâtı unutmam. Hükûmetin reisi muhteremî İsmet paşa hazretlerinin zekâ, ihata ve kuvvet tedkiklerini takdir ile yad ve sevimli şahsiyetlerini daima tahattur edeceğim. Kollegim fael ve cevvel Tevfik Rıştî beyefendinin ve erkânı hükûmetinizin ve necip türk milletinin hakkımızda gösterdikleri misafirperverlik ve alâskadan minnettarız . Türkiye Cumhuriyetinin ilk mümessili olarak Budapeşte'deki zamanı memuriyetinizde başlayan, ve o zamanki mişterek, meseimizin hedefi olan Türk-Macar dostluğunun bugünkü feyzli eserini bilfil müşahade etmekle cidden mesudum."

Kendisine, hissiyatı semimenesine teşekkürle Turan ırkından telekki ettiğimiz komşumuz Bulgeristanda da aynı gaye ile sarfı mesai ettiğimizi anlatarak, kuvvetli islav terbiyesi almış, ve tamamen islavlaşmış olan Bulgerlere karabeti irkiyemizin tarihen ve ilmen isbatının, tekrârîp siyasetimize olacağı tesirâtı izah ederek, bazı bulger ilim

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SOFYA ELÇİLİĞİ

SOFYA, 19.....

- 2 -

No.

adamlarını bu meseleğe teşvik ettiğimi söyleyerek yavaş yavaş konferanslarla, mekelelerle turancılık fikrinin burada uyanmağa başladığına nazarı dikketini celp ile, macar türkologlarının bu mes'ele ile fazla alakadar edilmesini tavsiye ve rica ettim .

Mutalâatıma layık kıymeti veren mirmimeileyh bu vadede sarfı mesai edeceğine vad eyledi .

Bulgar matbustının M.(Welko)nın Türkiye'ye seyahati minesebetile yaptıkları neşriyatı bitişik olarak tekdîm ediyorum efendim .

Sofya Elçisi :

R. Husein

28 8-4-930
21

D. II. Ş. I.	GELEN
Şubehin sayı: ...	195... Bulh...
Geldiği gün: ...	9-4-930...
Neye cevaptır: ...	Rosen
Doçyası: ...	A. T. Bulh... 909
Ne muamele gördüğü: ...	

Ha. V:	
Evrak umumî müdârluğu	
Tarih	8. 4. 930
K. No.	206
S. No:	305 4/4

V. Kf. ze arz edildi.

A. C.

BELGE / DOKUMENTUM 87

Dışişleri Bakanlığının, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara'yı ziyaretine ilişkin değerlendirmesini Roma Büyükelçiliğine gönderdiği 3 Nisan 1930 tarihli şifre telgraf.

A külügyminisztérium 1930. április 3-i titkos távirata, melyben a római nagykövetség számára értékelí Walkos Lajos ankarai utazását.

Hariciye Vekâleti		Müdiriyyeti					
Evrakın umumî nûmerosu	Müstenit olduğu evrakın nûmerosu	Subenin kayıtlı nûmerosu	Mübeyyiz	Müseyyit	Müneyyiz	Müdür	Umumî müdür
84426							
Evrakın hususî nûmerosu							
43							
Evrakın tarihi							
3.4.930							
Hulasa		<u>Mahrem</u> <u>Sifre Telgraf.</u> Roma Büyük Elçiliğine Mösyö Valkononun ziyareti burada çok iyi tesir bırakmıştır ve kendileri de çok mütehassis olarak avdet etmişlerdir. Burada kaldıkları müddetce görüşmelerimizden İtalya Maslahatgüzarı hututu esasiye itibarile her iki taraftan da daima malûmattar edilmiş olduğu cihetle Roma hükûmetine delaleti Devletlerle malûmat itası için isticale lüzum kalmamıştır. Esas itibarile mösyö Valko ile Bağvekil paşa hazretlerinin huzurlarında vukubulan müdavelei efkârda gerek tarafeyn menafii umumiyesi ve gerek Balkan politikası itibarile İtalya ile hemahenk olarak vahdeti nazar mûgahede edilmiştir. Bu cümleden olarak Bulgaristanda her tarafın kendi sahasında faaliyetini tezyit etmesi lüzumu tezahür etmiştir. Mösyö Valko Lahey müzakeratında Musolininin					

Yazıla 3/4/30

335

*Elden müdürü Umumi
3rak kayfendiye verilmesi*

*Kapalıdır
3/4 Nisan 930*

M. R. R. R.

Sakıt 9/2

ve hükûmetinin faal ve kimettar muzaharetinden sayanı kayıt bir şükran lisanile bahsetmiştir.

Bu ziyaret iki memleket arasındaki bağları kuvvetlendirmeye ve filen Milanoda bağlayan siyasetin inkışafına ve bu siyasetin şarki Avrupada ve Balkanlarda tesirini ihsasa yaradığını arzederim.

Bu telgraf esasî dahilinde minasip ve çok dostane/surette Roma hükûmetine beyanatta bulunmanızı rica eylerim.

BELGE / DOKUMENTUM 88

Roma Büyükelçisi Suat Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti hakkında İtalya Dışişleri Müsteşarı Amedeo Fani'yle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Nisan 1930 tarihli şifre telgraf.

A római nagykövet, Suat bej 1930. április 8-i titkos távirata, melyben értesíti a külügyminisztériumot arról, hogy Walko Lajos ankarai látogatásáról Fani olasz diplomatával egyeztetett.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Şifre Müdürlüğü No <u>557</u>	Roma B.Elçiliğinden Yazıldığı tarih <u>8 Nisan 1930</u> Geldiği tarih <u>9 Nisan 1930</u> Nümerosu <u>(205)</u>
--	--

Hariciye Vekâletine

3 Nisan tarihli telgrafname cevabıdır:

Valkonun ziyareti hakkında Mesyö Fani ile görüştüm. Bu ziyaretten son derecede memnun olduğumu ve Zatı Samileri-
le Valko arasında her noktai nazardan itilaf halinde bulunul-
ması son derecede memnuniyetle telâkki edildiğini söyledim.
Aldığım mahrem malûmata göre de Macar Başvekili Betlen bu
günlerde Romaya gelmek üzere olduğu arz olunur. Tafsilat pos-
tadadır.

Suat

Calekim edilmiştir
A-1
10.4.1930

12.4.1930
D 7 9 1

H. V.	
Tarih	12.4.30
R. No	189
S. No	253

H. V.	
D: I S: I	
No	684
Tarih	12.4.1930

BELGE / DOKUMENTUM 89

Roma Büyükelçisi Suat Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Ankara ziyareti hakkında İtalya Dışişleri Müsteşarı Amedeo Fani ve İtalyan diplomat Raffaele Guariglia'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına ilettiği 9 Nisan 1930 tarihli yazı. Yazıda, İtalya'nın sözkonusu ziyaretten memnun kaldığı belirtilmekte, Walko'nun Ankara ziyaretini İtalya'nın bilgisi dahilinde gerçekleştirdiği kaydedilmektedir.

Arómai nagykövet, Suat bej 1930. április 9-i jelentése, melyben a Walko-látogatás kapcsán olasz diplomatákkal, Fanival és Guarigliával való megbeszélését írja le. A forrásból kiderül, hogy Olaszország elégedett volt a látogatással, és tudtak Walko ankarai látogatásának tervéről.

Türkiye Cumhuriyeti
Roma Büyükelçiliği

9.4.1930.

Hulasa: Macar Hariciye Nazırı MÖsyö Walko nun Ankara ziyareti hakkında.

Umumi 12022
Hususi 207

Hariciye Vekâleti Celilesine

D. V. D. I. S. I	
No:	678
Tarih:	17. 4. 1930

Hulasa

8.4.1930.tarih ve 12015 numaralı telgrafnamei aciziye zeyildir.
105

Macar Hariciye Nazırı MÖsyö Valkonun Ankara ziyareti hakkında telekki ve intıbaatını MÖsyö Faniden esnayı mülakatta münasip vechile istifsar ettim. MÖsyö Fani Macar Hariciye Nazırının Zatı Samilerini ziyareti ve işbu ziyarette Türkiye Cumhuriyetile Macar hükümeti arasındaki münasebatı siyasiyenin ve her iki memleketi alakadar eden siyasette noktai nazarlarında tevafuk bulunmasının kendileri üzerinde pek eyi bir tesir bıraktığını ve Reisi Hukümet MÖsyö musolininin bu ziyaretten ve netayicinden çok memnun kaldığını soyledi. MÖsyö Guarilya da bu bapta noktai nazarını izah ederken dediki " MÖsyö Walko Ankaraya hareketinden evvel İtalya ve Türkiye münasebatının samimi olduğunu bilmekle beraber bu bapta bizden istiflarda bulunmıstı. Kendisine Türkiye Cumhuriyetile İtalya münasebatının pek ziyade samimi ve sıkı olduğunu ve tarafeyn arasında

./.

gerek mekezi^{r/} Avrupa ve gerek Balkanlar siyasetinde tamamilen tevafuku efkâr mevcut bulunduğunu ve Yunanistanla birlikte Turkiyenin şarki Bahri Sefitte mühim bir amili sulh olduklarını ve Turkiyenin şarki Bahri Sefitteki siyasetile ve alelumum siyasette İtalya ve Turkiyenin hemfikir olduklarını cevaben söylemiştik. Mösyö Valkoya ilaveten dedikki sizinle Balkanlar ve merkezi Avrupadaki tevafuku efkârımız Türkiye ile aynıdır binaenaleyh Ankara ziyaretiniz bizim için mücibi memnuniyettir."

Gerek Mösyö Faninin ve gerek Mösyö Guarilyanın beyanati vakiasından anlaşıldığına göre valkonun Ankara ziyaretinde ye, orada zatı samilerine dermeyan eylediği efkâr ve mütaleatta Palazzo Chiginin malumatı tamesi^{m/} ve bu ziyareti memnuniyetle gördüğünü mutazammın mütaleatı inzimam etmiştir. Valkonun Ankarada bulunduğu müddetce İtalya Maslahatgüzari vasatatile verilen malumattan da Mösyö Fani ayrıca Zatı Samilerine arzı teşekkür etmek tedir.

Arzı keyfiyet eyler ve teyidi tekrimat eylerim Efendim Hazretleri.

Roma Büyük Elçisi

[Handwritten signature]

Evrak	15.4.30
Tarih	193
S. No	253

Ev. K. 189 18.4.30.

[Handwritten notes in pink ink]
Sakı sual
15.4.1930
1931

BELGE / DOKUMENTUM 90

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Dışişleri Bakanı Walko'nun Türkiye seyahatinin Macar basınındaki yansımalarını Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 16 Nisan 1930 tarihli yazı. Walko'nun Budapeşte'ye dönüşünde Macar Telgraf Ajansı'na verdiği demeç belge ekinde yer almaktadır.

Behiç Erkin budapesti követ 1930. április 16-án kelt jelentése, melyben a külügyminisztériumot Walko Lajos ankarai látogatásának magyar sajtóvisszhangjáról értesíti. A forrás csatolmányában a magyar miniszter Budapestre történő visszatérésekor az MTI-nek adott interjúja található.

16 nisan 1930
macaristan
matbuat
Leffi : 1

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BUDAPEŞTE ELÇİLİĞİ
№ 944/90

H. V.
D: I Ş: I
Nos: 637
Tarih: 21. 4. 1930

Hariciye Vekâleti Celilesine

İn. Walko'nun Ankara seyahatine dair

Macar Hariciye Nazırı Müsyö Walko'nun Türkiye'ye seyahati.

Macar Hariciye Nazırı Müsyö Wilko'nun Türkiye'de bulunduğu zaman Macar matbuatı yalnız Ankara'dan aldıkları tebligleri neşr ile iktifa etmişlerdi, bu tebligat müşarünileyhin refakatinde bulunan Matbuat Müdürü Kont Csáky tarafından tertip edilmiştir.

Malumu Devletleri olduğu ve hile tebligatı mezkûre Müsyö, Walko ve maiyetine ve dolayısıyla Macar milletine karşı Türkiye'nin her tarafında gösterilen revabıtı dostaneden, hüsnü kabul ve asarı mihmannuvaziden dolayı fevkalade mütehasşis olduklarını ihtiva etmekte idi. Bundan maada Macar gazeteleri memleketimiz matbuatında bu seyyahat münasebetile intişar eden makaleleri negrederek gösterilen misafirperverlikten ve kardeşlik revabıtından uzun uzadıya bahsetmişlerdir.

Müsyö Walko'nun avdetinden sonra macar matbuatının kâffesi bila istisna müşarünileyhin seyyahati esnasında gördüğü hüsnü kabul ve Türkiye ve türkler hakkında pek sitayişkârane makalat neşretmişler ve hattâ sosyalist "Népszava" gazetesi mutalaa beyan etmemekle beraber mutadî hilafına olarak aleyhte bulunmayarak bu seyyahat hakkındaki tebligleri neşretmiştir. Halbuki bu gazete ekseriya böyle tebigleri neşretmediği gibi bilakis aleyte neşriyatda bulunur, hattâ Müsyö Walko'nun seyahatinden sonra vukubulan kont Bethlen'in Roma seyyahati dolayısıyla hem macar hükûmeti ve hemde İtalya hükûmeti hakkında aleyhe gayet şiddetli makaleler yazmıştır. Bundan da anlaşılıyorki Macaristan'ın en muhalif partileri bile Türk-Macar dostluğuna lehindedirler.

Liberal "Ujsag" gazetesi yazdığı uzun bir makalede maziye de rücu ederek Rákoczy ve Kossuth hakkında türklerin gösterdikleri civanmerdane hareketi sitayişle yad ve macarların türklerle uzun seneler hali harpte oldukları zamanlarda bile macarlara kıymet verdiklerini ve 1877 Türk-Rus

./.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BUDAPEŞTE ELÇİLİĞİ

- 2 -

Nº

harbinde Macarların Türkler hakkında nekadar alâka izhar ettiklerine de işaret ederek bu dostluğun Tefvik Rüştü Beyefendinin buyurdukları gibi / samimî ve tabî / olduğunu ve iki millet arasındaki revabâtı dostanenin mertebesi kusvaya vasil olduğunu ve şimdi yapılacak birşey varsa o da mü-nasebatı iktisadiyenin takviyesinden ibaret bulunduğunu zikrû beyan eylemiştir.

Mösyö Walko'nun Peşte'ye muvaseleti günü Macar Telgraf Ajansına vâki olan beyanatının fransızca bir sureti leffen taktim kılınmıştır.

Elhasıl bu seyyahatin macar matbuatında olduğu gibi macar mahafilinde de hâla samimî hislerle daima mevzubahs edilmekte olduğunu arzeylerim efendim.

Budapeşte Elçisi

Behic

20.4.1920
20.4.1920
20.4.1920

Görmüşüm Varyasın
P. Paiz

Ersek	20.4.1920
K. No	78
S. No	606

Le collaborateur de l'Agence Télégraphique Hongroise visita le Ministre des Affaires Etrangères Walko en lui posant des questions sur ses impressions de son séjour en Turquie. Le ministre répondit: "La conscience de l'origine commune avec le peuple hongrois vit dans l'âme du peuple turc beaucoup plus fortement que l'on ne croyait. Ceci explique l'accueil chaleureux amical dont je fus l'objet dans toutes les parties du pays. A Ankara j'ai eu l'occasion de rencontrer la majeure partie des intellectuels et les dirigeants de la nouvelle Turquie et j'ai constaté que nombreux entre eux parlent le hongrois et tâchent, en le soulignant, de montrer leurs sympathies pour la Hongrie. Ces liens de sentiments nous sont chers si non d'autres points de vue, alors parce qu'ils nous rattachent à un peuple plein de vitalité et d'intelligence, un peuple laborieux qui prouva son énergie exceptionnelle par des faits. Celui qui arrive en Turquie, doit reconnaître que la nouvelle capitale en construction et le travail assidu de la reconstruction visible partout, établit la preuve de telles capacités du peuple turc qui fait honneur à chaque nation. Toutes les conditions sont données et amicales pour que les liens les plus étroits se développent entre les nations hongroise et turque et il est indubitablement utile si les gouvernements des deux Etats maintiennent un contact personnel. C'est pour cette raison que j'ai reçu avec grand plaisir la visite du Ministre des Affaires Etrangères turc à Budapest et que je suis venu à Ankara pour développer ce contact personnel. Plusieurs fois j'ai eu entretien à fond avec le Président du Conseil İsmet Paşa, avec le Ministre des Affaires Etrangères Tefik Rüşdi Bey ~~et~~ avec d'autres membres du gouvernement et avec des fonctionnaires supérieurs du ministère des affaires étrangères et avec des députés de la Grande Assemblée Nationale. Nous avons discuté surtout des questions sur la politique étrangères intéressant les deux pays et nous avons constaté que l'amitié sincère entre la Hongrie et la Turquie se raffermira toujours. Nous sommes tous d'accord que l'existence et le développement de cette amitié est d'un intérêt également

-2-

important aussi bien pour les deux pays que pour la paix générale. Les négociations économiques commençant maintenant seront menées dans l'esprit correspondant à l'atmosphère amicale s'étant créée entre les deux pays, lequel esprit en même temps tient compte de leurs justes intérêts. Comme je l'ai déjà souligné devant les cercles autorisés turcs, je m'efforcerai de frayer la voie du raffermissement des liens intellectuels moraux. Nous devons cultiver les sympathies de ce peuple en progrès aussi bien au point de vue politique qu'économique et intellectuel. Nous ne devons point perdre de vue que si la politique étrangère de la Turquie était orientée en premier lieu par les intérêts de la défense des frontières, son intérêt aux questions générales de l'Europe orientale centrale s'accroît aujourd'hui déjà sensiblement.

DOKUMENTUM / BELGE 91

Bethlen István miniszterelnök ankarai látogatása során Musztafa Kemál köztársasági elnökkel és İsmet İnönü miniszterelnökkel folytatott tárgyalásai, és annak során Bethlennek a török-olasz kapcsolatokról kifejtett nézeteit tartalmazó, 1930. november 7-én kelt jelentés.

Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'in Ankara ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve Başbakan İsmet Paşa'yla 28 Ekim'de yaptığı görüşmeler ile Bethlen'in Türk-İtalyan ilişkilerine dair edindiği izlenimler hakkında 7 Kasım 1930 tarihli rapor.

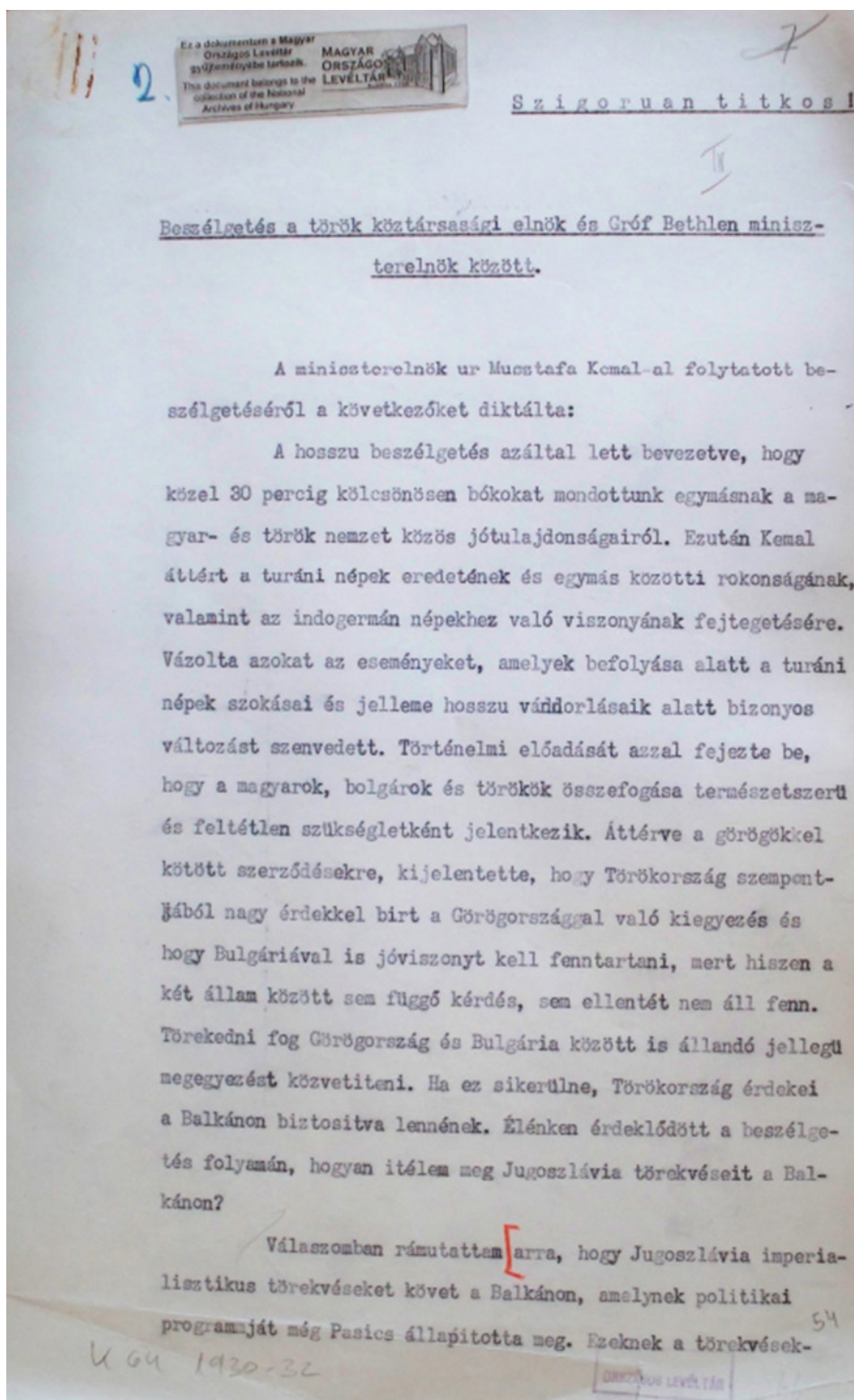
Mustafa Kemal Paşa ile István Bethlen arasında yapılan uzun görüşmenin ilk bölümünde, yaklaşık otuz dakika kadar Bethlen ile Mustafa Kemal Paşa'nın Türk ve Macar milletlerinin ortak iyi özellikleri hakkında karşılıklı iltifatlarla bulundukları, bunun ardından Paşa'nın Turan milletlerinin kökenini, aralarındaki akrabalığı ve İndo-Germen halkların bu ilişkilere yönelik tehdidini; uzun göçleri sırasında Turan milletlerinin geleneklerini ve karakterlerini değiştiren sebepleri genel hatlarıyla anlattığı, tarih konferansını Macarlar, Bulgarlar ve Türklerin bir araya gelmesinde doğal ve koşulsuz ihtiyaç olduğunu söyleyerek bitirdiği; sözü Yunanistan ile imzalanan antlaşmaya getirerek Yunanistan ile hemfikir olmak ve Bulgaristan'la iyi ilişkiler sürdürmekte Türkiye'nin büyük yararının olduğunu, görünürde iki ülke arasında sorun veya düşmanlık olmadığı cihetle devamlı surette bir anlaşma için arabuluculuk yapmaya çalışılacağını, başarılı olunduğu takdirde Türkiye'nin Balkanlar'daki çıkarlarının güvence altına alınacağını ifade ettiği kaydedilmektedir. Yugoslavya'nın Balkanlar'daki çabalarını nasıl değerlendirdiğine dair Paşa'nın sorusuna Bethlen'in, Yugoslavya'nın Balkanlar'da Nikola Pašić'in oluşturduğu emperyalist politikaları izlediği, bu politikaların ilk aşamasının Türkiye'yi Avrupa topraklarının büyük kısmından mahrum eden Balkan Savaşı, ikinci aşamasının Birinci Dünya Savaşı sonunda Slav dili konuşulan toprakların Avusturya-Macaristan'dan alınması, üçüncü aşamasının bilimsel ve yöntemsel ön hazırlığı devam eden büyük Slav İmparatorluğu'nun tesisi olduğu, Bulgaristan'ı da buna dâhil etmek istediği, bu imparatorluğun siyasetinin İstanbul, Selanik ve nihayet Adriyatik Denizi'ne yönelmek olduğu, Panslav programını bir zamanlar Rusya'nın temsil ettiğini, Çarlık Rusya'nın yıkılmasının ardından bu programı Çeklerin üstlendiği, güçlenen bir Rusya'nın bunu yeniden kendi uhdesine alacağı, programın önemli bir hedefinin Kuzey ve Güney Slavlar arasında duran Macar-Rumen bariyerini yıkmak ve Kuzey Buz Denizi'nden Ege Denizi'ne kadar uzanan toprakları Slav hakimiyeti altına almak olduğu, Trianon Barış Antlaşması'nın Panslav planlarının gerçekleşmesini daha mümkün hale getirdiği, Kuzey Slavları olan Çekoslovakya sınırlarının Aşağı Memleket (Alföld) kıyısına kadar uzatıldığı, Güney Slavlara Budapeşte'nin 250 km yakınına gelecek kadar geniş topraklar verildiği ve aynı şekilde Alföld'ün içine kadar girildiği, Batı Slav koridorunun oluşturulmasına yönelik çabaların olduğu, Slav programı açısından Ruszka-Krajna'nın (Aşağı Karpatlar) temel hedefinin Rusya yönüne doğru doğru koridorunu tesis etmek olduğu şeklinde cevap verdiği belirtilmektedir. Devamlı, Paşa'nın özellikle detay sayılabilecek bazı konularla çok fazla ilgilendiği, Sovyetler Birliği'nin bir Panslav programı

lehine çalıştığına dair bir delilin olup olmadığını sorduğu, Bethlen'in buna olumsuz yanıt verdiği ifade edilmekte, ancak özellikle Sovyetler Birliği'nin güçlenme fırsatı bulması halinde bunu gerçekleştireceğini, bu bağlamda Türkiye'yi güvence altına alması hususunda telkinde bulunduğunu ifade ettiği kaydedilmektedir. Paşa'nın en önemli işin zaman kazanmak olduğunu, Ruslar iç sorunlar ve zayıflıklarıyla mücadele ederken Türkiye'nin bu süre zarfında kendisini tamamıyla yenilemek ve güçlenmek için mümkün olan her şeyi yapacağını söylediği ve bundan böyle Panslav siyaseti karşısında Macaristan'ın planının ne olduğunu sorduğu belirtilmekte; Bethlen'in, soruya, bunun bir çaresinin Macaristan'ın imzaladığı barış antlaşmasının revize edilmesi olduğu, güneyde Sırpı Tuna-Drava hattının ötesine geri itmek ve kuzeyde ise Karpatlar'ın Macar devletinin sınırları olmak zorunda olduğu, zira Slav baskısı karşısında sadece bu şekilde tutunabilecekleri, Paşa'nın Macaristan'ın Romanya'yla ilişkilerine dair sorusuna ise Romanya'nın eski tarihî Erdel sınırlarına kadar uzanan toprakları geri vermesi ve iktisadi çıkarlar Erdel'i Macaristan'a bağladığından bölgenin Macaristan'la yoğun iktisadi ilişkilerinin devam etmesi gerektiği şeklinde cevap verdiği; Paşa'nın bu açıklamaya Yugoslavya ve Romanya'yla olan tartışmalı sorunların çözümünde Türkiye'nin Macaristan'a yardım edebileceği, Çekoslovakya hususunda ise nasıl bir yardımlarının dokunabileceğini bilmediği cevabını verdiği; Bethlen'in Küçük İtilaf'ın çözülmesini sağlamak (bu durumda Çekoslovakya yalnız kalır) veya Macaristan'ın Romanya, Yugoslavya ve Çekoslovakya'yla tartışmalı sorunlarında dış destek olmaksızın hareket edebileceği bir yapı kurabilmesi için yardım edebileceğini ifade ettiği, Paşa'nın bu açıklamaya teşekkür ettiği, Türk siyasetinin Macaristan'ın dış siyaset hedefleri için çabaladığı hususunda hemfikir olduğunu, iki ülkenin dış siyaset çabalarının uyumunu güvence altına almak için sürekli ve yoğun bir irtibat halinde olunmasını rica ettiği belirtilmektedir. Paşa'nın Macaristan'ın bir Balkan bloku karşısında nasıl bir tutum takınacağı sorusunun Bethlen'i şaşırttığı, adığecenin böyle bir siyaset kombinasyonunun Macaristan'ın çıkarlarıyla uyuşmayacağı, görüşmede bahsi geçen toprak adaleti sağlandığı takdirde Macaristan'ın Balkan blokuna engel olmayacağı cevabını verdiği kaydedilmekte; Bethlen'in uzun görüşme sırasında Macar-İtalyan dostluğunun değerini ve İtalyanlar tarafından Macaristan'a yapılan hizmetleri sıkça vurguladığı, Macaristan'ın Mussolini rejimine koşulsuz itimat ettiğini, ayrıca iki ülkenin dış siyasetleri arasında yoğun bir işbirliği olduğunu ifade ettiği belirtilmektedir.

İsmet Paşa ile István Bethlen arasında yapılan görüşmede, İsmet Paşa'nın Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'ın bir araya gelmesinin gerekliliğini vurguladığı, Macaristan'ın bu ülkelerle daha yumuşak ilişkilere girebileceği, Macaristan'ın Balkanlar'daki çıkarlarının neler olduğu sorusunu sorduğu belirtilmekte; Bethlen'in, bu soruya, Mustafa Kemal Paşa'ya verdiği cevabın aynısını verdiği ifade edilmektedir. Bethlen'in İsmet Paşa'nın huzurunda Macar-İtalyan dostluğunu ve siyasi işbirliğinin önemini kuvvetli biçimde vurguladığı, Macaristan'ın İtalya'nın dostluğundan pratik yarar gördüğünü somut örneklerle anlattığı kaydedilmektedir. İsmet Paşa'nın Balkanlar'a temas eden konulara ayrı bir ilgi gösterdiği, Fransa'nın Balkanlar'daki çeşitli çözüm önerilerine karşı nasıl bir tutum izleyeceğini sorduğu; Bethlen'in, Fransa'nın doğal olarak Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye'den oluşan bir

gruplaşmayı hoş karşılamayacağı, zira Fransa'nın siyasi bir Balkan bloku ve bir Sırp-Bulgar anlaşması için çalıştığı, ancak Fransa'nın özellikle baskı uygulamak istemediği veya uygulamayacağı, üçlü gruplaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakmaksızın Yugoslavya'nın askerî alanda güçlenmesinin devam edeceği şeklinde cevap verdiği belirtilmektedir. İsmet Paşa'nın Düyun-ı Umumiye hususundaki zorlukları ayrıntılı şekilde anlattığı, Fransa'nın bu konuda baskısını artırdığı, Bethlen'in bu konudaki tavsiyesini talep ettiği ifade edilmekte; Bethlen'in, Türkiye'nin borçlar konusunda 1928 yılında imzaladığı anlaşmayı kabul etmesinin, anlaşmadan doğan ödeme yükümlülüklerini zor iktisadi koşullar nedeniyle biraz daha geç yerine getirmesini istemesinin uygun olacağı, bu hususun halledilmesi durumunda liranın istikrarı konusunda Fransa dışındaki bir ülkeden borç alınabileceği, istikrarın ön koşulunun tüm borçların ödenmesi ve gelecekte Türkiye'nin Fransız para piyasasından mümkün mertebe bağımsız kalması olduğu, zira Fransız para piyasasının dış siyasi bağımlılığı beraberinde getirdiği, bu nedenle mali meselelere siyaseti İngilizlerden daha az karıştırmalarından ötürü Amerikan mali çevreleriyle temas etmesini tavsiye ettiği kaydedilmektedir. Devamla, İsmet Paşa'nın Bethlen'in tekliflerini memnuniyetle dinlediği ve bu konuları Türk Maliye Bakanlığıyla da konuşmasını rica ettiği ifade edilmektedir. İsmet Paşa'nın Türk-Macar siyasetinin çeşitli safhalarına ilişkin Fransa'nın takınacağı tutumdan sıklıkla bahsetmesini, Bethlen, İsmet Paşa'nın kuvvetli biçimde Fransa'yla iyi ilişkiler yürütmek istediği şeklinde yorumlamaktadır. Bethlen'in, veda sırasında, iki ülke ilişkilerinin inşasında iktisadi ilişkilerin öneminin göz ardı edilmemesini, diğer Batılı devletlerin aksine Macaristan'ın Türkler üzerinde siyasi etki yaratmaya çalışmaksızın Türkiye'ye yardım etmesinin mümkün olduğunu ifade ettiği belirtilmektedir.

István Bethlen'in Ankara ziyareti sırasında Türk-İtalyan ilişkileri hakkında edindiği izlenim şöyledir: Türkiye'nin Türk-Bulgar-Yunan yakınlaşmasını sağlamaya çalıştığı, bu "üçlü pakt"ın gerçekleşmesini istediği, Venizelos'un buna karşı çıkmasının paktı imkânsız kıldığı, bu konuda İtalya'ya hiç itimadı olmadığı, Macaristan'ın Balkan bloku hususunda Türkiye'ye karşı tutumu olduğu, Balkanlar'daki oluşumda İtalyan-Fransız rekabetinde Fransa'nın Düyun-ı Umumiye silahını kullanmak suretiyle Türkiye'yi istediği sahaya çekebileceği, Türkiye-İtalya arasındaki ilişkilerin derinleşmesi ve karşılıklı güvenin tesisi açısından İtalya'nın Ankara Elçisi Baron Aloisi'nin şansının olmadığı, adigeçenin Türkleri sıklıkla İtalyan dostu siyasetin doğruluğuna kaba kuvvetle ikna etmek istediği, Bethlen'in bu hususta İtalya'nın Budapeşte Büyükelçisi Mario Arlotta'yı ayrıntılı şekilde bilgilendirdiği kaydedilmektedir.

En a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményéhez tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary

MAGYAR
ORSZÁGI
LEVÉLTÁR

- 2 -

nek első etape-ja a Balkán-háború volt, amelynek során Török-
országot megfosztották európai birtokainak tulajdoni részétől.
A második etape-nak a világháborút tekinthetjük, amelynek befe-
jezése után Ausztria-Magyarországtól vették el a szláv nyelvű te-
rületeket. A harmadik etape a nagyszláv birodalom megalapítása
volna, amelynek tudatos és metodikus előkészítése folyamatban
van. Ebbe Bulgáriát is be akarják vonni. Ennek a birodalomnak
politikája Sztambul, Szaloniki és végül az adriai tenger ellen
irányulna. Ráműtattam arra is, hogy ez a Balkánszláv program
integráns része a pánszláv törekvéseknek, amelyet ma főleg a
csehek favorizálnak. Valamikor Oroszország képviselte a pánszláv
programot, ennek összeomlása után vették azt át a csehek, és
félős, hogy egy megerősödött Oroszország azt ismét magáévá tenné
és érvényesítési szándékait fokozott mértékben éreztetné. Ennek
a programnak igen lényeges célja az a törekvés, mely arra írá-
nyul, hogy az északi és déli szlávok között fennálló magyar-ro-
mán barriere-t lerombolja és a Jeges-tengertől az Északi-Égei-
tengerig elterülő területet szláv uralom alá vesse.

Ráműtattam a trianoni békeszerződés vonatkozó intézke-
déseire, amelyek lényegesen közelebb hozták a pánszláv tervek
megvalósításának lehetőségét. Hiszen az északi szlávok - azáltal,
hogy Cseh-Szlovákia határait az Alföld széléig kitölték, közvet-
lenül Budapest alá jutottak, a délszlávoknak pedig olyan terü-
leti engedményeket adtak, hogy szintén benyomultak az Alföldre,
és kb. 250 kilométernyire vannak Budapeستől. Ezután ismertet-
tem a nyugati szláv korridor megvalósítására irányuló törekvése-
ket. Kifejtettem Ruszka-Krajna jelentőségét a szláv program
szempontjából, amelynek lélcélja, hogy keleti korridort alkot-
son az oroszok felé. Megemlékeztem arról a propagandáról is,

U 64 1930-32

./.

OROSZOR VÉLTÁR

55

- 3 -

amelyet a csehek a prágai egyetemeken folytatnak, a bolgár diákok között, a szerb-bolgár közzeledés érdekében.

Musztafa Kemalt láthatólag rendkívül érdekelték fejtegetéseim, különösen az egyes részletkérdések. Nyomatékkal érdeklődött, vajjon vannak-e olyan észleteink, amelyek szerint a mai Oroszország is dolgoznék a pánszláv program érdekében?

Erre tagadólag válaszoltam, de óva intettem attól, hogy a jövőre nézve is e tekintetben biztosnak érezze magát az oroszok részéről, különösen akkor, ha az orosz birodalom meg találna erősödni.

A köztársaság elnöke azt válaszolta, hogy a legfontosabb dolog időt nyerni. A törökök is mindent elkövetnek, amit csak lehet, hogy azalatt az idő alatt, amíg Oroszország belső nehézségekkel és gyengeséggel küzd, Törökország teljes mértékben konszolidálódjék és megerősödjék.

Ezután azt kérdezte tőlem, milyen terveink vannak a pánszláv politikával szemben?

Azt válaszoltam neki, hogy ennek egyik orvossága részünkről a békeszerződés revíziójának követelése. A szerbeket vissza kell szorítanunk a Duna-Dráva vonalon túlra, északon pedig a Kárpátok kell hogy legyenek a magyar állam határai, mert csak így tudunk védekezni a szláv nyomás ellen.

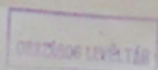
Erre azt kérdezte Musztafa Kemal, mi a programunk román viszonylatban?

Azt válaszoltam, hogy Románia vissza kell adja azokat a területeket, amelyek a régi történelmi Erdély határáig nyulnak el. Erdélyt független állammá kell tenni, amelyben a román, magyar és német lakosság a svájci alkotmány mintájára, teljes autonómiával bírna. Erdélynek Magyarországgal szoros

K 64 1930-32

./.

56

- 4 -

18

gazdasági kapcsolatban kellene maradnia, mert a gazdasági érdekek Erdélyt Magyarországhoz vonzzák.

A köztársaság elnöke fejtegetéseimre azt válaszolta, hogy Törökország segítségünkre lehetne a Jugoszláviával és Romániával fennálló vitás kérdések elintézésében, de nem tudja elképzelni, hogy mikép használhatna nekünk Cseh-Szlovákia ellen?

Azt válaszoltam, hogy ha akár a kisentente-ot sikerül úgy megbontani, hogy Csehország izolálva maradjon, - akár sikerül egy olyan kombinációt létrehozni, amelynek folytán Jugoszlávia és Románia le lesz kötve, a cseh-szlovák - magyar vitás kérdést idegen támogatás nélkül is elintézzük.

A török köztársaság elnöke megköszönte fejtegetéseimet és befejezésül azt mondotta, hogy azokkal teljesen egyetért, hogy a török politika ugyanazok felé a célok felé törekszik, amelyeket a magyar külpolitika céljaiként megjelöltem és kérte, hogy adjunk állandó és szoros összeköttetésben, hogy külpolitikai tevékenységünk harmoniája biztosítva legyen.

Beszélgetés közben Musztafa Kemal egy olyan kérdést is felvetett, amely határozottan meglepett. Azt kérdezte ugyanis, milyen magatartást tanusitana Magyarország egy Balkán-blokkal szemben?

Azt válaszoltam neki, hogy egy ilyen politikai kombináció érdekeinkkel nem egyeztethető össze és Magyarország csak akkor nem akadályozná, ha előzőleg megtörténtek volna azok a területi kiigazítások, amelyeket előtte megjelöltem.

Több ízben alkalmam volt a hosszú beszélgetés folyamán az olasz-barátság értékét és azokat a szolgáltatásokat, amelyeket az olaszok részéről élveztünk, hangsúlyozottan kiemelni. Azt is hangoztattam, hogy Magyarország Mussolini rezsimjében feltét-

U 64 1930-32

./.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

57

- 5 -

44

lenül megbizik és hogy a magyar és olasz külpolitika között a legszorosabb együttműködés áll fenn.

Budapest, 1930. november hó 7.-én.

Beszélgetés Izmet pasa török miniszterelnök és gróf Bethlen
miniszterelnök között.

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

S z i g o r u a n t i t k o s !

A miniszterelnök ur Izmet pasával folytatott beszélgetéséről a következőket diktálta:

Izmet pasa is éppen úgy, mint Tewfik Rusdi bey külügyminiszter, hangsúlyozta a török-görög-bolgár összefogás szükségességét, amelyhez Magyarország valami lazább kapcsolatba léphetne.

Megkérdezte tőlem, hogy melyek Magyarország érdekei a Balkánon?

Válaszom hasonló volt, mint amelyet Musztafa Kemalnak adtam.

Izmet pasa előtt ~~is~~ erősen hangsúlyoztam az olasz-magyar barátság és politikai együttműködés fontosságát. Felsoroltam azokat a konkrét eseteket, amelyekben Magyarország praktikus hasznát látta az olasz-barátságnak; és pedig a következőkben:

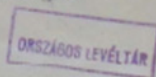
1./ Olasz segítséggel eszközöltük ki a népszavazás megtartását Sopronban.

2./ Olasz támogatással rendeztük a jóvátételi kérdést 1943-ig és ugyancsak Mussolini hathatós támogatásával sikerült azt ez évben végleg rendezni. Az olaszok hathatós közreműködésével lehetett az népszövetségi az u.n. konszolidációs kölcsönt megszerezni.

3./ Olaszország hatott oda, hogy a nemzetközi katonai ellenőrző bizottság megszűnt Magyarországon.

K 64 1930-32

./.

50

- 2 -

4./ Olaszország hathatósan támogatott a szomorú emlékeztető, ellenségeink által erősen felfújt frank-ügy elintézésében.

5./ Olaszország segítségével sikerült külpolitikai tevékenységünket erősen megzavarító kis-entente vasgyűrű nyomását enyhíteni.

6./ Olaszország segítette a Szent-Gotthard-i, erősen felfújt fegyvercsempészési ügy elsimitásában.

7./ Olaszország segítségével rendeztük a közel nyolc éven át húzódó optáns-ügyet, mely bizonyos mértékben lekötötte külpolitikai tevékenységünket.

8./ Olaszország fogadta el az első magyar katonai attachét, mely barátságos ténnyel ismét segítette Magyarországot a politikai egyenjogúság terén a nemzetközi életben.

Izmet pasa a Balkánt érintő kérdések megbeszélésénél többször érdeklődött, vajjon milyen álláspontot fog Franciaország elfoglalni az egyes megoldási javaslatokkal szemben?

Azt válaszoltam, hogy bár Franciaország természetesen nem szívesen látna semmiféle olyan csoportosulást, mely csak Görögországot, Bulgáriát és Törökországot egyesítené, mert a francia politika a Balkán-blokk és a szerb-bolgár kiegyezés megvalósításán dolgozik, de mégsem hiszem, hogy különleges represszáliákhoz akarna nyulni, vagy nyulhatna. Jugoszlávia katonai erősítését fogja folytatni, amit azonban amugy is megtenne, tekintet nélkül arra, hogy a fentemlített hármass-államcsoport megalakul-e, vagy nem.

Ezután Izmet pasa részletesen ismertette a "Dette Publique Ottomane" körüli nehézségeket, amelyek Franciaor-

U 64 1930-32

./.

51

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

- 3 -

szág túlzott követeléseai folytán támadtak. Tanácsot kért tőlem magatartására vonatkozólag.

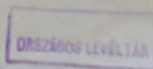
Felfogásomat abban fejtettem ki, hogy nem volna célszerű a Törökország megtagadná az 1928.-ban kötött szerződés végrehajtását, amelyben 38 %-os valorizációt helyezett kilátásba, hanem a szerződést el kellene ismerni és az abból származó fizetési kötelezettséget is csupán a nehéz gazdasági helyzetre való hivatkozással, kérni kellene, hogy Törökország fizetési kötelezettségeinek egy későbbi időpontban tehessen eleget és addig az időpontig célszerű volna, ha az eddigi fizetéseknél valamivel magasabb részletfizetést vállalnának magukra. Ha sikerülne erre vonatkozólag megállapodni, törekedjenek a font stabilizációja érdekében kölcsönt szerezni, de lehetőleg ne Franciaországban. A stabilizáció ugyanis előfeltétele minden külföldi kölcsön megszerzésének, egyszersmind egyedüli lehetőség, hogy magukat a francia pénzüctől a jövőre nézve is bizonyos mértékben függetlenítsék. Erre pedig azért van szükség, mert a francia pénzücti-
ra való utaltság bizonyos mértékű külpolitikai függést is vonna maga után. Ezért leginkább ajánlottam, hogy amerikai pénzügyi körökkel igyekezzenek nexust találni, miután az amerikaiak a pénzügyi kérdésekbe politikát még az angoloknál is kisebb mértékben kevernek bele.

Izmet pasa látható örömmel hallgatta szuggerztioimat és kérte, hogy pénzügyminiszterével is beszéljek ezekről a kérdésekről, miután az kiváló szakember és bizonyára érdekelni fogja felfogásom.

Beszélgetés közben Izmet pasa is gyakran visszatért arra a kérdésre, vajjon mit fog Franciaország szólni politikai irányvezetésünk egyes mozzanataihoz, amiből láttam, hogy a Fran-

U 64 1930-32

./.

52

- 4 -

cziaországgal való jóviszony erősen a szívén fekszik.

Bucsurásakor Izmet pasának melegen a lelkére kötöttem, hogy relációink kiépítésére ne tévessze szem elől gazdasági kapcsolataink fontosságát. Hangsúlyoztam, hogy nem üzleteket kötni jöttem, de Magyarország sokban lehetne Törökország segítségére, éppen olyan mértékben, mint más nyugati államok, anélkül, hogy ez a törököket politikai szempontból lekötne, vagy feszélyezhetné. Kértem, hogy az idevágó kérdések részletes megbeszélése végett fogadja Tahy követet, az Export-intézet ankarai képviselőjének, Borsnak kíséretében. Izmet pasa megígérte, hogy Borsot fogadni fogja. >>

Budapest, 1930. november hó 7.-én.

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

MAGYAR
ORSZÁGI
LEVÉLTÁR

464 1930-32

ORSZÁGI LEVÉLTÁR

53

1930

KÜLÜGYMINISTER.

735 / 22. szám. Érkezett: 11/8
KUM. **POLITIKAI** ügyosztály.

eredete: *Balkán háború.*

A beadvány száma: 3. feljegyzés 3. 2. pl. kum.
kelte: 11/8

Előirat: _____
Utóirat: _____
Együttal elintézve: _____
Kapcsolatos: _____

Tárgy:
Miniszterelnök ne beadványát a
Török Köz. elnökkel (1) és miniszterelnökkel (2)
és mint beadványát a Török. elnök
miniszter (3)

Határidő: _____
Utasítás a másolónak: _____

Ez a dokumentum a Magyar
Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary

Utasítás a kiadónak: _____

Tűkés!
K. feljegyzés.

11/8
Másolta: 3 11/8
Egyeztetve: 11/8
Elküldte: 11/8
Kivezette: _____
Irattárba érkezett: _____

1930 Tétel Sz. 32
Alapszám: _____

„Sürgös”, „Távirat”, „Ministertanács” és hasonló jelzésekre.

Aláírásra: _____

Jóváhagyás elött: *11. 11/8*

Kiadás elött: _____

Irattárba helyezés elött:
13. Ismét - Balkán háború
1. pl. elment a Balkán de
legationnál 11/8 - in.
82.
Tűkés!
Isny
Anna.

Balkán háború miniszterelnök
két Balkán háború miniszterelnök
miniszterelnökkel kapcsolatban közölt feljegyzés.
1. feljegyzés miniszterelnök, hogy a
miniszterelnök ne beadványát miniszterelnök
feljegyzéséből azt a részt, amely az
elég beadványból nem tartalmazott

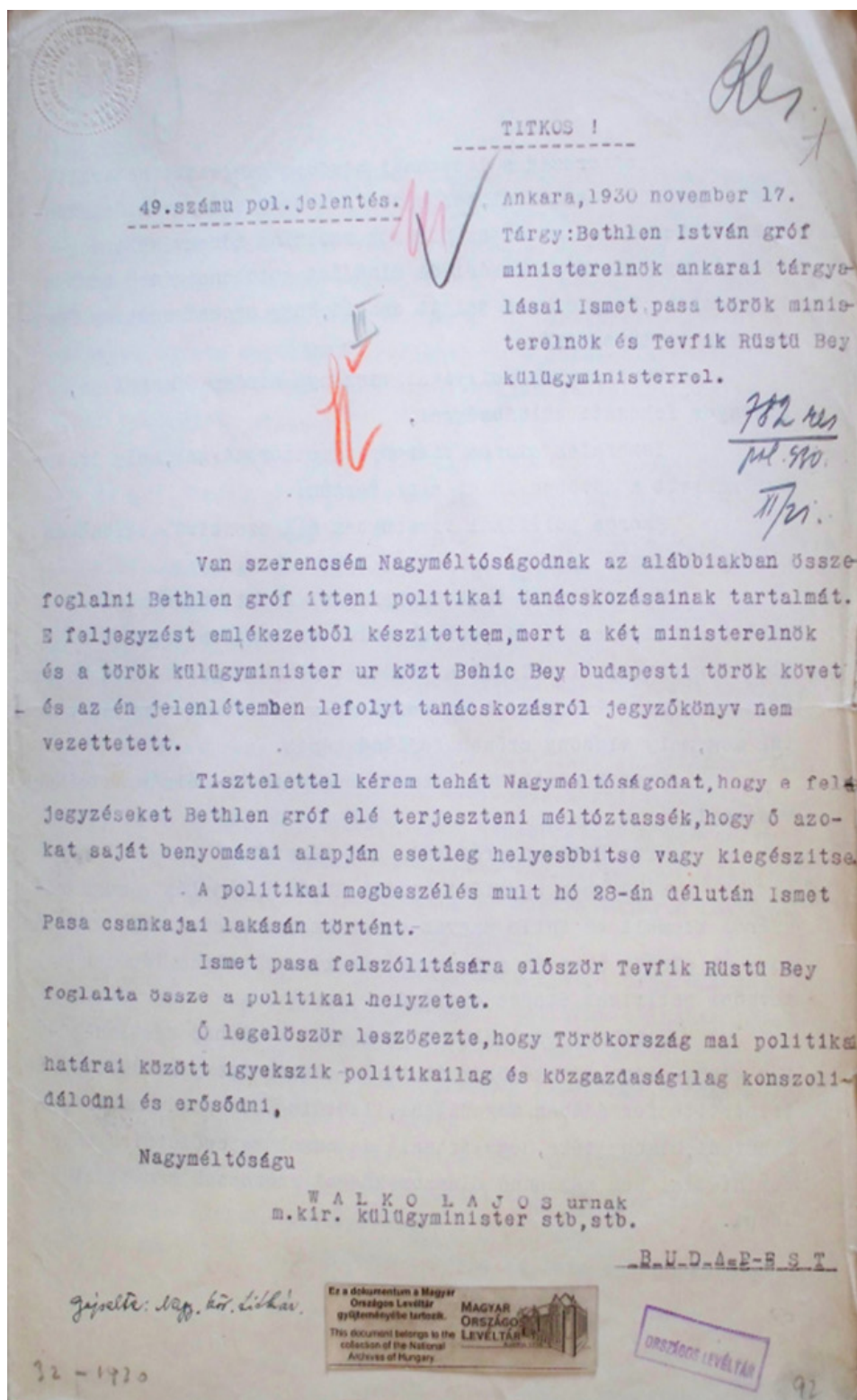
DOKUMENTUM / BELGE 92

A Magyar Királyság isztambuli képviselőjének, Tahy Lászlónak 1930. november 17-én kelt jelentése, melyben Walko Lajos külügyminiszter számára beszámol Bethlen István ankarai látogatásáról, és annak politikai vonatkozásairól.

Macaristan Krallığı'nın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Macaristan Başbakanı Kont István Bethlen'in Ankara'da gerçekleştirdiği siyasi istişarelere dair değerlendirmelerini Dışişleri Bakanı Walko'ya gönderdiği 17 Kasım 1930 tarihli yazı.

Yazıda, Bethlen ile İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey arasında Ankara'da yapılan siyasi istişarelere Tahy ile Türkiye'nin Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in de katıldığı, görüşmede tutanak tutulmadığı, Tahy'nin raporu aklında kalan bilgilerle kaleme aldığı belirtilmekte, sözkonusu raporun Bethlen'e sunulmasını, bu bilgilerin doğruluğunun teyit edilmesini ya da varsa eksikliklerin tamamlanmasını istemektedir. Görüşmenin 28 Ekim öğleden sonra İsmet Paşa'nın Çankaya'daki konutunda [Pembe Köşk] gerçekleştiği, öncelikle Tevfik Rüştü Bey'in siyasi durumu özetlediği, bu çerçevede Türkiye'nin siyasi sınırları içinde siyaseten ve iktisaden konsolidasyonu sağlamaya ve güçlenmeye çalıştığını, Lozan Barış Antlaşması'nda tespit edilen sınırları kabul ettiğini, yayılma ya da silahlanma niyetinin olmadığını, Macaristan'ın ve İtalya'nın silahlanma çabalarını anladığını ve sempatiyle karşıladığını, bu sempatinin silahla destek verecek derecede olmadığını, her devletle ve özellikle Sovyetler Birliği'yle yoğun ilişkilerinin olduğunu, bunu gelecekte de devam ettirmek istediğini, Macaristan ve İtalya'yla da yoğun siyasi ilişkilerinin olduğunu, Yunanistan'la imzalanan ve iki ülke arasında uzun zamandır süregelen mücadeleyi sonlandıran 1930 tarihli anlaşmalarla siyasi dostluk temelini kurduğunu, ilişkilerin güçlü şekilde gelişeceğini, Bulgaristan'la ilişkilerinin iyi olduğunu ifade ettiği kaydedilmektedir. Tevfik Rüştü Bey'in belirttiği bütün hususlara katıldığını ifade ettikten, Macar-İtalyan samimi dostluğu üzerinde önemle durduktan sonra Bethlen'in, Venizelos'un ayrı ayrı Yunan-İtalyan, Yunan-Türk, Türk-İtalyan uzlaşmalarının üçlü pakt şeklinde yenilenmesi ve üçlü pakta girme hususunda istekli olmadığını, Fransa ve İngiltere'yle ilişkilerini dikkate alarak İtalya'yla daha yoğun adımlar atmaya da istekli olmadığını, belki Yunanistan'ın siyaseten uzaklaşmasının engellenebileceğini, buna bağlı olarak Türk-Macar görüşüne daha mesnetli katılımının sağlanabileceğinin, Macaristan'ın Türkiye gibi Bulgaristan ile Yunanistan arasında tartışmalı sorunların ivedilikle çözümüne ve Türk-Yunan-İtalyan ilişkilerine nazaran Türk-Yunan-Bulgar üçlü paktının hayata geçirilmesine etki edebileceğini, bu durumda Yugoslavya'nın çevrelenmesinin sona ermesinin sözkonusu olabileceği ve Yunanistan'ın İtalya, Türkiye ve Bulgaristan'ın, Bulgaristan'ın ise İtalya, Türkiye ve Yunanistan'ın desteğiyle daha uygun ve daha serbest bir siyaset izleyebileceğini, Bulgaristan'ın bağımsızlığının ve siyasi gelişiminin güvencesinin öncelikle Türk ve Macar menfaatine olduğunu ifade ettiği belirtilmektedir. Tevfik Rüştü Bey'in, Bethlen'in açıklamalarına katıldığını; İsmet Paşa'nın siyasi gruplaşmanın olması durumunda hangi karşı hareketin beklenebileceği sorusuna, Fransa'nın Küçük İtilaf'la daha yoğun ilişki içine girebileceğini, Yugoslav-Yunan yakınlaşmasına bağlı olarak Balkan birliği tesisi zahmetine girilebileceğini, ancak

Fransa ve İngiltere'nin Yugoslav-Bulgar uzlaşmasının tesis edilmesi için ortaklaşa çalıştığını beyan ettiği kaydedilmektedir. Devamla, Bethlen'in nükteli bir şekilde Macaristan'ın dostane Yunan ve Bulgar siyasetinin hedefini Paris'in yakında yakalayabileceğini ifade ettiği; Bethlen, İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Bey'in Türk-Yunan-İtalyan ilişkilerinin derinleştirilmesi hususunda hemfikir kaldıkları, Türkiye ve Macaristan'ın Bulgaristan'ı siyasi etki altına almak için birlikte çalışacağı, iki ülke arasındaki dostane ilişkilerin sürdüğü gibi kültürel ve iktisadi ilişkilerin daha da geliştirilmesi isteğinin karşılıklı tesis edileceği ifade edilmekte; iki ülkenin, A. Briand'ın Pan-Avrupa planı ve Balkan birliği fikri hususunda ortak bir görüş oluşturamadığı, Küçük İtilaf'a ilişkin siyasetlerinde de aynı yerde durmaya devam ettiği belirtilmektedir. İsmet Paşa'nın, Türk-Rus ilişkilerini dikkate alarak, Macaristan'ın neden Sovyetler Birliği'yle diplomatik temas kurma hususunda isteksiz davrandığı, yeni yapılan Macar kamu iktisadi ve gümrük düzenlemelerinin doğrudan Sovyet karşısı olduğu sorularına, Bethlen, Macaristan'ın doğrudan veya sadece Sovyetler Birliği'ne karşı bir düzenlemeyi yürürlüğe koymadığını ve bir plan yapmadığını, dış siyaset açısından Macaristan ile Sovyetler Birliği arasında bir düşmanlığın olmadığını, Sovyet Hükûmet sisteminin özel doğasından ötürü ittifakın dahi olabileceğini, Macaristan'ın Sovyetler Birliği'yle diplomatik ilişki tesis etmesinde yarar gördüğünü, ancak sadece iç siyasi sebeplerden ötürü şimdilik diplomatik ilişki tesisinin mümkün görülmediğini, bununla beraber esas olarak Türkiye ve İtalya tarafından yürütülen Rus siyasetini göz önüne alarak, eninde sonunda kaçınılmaz olarak kurulacak ilişkiler için Macar kamuoyuyla ve yasa koyucularla uzlaşmaya çalışılacağını ifade etmektedir.

Törökország a lausannei békében megjelölt határait véglegeseknek fogadta el, terjeszkedési vagy békereviziós szándékaik nincsenek. Ami és az olaszok reviziós törekvéseit megérti és sympathiával kíséri, de mindjárt kötelességének tartja kijelenteni, hogy ez nem jelent annyit, hogy azokat esetleg fegyveresen is támogatná.

Törökország politikai viszonya minden áldammal jó, bizonyos fokozati különbséggel.

Ismeretes szoros viszonya Oroszországgal, mely irányzat mellett a jövőben is ki akar tartani.

Szoros politikai viszonyban áll azonkívül velünk és Olaszországgal.

Megemlékszik a Görögországgal kötött barátsági és semlegességi, kicserélési, kereskedelmi és letelepülési és a flottaegyezményről, melyek a török és görög nemzet közti hosszú küzdelmes multat lezárták és barátságos politikai alapját vetették meg, mely viszony erősen fejlődésképes.

Tevfik Rustu Bey kiemeli még a török-bolgár szivélyes viszonyt.

Erre Bethlen gróf adta elő nézetét:

Mindenben egyetért Tevfik Rustu Bey-jel és a maga részéről kiemeli az intim magyar-olasz kapcsolatot. Kifejti azután hogy az előzők alapján melyek volnának az alkalmas lépések egy további politikai étappe elérésére.

Mint hogy Venizelos ur nem volt hajlandó külön-külön görög-olasz, görög-török és török-olasz megegyezéseket pacte tripartite formájában megújítani, illetőleg 3as paktummá kifejleszteni, bizonyítéka, hogy francia és angol kapcsolataira való tekintettel nem hajlandó Olaszországgal szorosabb megkötöttségm lépni.

3

Görögország esetleges újabb politikai eltávolodását meggátlandó, illetőleg a török-magyar koncepcióhoz való további és szilárd csatlakozását előmozdítandó, Bethlen gróf legközelebbi lépésként felveti annak eszméjét, hogy úgy Magyarország mint Törökország oda hassanak, hogy Bulgária és Görögország között a vitás kérdések sürgös megoldást nyerjenek és a görög-olasz-török viszony analogiájára egy török-görög-bolgár pacte tripartite létesítését kíséreljék meg.

Ez esetben Jugoszlávia izolálása befejezett tényvé válnék és úgy Görögország /Olaszország, Törökország és Bulgária támogatásával/mint Bulgária /Olasz, Török és Görögországok hátvédjével/céltudatosabb és szabadabb politikát üzhethének.

Bulgária függetlenségének és politikai fejlődésének biztosítása tehát elsőrendű török és magyar érdek.

Tevfik Rüstü Bey kifejezi teljes egyetértését Bethlen gróf fejtegetéseivel.

Ismet pasa kérdésére, hogy a politikai ellentábor részéről milyen contrecoup várható, Tevfik Rüstü Bey kifejti, hogy Franciaország esetleg még szorosabbra fűzi kapcsolatait a kis entente-tal és a jugoszláv-görög közeledésen, illetőleg Balkánunió létesítésén fog fáradozni, Viszont Franciaország és Anglia közösen működnek a jugoszláv bolgár kiegyezés létesítésén.

Bethlen gróf erre tréfásan megjegyezte, hogy nem kell félünk, hogy barátságos görög és bolgár politikánk célzatát Páris hamarosan felfogja, mert Venizelos és Buroff urak sietni fognak ott megmagyarázni, hogy közeledésük egymáshoz illetőleg Törökországhoz elsősorban francia érdeket szolgál.

Bethlen gróf és Tevfik Rüstü Bey egyetértőleg újból megállapítják Ismet pasa hozzájárulásával, hogy Törökország a török-görög -olasz viszony elmélyítésén,

Magyar és Törökországok pedig együttesen Bulgária fent

kifejtett értelemben való politikai befolyásolására fognak karöltve működni, a sikernek annyival több kilátásával, hogy a bolgár király házassága kedvező atmoszférát teremtett.

Bethlen gróf és a két török államférfi megállapítja még a kölcsönös készséget a Magyar és Törökország közti baráti viszony folyományaképpen a kölcsönös kulturális és gazdasági összeköttetés intenzívebb fejlesztésére.

A Briand féle Paneuropa terv és a Balkánunió eszméjével szemben a fentebb kifejtettekből következik a két tárgyaló fél negatív álláspontja.

Ugyanez áll mindkét állam kis entente politikája tekintetében is.

Ismet pasa kérdésére, vajjon Magyarország a török-orosz viszonyra való tekintettel nem volna-e hajlandó a diplomáciai érintkezést felvenni a szovjetekkel és az újabb magyar közgazdasági és vámrendszabályok nem közvetlen a szovjet ellen irányulnak-e, Bethlen gróf kifejti:

1./Magyarország semmi közvetlen és kizárólag a szovjet ellen irányuló gazdasági rendszabályt nem léptetett életbe és nem tervez a szovjetek ellen,

2./Külpolitikailag köztünk és a szovjetek között semmi ellentét nincsen és eltekintve a szovjet kormányzati szisztéma különleges természetétől külpolitikailag akár szövetségesek is lehetnének,

3./Belátja a szovjetekkel való diplomáciai kapcsolat felvételének előnyeit, de kizárólag belpolitikai okokból egyelőre e kapcsolat felvételét a parlamenttől elérni nem képes. Mindazonáltal oly irányban fog működni, hogy a magyar közvéleménnyel és törvényhozással megértesse, hogy e kapcsolatok előbb-utobb való felvétele elkerülhetetlen külpolitikai szempontból/tekintettel főleg a Törökország és Olaszország részéről folytatott orosz politikára./

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary

MAGYAR
ORSZÁGI
LEVÉLTÁR

Fahy

Le. k. k. k. k.

BELGE / DOKUMENTUM 93

Başbakan İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'in Budapeşte'yi ziyaretleri sırasında Macaristan Başbakanı Kont Gyula Károlyi'nin yaptığı 10 Ekim 1931 tarihli konuşma.

İsmet İnönü miniszterelnök és Tevfik Rüştü külügyminiszter budapesti látogatásának alkalmából Károlyi Gyula miniszterelnök által elmondott beszéd (1931. október 10.)

Vekillerim�e verilen ziyafette
irat edilen nutuklar

BUDAPESTE :12-(A.A.) Başvekil Kont Karolyi , İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü bey şerefine verdiği ziyafette aşağıdaki nutku irat eylemiştir :

Macar hükümet merkezinde size hoşgeldiniz deye bilmek benim için büyük sevinç ve derin memnuniyettir . Sizi Budapeştede görmek memnuniyet ve yüksek şerefine nail olduğumuz bu anda 1930 da Türkiyeye seyahatları esnasında Kont Bethlen ile Walkoya Türk hükümeti ve milleti tarafından yapılan hararetli kabulün Macaristanda minnettarane bir makes bulmakta olduğuna omin olabilirsiniz .

Milletlerimiz arasında mevcut olan ruhî alaka , tarihin bize tahmil ettiği çetin meşakkatlar ve Türklerle Macarlar arasındaki ananavî kardeşlik, münasibetlerimizin ve iki milleti bir birine bağlayan muahedemelerde birleşmiş olan ve tamamen yekdiğerinin aynı olan menfaatlerimizin gösterdiği ahenk ve itilafı izah eder . Zamanımızın hakikî zaruretlerinin aynı olması bu derin dostluk hissiyatını mühim surette takviye ettiğini ilave etmek isterim . Tekmil cihanda hüküm süren buhran Türkiye hakkında beslediğimiz takdir ve hayranlığı artırmaktadır , Filhakika bir adamın deha ve iradesi ve Türk milletinin tükenmez kuvveti terakkiyata ve cihanın siyasî ve iktisadî resanete kısmen muarız olan temayülata galebe çalmıştır . Müterakki Türkiye , istikrarın ve mesainin kıymetli bir unsurudur . Macar hükümeti, Türkiye ile Macaristan arasında ötedenberi mevcut olan samimi dostluk bağlarının daha ziyade derinleşmesi hadisatın seyrinden şiddetle müteessir olan cihanın musluhane inkişafına hadim olacağına kani bulunmaktadır ,

Kadehimi dost ve kardeş asıl Türk milletinin şeref ve refahına kaldırarak Büyük Millî Kahraman Gazi Mustafa Kemalın sıhhatine , zatiâlinizle refikaları hanım efendinin ve Türk hariciye nazırı Tevfik Rüştü beyle refikaları hanımefendinin sıhhatlerine içiyorum ."

BELGE / DOKUMENTUM 94

Başbakan İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Bey'in Budapeşte'yi ziyaretlerinde Macaristan Başbakanı Kont Gyula Károlyi'nin yaptığı konuşmaya cevaben İsmet Paşa'nın yaptığı 10 Ekim 1931 tarihli konuşma.

İsmet İnönü miniszterelnök és Tevfik Rüştü külügyminiszter budapesti látogatása során elhangzott beszédei, melyeket Károlyi Gyula miniszterelnök felszólalására adtak. (1931. október 10.)

İsmet Paşa Hazretlerinin Budapeşteyi ziyaretlerinde
Macar Başvekili Kont Karolyi cevaplarının nutkuna
cevaben 10/10/1931 tarihinde söyledikleri nutuk

Başvekil Hazretleri,

Bu heyecan veren muhit içinde ve bu kadar mümtaz şahsiyetlerin huzurunda söze başlayacağım esnada, Zatı Devletlerine Türk Milleti ve onun büyük ve namdar Şefi hakkında irat buyurdıkları çok lûtfkâr sözlerden dolayı minnettarlığımı ifadeyi kendime bir vazife telâkki ederim.

Burada bize gösterilmiş olan samimi hüsnü kabul iki memleketin karşılıklı münasebetlerini canlandıran müteakabil muhabbet ve iyimat hislerinin en parlak delilini teşkil eder.

Beni mütemadiyen memleketimde alıkoyan bir çok işler, yüksek selefiniz Kont Bethlen Hazretleriyle çok mümtaz refiki mesainiz Hariciye Nazırı Mösyö Valkonun geçen sene Ankarada bize lûtfen vaki olan iltifatkârane ziyaretlerini şimdiye kadar iade etmek sevincinden şahsımı mahrum etti. Macaristana seyahatim, bu son seneler zarfında akibetlerine tahammül mecburiyetinde kalmış olduğu meşakkatli tecrübelere rağmen, büyük şeflerinin ve hususile namdar ve şanlı Kırıl Naibi Nikola dö Horthy Hazretlerinin, şuurlu ve münevver idareleri altında, hergün, kendine has dehanın muhtelif sahalarında faaliyetlerin en feyizlisini

— 404 —

tatbikat sahasına koyabilmek için, cesaretini daima arttırmış olan cıvanmert ve zinde Macar milletinin harikalı canlılığını bana bizzat ve mahallinde müşahade etmek fırsatını bahşetti.

İki memleket halkını birbirine bağlayan karşılıklı sevgi duygularını bir nevi müphem, şuursuz ve binaenaleyh geçici bir muhabbete atfetmek, münasebatımız hakkında pek sathi bir görüşe malik olmak demektir.

Bu çok samimi dostluk iki milletin birleşik tarihlerinin mesut bir neticesidir.

Avrupa milletleri ailesi arasında kendilerine terettüp eden vazifeyi müdrik ve sulh içinde inkişaf fikrine her ikisi de meclup olan Macaristan ve Türkiye, merkezî ve şarkî Avrupada, kayımlar arasındaki itimath ve sıkı teşriki mesainin emin ve kani iki âmilidir.

Şimdiden semeresini vermiş bulunan ve milletler arasındaki münasebetlerin normal rejimini teşkil etmesi dileğimiz olan bu teşriki mesaiyi daima ve bilâ fasıla takip ettirmeğe azmetmişizdir.

Güzel memleketinizde bize bir kaç gün geçirmek imkânını veren bu fırsattan dolayı ne kadar bahtiyar olduğumuzu söylemeğe hacet var mıdır? Başvekil Hazretleri, emin olabilirsiniz ki, Macar Hükûmet ve Milletinin lûtfkâr ihtimam ve dikkati içinde, bu çok muhabbetkâr muhitteki ikametimizden hiç silinmiyecek olan bir hatıra saklayacağız.

Kardeş Milletin, kendisine tayin etmiş olduğu taali yolundaki şayanı dikkat gayretlerini, Türk Mil-

— 405 —

leti muhabbetli bir alâka ile takip ediyor, ve ona yüksek meziyetlerine lâyık bir istikbal temenni eyleyor.

Başvekil Hazretleri, işte bu duygularladır ki kadehimi Macar Kırallığı Naibi Hazretlerinin sıhhatine, Kontes Karolyi ve Madam Valko'nun saadetlerine, ve Zatı Devletlerle Mösyö Valko Hazretlerinin sıhatlerine kaldırıyorum.

Asil Macar Milletinin refahı saadeti ve Macar-Türk dostluğu için içiyorum.

BELGE / DOKUMENTUM 95

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, İsmet Paşa'nın Budapeşte ziyaretine ilişkin değerlendirmesini Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 13 Ekim 1931 tarihli şifre telgraf.

Behiç Erkin budapesti török követ 1931. október 13-án irt titkos távirata, melyben İsmet İnönü budapesti látogatásának értékelését küldi el a külügyminisztérium számára.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Şifre Müdürlüğü No. 1666	<u>Poste Elçiliği</u> Yazıldığı tarih 13/10/931 Geldiği tarih 14/10/931 Nümerosu 00000 S.TEL -----
---	---

Hariciye Vekâletine

6 tegrinievel tarihli telgrafname cevabıdır.

İsmet Paşa Hz.lerinin intibai aynen gudur.

Macaristan büyük buhrem içindedir. Bizimle dostluk politikalarında faide ve kinet görüyorlar. Naibi Kiral da Reiscumhurumuza hararetli merbutiyet gösterdi. Resmi muhafil itinalıdır. Halk kendi sikitisile mustarıptır. Gazetelerin kabulu iyidir. Sureti umumiyede ve bizim minasebatımız noktai nazarıdan intibaları musbet olduğu meruzdur.

Behiç

9

14-10-931

Dosyesine

15.10.931

D 2 U. M

15-X-931

f

MUAMELE GÖRECEK NUSHA

BELGE / DOKUMENTUM 97

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös'le yaptığı görüşmede adığeceni Ankara'ya davet ettiğini, Gömbös'ün daveti memnuniyetle kabul ettiğini Dışişleri Bakanlığına ilettiği 28 Haziran 1933 tarihli gizli yazı.

Behiç Erkin budapesti török követ 1933. június 28-i titkos jelentése, melyben arról tájékoztatja a külügyminisztériumot, hogy Gömbös Gyulával való találkozására során a magyar miniszterelnök örömmel elfogadta az ankarai meghívást.

T. C.

Budapeşte , 28 haziran 1933

Budapeşte Elçiliği

No: 12154 / 264

Hülasa : Macar başvekili ve h
riciye nâzırını Anka
raya davet hakkında

Mahrem ve Zâtî Mahsus

Macar
D-3-d-2

Hâriciye Vekâleti Celilesine

19 haziran 1933 tarih ve 12131 / 256 nümerolu arizaya zeyil

dir :

Dâhilde ve hâricte seyyahatte bulunduğundan dolayı , başveki general Gömbös i dün ziyaret edebildim , ve Tefvik Rüştü Beyfendi Hazretlerinin emirleri dairesinde Madam Gömbös ile kendisini , hükümetim nâmına Ankaraya davet ettim .

Esâsen hâriciye nâzırı vâsıtası ile haberdâr olduğu bu davet ten dolayı pek müteşekkîr ve mütehasıs olduğunu ve kardeş Türk milletin in memleketini ziyaret ve onun büyük Reisi Gâzî Hazretlerine arzı tazimâtla pek bahtiyâr olacağını , çok samimî bir lisan ile beyan ve 20 teşnievvelde hâriciye nâzırı ile beraber Ankarada bulunmak üzere hareketini tanzim edeceğini ve ancak Madam Gömbös in uzun müddetten beri fahatsız ve zaif olması itibârı ile , bu seyyahate iştirakle şerefyâp olamayacağını ve hükümetimin kendisi ile hâriciye nazırı Mösyö de Kanya yı Ankaraya davet sureti ile gösterdiği alaka ve nezâketten dolayı teşekkürâtı mahsusasının hükümete iblâğını iltimas eylediği maruztur Efendim .

Budapeşte Elçisi

Behiç

D-5-14
3-VII-1933

Mazmune

H. V.	
D. V. Ş: I.	
Kayıt	158-257
Tarih	3.7.33

Hs. V.	
Umum Erkek "Gönderilme"	
Tarihi	
K. No.	253
S. No.	
D. No.	

BELGE / DOKUMENTUM 98

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös ile Dışişleri Bakanı Kálmán Kánya'nın Ankara'yı ziyaretleri hususunda Kánya'yla yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 7 Eylül 1933 tarihli yazı.

Behiç Erkin budapesti török követ 1933. szeptember 7-i jelentése, melyben tájékoztatja a külügyminisztériumot a Gömbös Gyulával és Kánya Kálmánnal az ankarai látogatás témájában folytatott egyeztetéséről.

T.C. Budapeşte ; 7 Eylül 1933

Budapeşte Elçiliği

No:12335/361

HÜlasa : Başvekil ve Hariciye nazirinin Ankara seyahatleri hakkında .
Melfuf : 2 suret .

Hariciye Vekâleti Celilesine

Macar Başvekil General Gömbös ile Hariciye Nazırı MÖsyö Kanya'nın Ankara'yı ziyaretleri meselesi üzerinde Hariciye Nazırı ile tekrar görüştüm . Başvekil ile görüştüğünü ve 28 haziran 1933 tarih ve 12154/264 nümerolu arıza ile arz ettiğim vechile 20 birinci teğrinde Ankara'da bulunmak üzere buradan hareket edileceğini söyledi . Ankara'da ne kadar kalınacağını bu günlerde buraya gelecek olan Ankara Elçisi MÖsyö Tahy ile görüştükten sonra tespit edeceklerini ve İstanbulu tanımayan Başvekilin Ankara'dan avdetinde bir iki gün İstanbul'da kalacağını ve Tekirdağında " Rakoczy " ye ait yapılacak merasime de iştirak etmek için Tekirdağına gitmek istediğini ve Ankara'yı ziyaretinde refakatlerinde bulunacak zevâtın bilâhère tespit edileceğini beyan etti .

Arzı keyfiyet olunur Efendim .

Budapeşte Elçisi
Behiç

D-5-11-IX-1111

11-IX-1111 841 B.V. isari	H. V. D. V. S. I. Ervi 212-265 Tarih 11.9.33
--	---

BELGE / DOKUMENTUM 99

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös'ün Türkiye seyahati nedeniyle adigeçenle yaptığı görüşmeyi Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 8 Kasım 1933 tarihli gizli yazı. Yazıda, Gömbös'ün seyahat hakkındaki izlenimleri yer almaktadır.

Behiç Erkin budapesti török követ 1933. november 8-i titkos jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja a magyar miniszterelnökkel, Gömbös Gyulával annak törökországi látogatását követő találkozájáról. A forrásban Gömbös Gyula, hivatalos látogatás utáni benyomásai is helyet kapnak.

Macar 23 27

T. C. Budapeşte , 8 ikinci teğrin 33

Budapeşte Elçiliği

No : 12483 / 446 Hülasa : M.Gömbös ile İstanbul ve Sofya seyyahati hakkında mülakat .

Zâte Mahsustur

Hâriciye Vekâleti Celilesine

İstirahatten avdet eden başvekil Mösyö Gömbös ile 7 ikinci teğrinde görüştüm . Türkiyeye vuku bulan seyyahati intibalarından ve Reisi-cumhur Hazretleri ile Başvekil Paşa Hazretlerinden ve Zâtî Devletlerinden gördüğü hüsnükabulden pek mütehasseis ve minnettar olduğunu uzun uzadıya izahtan sonra aşağıda arz olunan hususâtı söyledi .

I - Bulgaristandan eyi intibalarla avdet ettiğini ve Bulgar Kırallı ve Mösyö Muşanov ile vuku bulan mülakatlarında Türkiyeye karşı samimi dostluk hisleri ile bağlı olduklarını anladığını ve Kırallın meclisimebusândaki nutkunda bunu sarahatle ifade ettiğini ,

II - Bulgaristan ile de iktisâdî teşrikimesâi için iki tarafın tedabir almasına karar verildiğini (bizim ile görüştüğü gibi) .

III - Türk-Macar-Bulgar dostluğunun takviyesine çalıştığını ve çalışacağını ,

IV - Mösyö Musanov u Mösyö Çankov ın istihlaf edeceğini his eylediğini (confidentiel) kaydı ile ,

V - Reisi-cumhur Hâzretleri ile vuku bulan mülakatında müşarünileyhe arz ettiği ve tasvibi sâhîlilerine iktiran eylediği vechile Türk-Macar ülküsünde bir yakınlık vücade getirmek için maa-rif nazırına emir verdiğini ve şimdiye kadar Türklük ile ferden meşkul olan Macar âlimlerini organize edeceğini ve ülkünün yalnız garpten değil şarktan da iktibas edilebileceğini göstermek istediğini ve yalnız iki taraf ricalinin değil her iki milletin ırk ve kardeşlik rabitalarını heriki millete tanıtmak için Macarlarca bağlanacak olan telkinata memleketimiz ce de iştirak ve aynı şekilde tertibat alına-

./.

-2-

cağını ümmit eylediğini .

VI - Ticaret nazırı Mösyo Fabiny nin riyasetinde ticaret, ziraat mâliye ve hariciye nezaretleri deleğelerinden ve hâricî ticaret offisi komiserinden mürekkep bir komisyon teşkil ettiğini ve bu komisyonun Türkiye ile yapılacak tüccârî münasebatı tetkike başladığını beyan ve böyle bir komisyonun hükümetimiz ce de teşkil edilerek hazırlığını ikmalden sonra bilhassa Macaristanın henüz Türkiyece malum olmayan sunâi teşkilatını görmek üzere Türk komisyonunun Macaristana gelmesini pek arzu eylediğini ve Macaristanın sunâi terekkiyatı hakkında başvekil Paşa Hazretlerine verdiği malumatın müşâ-rünileyhce taktir edilmiş olduğunu söyledi .

Başvekilin pek ehemmiyet verdiği iktisâdi komisyon ve harsî münasebetler hakkında hükümetimizce ittihaz edilecek kararların lutfen ıgarını rica ederim Efendim .

B.Ş.

Budapeşte Elçisi

Behiç

ayrıldı

D.V

12/11/1933

Dr. L.

12-XI-III

H. V.	
D: V. Ş: I.	
Kayıt	248-244
Tarih	12. 11. 1933

13/11/1933

H.

H. V.	
Uzman Cevrak Müdürlüğü	
Kayıt	
S. No.	
D. No.	426

TİCARİ MÜHÜR MÜDÜRLÜĞÜ	
Kayıt No.	18
Tarih	

BELGE / DOKUMENTUM 100

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan Başbakanı Gyula Gömbös ile Dışişleri Bakanı Kálmán Kánya'nın Ankara'yı ziyaretleri hususunda Macar devlet adamlarının görüşlerine ve Macar basınında çıkan haberlere ilişkin Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 18 Kasım 1933 tarihli yazı.

Behiç Erkin budapesti török követ 1933. november 18-i jelentése, melyben a külügyminisztériumot tájékoztatja Gömbös Gyula és Kánya Kálmán törökországi látogatásának magyar értékeléséről, valamint annak sajtóvisszhangjáról.

H. V.	
D. V. Ş. 1	
Kayıt	36/214
Tarih	2.2.1934

T.C. HARCİYE VEKÂLETİ
Kâtibi Umumîlik K.
322

H. C. G. 24.2.34
H.K.

Macar
B-1-a-1
Malûmat en

Budapeşte Elçiliğinden 18 ikincitegrin 1933 tarihinde
I25I4/465 numara ile gelen rapor suretidir.

6,7 ve 9 ikincitegrin 1933 tarihli ve I2478/443, I2479/444 ve I2492/45I numaralı arizalarla tercemelerini ve terceme hûlâsalarını takdim ettiğim Macar ricalinin Ankara seyahati hakkındaki matbuat neşriyatından bir netice çıkarmak için uğraştım.

Mezkûr tercemelerin mütalâasından anlaşılmış olacağı veğhile Macar matbuatı Reisi cumhur Hazretlerinin 10 sene içinde memleketi politika, iktisat, hars ve sair hususatta ne yüksekliğe çıkardığını,

Gazi Hazretlerinin en yakın mesai arkadaşlarının memlekete yaptıkları hizmetleri,

Türk-Macar kardeşliğini ve bunun tesiratını ve bu kardeşlikle Macarların iftihar ettiğini,

Türkiye'de hilâfetin ilgasından sonra yapılan "reform"ların yüksekliğini,

Macar mültecilerinin Türkiyede gördükleri hüsnü kabulü,

Türkiye'nin Macar dostluğuna ne kadar ehemmiyet verdiğini ve ilâahiri,

Fırka farkı gözetilmeksizin en samimî ve açık bir lisan ile yazmışlardır.

Cumhuriyetin 10.ncu yıl dönümü münasebeti ile yazılan makaleler bundan başkadır. Macar ricalinin seyahati hakkındaki siyasi fikirlerinden

✓

-2-

çıkardığım hülâsa aşağıdadır:

Madde 1- Hükûmetin tarzı telakkisi, Başvekil General Gömbös'ün nutukları gazetecilere beyanatı, Hariciye Nazırı mösyo Kánya'nın âyan ve mebusan meclislerindeki ifadatından çakan netice:

A-Macar Hükûmeti, Macar ricaline karşı memleketimizde gösterilen hüsnü kabûlden, Reiscümhur Hazretlerinin iltifatlarından ve müşarünileyhimiz Başvekil Paşa Hazretleri ve Zatı Devletlerle vuku bulan müteaddit mülâkatlarından pek memnun ve mütehassis olmuşlardır.

B- Macaristan "revision" davasında Türkiye'den hiç bir vakit madî bir yardım beklememiştir. Fakat beynelmilel meselede ve bilhassa iki memleket doğrudan doğruya müştereken alâkadar eden işlerin hiç birisinde kendileri dahil olmadıkça bu işlerin halledilemeyeceği kanaatini taşımaktadır.

C- Ankara'da negredilen tebliği resmînin metninin pek ihtiyatla tanzim edilmiş olmasına rağmen neticesinden pek ziyade memnun görünmektedirler. Çünkü Balkanlarda teşekküle başlayan guruplar Türkiye'nin ve Macaristan'ın menafiine tevâfuk etmediğinden bu noktada iki memleket arasında daimî bir temasın ve lüzumunda birlikte çalışmanın temin edildiği ve temdit edilen dostluk muahedesi mucibince Balkanlardaki hal ve vaziyet her ne şekil alırsa alsın Türkiye'nin Macaristan menafiini muhil bir vaziyet almayacağı tespit edilmiş ve Türk Macar kardeşliğinin hakikî ve ciddi olduğu neticesine varılmıştır.

D- Macaristan bundan sonra yalnız garba değil şarkla da alâkadar olabilecek ve Macaristan'ın Balkanlarda Türk ve Bulgar dostları bulunduğu Balkanlardaki politika faaliyeti Macarları rehatsız etmeyecek ve kendileri olmadan hiç bir şey hallolunamayacaktır.

E- Macaristan'ın Türkiye ve Bulgaristan ile iktisadî münasebatının ~~Tür~~ arttırılmasına çalışılacaktır.

-2-

X Madde 2- Matbuat umumiyetle yani fırka farkı gözetilmeksizin bütün Macar matbuatı Macar ricalinin Ankara seyahatini tasvip ve gösterilen hüsnü kabulü memnuniyetle telâkki ediyorlar.

Hükûmet matbuatı ve hükûmete muzahir gazeteler:
Viyana

A- Roma, Berlin ve Paris seyahatlerinden sonra Ankara ve Sofya seyahatlerini tabii buluyorlar, ve Macaristan'ın şark ile garp arasında harsî, tarihî ve iktisadî telâki noktası olduğunu yazıyorlar. Hükûmetin, Macaristanın sadasını aleme işittirmek için millî birliği temin ve yalnız kendi kuvvetine istinat etmesi lâzım geldiğini Türkiye'nin bu suretle kurtulmuş olması itibarile isbata çalışıyorlar.

B- Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa Hazretlerinin muahedenin imzası merasimine riyasetlerini emsali nemesbuk mühim bir hadise telâkki ediyorlar.

C- İki millet arasında tam bir menfaat iştiraki görüyorlar, ve bu sebeple iki kardeş milletin makul siyasetlerini ve yalnız iki milletin değil bütün Avrupa sulhu ve şark ve garp meselelerinin halli için de âmil telekki ediyorlar. Balkan ve merkezî Avrupa işlerinde iki milletin anlaştığı neticesini çıkarıyorlar.

Diger gazeteler:

D- Türkiye'nin, bilhassa Rusyanın emniyeti için bir Balkan itti-
hadına çalıştığını ve Moskova'ya giden yolun Ankara'dan geçtiğini, Balkan
ittihadı hasıl olursa bunun Triyanon muahedesinden müstefit olanlar için
büyük bir emniyet teşkil edeceğini ve bu halde vaziyetin Macaristan menafii
üzerinde tesir yapabileceğini ve fakat ırk ve anane münasebatı itibarile
Macaristan'a yapılan haksızlıkların tamirini Türkiye'nin can ve gönülden
istediğini ve fakat Macaristanın gayelerine vusul için muslihane bir

-4-

politika takip etmesini arzu ettiğini ve bundan dolayı Türklerin Balkan blokunun Macarların aleyhine müteveccih olmayacağını zannediyorlar.

E- Mösyö "Titulesco"nun Ankaraya ziyaretini müteakip neşredilen Türk-Macar ricalinin mülâkatları hakkındaki tebliği resmîde mevzuubahs edilen merkezî Avrupa işlerinde iki milletin tam bir fikir birliği cümlesini çok mühim telekki ediyorlar. Tebliği resmîde Macaristanın Balkanlardaki bütün işlerde alâkadar olduğunun resmen ifade edildiğini ve fakat Türklerin Balkan blokundan vazgeçmelerinin şüpheli olduğu ve tabii Türkiye'nin en evvel kendi menfaatlerini düşünceğini ve mamafih Macaristan'ın gayelerinin tahakkukuna mani işlere Türkiye'nin muvafakat etmeyeceğini ayrıca da kaydediyorlar.

F- Yugoslavya Kralının ve Mösyö "Titulesco"nun Türkiye'yi ziyaretleri ve Türk-Yunan itilâfı Türkiye'nin Balkanlarda ne kadar mühim mevkii olduğunu, Bulgaristan'ı iki tarafın kendi tarafına çekmek istediğini ve bu hareketin bilhassa Yugoslavya ve Romanya itibarile Macaristan'ı son derece alâkadar ettiğini zikr ile, Başvekilin Ankara ve Sofya seyahatlerinin cenup ve şarkın Macaristan'a ne kadar ehemmiyet verdiklerini ortaya koyduğunu beyan ediyorlar.

Arzı keyfiyet olunur Efendim.

Budapeşte Elçisi

Behiç

Aslının aynıdır.

A. Karcı

BELGE / DOKUMENTUM 101

Macaristan Krallığı'nın İstanbul'da mukim Ankara Elçisi Tahy'nin, Macaristan'ın İstanbul'daki elçilik binasının 1 Şubat 1932 tarihinden itibaren daimî olarak Ankara'ya nakledileceğini İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya ilettiği 30 Ocak 1932 tarihli Nota.

Tahy László magyar követ 1932. január 30-án Isztambulban kelt jegyzéke, melyben arról tájékoztatja Şükrü Kaya belügyminisztert, hogy a magyar követség 1932. február 1-jétől hivatalosan is, állandó jelleggel Ankarába költözik.

174/St.kig.

1932.

Stamboul, le 30 janvier 1932.

Monsieur le Ministre,

j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence que le siège de la Légation Royale de Hongrie sera, à partir du 1er Février 1932, définitivement transféré à Ankara.

Jusqu'à l'établissement d'un Consulat effectif la Section Consulaire de la Légation restera à Stamboul sous la gérance de Monsieur Antal Ulléin, secrétaire de Légation.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de ma plus haute considération.

Protokol Usmm MNGRİSTAN
Tarihi, 13. ŞUBAT 1932
Numarası, 140
Dosyası, 34 m

Macar DII e

A Son Excellence
Şükrü Kaya Bey,
Ministre de l'Intérieur, chargé de la
gérance intérimaire du Min. des Affaires
Étrangères,

Ankara.

Ministre de Hongrie.

Tahy.

Fuat Bey

Bir nüshasını K. T. M. m. m. m.

13-2-1932

6/

HK.
6/4

4082

7-II 912

13-II-1932 Protokol 4. m.
ve Konsolosluk m.

BELGE / DOKUMENTUM 102

Budapeşte Elçisi Behiç Bey'in, Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin Milletler Cemiyeti nezdine daimî temsilci olarak atanma ihtimali olduğunu Dışişleri Bakanlığına bildirdiği 3 Nisan 1933 tarihli gizli yazı.

Behiç Erkin budapesti török követ 1933. április 3-án kelt titkos távirata, melyben értesíti a külügyminisztériumot, hogy Tahy László ankarai követ esetleg a Népszövetség állandó képviselőjeként folytatja majd pályafutását.

T. C. Budapest , 3 nisan 1933

Budapeşte Elçiliği

No: 11919/137 HÜlase : Macaristanın Ankara sefirî Mösyö Tahy hakkın.

M a h r e m d i r Melfuf : 2 suret.

Hariciye Vekâleti Celilesine

Macaristanın Ankara Elçiliğine sabık İstokholm maslahatgüzarı Mösyö Kiss in tayin edileceği ve Elçilik başkâtibi Mösyö Nagy de Galantha nın da değiştirileceği hususî ve mevsuk bir menbada haber alınmıştır .

Mösyö Tahy nın Genève de cemiyetiakvam nezdinde daimî murahhas tayin edilmesi muhtemel olduğu da aynı menbada duyulmuştur .

Mösyö Kiss in tercemei hâli aranılmakta olup , yakında taktim edilecektir efendim .

Budapeşte Elçisi Behiç

Makama arz edilmiştir.
13/4/1933
H.

D 5 31
10/4/93

Hifuz
15-4-1933
N.Y.

H. V.	
D: V. Ş: 1.	
Kayıt	78. 245
Tarih	12. IV. 933

— 120 —

✓

BELGE / DOKUMENTUM 103

Dışişleri Bakanlığının, Milletler Cemiyeti nezdine tayin edilen Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin 27 Kasım'da Ankara'dan ayrılmadan önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya veda etmek ve veda mektubunu sunmak için huzura kabulünü istediğini Cumhurbaşkanlığı Umumî Kâtipliğine bildirdiği 22 Kasım 1933 tarihli yazı.

A török külügyminisztérium 1933. november 22-i feljegyzése, melyben a köztársasági elnöki hivatal titkárságát értesíti arról, hogy Tahy László ankarai magyar követ a Népszövetség állandó képviselői helyének ellátása és Ankarából való távozásá elött Musztafa Kemál köztársasági elnöktől el kíván búcsúzni, és át kívánja adni neki búcsúlevelét is.

Hariciye Vekâleti Protokol Şefliği Müdürlüğü		mistenit olduğu evrakın numarası	Şubenin kayıt numarası	mübeyyiz	müseyvit	müneyyiz	mudür	Umum mudür
Evrakın umumî numarası	47850							
Evrakın hususî numarası	376							
Evrakın tarihi	22-11-1933	1423	22-11-1933	2041	1933			
Hulâsa	Reisicümhur Kâatibi Umumiliğine Macaristan Elçisi M. Tahy Cemiyet-i Akvama tayin edil- miş olduğu cihetle Ankarayı 27 İkinci Tesrinde terk edecek- tir. Mumailik hareketinden evvel Reisicümhur Hazretlerine arzı veda etmek ve vedanamesini târkedim eylemek için lütfen Kahuluna istirham eylemektedir. Reisicümhur Hazretlerine arz edilmesini ve neticenin isarına müsaade buyrulmasını							

BELGE / DOKUMENTUM 104

Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Ruşen Eşref Bey'in, Macaristan'ın Ankara Elçisi Tahy'nin başka bir göreve atanması nedeniyle Ankara'dan ayrılmadan önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya sunduğu veda mektubunu Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 28 Kasım 1933 tarihli yazı. 20 Kasım 1933 tarihli veda mektubunun ekinde Macaristan Krallığı Naibi Miklós Horthy'nin Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben yazdığı 7 Kasım 1933 tarihli mektubu bulunmaktadır.

Ruşen Eşref, a köztársasági elnöki hivatal titkárának 1933. november 28-án kelt levele, melyben a külügyminisztériumot értesíti arról, hogy új állomáshelyének elfoglalása és Ankarából való távozása elött Tahy László átadta búcsúlevelét Musztafa Kemál köztársasági elnöknek. A búcsúlevél mellékletében Horthy Miklós Musztafa Kemálnak címzett levele is megtalálható.

TÜRKİYE
RİYASETİCÜMHUR
UMUMİ KÂTIPLİĞİ

28/XI/1933
Macar Elçisi Tahy'nin
veda nâmesi
Hariciye Vekâletine

24 24
1108 1

Macar Elçisi M. Tahy'nin başka bir vazifeye nakli dolayısıyla memleketimizden ayrılırken Reisiicumhur Hazretlerine takdim ettiği Vedaname, ilişik olarak gönderilmiştir.

Bu vesile ile de saygılarımla sunarım Efendim.

Umumi Kâtip
Ruşen Eşref

P. H. M. M.
28-11-933

E. V.	
C. m. E. V.	
No.	121
Vd.	24
Ta.	24

Protokol Cism. E.	
Tarih,	29-11-933
Numarası,	1456
Dosyası,	346

L. S. Y. M. M.

1849/A/kig.1933.

Excellence !

Son Altesse Sérénissime le Régent de Hongrie a daigné par sa résolution du 7 novembre a.c.de mettre fin à ma mission d'Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire du Royaume de Hongrie en Turquie.

Par conséquent j'ai l'honneur de transmettre à Votre Excellence sous ce pli la copie d'usage de mes lettres de rappel en La priant de bien vouloir intercéder auprès de Son Excellence Gazi Mustafa Kemal,Président de la République de daigner m'accorder une audience privée pour la remise de mes lettres de rappel entre ses mains.

Je saisis cette occasion,Monsieur le Ministre, pour Vous exprimer ainsi qu'à tout le Gouvernement de la République mes plus chaleureux remerciements pour l'aide bienveillante et efficace que Vous m'avez toujours accordée dans l'accomplissement de mes fonctions.

./.

A Son Excellence

T e v f i k R ü ş t ü B e y
Ministre des Affaires Étrangères de la République
Turque,

En Ville.

./.
1annex

J'ai l'honneur de communiquer à Votre Excellence que j'entends quitter Ankara le 27 c.lundi.

Veuillez agréer, Excellence, les assurances de ma plus haute considération.

Ankara, le 20 novembre 1933.

1 annexe.

Fahy.

Ministre de Hongrie

NICOLAS HORTHY de NAGYBÁNYA
Régent du Royaume de Hongrie
à

Son Excellence

Gazi Mustafa Kemal
Président de la République Turque.

Cher et Grand Ami,

Ayant jugé convenable de donner une autre destination à Monsieur Ladislas Tahy de Tahvár et Tarkeó, J'ai résolu de mettre fin à la mission qu'il remplissait auprès de Votre Excellence en qualité d'Envoyé extraordinaire et Ministre plénipotentiaire du Royaume de Hongrie.

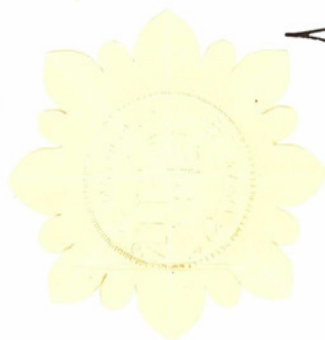
J'aime à croire que Monsieur de Tahy, qui a rempli cette mission à Mon entière satisfaction, aura su mériter la bienveillance de Votre Excellence et J'espère qu'Elle lui permettra d'offrir à Votre Excellence son dernier hommage et de Lui témoigner la reconnaissance dont il est pénétré pour toutes les marques de bonté dont Elle a bien voulu l'honorer.

Je saisis cette occasion d'exprimer à Votre Excellence les assurances de Ma haute estime

./.

./.

et de Mon inaltérable amitié, ainsi que les vœux
que Je forme pour le bonheur personnel de Votre
Excellence et la prospérité de la République
Turque.

Thuranyi
C. Nagy

Fait à Budapest, au Palais Royal le 7 novembre
1933.

DÍZIN / NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

A

- Abbasiler 178, 181
 Abdullah Azmi (Torun) Bey 6, 7
 Abdülhamid II 110, 113
 Abdülmecid Efendi (Halife) 38, 39, 41, 49
 Adnan (Adıvar) Bey 16, 17, 41, 62, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 114, 115, 116, 118
 Adriyatik Denizi 142, 152, 268, 272
 Afganistan (Afganlar) LVIII, LXX, 38, 45
 Afrika LIX, 174, 176
 Aggházy, Kamil 199, 202
 Ahmet Hikmet (Müftüoğlu) Bey XVI, XVIII, 39, 41, 49, 62, 177, 179, 181
 Ahmet Rüstem (Bilinski) Bey 21, 22, 24, 25
 Akkadlar 178, 181
 Albert, Kont Apponyi 138, 139, 148, 149
 Alföld 268
 Ali (Türkgeldi) Bey 186, 187
 Almania (Almanlar) LV, LIX, LX, LXIII, LXIV, LXV, LXXI, LXXII, LXXV, LXXVI, LXXVII, 66, 67, 135, 141, 143, 145, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 168, 171, 190, 193, 208, 209, 214, 216, 218, 291
 Aloisi, Pompeo 270
 Alp Dağları 134, 145
 Amanos (Dağları) 189
 Amerika Birleşik Devletleri (Amerikalılar) 39, 41, 50, 63, 135, 143, 145, 153, 177, 180, 270, 277
 Amerikan Yakın Doğu Yardım Heyeti (*osm.* Şark-ı Karib Amerika Mu‘avenet Hey’eti) 110, 113
 Anadolu LV, LVII, LX, LXVII, LXXII, 21, 22, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 44, 48, 51, 110, 113, 155, 157, 190, 193
 Anadolu Ajansı 110, 113
 Anadolu Ekspressi 252, 253
 Andrassy, Gyula Jr. 137, 138, 139, 148, 149
 Ankara XII, XIV, XV, XVII, XIX, XXII, LVI, LVII, LIX, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVII, LXVIII, LXIX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 17, 20, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 47, 58, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 93, 95, 100, 102, 105, 106, 107, 120, 122, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 210, 212, 214, 217, 226, 227, 230, 231, 234, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 268, 270, 281, 283, 288, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 305
 Ankara Hükûmeti LVII, LX, LXI, 12, 30, 38, 39, 214
 Ankara Palas 252, 253
 Anna Mónika Pia 168, 170
 Aralov, Semyon İvanoviç 38, 46
 Araplar 21, 37, 110, 113, 155, 157, 178, 180, 187, 188, 191
 Arlotta, Mario 270
 Arnavutluk LVII, LIX, LXI, LXXI, LXIX, 169, 172
 Asuriler 188, 191
 Asya 37, 155, 157
 Aşağı Karpatlar (Ruszka-Krajna) 268
 Atina LXIX, LXXIV, 214, 217, 218, 249, 250
 August, Arşidük Joseph (*osm.* Jozef) 168, 170, 199, 202, 203
 Avrupa (Avrupalılar) VII, IX, XI, XIII, LV, LVI, LXIV, LXV, LXVII, LXXVI, LXXVII, 41, 78, 79, 110, 113, 126, 128, 129, 134, 139, 145, 149, 178, 181, 201, 204, 214, 216, 218, 227, 231, 232, 235, 260, 263, 267, 268, 272, 282, 286, 289, 298, 299
 Avusturya (Avusturyalılar) 82, 83, 84, 86, 126, 127, 129, 134, 137, 145, 147, 148, 155, 157, 268
 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu XI, XIII, LVI, LXIII, LXVIII, 154, 155, 156, 157, 268, 272
 Azerbaycan 21, 23, 38

B

- Bağdat 38, 45, 117, 154, 156, 174, 176, 178, 181, 189, 192
- Bakü 177, 180
- Balkan Antantı LVIII, LXIII, LXV, LXXV, LXXVII
- Balkan devletleri (Balkanlar) XI, XIII, LV, LVII, LVIII, LXI, LXII, LXIII, LXV, LXVII, LXIX, LXX, LXXIII, LXXIV, LXXVII, 47, 64, 65, 174, 176, 201, 204, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 260, 263, 268, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 281, 282, 285, 286
- Balkan Savaşı I 268
- Bánffy, Miklós 12, 13, 20, 22
- Basra Körfezi 190, 193
- Batı Trakya 21
- Batthyány, Lajos (*osm.* Batyanyi) 138, 149
- Bayat aşireti 178, 181
- Bedeşler 155, 157
- Behçet (Kutlu) Bey 6, 7
- Behiç (Erkin) Bey LXIII, LXXV, LXXVI, 247, 249, 264, 265, 281, 283, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 301
- Belçika (Belçikalı) 174, 176, 177, 180
- Belgrad 218, 222
- Beneš, Edvard 110, 113
- Benitzky, Ödön (*osm.* Edmön Benitski) 39, 149
- Berberiler 155, 156
- Berlin LXXII, 142, 153, 298
- Bern 30
- Besarabya LX, LXXII, 23
- Bethlen, István (*osm.* Betlen) III, V, LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXXI, LXXIII, LXXIV, LXXV, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 126, 128, 138, 140, 141, 142, 143, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 208, 209, 223, 255, 261, 264, 268, 269, 270, 271, 275, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288
- Beyaz Ordu 141, 152
- Birinci Dünya Savaşı (*osm.* Harb-i Umûmî) III, V, XI, XIII, XV, XVII, LV, LVI, LVII, LIX, 42, 109, 112, 137, 139, 140, 141, 142, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 168, 169, 171, 172, 206, 207, 268, 297, 298, 299
- Bizans İmparatorluğu 21, 201, 204
- Boğazlar LX, LXIV, 37
- Bolşevikler LV, LXII, 2, 3, 21, 38, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 147, 148, 150, 151, 152, 153
- Bolşevik İhtilali 135, 146
- Boşnaklar 155, 157
- Bozcaada 37, 43
- Branting, Karl Hjalmar 160, 161
- Briand, Aristide 216, 282, 286
- Budapeşte XI, XII, XIII, XIV, XIX, XXII, LIX, LX, LXI, LXIII, LXIV, LXVI, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXV, LXXVI, LXXVIII, 13, 22, 37, 39, 41, 42, 45, 72, 73, 76, 77, 85, 86, 87, 88, 89, 96, 97, 103, 108, 110, 111, 112, 113, 120, 121, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 137, 138, 140, 141, 144, 145, 147, 148, 151, 152, 154, 156, 162, 166, 167, 168, 170, 174, 176, 177, 178, 181, 184, 195, 196, 198, 199, 201, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 216, 219, 226, 229, 230, 233, 244, 250, 254, 258, 264, 265, 266, 268, 272, 278, 283, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 301, 307
- Budin (Buda) bk. *Budapeşte*
- Budin Kalesi LXIII, LXV, LXXVIII
- Bulgaristan (Bulgarlar) LX, LVII, LVIII, LXIX, LXX, 23, 44, 258, 259, 260, 268, 269, 270, 271, 272, 275, 276, 281, 282, 284, 285, 286, 294, 297, 299
- Burov, Atanas Dimitrov 258, 285
- Bükreş 117, 210, 212, 218
- Büyükada 155, 157
- Büyük Macaristan 142, 143, 152, 153

C

- Celaeddin Arif Bey 2, 3, 4, 5, 10, 11, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35
- Cemaleddin Bey (eski Kars Şehbenderi) 26, 27
- Cenevre 158, 159, 160, 161, 162, 163, 174, 176, 182, 184, 245, 301
- Cenova 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11
- Charles I (*osm.* Kral Şarl) 137, 138, 148, 149, 169, 172
- Chester Projesi 39, 50
- Csáky, István 264
- Csáky, Károly 130, 132

Csilléry, András 139, 150
Curzon, George 37, 44

Czettler, Jenö (*osm.* Setler) 140, 150
Cziráky, József (*osm.* Çiraki) 139, 149

Ç

Çanakkale III, V, 39, 40, 55, 154, 156,
Çanakkale Boğazı 40, 51, 55
Çankaya 281
Çarlık Rusya XI, XIII, 21, 109, 112, 189,
192, 264, 268

Çekoszlovakya (Çekler/Slovaklar) LV,
LVI, LVIII, LIX, LXII, LXIII, LXVII,
LXVIII, 117, 134, 135, 137, 145, 147,
148, 155, 157, 177, 180, 210, 212, 268,
269, 272, 274

Çiğerin, Georgi 2, 3

D

Daily Chronicle 177, 180
Danimarka 127, 129
Daruváry, Géza (*osm.* Daruvari) 70, 85, 86,
87, 103, 108, 111, 120, 121
Debrecen LIX

Dersaâdet/Deraliye bk. *İstanbul*
Doğu Trakya 21
Dolmabahçe Sarayı 232, 234
Dürziler 155, 157
Düyun-ı Umumiye 270, 276

E

Eceabat 40, 55
Eckhardt, Tibor 139, 150
Edirne 251
Ege Denizi 268
Ekim Devrimi (*osm.* Teşvîn-i Evvel İhtilâli)

137, 147
Enver Paşa 38, 48
Erdel bk. *Transilvania*
Ernszt, Sándor 138, 140, 149, 150
Etnografya Müzesi 253

F

Fabinyi, Tihamér 295
Falkenhayn, Erich von 154, 156
Fani, Amedeo 261, 262, 263
Felemenk bk. *Hollandia*
Fellner, Frigyes (*osm.* Fridrih Felner) 135,
145
Ferruh (Alkent) Bey 210, 211, 213
Fethi (Okyar) Bey 158, 159, 160, 161
Fevzi (Çakmak) Paşa 39, 50, 51, 64, 65,
68, 130, 132

Fransa (Fransızlar) LV, LVI, LVII, LVIII,
LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXVII, LXIX,
LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, 37,
40, 43, 44, 59, 66, 67, 109, 112, 142,
143, 153, 154, 156, 164, 165, 214, 215,
216, 217, 218, 219, 227, 230, 269, 270,
276, 277, 281, 284, 285
Franz, Arşidük Joseph (*osm.* Jozef Fransuva)
168, 170
Fuat (Umay) Bey 6, 7
Fuzuli (şair) 178, 181

G

Galiçya III, V, XI, XIII
Gazze 154, 156
Gelibolu 56
Gökçeada 37, 43
Gömbös, Gyula (*osm.* Gömbös) LX, LXIII,
LXXII, LXXV, 139, 141, 150, 152, 291,
292, 293, 294, 295, 296, 297, 299

Göztepe 41, 59
Grandi, Dino 250
Guariglia, Raffaele 262, 263
Gurkalar 155, 156
Gürcistan 21, 23
Gyalókay, Jenö 199, 202

H

Habsburg Hanedanı XI, XIII, 109, 113,
137, 138, 139, 140, 148, 149, 150, 168,
170
Hadik, János (*osm.* Jan Hadik) 141, 151
Halep 38, 45

Haliç 40
 Halife bk. *Abdülmecid Efendi*
 Haller, István 138, 139, 149, 150
 Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey 164, 165, 178, 181
 Hammerstein, Fr. von 155, 157
 Hansson, Michael (*osm.* Hanson) 162, 163, 164, 165
 Hasan Fehmi (Ataç) Bey 6, 7
 Hatay Sorunu LVII, LXIV, LXIX, LXXVI
 Haydar Mehmet (Alganer) Bey XVI, XVIII, 188, 190, 193
 Haydar (Vaner) Bey 182, 184
 Haydarizade İbrahim Efendi 178, 180, 181
 Haydarpaşa 78, 252
 Hegyeshalmy, Lajos 140, 150
 Héjjas, Iván 141, 152
 Hindistan (Hintliler) 38, 45, 155, 156
 Hitler, Adolf LX, LXV, LXXII, LXXXVII
 Hırvatistan (Hırvatlar) LV, LIX, 134, 135,

145

Hollanda 74, 127, 129
 Horthy, Miklós (*osm.* Horti) LXII, LXIII, LXXIV, LXXVI, 32, 33, 40, 41, 64, 65, 85, 86, 87, 103, 114, 115, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 132, 137, 138, 139, 141, 142, 148, 149, 152, 198, 199, 200, 202, 203, 206, 207, 208, 209, 244, 255, 288, 289, 290, 303, 306, 307
 Huszár, Károly (*osm.* Husar) 138, 140, 141, 149, 150, 151
 Hüseyin Rauf (Orbay) Bey 6, 7, 31, 36, 37, 41, 45, 63
 Hüsrev Bey (Bosna Beylerbeyi) 199, 203
 Hüsrev (Gerede) Bey XVI, XVIII, XIX, XXII, LXIII, LXXVI, 108, 111, 126, 127, 128, 130, 131, 133, 134, 143, 144, 153, 154, 155, 157, 166, 167, 168, 169, 173, 174, 175, 176, 182, 183, 185, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 258, 259

I-İ-J

Irak LVI, LVIII, LXI, LXVIII, LXX, LXXIII, 162, 163, 164, 168, 171, 178, 181, 186, 187, 188, 191
 Irak Cephesi 154, 156
 İbrahim Abilov 38, 46, 56
 İkinci Dünya Savaşı LVIII, LXIV, LXV
 İngiltere (İngilizler) LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIV, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXVI, 12, 21, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 56, 59, 109, 112, 136, 142, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 165, 174, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 270, 277, 281, 282, 284, 285
 İran (İranlılar) LVIII, LXX, 38, 45, 110, 113, 189, 191
 İskenderiye 162, 163
 İsmet (İnönü) Paşa LIX, LXII, LXIII, LXXI, LXXV, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 45, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 76, 77, 80, 81, 90, 105, 106, 186, 232, 233, 234, 236, 252, 253, 258, 260, 266, 268, 269, 270, 275, 276, 277, 278, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 290, 294, 295
 İstanbul XVI, XVIII, XIX, XXII, 12, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 62, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 91, 93, 95, 96, 97, 100, 102,

103, 104, 105, 106, 114, 115, 117, 160, 164, 165, 174, 176, 177, 178, 180, 210, 212, 214, 216, 220, 221, 232, 233, 234, 236, 251, 252, 253, 268, 272, 281, 293, 294, 300

İstanbul Darülfünunu 227, 230

İstanbul Hükûmeti 12

İsveç 127, 129

İsviçre 127, 129

İsviçre Medeni Kanunu 227, 231

İtalya (İtalyanlar) LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIV, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII, 23, 37, 43, 56, 109, 112, 142, 153, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 223, 260, 262, 263, 264, 269, 270, 275, 276, 281, 282, 284, 285, 286

İtilaf Devletleri LIX, LXII, LXIII, LXIV, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 137, 139, 140, 143, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 183, 185, 269

İzmir 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 51, 52, 56, 58, 59, 68, 69, 72, 73, 76, 77, 248

İzmir İktisat Kongresi 38, 39, 40

İzmir Körfezi 40

İzmit 39, 51

Japonya 110, 113

K

- Kafkaslar LV, LXVII
 Kanuni Sultan Süleyman 199, 202
 Kánya, Kálmán LXIII, LXXV, 126, 128, 142, 153, 291, 293, 296, 297
 Kapitűlasyonlar 37
 Karaağaç 251
 Karadeniz LX
 Károlyi, Gyula 141, 151, 287, 288, 289
 Károlyi, Mihály 137, 147
 Karpátok 134, 145, 269, 273
 Kazım Karabekir Paşa 39, 51
 Kazım (Özalp) Paşa 6, 7, 130, 132, 252, 253, 298
 Kecskemét 154, 156
 Kemény, Gyula 154, 156
 Khuen-Héderváry, Sándor 245
 Kibris LVI, LXVIII,
 Kırşehir 130, 132
 Kiss, Sándor (*osm.* Kiş) LXII, LXXIV, 37, 41, 42, 61, 62, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 114, 115, 118, 119, 301
 Kolmodin, Johannes Axel 160, 161, 162, 163, 164, 165
 Kongo 174, 176
 Košice 154, 156
 Kressenstein, Kress von 154, 156
 Krestinsky, Nikolay (*osm.* Kertinski) 142, 153
 Kudüs 154, 156
 Kumanlar 178, 181
 Kun, Béla 137, 147
 Kurtuluş Savaşı III, V, XV, XVII, LVI, LVII, LX
 Kuzey Buz Denizi 268
 Küçük İtilaf (Küçük Antant) LIX, LXIII, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, 137, 138, 143, 148, 149, 153, 214, 215, 217, 219, 222, 269, 274, 276, 281, 282, 285, 286
 Kürtler 37, 178, 180, 181, 188, 189, 191, 192

L

- Lajos II 199, 202
 Latife Hanım 41, 59
 Latin alfabesi 227, 231, 232
 Lehistan bk. *Polonya*
 Lendvai, István 139, 150
 Londra LXXI, 142, 174, 176, 152, 216
 Lozan LVII, LXIX, LXXII, 30, 36, 37, 43, 64, 65, 109, 112, 160, 161, 214
 Lozan Barış Antlaşması XVI, XVIII, LV, LVI, LXI, LXIV, LXVIII, LXXIII, LXXVI, 40, 131, 133, 218, 281, 284
 Lozan Barış Konferansı LVI, LVIII, LX, LXI, LXIV, LXVIII, LXX, LXXIII, LXXVI, 37, 43, 188, 191
 Lozan Boğazlar Sözleşmesi LVII
 Ludendorff, Erich von 66, 67

M

- Madeira Adası (*osm.* Mader) 137, 148
 Mahmut Esat (Bozkurt) Bey 6, 7
 Márffy, József 140, 151
 Márffy-Mantuano, Rezső 12, 13, 20, 21, 25
 Marosi, Károly 140, 151
 Masaryk, Tomáš Garrigue 110, 113
 Mayer, János 141, 152
 Mehmet Ata Bey (Dahiliye Vekaleti V.) 6, 7
 Mehmet Vehbi (Bolak) Bey 6, 7
 Meis Adası LVI
 Mersin 32, 33, 34, 35
 Mészáros, Gyula (*osm.* Me(y)saróş) XV, XVII, XIX, XXII, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 28, 29, 177, 178, 180, 181
 Mezopotamya 37, 39, 45, 51, 188, 191
 Mısır (Mısırlılar) 154, 156, 178, 180
 Midilli Adası 37, 43
 Midyeliler 178, 181
 Milano 260
 Milletler Cemiyeti (*osm.* Cem'iyet-i Akvâm) XVI, XVIII, LV, LVIII, 37, 44, 136, 146, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 177, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 211, 213, 219, 220, 301, 302
 Milli Mücadele bk. *Kurtuluş Savaşı*
 Mitrovitza 117

Mohaç LXIII, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203
 Mohaç Meydan Muharebesi XV, XVII, XIX, LXXI, XXII, LXIII, 194, 195, 198, 199, 200, 202, 203
 Mohaç Ovası XV, XVII, XIX, XXII, 194, 198, 202
 Mokcsay, Dezső (*osm.* Mokçai) 108, 109, 110, 111, 112, 113
 Mondros Mütarekesi 40
 Moser, Ernő 108, 111, 112
 Moskova 298
 Mudanya Mütarekesi 39, 51
 Museviler bk. *Yahudiler*
 Mushanov, Nikola Stoykov 294
 Mussolini, Benito LX, LXI, LXII, LXXI, LXXIII, LXXIV, 223, 260, 262, 269, 274, 275
 Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa III, V, XII, XIV, XV, XVII, LXII, LXVII, LXXIII, LXXIV, 6, 7, 26, 27, 37, 38, 40, 41, 42,

45, 47, 48, 49, 59, 64, 65, 68, 69, 93, 95, 109, 112, 114, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 199, 200, 203, 206, 207, 208, 209, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 243, 258, 268, 269, 271, 273, 274, 275, 287, 290, 292, 294, 296, 302, 303, 304, 306

Musul XVI, XVIII, 37, 38, 45, 168, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193

Musul Sorunu (*osm.* Musul Mes'elesi) XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XXII, LVII, LVIII, LIX, LXIX, LXX, 37, 158, 160, 162, 163, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 176, 177, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 191

Musul (Tahkik) Komisyonu XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XXII, LVIII, LXXI, 162, 174, 175, 176, 177, 179, 181, 182, 183, 184, 186, 188, 191

Münih XVI, XVIII, 188, 190, 191, 193

N

Nagy, László de Galantha 301
 Nasturiler 188, 191
 Nemes, Albert 20
 Nemzeti Újság gazetesi 198, 202
 Népszava gazetesi 264

Neuilly 169, 172
 Niš şehri 117
 Numan Rıfat (Menemencioğlu) Bey 206, 207, 208, 209, 252, 253
 Nusret (Metya) Bey 162, 163, 164, 165

O-Ö

Odescalchi, Károly (*osm.* Odeskalki) 139, 149
 Oniki Ada LVI, LXVIII
 Oppen, Gustav von 154, 156
 Orta Asya LV, LXVII
 Ortadoğu LV, LXVII
 Osmanlı Devleti XI, XIII, XVI, XVIII, LVI,

LXIII, LXVIII, 12, 21, 26, 39, 168, 171, 177, 194, 195, 201, 204

Osman Nizami (Doğancı) Paşa 12, 13

Oster 169, 172

Otto von Habsburg 138, 148, 149

Ödenburg [Sopron] 137, 147

P

Padişah bk. *Vahidettin*
 Palazzo Chigi 263
 Pallavicini, Johann von 139, 149
 Papen, Franz von LX, LXXII
 Paris 216, 247, 248, 249, 282, 298, 285
 Paris Barış Konferansı LV, LVI, LXIV
 Pašić, Nikola 268
 Paulis, Albert 174, 176
 Peidl, Gyula 139, 149
 Pekár, Gyula (*osm.* Pekar) 199, 200, 203

Pera Palas 251
 Pester Lloyd gazetesi 108, 111
 Pesti Naplo gazetesi 226, 229
 Peşte bk. *Budapeşte*
 Péter, Moritz 194, 195
 Peyer, Károly (*osm.* Payer) 139, 149
 Piave (Nehri) 155, 156
 Polonya LV, LXVII, 76, 77, 84, 86, 142, 152, 217, 272
 Prag 210, 212

- Pröhle, Vilmos (*osm.* Pröle/Pöle) 72, 73, 80, 81, 114, 115, 139, 150, 168, 171
 Prónay, Pál 137, 139, 141, 148, 150, 152
 Poincaré, Henri 137, 148

R

- Rákóczi, Ferenc II 108, 112, 201, 204, 264, 293
 Rassay, Károly 138, 149
 Refet (Bele) Paşa 39, 51, 57
 Reşat (Kayalı) Bey 6, 7
 Revandiz 189, 192
 Roma LVII, 10, 11, 13, 22, 32, 41, 216, 223, 261, 264, 298
 Romanya (Rumenler) LVI, LVIII, LIX, LX, LXI, LXIII, LXVIII, LXX, LXXII, LXXIII, LXXV, 2, 3, 60, 61, 66, 67, 134, 135, 137, 140, 145, 146, 147, 148, 150, 155, 157, 178, 181, 210, 211, 212, 213, 222, 268, 269, 272, 273, 274, 299
 Ruszkay, Eugène (*osm.* Ruçkay/Ruskay) XV, XVII, XIX, XXII, LXI, LXXII, LXXIII, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 50, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 107, 164, 165, 186, 187
 Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey 303
 Rutenler 135, 145

S-Ş

- Sadabad Paktı LVIII, LXX
 Sadak, Necmettin 236
 Sakız Adası 37, 43
 Sándor, László 130, 132
 Sava Nehri 134, 145
 Scitovszky, Béla (*osm.* Sitovski) 142, 153
 Scitovszky, Tibor (*osm.* Sitovski) 142, 153
 Selanik 57, 268, 272
 Senegalliler 155, 157
 Sevr Antlaşması XV, XVII, LVI, 109, 112
 Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı bk. *Yugoslavya*
 Sırplar LV, LIX, 40, 134, 135, 137, 145, 147, 148, 155, 157, 269, 270
 Sigray, Antal 139, 149
 Sirkeci İstasyonu 251
 Sjöborg, Erik 160, 161
 Slovakya (Slovaklar) bk. *Čekoslovakya*
 Slovenya 134, 135, 145
 Smith, Jr. Jeremiah 136, 146
 Sofya LXII, LXIII, LXXV, 41, 61, 62, 82, 83, 87, 88, 89, 90, 158, 159, 258, 294, 298, 299
 Sovyetler Birliği (Ruslar) LV, LVII, LX, LXII, LXVII, LXVIII, LXIX, LXXI, LXXIII, LXXIV, 2, 3, 21, 22, 23, 38, 46, 137, 147, 142, 143, 153, 214, 220, 224, 272, 273, 282, 284, 286, 298
 Söderholm, Karl Gustaf 169, 172
 Suat (Davaz) Bey 261, 262, 263
 Suriye LVI, LXI, LXXIII, 37, 39, 45, 51
 Suriye-Filistin Cephesi III, V, XI, XIII, 154
 Süleymaniye 38, 45
 Sümerler 178, 181
 Süveyş Kanalı 154, 156
 Szabó, István (*osm.* Sabo) 141, 142, 151, 152
 Szabó, József (*osm.* Yozef Sabo) 139, 149
 Szakács, Andor 108, 110, 111, 113
 Şakir Cemal Bey (Viyana Elçiliği Kâtibi) 126, 127, 129
 Şam 154, 156, 174, 176
 Şükrü Kaya 300

T-U

- Tahy, László (*osm.* Tahi) XIX, XXII, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 128, 130, 210, 212, 214, 219, 220, 221, 278, 281, 286, 293, 300, 301, 302, 303, 305, 306
 Takats, Sándor (*osm.* Takaç) 201, 204
 Tekirdağ 293
 Teleki, Pál XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XXII, LIX, LXX, LXXI, 141, 151, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 193
 Tevfik Rüştü (Aras) Bey LVI, LXI, LXVII, LXXIII, 208, 209, 210, 212, 214, 218, 219, 220, 225, 226, 229, 244, 245, 250, 254, 257, 265, 266, 275, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 291, 292, 294, 304

Times gazetesi 110, 113

Titulescu, Nicolae 299

Tophane (İstanbul) 252

Toroslar 155, 157

Tóth, Ferenc 139, 150

Trakya 37, 38, 39, 45, 57, 51, 62, 110, 113

Transilvanya LVI, LX, LXVIII, LXXII, 2, 3, 169, 178, 181, 211, 213, 269, 273, 274

Trianon Antlaşması (*osm.* Triyanon) VII, IX, XI, XIII, XV, XVII, LVI, LVIII, LIX, LX, LXI, LXV, LXXIII, 109, 112, 134, 135, 137, 140, 142, 143, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 169, 172, 200, 203, 268, 298

Trieste 155, 157

Tsankov, Aleksandar (*Tr.* Çankov) 294

Tuna (Nehri) LX, 134, 145, 269, 273

Turan Cemiyeti LIX, LXX, 26, 27, 110, 178, 191, 194, 195, 198, 199, 200, 202, 203

Türk alfabesi XIX, XXII, 232, 233, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243

Türk-Macar Dostluk Antlaşması III, V, VII, IX, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVII, XIX, XXII, LXI, 76, 84, 86, 93, 94, 96, 98, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 114, 118, 119, 120, 121, 130, 133, 320

Ujsag gazetesi 264

Ulain, Ferenc 139, 150

Ullein-Reviczky, Antal 300

V

Vahideddin, Padişah VI. Mehmet 12, 21, 178, 180

Vasıf (Çınar) Bey 210, 212, 219, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 245

Vázsonyi, Vilmos 138, 139, 149

Venizelos, Eleftherios LXII, LXXIV,

LXXV, 250, 270, 281, 284, 285

Versailles Antlaşması LXII, LXXIV

Viyana XIX, XXII, 126, 127, 128, 129, 190, 193, 210, 212, 298

Voyvodina LVI

W

Walko, Lajos (*osm.* Valko) LXII, LXXIV, 198, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 216, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 281,

283, 287, 288, 289

Wilson, Woodrow LVI, LXVIII

Wirsén, Einar af (*osm.* Virsen) 174, 176, 177, 180

Wolff, Károly 139, 150

Y-Z

Yahudiler 2, 3, 110, 113, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 188, 191

Yavuz Sultan Selim (*osm.* Selim-i Evvel) 178, 180

Yezidiler 188, 191

Yıldırım Ordusu 154, 156

Yugoslavya LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXIII, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXV, 44, 47, 57, 134, 145, 214, 216, 219, 222,

221, 223, 224, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 276, 281, 282, 285, 299

Yunanistan (Yunanlılar) XV, XVII, XIX, XXII, LVII, LVIII, LX, LXI, LXII, LXXIII, 21, 22, 23, 37, 43, 44, 56, 57, 109, 112, 113, 131, 133, 214, 216, 217, 219, 228, 231, 249, 250, 263, 268, 269, 270, 271, 275, 276, 281, 282, 284, 285, 299

Yusuf Akçura 178, 181

Zichy, János 140, 150

2024
TÜRK-MACAR
KÜLTÜR YILI

MAGYAR-TÖRÖK
KULTURÁLIS ÉVAD
2024

